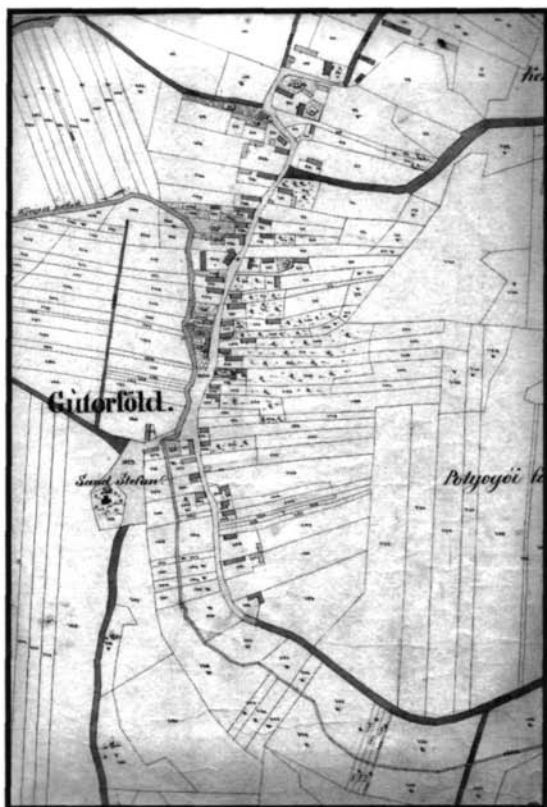

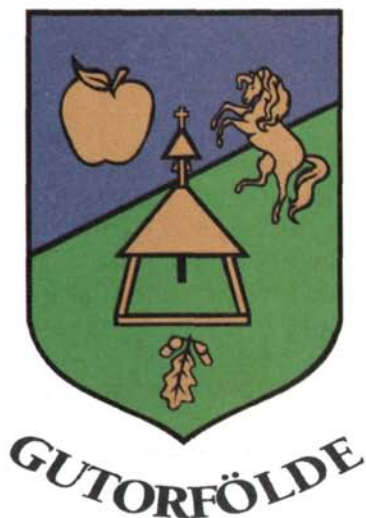
GÜTORFÖLDE TÖRTÉNETE

GUTORFÖLDE TÖRTÉNETE

Írta:

Bodorkós Zsolt
Káli Csaba
Molnár László

Zalaegerszeg, 2004

ZALAI KISMONOGRÁFIÁK 8.

A Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága sorozata

Sorozatszerkesztő:

Vándor László

Szerkesztő:

Káli Csaba

Lektor:

Turbuly Éva

Technikai szerkesztő:

Frankovics Tibor

Nyomdai előkészítés:

Törökné Mihályfi Izabella

Bicskei József

Az eredeti fényképeket a szerzők rendelkezésére bocsátották:

Anda Gyuláné, Ábrahám Gézáné, Bakon Tivadar, Bangó Józsefné,

Gódor Gyuláné, Káli Csaba, Káli Kálmánné, Mátai Ferencné,

Nyakas István, Salamon Józsefné, Toplak Istvánné, Török László,

Művelődési ház Gutorföldre, Zala Megyei Levéltár

Kiadja a Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága

Felelős kiadó:

Vándor László

ISSN 1219 6169

ISBN 963 7205 38 1

Készült Gutorföldre Község Önkormányzata anyagi támogatásával

A kiadást támogatta:

Zala Megye Önkormányzatának Kulturális Bizottsága

Tartalomjegyzék

Előszó	5
A település földrajzi és geológiai viszonyai (Bodorkós Zsolt)	7
A község története az őskortól a török kor végéig (Molnár László)	11
Élet a török után (Molnár László)	22
Náprádfa	38
Rádiháza	50
Aszuvölgy	53
Görbő	54
Himfölde	56
Kisfalud	56
Velençe	57
Erdőfalva	57
Gizellapuszta	58
Füzespuszta	58
Vilmamajor	58
A falu és környékének története a XX. században (Káli Csaba)	63
A településkép változásai a XX. században (Káli Csaba)	77
A közigazgatás története (Káli Csaba – Molnár László)	89
A falu mezőgazdasága (Káli Csaba – Molnár László)	103
Iparosok, kereskedők és a közjó szolgálói (Káli Csaba – Molnár László) ..	118
Az oktatás története (Molnár László)	127
A társas élet és az önművelődés színterei a XX. században (Káli Csaba) ..	140
Hitélet, lelkipásztorok, út menti keresztek (Molnár László)	148
A település néprajza (Molnár László)	160
Földrajzi nevek (Molnár László)	168
Szavak és kifejezések magyarázata	174
Névmagyarázat	177
Mértékegységek	178
Függelék	179

Előszó

Egy növény, egy fa nem tud élni, növekedni, gyökerek, erős gyökerek nélkül, amire mindenkor támaszkodhat. Mi emberek sem tudunk élni, létesülni gyökereink, múltunk nélkül, melyre építhetünk, támaszkodhatunk.

Otthon, haza mind olyan fogalom melyet sokszor használunk beszélgetéseink során, bele sem gondolva, hogy mit értünk alatta. Pedig minden ember számára van egy település, egy tájegység, ahol otthon érzi, érezheti magát. Így vagyunk ezzel mi itt Gutorföldén, Náprádfán, Rádiházán is. Ide köt bennünket az élet, az emlékek itt vannak a gyökereink.

Községünk múltját több évszázadon keresztül mutatják be a helytörténeti leírás szerzői, felhasználva a fellelhető forrásanyagokat. Sok érdekes dolgot tudhatunk meg a település és a tájegység múltjáról, történelmi sajátosságairól. A monográfia első részében a küzdelem a megmaradásért, a létért jellemzi történelmünket. A viharos időkben többször kellett a semmiből újra építkezni, a nem túl gazdag földből megélhetést biztosítani.

A közelmúlt történéseit megelevenítő részben láthatjuk, hogy a XX. században is nagyon eseménydús a község történelme.

A helytörténeti leírás, mely első a község történetében, a jövő nemzedék számára is gazdag információforrást jelent, de ugyanakkor feleleveníti a szülőfalu emlékét a távolra szakadt, nem itt élő, ám gyökereiket ebben a községben tudó és érző embereknek. A szülőföld összeköt.

A leírásokból tudjuk, hogy az itt élők mindig megtartották hitüket, bíztak a jövőben.

Legfőbb bizonyítéka ennek az, hogy Szent István királyt választották védőszentjüknek. Azt az István királyt, aki itt a Kárpát medencében államot, hazát alapított, megteremtette a magyar nép megmaradásának feltételeit.

Ajánlom mindazoknak Gutorfölde helytörténeti leírását, akik a múltban sokat tettek azért, hogy itt a Göcsej vidék déli részén Gutorföldét, Náprádfát és Rádiházát a hazának, az otthonnak tudhatjuk és érezhetjük. Emellett mindenképpen ajánlom a jövő nemzedék figyelmébe, azért, hogy tegyen meg mindent annak érdekében, hogy, mindig és mindenhol büszkén lehessen igaz gutorföldi.

Gutorfölde, 2004. július 18.

Nyakas István
polgármester

A település földrajzi és geológiai viszonyai

Gutorfőde és környéke tájföldrajzi értelemben a Nyugat-Zalai-dombság két kistájának, a Dél-Göcseji-dombságnak és az Észak-Göcseji-dombságnak a határán fekszik. A határhelyzet legmarkánsabban a vidék geomorfológiai arculatában mutatkozik meg, de tetten érhetjük vízrajzi adottságok tekintetében is.

Ha képzeletben a felszín alá tekintünk, körülbelül három kilométeres mélységben a földtörténeti középkor (mezozoikum: triász, jura, kréta) üledékeit találjuk. Közvetlenül a falu alatt ezek az ismert legidősebb kőzetek (koruk 245-65 millió év), de ezeken kívül a környéken előfordulnak ennél idősebb, a földtörténeti ókorból származó kőzetek is. A mezozoos rétegekre jelentős üledékhézaggal harmadidőszaki – miocén – üledékek rakódtak le nagy vastagságban. Egykor, az e helyütt is hullámozó Pannon-tóban közel kettő kilométer vastagságú agyagos, homokos üledék halmozódott fel, majd 6-7 millió éve a tő feltöltődését követően a folyók váltak a fő felszínalakító tényezővé. Az északi és nyugati irányból érkező vízfolyások homokos és kavicsos üledékeket teregettek szét nagy vastagságban. Felszíni feltárás híján ezeket a rétegeket sajnos közvetlenül nem tanulmányozhatjuk. A dombok északi oldalán foltokban a jégkorszakban hullóporból képződött lösz jelenik meg, mely néhol a jelentős mennyiségű csapadék hatására kilúgozódott, tömöttebbé vált, lejtőfolyamatokkal részben áttelepített ún. glaciális vályog-gá alakult. Ezt a jégkori vályogot használta fel alapanyagnak a helyi téglagyár is. Geológiai szelvényünk legfelső rétegét a talajtakaró képezi.

A talajképző folyamatokat az alapkőzet jellege és a csapadék mennyisége jelentősen befolyásolja. A patakvölgyeket öntéstalajok jellemzik, míg a dombvidék általánosan elterjedt talajtípusa a pszeudoglejes barna erdőtalaj, melynek legfőbb jellemzője a rossz vízgazdálkodás és a savanyú kémhatás. Létrejöttében nagy szerepe van a jelentős évi csapadékmennyiségnek, ugyanis a sok csapadék miatt a talajban agyagbemosódás hatására egy szinte teljesen vízzáró réteg alakulhat ki, aminek következtében pangóvizek jelennek meg. A pangóvíz a talajban redukciós folyamatokat indít el, így a talajszelvény mélyebb részén egy foltos, „márványos” megjelenésű szint alakul ki, ahol a zöld foltok a pangóvizes időszakban képződnek vasvegyületek redukációjából, a barna foltok pedig a szárazabb periódusokban – szintén vasvegyületekből – oxidáció hatására jönnek létre.

A térség fő vízfolyása a Berek-patak, mely Pusztamagyaród határában ered és Ortaháza mellett torkollik a Csertába. Útján számos vízfolyás, így a falu határában északról a Szigeti- és a Béci-patak, délről a Kis-patak táplálja vizét. A község a patakvölgyekbe települt, néhol felkúszva a völgyek oldalá-

Légifelvétel Rádiházáról

A gutorföldei tó látképe

ban található teraszszerű térszínekre is. Ha innen, a Berek-patak völgyéből szemléljük a tájat, rögtön feltűnik, hogy a patak völgytől jobbra eső területek lankásabb lefutásúak és alacsonyabbak, mint a bal oldali dombsorok. Ennek oka fiatal – a jégkorszak idején lejátszódó – mozgásokra vezethető vissza. Az Észak-Göcseji- és Dél-Göcseji-dombságra egyaránt jellemző, hogy északi oldaluk kissé kiemelkedett, míg a déli alacsonyabb helyzetbe került. A mozgás szerkezeti vonalak mentén történt és az így kialakult felszínhez igazodtak a vízfolyások is. A Berek-patakba így az Észak-Göcsejből közel észak-déli folyásirányú patakok torkolnak. A patak völgyekre jellemző még a domború völgyoldal és a viszonylag széles, tál alakú völgytalp, az ilyen típusú völgyeket eróziós-deráziós völgyeknek hívjuk. A völgyek kialakításában főként az előbb említett két folyamat, az ún. erózió, illetve a derázió játszott a főszerepet. Így megkülönböztetünk „V” keresztmetszetű eróziós völgyeket, mikor is a völgyek viszonylag állandó vízfolyás hatására hosszirányban mélyülnek, valamint deráziós völgyeket, melyek képződése összetettebb folyamat eredménye. A csuszamlás, sárfolyás, lejtőleomlás hatására a völgyek oldalirányban szélesednek, oldalaik lankásodnak, talpuk üledékkel töltődik fel, így keresztmetszetük tál alakúvá válik. Ezek a deráziós völgyek nem rendelkeznek vízfolyással. Gyakori jelenség, hogy a két folyamat kombinációja által eróziós-deráziós völgyek jöttek létre.

Az éghajlat tipikus nedves kontinentális amely mellett enyhén a déli, azaz mediterrán és nyugati, azaz óceáni hatások is érvényesülnek.

A sokéves statisztikát figyelembe véve évi középhőmérséklet $9-9,5^{\circ}\text{C}$ körül alakul, ami 1°C -kal alatta van az országos átlagnak. Az évi napsütéses órák száma – összefüggésben a nagyfokú (60% körüli) borultsággal – az 1850 órát nem haladja meg. Az előbbiekből adódóan a tenyészidőszak is rövidebb, mint az országos átlag. A tél viszonylag enyhe, a nyár meleg. A fagyos napok száma 100-110 körül mozog. Az első fagyok október 15-20. körül jelentkeznek, míg az utolsó fagyos napok április 10-15 között várhatók. A fagymentes időszak így 190-200 nap. A téli napok száma – amikor a maximális napi hőmérséklet 0°C alatt marad – 25-30 nap körüli. A várható legalacsonyabb hőmérséklet -18°C . A téli félévben átlagosan 350 mm a csapadék, melynek nagy hányada hó formájában hullik.

A nyári napok száma – amikor a napi hőmérséklet nagyobb, mint 25°C – 60-65. A várható legmelegebb hőmérséklet $32-33^{\circ}\text{C}$. A hőségnapok száma átlagosan 5-10 nap között mozog.

Az évi csapadék mennyisége országos viszonylatban soknak számít 750-800 mm, így Gutorfőldé és környéke hazánk legcsapadékosabb tájai közé tartozik.

Az uralkodó szélirány – főként az Alpok eltérítő hatásának köszönhetően – az északi illetve déli, kevésbé gyakoriak a Dny-i ill. Dk-i szelek.

Természetes növényzetét a patak völgyekben égerligetek és láperdők jellemezték, de ezek a területek ma már legnagyobbbrészt kultúrtájak. A dombokon gyertyános-tölgyesek, bükkösök, fenyőelegyes tölgyesek képviselik az őshonos növényzetet, de gyakori a telepített akác is. Az erdők gyepszintjének jellegzetes növényei a tarka lednek (*Lathyrus venetus*), a kakasmandikó (*Erythronium denscanis*), valamint a ciklámen (*Cyclamen purpurascens*). Az állatvilág szempontjából nem csak a térségre, de egész Zalára jellemző, hogy háttérbe szorulnak a kelet-alpesi fajok, és előtérbe kerülnek az illír faunaelemek. Ez a változás leginkább a rovarvilágban érhető tetten. A gazdag gerinces állatvilágból külön ki kell emelni a jelentős nagyvadállományt.¹

Jegyzetek:

- ¹ Ádám László – Marosi Sándor (szerk.): A Kisalföld és a Nyugat-magyarországi peremvidék. Magyarország tájfeldrajza. 3., Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975; Hargitai László: Talajtan és agrokémia I. Kertészeti Egyetem, Budapest, 1985; Pécsi Márton: Összefüggések a lejtőmorfológia és a negyedkori lejtőüledékképződés között. MTA Földr. Tud. Kut. Int. Közleményei, 1967, 3–4., 219–250. p.; Pécsi Márton: Szerkezeti és vázталajképződés Magyarországon. MTA Földr. Tud. Kut. Int., Budapest, 1997.

Az Ady utcai községrész a temető felől

A község története az őskortól a török kor végéig

Az emberiség történetének nem csak kezdetéről, de jóval későbbi időszakról sincsenek írásos emlékeink. Ezt az időszakot így csak a régészet eszközeivel tudjuk megismerni. A település területéről egyetlen régészeti lelőhelyet ismerünk ami a Magyaros dűlőben található. Itt 1988-ban régészeti leletmentés során a lengyeli kultúra, valamint a közép-európai tűzdelt barázdás díszű kerámia kultúrájához tartozó, és kultúrához nem köthető rézkori (i.e. 3300-2000) objektumot tártak fel.¹

A következő évezredek történéseiről, az itt élő népekről nincs tudomásunk. Erre szintén az elkövetkezendő időszak régészeti kutatásai adhatnak csak választ.

A honfoglalást követően a falu területe a gypűvonalhoz tartozott, ahhoz a lakatlan sávhoz, amelyről – feltételezhetően a magyarok – eltávolították a korábban ott élőket.

Erre enged következtetni a falu neve, amely későbbi magyar telepítésre utal, és ugyancsak ennek közvetett bizonyítéka késői említése is a falu birtokviszonyaiba beállt változások kapcsán.

A falut 1377-ben Gotorfeulde, 1412-ben Guthorfelde alakban olvashatjuk. Előtagja a nyelvészek szerint a német Gundaher, Förstemann személynévvel hozható kapcsolatba.² Egyházi említése viszont már korábbi, 1270-ből való. Az 1334-es tizedösszeírás pedig Szent Miklós templomát említi.³

A település történetének megismeréséhez vezető adatok sora így későn indul. Csupán 1377-ből van róla az első írásos közjogi adatunk, amikor is a Haholt-Buzád családból származó Hahóti János leányát, Annát I. Lajos király fiúsította. Mivel Hahóti Jánosnak nem volt fia, a birtok visszaszállt volna a királyra, ezért volt szükség Anna fiúsítására, hogy ő örökölhessen apja birtokait. Ez egy jogi aktus volt, amit a király gyakorolhatott.⁴

Anna ekkor Miklósnak, De Surdis János esztergomi érsek unokaöcsének a jegyese volt. 1412-ben Anna megözvegyült, ekkor birtokait két lányára, Kathóra, Debrentei Benedek, és Apollóniára, Botkai Apaj feleségére hagyta. Mivel a Debrentei Himfiek voltak eredetileg (debrentei Himfi család) így a Himfiek kezén említik a XV. század során, még 1499-ben is.

Mellettük azonban még más Hahót családbelinek is volt birtoka Gutorföldén. Ők leányági örökség jogán jutottak birtokhoz. Így 1463-ban arról szerzünk tudomást, hogy özv. Kávási Györgyné fiai, más birtokaihoz hasonlóan, Gutorföldén is átengedik birtokaik hasznélvezetét nővérüknek, Mártának, Tejedi Imrénének élete végéig. Ha gyermekei lesznek, azok anyjuk részét, a birtok 1/9 részét kapják. Így, mint látjuk a falunak több birtokosa is van ebben az időben, de sem a Debrentei, sem a Botka és Tejedi családról nincs bővebb adatunk.

Holub József említi idézett művében, hogy a Debrentiek hűtlenségük folytán fej- és jószágvesztésre ítéltettek, de az ítéletet nem hajtották végre, mert később ismét az ő kezükön említik a birtokot.⁵

Ez a XV. század zavaros időszakában, Zsigmond király halála és I. Mátyás trónra kerülése közti időben nem volt meglepő. A belpolitikai zűrzavarban a gyors királyváltások közben, ha a főurak valamelyik jelölt mellé álltak, az ellentábor megfosztotta őket birtokaiktól, néha önhatalmúan valamely ellenpárti szomszéd egyszerűen elfoglalta, máskor a király tette ezt. Néha köztörvényes büntett miatt ítéltettek el ily szigorú módon. Így történt ez Gutorföldre esetében is. Ugyanis a Debrentieket – valószínűleg István fia Pétert (1434-ben említik) – a Kaczor János és György elleni perben ítélték el ilyen súlyos módon.

Amikor Debrentey Tamás veszprémi püspök 1441-ben, Rómában járt, a Kaczor testvérek – távollétét kihasználva – be is iktattatták magukat azok birtokába. A két család azonban 1468-ban megegyezett egymással. A Kaczor testvérekkel együtt Darabos Péter is beiktatást nyert. Ő valószínűleg egy Kaczor lányt vett feleségül, így juthatott itt birtokba, vagy még Hahóti ági örökös volt, nem tudjuk.⁶

1480-ban Darabos Lászlóné végrendeletében három telket hagyott örökül lányainak Hahóton, Szerdahelyen és Gutorföldén. Az ittenit Zichy Benedek felesége kapta.

Közben – 1438-ban – egy másik család, a Pápai is birtokhoz jutott a faluban, igaz zálogjogon. Tőlük 1471-ben a Darabosok váltottak ki jószágokat – ezek szerint tőlük vették zálogba –, de később is találkozunk a nevükkel, mint itteni birtokosokéval.

A XV. század végén újra feltűnik a falu életében, a Kávási család. 1493-ban Kávási Ferencről, 1506-ban Kávási Lászlóról, 1519-ben pedig Kávási György örököseiről olvashatunk az oklevelekben. 1519-ben az említett örökösök az itteni birtokokon osztozkodtak.

Mint azt láttuk 1463-ban, Kávási György lánya, Márta Tejedi Imre felesége lett. Két gyermekük született Kata, Sárkány László, és Rusint, Rajki Detre felesége.

1519-ben Sárkány László gyermekei és Rusint osztoznak meg Kávási Ferenc, László és János nevű nagybátyjaikkal.

Három évvel később, 1522-ben, Kávási János Albert nevű fia itteni összes részeit elcserélte unokatestvérével, Sárkány Bernáttal, csak a hegyvámot tartotta meg magának. 1524-ben Sárkány Tamás itteni birtokait sógornőjének, Bernát feleségének adta el.⁷

1530-ban Kávási János a maga és lányai nevében vallja, hogy Gutorföldre faluban lévő teljes telkét, 20 Ft-ért, Sárkány Balásznak elzálogosította, azzal a feltétellel, hogy azt tovább nem zálogosíthatja el.⁸

Egy év múlva két új tulajdonos is feltűnik a faluban. Egyikük Bánffy Antal, másikuk Erdődy Péter királyi kapitány, akinek a környéken több faluban is van birtoka.

Bánffynak 10 portája van és 4 zsellére. Hogy házas vagy házatlan zsellerről van-e szó, nem tudjuk.

Erdődy részén 12 porta van, 5 zsellér és 4 elhagyott, puszta jobbágytelek. A puszta telkek miatt elgondolkodtató – ez más falvak esetében is megfigyelhető –, hogy a „mohácsi vész” néven elhíresült 1526-os csatavesztést követően a török nem csak az ország középső, hanem más vidékeit, így Zalát is „megcsapta”, a korabeli szófordulattal élve.

1536-ban a kányaföldei Kerecsényi Pál is birtokos a faluban, mert több Zala megyei birtokát, köztük Gutorföldét is zálogba adja özvegy Hášágyi Dénesnének és fiainak, amibe őket be is iktatják. 1542-ben azonban sem ő, sem pedig a Hášágyiak nem szerepelnek a birtokosok közt, a dikális összeírásban. Ekkor ugyanis a Kávási család tagjainak – mint azt a korábban leírtakból ismerjük – oldalági rokonai kezén van a falu.

Kávásy László	1 porta
Sárkány Antal	1 porta
Kávásy János	1,5 porta
Assivölgyi János	2 porta
Zychy István	1 porta
Essegra Ferenc	3 porta
Zychy Ferenc	1 porta
<i>Összesen</i>	<i>10,5 porta</i>

Az 1543. évben megszaporodnak a Gutorföldre vonatkozó okleveles adataink. A XV. századból jól ismert Kaczorok egyik leszármazottja, Kaczor András lánya a felesége Szecsődi Tharrody Györgynek, aki így jutott Gutorföldén birtokhoz. Ez a Tharrody egy izgága, erőszakos ember lehetett, mert a környék több falvában is birtokos lévén, gyakran szerepelt a neve peres iratokban.

Ugyancsak ebben az évben, egy családi belviszály kapcsán keletkezett oklevélből megtudjuk, hogy 1540 körül ákosházai Sárkány Antal elfoglalta Sárkány Bernát Szerdahely és Gutorfölde falvakban lévő birtokait. Sárkány Bernát úgy látszik valamilyen oknál fogva kilógott a családból, mert két évvel korábban Haholti János foglalta el Felső- és Középfahóti birtokait.

Szintén ez évben iktatták be zálogjogon özvegy Hášágyi Dénesnét és fiait, Ferencet, Balázst és Imrét Kányafölde vár, Geretthye Zentadorján, Marocz, Gwthorfeldhe, Barlahyda, Zompach, Warteldhe és Baza falvakban lévő, néhai Kerecsényi Pál birtokaiba, az ő és fia, Mihály vallomása alapján.

1546-ban Asszuvölgyi János itteni birtokait – mivel fiának Györgynek nem

volt fia, ezért visszaszállt a királyra – Kisasszonyfalvai Istvánfy Pál kapta, meg adományul. Ezek: Asszuvölgy falu, valamint Gutorföldre és Zágorhida falvakban lévő birokok.

A beiktatásnál az Asszuvölgyi család rokonai nevében Lorantházai Loránth Péter, a beiktatásnak ellentmond. Ennek meg is lett a foganatja, mert 1547-ben Asszuvölgyi János a fenti perben perújítást kap.⁹

1548-ból csak a faluban lévő porták számát ismerjük. E szerint 11 1/2 porta, 9 pusztá porta, és 13 zsellér van a faluban.¹⁰

Ebben az évben néhai Zychi Benedek, Mihály és László fiai: Rafael, Ferenc és István új adományként kapják Zajk, Fintafalva, Jakabfalva, Buda-falva, Mersölcz, Csehi, Vöröcsök és Ballaba egész falvakat és Felrétfalu birtokot, valamint Löröcsökfalva birtokban Gutorföldre, Kisfalva, Hahót és Szerdahely falvakban fekvő birtokrészeit és egy nemesi kúriát Szerdahelyen.¹¹

1549-ben folytatódik az Asszuvölgyi birtokok körüli huzavona. Ugyanis Ormandy János, felesége Dorottya és a néhai Asszuvölgyi György lányától, Annától született Bálint és Júlianna nevű gyermekei nevében is a per tárgyát képező birtokokat, valamint a Kwthorffewlde faluban fekvő, s a néhai Kacorlaci Kaczor András által Asszuvölgyi Györgynek és feleségének, Sythkey Veronikának 155 m.[agyar] forinton elzálogosított birtokot Rajky Gábornak és Jánosnak 111. m. forinton elzálogosította.¹²

Ebben az évben Erdély Gáspár, a németújvári vár várnagya, Kaczor András veje és felesége beiktatást nyer Mantha, másképpen Mátéháza, Szerdahely, Szerdahelyszigete, Berzence, Dusnak, Peleskefő, Kisgörbő, Gelsesziget, másképpen Vizállósziget, Kacorlak, Hahót, Desycz és Gutorföldre falvakban lévő birtokrészek birtokába, amelyek őket Kaczor Mihály vallomása szerint zálogjogon illették. A beiktatáson megjelent: 3 nemeskürtösi, 1 szerdahelyi nemes, 2 szerdahelyszigeti, 2 manthai és 4 gelseszigeti jobbágy. A beiktatást a zalavári hiteleshely végezte amely ellentmondás nélkül megtörtént.¹³

Az év során úgy tűnt, pont kerül az Asszuvölgyi birtokper végére. Istvánffy Pál felperes és Ormandy Jánosnak – aki közben elhunyt – Asszuvölgyi Annától – György lányától – született fia Bálint, valamint Asszuvölgyi György másik lánya, Zsófia, Bebessy Osvátné alperesek közt folyó per folyományaképpen az alpereseket a Zala megyei Asszuvölgy faluban lévő nemesi kúria, valamint az ott és a Gutorföldre, valamint Zágorhida falvakbeli birtokrészek birtokába visszaiktatják.¹⁴

Ezzel egy időben azonban Asszuvölgyi János özvegye, aki ekkor szentlászói Literati Péter felesége, perli sógorait Bebessy Osvátot és Pethő Ferencet, mert az osztozkodáskor testvérei Asszuvölgy faluban csak 3 népes és 3 pusztá jobbágytelket hagytak neki, és Zágorhida, valamint Gutorföldre falvakban lévő birtokaiból is kismiszték.¹⁵

Ebben és a korábbi oklevelekben is feltűnő körültekintéssel leírják kinek a

lányától vagy kitől származik a fiú vagy a lány. Erre azért volt szükség, mert a kor a maga háborúival, betegségeivel, járványaival gyakorta szedte áldozatait. Ehhez még hozzávehetjük a szülés, gyermekágyi láz következtében elhunyt nőket is. Így nincs mit csodálkozni azon, hogy egy-egy férfinak vagy nőnek két-három felesége illetve férje is volt. Az ő gyermekeik birtoköröklése viszont csak így volt biztosítható, mert az apai, vagy anyai – leányági – örökség megillette őket. Nem véletlen, hogy azonos vezetéknevet viselők közt perek folynak, mert lehet, hogy ők csak féltestvérek és különböző anyától származnak.

1549-ben Gutorföldén és Kisfaludon az alábbiak a birtokosok:

Kávásy János	2 porta, 2 zsellér
Zichy István	2 porta, 2 zsellér
Zichy Ferenc	2 porta, 2 zsellér
özv. Asszuvoľgyi Jánosné	3 porta, 2 zsellér, 2 puszta telek
Sárkány Bernát	3 porta, 1 zsellér, 2 puszta telek
Kávásy László	1 porta, 1 zsellér
Essegváry Farkas	7 porta, 3 zsellér, 3 puszta telek
<i>Összesen</i>	<i>20 porta, 14 zsellér, 7 puszta telek</i>

Az adatokat és neveket érdemes összevetni az 1542-es adatokkal.¹⁶

A Gutorföldre életében szintén jelentős szerepet elfoglaló Kaczor család birtokai körül is zajlanak az események. 1550-ben Szecsődi Tharrody Györgyöt és István nevű fiát, valamint Erdely Gáspárt és fiát Jánost, a zalavári hiteles hely megidéztteti Hosszutóti László, Bezerédy György, Sythkey Mihály, Mihályi Chaky István és Mihályházi Hethey János felesége, Orsolya, a néhai kaczorlaci Kaczor Péter zalai birtokai, köztük Gutorföldre miatt.

Nekik már 1543-ban volt a fenti birtokok miatt vitájuk, ami úgy látszik még mindig nem rendeződött.¹⁷

1552-ben, a faluban 21 porta van 8,5 jobbágytelken. A porták közül a szegény, szűkölködő zsellérporták száma 8 újonnan épült 1.¹⁸

Egy másik adóösszeírás szerint ugyanebben az évben a 21 porta 12,5 telken található. A házak közül 9 zselléré, míg 4 pusztá.¹⁹

Nem telt esemény nélkül ez az év sem, mert a Kálóczi-falvi Varga Ferenc arról tesz panaszt a zalavári konventnél, hogy Szajki Zychi Ferenc gutorföldi jobbágysai Zelcz faluból egy jobbágyát Vöröcsök faluba vitték át, a György-falvai nemesek pedig testvérét, Varga Ágostont a Geregh erdőrészen megverték.²⁰ Ide kívánczik a megjegyzés, hogy az ország három részre szakadása, a török meg-megújuló támadásai nem összefogásra, hanem az erős központi hatalom hiánya miatt fellépő anarchia miatt, saját vagyonuk gyarapítására sarkalja a földbirtokosok legnagyobb részét.

Továbbra is folytatódik a földesurak torzsalkodása, így például 1553-ban Zychi Ferenc gutorföldei jobbágyaival zágorhidai Loranth Péter Zelcz falubeli kertjéből állatait vitette el.²¹

1557-ben ákosházi Sárkány Benedek unokája, goztonyi Bél Györgyné kéri az édesanyja után neki járó leányági részt nagyapja Gutorfölde, Sziget, Tormafölde, Dobri, Balaserfalva, Salomvár, Hermánfalva, Németsfalva, Tompa, Gyertyánág, Bencze, Ebergény, Szentmárton, Bazitahegye, Iklód, Desycz és Kisfalud falukban lévő birtokaiból, a Sárkány fiúktól.²²

Az 1564. évi adóösszeírás felsorolja a falu birtokosait, portáik, illetve az ott élő családok számát.

Sárkány Jánosnak 2 negyed telke, 1 szolgálja, 1 zsellére van, 1 portája pusztá.

Bocskay Ferenc özvegyének 6 magyar portája, 3 zsellére, 1 újonnan épült portája és 4 pusztá portája van.

Hetyei Sebestyénnek 2 negyed telke,

Kávássy László özvegyének 1 szegény zsellére,

Czigány Mihálynak 2 negyed telke és 1 újonnan épült háza,

Rajky Gábornak 2 m. portája,

Bebessy Oszvaldnak 1 szegény zsellére,

Pethő Györgynek 1 szolgálja és 1 szegény zsellére van a faluban.²³

A szegény, szűkölködő zselléreket azért írták össze külön, mert ők mentesültek az adó fizetése alól, ahogy némely esetben a zsellérek is.

A korábban már említett részletes családi hovatartozást rögzítő oklevélnek kitűnő példája a következő, 1565-ből származó oklevél. Ebben a néhai Zychi Balázs fia Mihály fiának Ferencnek a fia Mihály (Balázs dédunokája) kéri Zajk, Fintafalva, Budafalva, Jakabfalva, Mersewcz, Chege, Vöröcsök, Lakos, Gutorfölde, Kisfalud és Szerdahely falvakban fekvő birtokokat, amelyek az említett Balázs fia Lászlónak fia István özvegyének, Pernezy Klárának a kezén maradtak, mivel férje örökös nélkül halt meg, és az özvegy újból férjhez ment Háságyi Imréhez, Zala megye alispánjához.²⁴

1566-ban egy tulajdonos eltűnik a faluból, amikor Rajky Gábor az itt lévő birtokrészét átengedi Kávási Ferencnek, aki azt eddig zálogjogon bírta, mivel visszaváltani nem tudja. Ezt Habsburg Miksa császár és király oklevélben megerősíti.²⁵

Ebben az évben szintén adóösszeírásból ismerjük meg birtokosai nevét.

E szerint Zychy Mihálynak 4 negyed telke, 2 szolgálja, 1 zsellére, 1 szegény zsellére és 1 pusztá portája van.

Az előzőekben említett Háságyi Imrének 2 negyed telke, Sárkány Jánosnak 2 negyed telke, 1 szolgálja és 1 pusztá telke van. Essegvary Istvánnak, aki talán az 1542-ben említett, akkor bizonytalan névírással írt Essegry vagy Estegry család tagja lehet, 8 negyed telke van. A feltételezésünket látszik alátámasztani, hogy 1542-ben 3 portája volt a családnak, ami azóta aprózódhatott.

Péter deáknak – az ő nevével eddig még nem találkoztunk – 2 negyed telke, 2 puszta portája és 1 szegény zsellére van.

A Kávási család meg nem nevezett két tagja 2 negyed telekkel és 1 új portával bír, míg Bebesy Oszvald özvegyének 1 puszta telke és 1 szegény zsellére van.

Tharrody Ferencnek 1/2 negyed telke, azaz 1/8 telke van.

Pető Györgynek, aki 1564 óta birtokos a faluban, 1 napszámosa él a faluban. 1567-ben szentlászlói Literati Péter felesége Klára, és Horváth István felesége Veronika a zalavári hiteleshelytől az Asszuvölgy, Zágorhida és Gutorfölde falvakban, valamint Szompács falu földbirtokán lévő birtokaikra vonatkozó oklevelek párját, azaz másolatát kéri.²⁶ Hogy kinek a leszármazottja volt a két nő, azt nem említi a forrás.

Az 1573. évi adóösszeírás két birtokos nevét jegyezte fel. Egyikük, Sárkány János fél negyed zsellér telekkel, Kávásy Ferenc 1 puszta negyed telekkel bír.²⁷ 1580-ban Gutorfölde, mint gondnokság alá helyezett birtokrész szerepel abban a peres ügyben, amit Draghi János felesége és fia, Chaky János felesége és Biczo Bálint felesége, mint aktorok indítottak Kávási Jób ellen birtokaik és vagyonuk visszaszerzése miatt. A vizsgálat tárgya: Néhai Kawassy László a nevezett aktorok apja meghalt. Ők akkor kiskorúak voltak. Amikor édesanyjuk is elhalálozott, Kawassy Jób, az elhalt apa testvére azonnal gondnokság alá helyezte a felperesek teljes birtokrészeit. – Kawas, Bonczodfeolde, Zalathnak, Jan, Nemetffalw, Zent Iwan, Apathi, Erdewfalw, Haholt, Zerdahel, Ghwthorffeolde zalamegyei falvakban minden hozzátartozó javakkal, aranyakkal és ezüstökkel, készpénzzel, állatokkal, birtokokkal és ingóságokkal. Jóllehet 11 év után Kawassy Györgynek visszaadta az örökséget állatokkal és birtokrészekkel, de az állatok nagyobb részét, az arany és ezüst dolgokat, készpénzt és ingóságokat, amelyek mintegy 200 Ft értékűek, magánál visszatartotta.²⁸

Az oklevelek azt bizonyítják, hogy amikor új- és újabb nevek tűnnek fel a falu birtokosai közt, azok csak a házasságok révén változnak, de a birtokokat a régóta birtokos családok cserélgetik egymás közt.

Így van ez 1587-ben is, amikor özv. ákosházi Sárkány Jánosné, bereknői Hagymássy Anna zálogba adja nádasdi Darabos Istvánnak Zala megyei birtokait, köztük gutorföldei birtokrészeit.²⁹

1598-ban az adóösszeírás a következő birtokosokat rögzíti.

Ankarayter Absolon	9 ház
Bottka Mihály	1 ház
Zichi Ferenc	5 ház
Petheő György	2 ház
Horváth Miklós	1 ház

Rayki Albert	3 ház
összesen	21 ház ³⁰
továbbá	
Bánffi család 2 tagjának	3 ház
Deorsffi Ferenc	1 ház
Bánffi György	1 ház
Összesen	5 ház

Mindösszesen 26 ház

1599-ben Wragonich Kristófné, Zep Ilona Hahót, Gutorfölde és Sárkány-szigete falvakban lévő népes és puszta jobbágytelkeit átadta az első férjétől, Negieri Gáspártól született gyermekeinek.³¹

1600-ban Kanizsa török kézre jutott. Ennek óriási kihatása van a környék életére, de ez a Gutorföldre vonatkozó, általunk ismert oklevelekből nem derült ki. Ezekben továbbra is csak a birtokosok egymás közti egyezkedései szerepelnek.

A birtokosok – mint azt a korábbi időkben is láttuk – sokszor választották pénzzavaraik leküzdésére birtokaik zálogba adását. Gyakran előfordult, hogy azt nem tudták kiváltani, ilyenkor vagy eladták azt a záloghitelt nyújtónak, vagy kezdődtek a perek.

Nagyon sok esetben lett az adás-vételből per, mert a hitelezők, kihasználva az eladók szorult anyagi helyzetét, a birtokhoz igyekeztek áron alul hozzájutni.

Az elzálogosítás jól bevált módszerével jutott pénzhez 1620-ban Kávásy Anna, Tulok Sándor felesége is, aki apja után örökölt saját birtokrészeit: Kávás, Boncodfölde, Martonfalva, Zalatnak, Jan, Fölső- és Alsó Németsfalu, Kávási Szent Iván, Apáti, Gyertyánág, Hahót, Gutorfölde és Ujfalu falvak felét, amelyet apja Kávásy Jakab birtokolt, Thubol Bertalan és Bálint testvéreknek és örököseiknek 160 Ft-ért, a visszaváltásig elzálogosította.³²

1627-ben fordulat állt be az ügyben, mert Kávásy Pál, Anna testvére, a felsorolt falvak fele részét Tubol Dömötörnek, Bertalannak és Bálintnak 120 Ft-ért eladta.³³ Ez ellen 1628-ban sógora, Tulok Sándor – felesége és gyermekei nevében – tiltakozik a káptalannál, és sógorát az eladástól, a Tubol testvéreket pedig a megvételről eltiltja.³⁴ Huszonkét év elteltével még mindig folyik a pereskedés a Kávási és Tubol családok közt, és a Kávási családon belül. Az okot Kávásy Pál halála szolgáltatta. Ugyanis halála után fia visszavásárolta a birtokrészeit a Tuboloktól, de még nagyobb összegért rögtön el is adta Bessenyei Istvánnak. Ez ellen tiltakozott testvére, Anna.³⁵

Közben, 1643. október 4-én kelt levelében Szecsődy István lenti várkapitány arról értesítette Batthyány Ádámot, a dunántúli hadak főkapitányát, hogy a környéket folyamatosan dúló törökök egyik portyájának, amely a

„*Tótságra ment rablani*” Gutorföldénél a lendvai sereggel lest vetettek, a törököket szétverték, a rabokat kiszabadították.

A török amúgy is gyakran dúlta, fosztogatta a vidéket. Erről Szecsődy István leveleiben többször is beszámolt felettesének, Batthyány Ádámnak.³⁶

Egy 1717-ben kelt tanúkihallgatási jegyzőkönyvi utalásból azt is megtudjuk, hogy a falunak török földesura is volt, ugyanis a határban vetett köles után a kanizsai Naszup ágának fizettek adót.

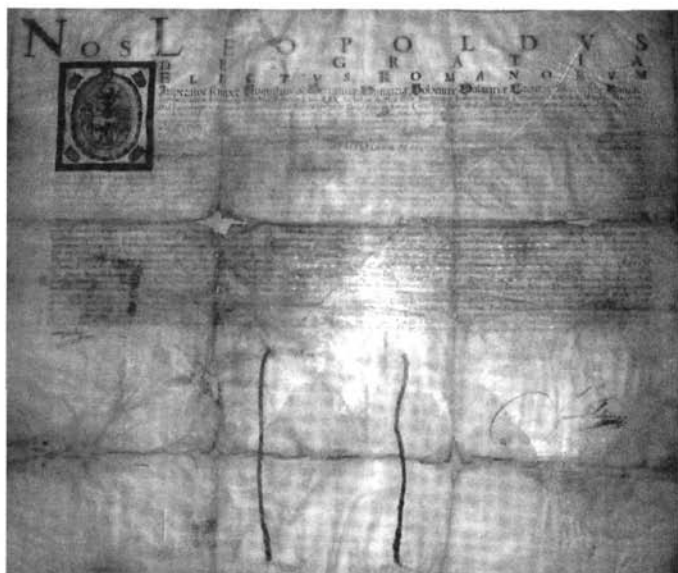
Korábban, az adatok hiányos volta miatt, azt feltételeztük, hogy a környék falvainak pusztulása a XVII. század közepe – 1664 – tájára esett. Azért valószínűsítettük ezt az időpontot, mert 1664 elején Zrínyi Miklós horvát bán (a költő) és Batthyány Ádám dunántúli főkapitány, valamint a szövetséges német birodalmi csapatok téli hadjáratra – melynek során az eszéki hidat is felégették – válaszul a törökök Köprülü Ahmed nagyvezér vezetésével nagyszabású hadműveletekbe kezdtek. Ennek során felrobbantották Új-Zrínyivárat és Kiskomárom várát. A nagy létszámú sereg pusztítva vonult Bécs felé. Céljukat nem érték el, mert a szövetséges hadak Szentgotthárdnál Montecuccoli tábornagy vezetésével legyőzték őket. Mivel a XVII. század ezen időszakában ez a legnagyobb török hadjárat vidékünkön, joggal feltételezhetjük, hogy akár az előrenyomuló, akár a megvert, visszavonuló sereg fosztogatásának eshettek áldozatul a környék települései.³⁷

Gutorföldre pusztulása azonban korábbra esik. 1660-ban már pusztá faluként említik, a Rajky család és Egry Pál egerszegi hadnagy közt létrejött bérleti szerződésben, mely alapján nevezett hadnagy bírli a Rajky család itteni birtokait.³⁸

A fenti adatból kiderült, hogy a falu lakói török földesuruknak adót fizettek. Tudjuk, hogy e mellett a szultánnak is kellett adót fizetniük, de az adót behajtotta saját magyar földesuruk is; továbbá a királynak is tartoztak különböző szolgáltatásokkal: adott esetben a várak erősítési munkáival.

1685-ben Bagody György és Mihály – az ő nevük eddig még nem szerepelt a faluval kapcsolatban, nem is tudjuk, hogy lettek itt birtokosok – Gutorföldre pusztán lévő birtokait több más birtokkal együtt, az eddig záloghitel fejében használó Gyöngyösi Nagy Ferencnek, a zálogösszege felül újabb 50 Ft-ért örökjogon eladta.³⁹

Ebben az oklevélben találkozunk a Kanizsa körül mind erősebb gyűrűt vonó császári sereg téli elszállásolásának terhével, ami a falvak jobbágyságát sújtotta.

A Mátay család I. Lipót császártól nyert nemesi oklevele

Jegyzetek:

- ¹ Holub József: Zala megye története a középkorban III. A községek története. (Továbbiakban: Holub) Kézirat a Zala Megyei Levéltárban. (ZML) Miskey: Magyar Nyelv XXIII. 354. p.
- ² H. Simon Katalin: A neolitikum és rézkor kutatásának helyzete és feladatai Zala megyében. Zalai Múzeum 2. Zalaegerszeg, 1990, 47–66. p.
- ³ Schematismus Sabariensis 1972. Szombathely, 1972, 141. p.
- ⁴ Zalai Oklevéltár (ZO) II. Budapest, 1890, 145. p.
- ⁵ Holub i. m.
- ⁶ Nagy Iván: Magyarország családai Budapest, 1985; Holub i. m.
- ⁷ Holub i. m.
- ⁸ ZML Helytörténeti lexikon cédulaanyaga. (Továbbiakban: Hlc) Gutorföldre.

- 9 ZML Zalavári hiteleshelyi (hh.) levéltár (lt.). I/1118.
- 10 ZML Hlc Gutorfölde, Magyar Országos Levéltár (MOL) Dicalis (Továbbiakban: Dic.) Zala II. kötet Fol. 274.
- 11 ZML Zalavári hh. lt. I/1147.
- 12 ZML Zalavári hh. lt. I/211/b.
- 13 ZML Zalavári hh. lt. I/450.
- 14 ZML Hlc Gutorfölde.
- 15 ZML Zalavári hh. lt. I/1129. Igen rongyos, több darabra szakadt oklevél, a dátum is hiányzik.
- 16 Maksay Ferenc (szerk.): Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén 1–2. Budapest, 1990.
- 17 ZML Zalavári hh. lt. I/450.
- 18 ZML Hlc Gutorfölde, MOL Dic. Zala II. kötet 550. p.
- 19 Uo.
- 20 ZML Zalavári hh. lt. I/1847.
- 21 ZML Hlc Páka, 1553. Zalavári hh. lt. I/573.
- 22 ZML Zalavári hh. lt. I/1934.
- 23 ZML Hlc Páka, MOL Dic. Zala II. kötet 342. p.
- 24 ZML Zalavári hh. lt. I/1062.
- 25 ZML Hlc Páka, MOL P 583. Rajky család (cs.) lt. 1566. március 10.
- 26 ZML Zalavári hh. lt. I/1051.
- 27 ZML Hlc Páka, MOL Dic. Zala I. kötet 308. p.
- 28 ZML Hlc Kávás, 1580.
- 29 ZML Hlc Gutorfölde, Zágrábi káptalan hh. lt. Protocol Broj. 4. 244. 1. Degré Alajos által kijegyzetelve.
- 30 ZML Hlc Gutorfölde, MOL Dic. Zala IV. kötet 501. p.
- 31 ZML Hlc Gutorfölde.
- 32 Vas Megyei Levéltár (VaML) Káptalani jegyzőkönyv (jkv.) XXV. Kötet 392. p. 61. sz.
- 33 VaML Káptalani jkv. XXVII. Kötet 178. p. 187. sz.
- 34 VaML Káptalani jkv. XXVIII. Kötet 41. p. 60. sz.
- 35 VaML Káptalani jkv. XXVI. Kötet 141. p. 103. sz.
- 36 ZML Hlc Gutorfölde, Batthyány cs. lt. Missiles 46 557., Tantalics Béla: A Lenti plébánia története Lenti, 1999, 20–21. p.
- 37 Magyarország történeti kronológiája II. 1526–1848. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982, 485–487. p.
- 38 ZML Hlc Gutorfölde.
- 39 ZML Hlc Gutorfölde 1685. január 18.

Élet a török után

1690-ben – Kanizsa visszafoglalásának évében – az úrbéri összeírás a falu két birtokosának nevét: Törgyek Ferencét és Dubó Ferencét említi.

Kanizsa visszafoglalása után az elpusztult falvak újbóli felépítése, határaiak mielőbbi művelésbe fogása érdekében a földesurak különböző kedvezményeket adtak a náluk letelepedni kívánóknak. A számtalan példa közül a környékről hozunk egyet. Az ugyancsak elpusztult Lasztonya falu „megszállásáért” a következő kedvezményeket adta Eszterházy Pál nádor Hermán Miklósnak 1694-ben.

„Maga kap egy helyet, melyen házat építhet és ez mindentől mentes lesz, csak dézsmával tartozik veteményei után. A megszállók – a Hermán által ide telepítettek – mentessége 3 év, ez után úgy adóznak és robotolnak, mint más jobbágysok. A megszállítás „szabad és jobbágyságon kívüli emberekkel” történjék, de lehet saját jobbágy is, de csak akkor, ha előző helyén maga helyett jó szolgáló jobbágyat hagy”.¹

Azon évben, amikor Lasztonya újranépesítése megkezdődik Gutorföldén feltűnik egy régi birtokos család sarja. Gasztonyi Dorottya az ákosházi Sárkány család tagja, a család itteni birtokainak tulajdonosa. Női ágon egyik őse Sárkány Benedek unokája feleségül ment Gasztoni Beel Györgyhöz. (1557-ben feleségként említik.)

Gasztonyi Dorottya ekkor – mivel birtokai már régóta zálogban vannak, és nem tudja kiváltani – teljes apai jogú ősi birtokrészeit: Boncodföldre, Kávás, Gyán, Zalatnak, Gyertyánág, Alsó és Felső Németsfalú, (Kávási) Szent Iván, Gutorföldre, Hahót, Ujfalu és Martonfa falvakat, minden hozzájuk tartozó javakkal Tubol Istvánnak és a Tubol család több tagjának a zálogösszegezen felül 300 forintért örökjogon eladta.² A Tuboly család ettől kezdve teljes jogú tulajdonos lett a faluban.

Egy másik család neve, amely szintén hosszú távon meghatározó lesz a falu életében, 1696-ban tűnik fel az oklevelekben. E szerint Mátyás István úr új köházban lakik, 5 jobbágya van, szántóföldjei nagyon rosszak. Szántója 11 hold van, amely 19 pozsonyi mérő magot terem.³

Az 1698. április 19-én kelt káptalani jegyzőkönyvből kiderül, hogy Bagody Péter és Mihály tiltakoznak apjuk György 1685-ben történt birtokeladása miatt, mert mint állítják a vételár túl kevés volt, mivel a birtok értéke az 1000 Ft-ot is meghaladta.⁴ A falut még ekkor is praediumnak írják.

1699-ben a Bagody család tagjai a vásvári káptalan előtt örökjogon eladják Batthyány Ádámnak az apjuk által Gyöngyösi Nagy Ferencnek elidegenített, korábban felsorolt birtokaikat, ami ellen jelen esetben is tiltakoznak. Maguknak három pusztát Nagy és Kis Ormándot, valamint Lakost tar-

A Mátay család nemesi címere

Részlet a Mátay család nemesi okleveléből

tották meg. A többi birtokukat Batthyány Ádámnak, törvényesen örökös jogon átadják.⁵ Az oklevél 1699. június 14-én kelt.

1700. szeptember 7-én a vasvári káptalan előtt Keresztury István, Törjek Ferenc és Törjek Krisztina tiltakoznak Gyöngyösi Nagy Ferenc ellen, mert a Bagody család birtokaiba őt beiktatták.⁶

1700 és 1715 között nincs ismert adatunk. Az 1703 és 1711 közt váltakozó szerencsével folyó II. Rákóczi Ferenc fejedelem vezette szabadságharc e vidéket sem kerülte el, – nagyobb csatára csak Rédics mellett került sor – hatása erősen érződött.

1715-ben, mint falu szerepel az összeírásokban. Ekkor 1 jobbágyot és 4 zselélt írtak össze. Szántóföldje 11 köböl, rétje 4 kaszás. Szőlőhegye is van, de igen terméketlen. 1 kapás szőlő csak 1/2 urna bort ad. A falu nemesek birtoka, csak 2 szentpéterföldei jobbágy van a szőlőhegyen szőleje.⁷

Azt, hogy nem csak a nagybirtokok urai adtak kedvezményeket a náluk letelepedőknek, azt szintén egy 1715-ös adat bizonyítja, amely felsorolja a Vas megyéből szökött jobbágyokat. Ebből megtudjuk, hogy a Rakicsány uradalomhoz tartozó Sidahegyről Nemecz István, Miklós és Balázs örökös jobbágyok Gutorföldre a Mátay birtokra szöktek.⁸ Az ilyenfajta jobbágy-szökés gyakori volt a XVI. század végén, XVII. század elején, mert a kedvezmények oly mérvűek voltak, hogy érdemes volt megkockáztatni az elfogásuk esetén rájuk váró súlyos büntetést.

1717-ben aztán azt is megtudjuk, hogy Mátay István birtokait a Terjék famíliától, Tuboly Ferencről és a Muraközi Trupolitól (?) vásárolta, de annak előtte „kik vették a proventustól” nem tudták megmondani a megkérdezett tanúk.⁹ A porták 1720-ban történt összeírásakor Gutorföldre birtokosaként egyedül a Mátay családot jelölik meg. Azt, hogy nem voltak vagyonosak és csak nehezen indult meg az élet a faluban, a következő adatok is bizonyítják. A földesúrnak mindössze 3 jobbágya volt, bizonyára a korábban említett három Nemecz testvér. Megművelt földje pozsonyi köbölben mérve 4,5 köböl volt. Ami 1 pozsonyi köböl esetében 600-800 négyszögöl földnek felel meg. Így a magasabb értéket véve is 3600 négyszögöl, azaz mai mértékben mérve 1,4 hektár föld. Rétje 1/2 kaszásnyi, azaz 600 négyszögölnyi volt. Szőlője pedig 2 kapásnyi.

„Gutturföldre, Napradfa, Nova és Karacsonfa csupa erdők közt fekszik, Napradon egy nyomásban mivel, erős trágyázást kíváno földek, a többi helyen kétnyomásos gazdálkodás, a föld terméketlen, agyagos, 1 pozsonyi köbök után kettővel terem; Gutturföldének nincsenek sessionális rétei, az erdőben gyűjtenek szénát; a többi possessionak kevés van, a szomszédságból bérelnék, a sajátjaikról 1 kaszásra 1 közepes kocsi silány szénát kapnak; legelőjük közös van, tüzi- és épületfájuk van. Szőlőjük egy kapásra két és fél

*urna nagyon silány, 75 dénáros bort terem. Kereskedésből nincs jövedelmük. Dolgaikat egymás közt értékesítik.”*¹⁰

1722-ben Zala megye főszolgabírája – Niczky Boldizsár megbízásából – fel-szólítja a Mátayakat, hogy az általuk Söjtörön eladott birtokokért járó vételárat vegyék fel.¹¹

1728-ban a Sárkány féle összeírásban az alábbiakat olvashatjuk a faluról: Mátay János, Mátay György, Mátay Benedek és Mátay János Mátay István örökösei, részben az apjuktól örökölt birtokot ténylegesen birtokolják, más-részt birtokaik többi részét a Zychi családtól vették zálogba.

Ekkor a faluban 16 szabad költözésű lakos él, ebből házatlan: 7, kézműves: 1, bíró: 1. Velük élő fivérek: 2.

Extraneus, akiknek birtoka volt Gutorföldén, vagy ott bérelt területet művelt: 23. Zebeckéről 4, Náprádfáról 14, Szentpéterföldéről 5. Jobbágytelkek, ahhoz tartozó földek és rétek nem voltak. A falu lakói 23 hold szabaddá nem tett irtásföldön gazdálkodtak. Hasonló módon művelték a réteket, melyek területe 12 kocsinyi volt.

Hegyvám és tized alá eső szőlők területe 66 kapásnyi volt. A hegyvámot a földesúrnak, a tizedet az egyháznak adták.

Újonnan telepített szőlő 2 kapásnyi volt. Ennek kihangsúlyozása azért fontos, mert a földesurak legtöbb esetben megengedték, hogy a jobbágyok az elva-dult szőlőket újratelepítsék, vagy erdőt irtsanak és annak helyére ültessenek szőlőt, amely saját, örökíthető tulajdonuk maradhatott.

Részlet a Mátay család nemesi okleveléből

A kézműveseknek évente 3 forintnyi jövedelme volt. Sajnos az nem derül ki, hogy mi volt a foglalkozásuk.

A földeket 2 nyomásban, 4 igavonóval, háromszori szántással művelték. A föld a belévetett mag dupláját teremte; 1 pozsonyi köbölre kettőt. A földek amúgy is hegyesek, esők által elmosottak.

A gyenge termés miatt gabonát nem tudnak eladni. Dohányt és kukoricát nem termesztenek, kendert és lent csak házi szükségletre.

Rétjeik mélyen fekszenek, a Gutorföldi (?) patak gyakran elárasztja őket, ezért silány sásos szénát adnak, ebből szintén nem tudnak eladni.

Legelőjük közepesen van. A faluhoz tartozó pusztta nincs.

Szőlőhegyükön 1 kapásnyi szőlő, 1,5 pozsonyi urna silány, romlékony, a megyében 80 dénárért adható bort terem.

Dolgaik értékesítésére nincs lehetőségük. Tüzi- és épületfájuk elegendő van, de zsindeynek, edénynek, vagy más eladható faeszköznek való nincs. Tölgyerdejük akkora van, hogy makkérés idején – ami elmondásuk szerint ritkán esik – a lakosok 1-2 sertést meghizlalhatnak, amik árából 10 forintnyi jövedelemre tehetnek szert. Gyümölcsösük nincs. A szántókat irtás vagy réti földdel nem cserélik. Malom, halastó a falu határában nincs.

1736-ban újra felbukkan egy régi birtokos család neve. A Kutason lakó Kaczor György ekkor a családjá tulajdonában lévő birtokokat, úgy mint: Kaczorlak, Dusnak, Pölöskefő, Szigetelő, Szigetke Börzönce, Montha, Felső Orosztony, Aracsa, Szerdahely, Desics, Hahót, Gutorfölde, Kisfalud helységekben az Egerben lakó Dely Istvánnak haszonbérbe adta át. A bérlő kötelezte magát, hogy a haszon felét átadja Kaczor Györgynek és örököseinek, másik felét megtartja munkája béréül. A szerződés Zalaegerszegen kelt, 1736. január 13-án.¹²

Nem lehet tudni, hogy történt 1717-ben a Terjékekkel és Tubolyokkal az adásvétel, mert 1745-ben Zala megye kiküldötte figyelmeztette a Mátay családot, hogy a náluk lévő Gutorfölde helységet a zágorhidai és Asszuvölgyi pusztákkal Terjék László ki akarja váltani. Sőt Terjék a fent nevezett birtokokat át is adta a zálogbirtokostól történő kiváltásra Kázmér Mihálynak.¹³ 1752-ben jegyzik fel Görbő pusztát Gutorfölde határában.¹⁴ Első említése 1549-ből való, Kwrbew alakban.¹⁵

1764-ben, amikor Ortaháza határait összeírták, a következőket olvashatjuk: „...határos a falu Erdeje Pördeföldi pusztta utána nemes Mátai, Gutorföldi Határa[val] hol határhalmok nincsenek, és némely helyen kérdés alatt vagon [bizonytalan]; az Berek felé M[éltóságos] Báró Sényei Náprádfai faluval határos, a' hol határjelek nincsenek, és a Berek kérdést szenved;...”¹⁶

1767-ből két urbáriális összeírás is ránk maradt. Ezekből jól kivehető a földesurak törekvése a betelepítés során adott, vagy megszerzett jogok meg-

nyirbálására. A Mátay család a környező települések földesuraihoz hasonló, azonos szolgáltatásokra kötelezte jobbágyait.

Az összeírás Mária Terézia úrbéri rendeletének előkészítését szolgálta, amivel a megye megelőzte a királyi rendeletet.

A két összeírásból alábbiak derülnek ki: A falu földesura a Mátay család. Egy jobbágytelek 22 hold szántó, 8 szekér rét. Búzát, rozsot, árpát és hajdinát termesztenek. Kilencedet és tizedet természetben adják. Legelőjük elégtelen, ezért a földesúr megengedte, hogy Rádiházi pusztán és Pelisszivölgyben legeltethessenek. Hetente 1 napot robotolnak 4 marhával.

Örökös jobbágyok, de néhány szabadmenetelő is van köztük. Ez 3 zsellért jelent, akik saját házukban laknak.

Bevételeik közt a korcsmáltatásnak fontos szerepe van. Szent Mihálytól (szeptember 29.) Szent Györgyig (április 24.) mérhetik szabadon borukat a kocsmában. Az év többi hónapjában ez a jog a földesúré.

Jobbágy 34 él a faluban, akik közül a legnagyobb földdel egy háromnegyed telekkel egy jobbágy, és a legkisebb egynyolcad telekkel szintén egy jobbágy bír. A legtöbb jobbágyinak, szám szerint hétnek, háromnegyed telke van.¹⁷

1770-ben a nemesek összeírásából azt is megtudjuk, hogy 13 nemes él a faluban és ezek egy-két kivételtől eltekintve, mind a Mátay családhoz tartoznak. A falu történetének időrendi követése során szándékosan kihagytuk az egyházra vonatkozó részeket, mert azokról egy külön fejezetben lesz szó, annak ellenére, hogy több esetben a falura vonatkozó értékes adat is található bennük. Ezek elhagyása azonban, a gyakori világi adat mellett, nem okozott a falu történetének folyamatos megismerésében törést.

Most azonban kivételt teszünk, mert jelentős és pontos adatokat szolgáltatnak számunkra. Ez a forrás a zágrábi érsekség utolsó egyházlátogatásáról készült jegyzőkönyv. Ebből megtudjuk, hogy Gutorföldén 1774 évben „népmozgalmi szempontból” mi történt és adatokat kapunk a falu lakosságáról is:

	<i>Gutorfölde</i>	<i>Náprádfa</i>
Esküvő:	5	2
Keresztelő:	10	10
Temetés:	3	1
Ház, amely után tizedet adtak természetben a plébánosnak:	30	22
Zsellér ház, ahonnan pénzben kapta a tized megváltást:	20	11
Házatlan zsellér	4	-
Disznólábat kapott (csak a tehetősebbektől) vízkeresztkor:	35	20

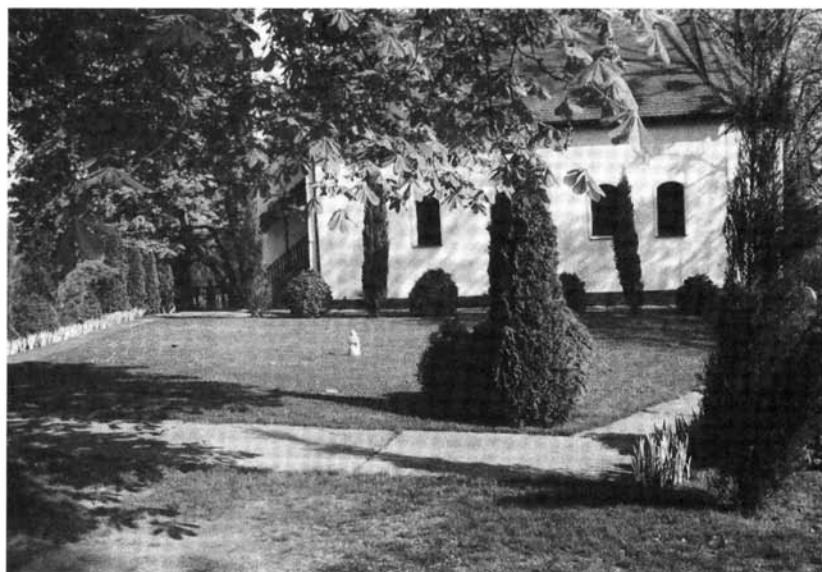
Fenti adatokból az derül ki, hogy ebben az évben Gutorföldén 50 jobbágyság és zsellérház volt és ebben 54 család élt. Ehhez még hozzá kéne venni a 13 nemest is, sajnos nem tudjuk, hogy ők hány házában éltek.¹⁸

A királynő úrbéri rendeletét Gutorföldén is végrehajtották. 1777 és 1780 közt négy urbáriális összeírás és a királyi rendelet által előírt kilencpontos kérdőív készült.

Ezek olyan adatokat tartalmaznak, amelyeket feltétlenül meg kell ismernie az utódoknak. Valamennyi adat felsorolására természetesen itt nincs lehetőség, de a kilenc pontos kérdőív válaszai a falu gazdálkodására szolgálnak adatokkal, míg a többiből megismerhetjük a falu lakóinak nevét, jogállását, ezért ezeket a függelékben közöljük.¹⁹

Mária Terézia 1767-től életbe léptetett úrbéri rendeleteivel szabályozta a földesurak és jobbágyság közti viszonyt, bizonyos korlátok közé szorította a jobbágyság adóztatását. Másik oldalt viszont a földesuraknak kedvezett az által, hogy korábban szabadabban mozgó néprétegeket – szabadosok, zsellérek, egykori mezővárosok lakói – jobbágysorba kényszerített.

Ezek a lépései egy korszerűbb politikai és gazdasági államigazgatás céljait szolgálták, mindemellett modernizálta az egészségügyet és az oktatást.

A gutorföldei templom

Ezekkel párhuzamosan megkezdődött a birodalmon belül Magyarország integrálása. Ennek egyik fontos előkészítő lépése volt az ország vizeinek és útjainak feltérképezése, amelyből a másodiknak közigazgatási, irányítási szempontból is óriási jelentősége volt a királynő által megkezdett és fia – II. József – által kiteljesített centralizált irányítás szempontjából. II. József alig öt évvel az urbáriumok felülvizsgálatát és véglegesítését követően (1780) enyhítette a jobbágyok helyzetét, az 1785. augusztusi rendeletével biztosította a jobbágyok szabad költözködését.

A külpolitikai helyzetet figyelve pedig a hadi készülődés, a hadsereg mozgatása szempontjából volt rendkívül fontos az utak felmérése, amely alapján ki lehetett választani a megfelelő hadiutat. Ezeknek köszönhetően maradtak ránk olyan felmérések, és községleírások, amelyek sok fontos és értékes adattal szolgálnak a helytörténetet kutatók számára.

A hadmérnöki felmérés 10. számmal jelölte a Gutorföldét is érintő összekötő utat és azt országútként említi.

„Ez az út Dobriból Lendván és Letenyén át halad Tárnok felé... Ez az út Gutorföldre, Kozmadombja falvakon halad át és ér át Tárnokra,...”

„Pákáig síkságon halad át az út, ezen a helységen patak folyik át, amelyen jó és széles fahíd áll. Az átjárás széles és jó.

A továbbiakban agyagos és homokos talajok váltakoznak Ortaházáig, majd onnan Gutorföldéig síkságon, végül mélyúton haladva van egy 500 lépésnyi szakasz, amelyen kocsival – különösen esős időkben – nagyon nehezen lehet haladni. Kozmadombjától Tárnokig az út magasba vezet, agyagos talajú és egészen jó. Tárnoktól Vakolyán át Bakra tart az út, s ott egyesül a Kanizsa-Zalaegerszeg postaúttal. Ez a szakasz jó állapotban van, javítják.”

A lakosságot közvetlenül érintő rovatban a hadmérnök csupán a Kozmadombja előtti 500 lépésnyi erdei útszakasz rözsével történő kijavítását javasolja, utalva arra, hogy anyagot a közelben lehet találni. Az utolsó rovatban az óvatosan történő előrehaladásra hívja fel a figyelmet, Ortaházát és Bakot emeli ki.²⁰

Vályi munkájában²¹ Gutorföldre Guerföldre néven szerepel. Nyilván elírás, véli T. Mérey Klára, és mi is. Magyar falu „különbféle urak” a földesurai, lakosai katolikusok. „Határa Zsupa hegyekből és völgyekből áll és természete szerint sovány.” (...) „Legelője is sovány, szoros, a szomszédságban szereznek.” (...) „Szőlője közép termékenységgű, erdeje szép és elég. Zápороk és „apróbb folyóvizek” gyakran károsítják földjeit, ezért harmadik osztályba tartozik a határ.”²² (Mérey úgy értelmezi a „szerzést”, hogy bérelnék. Mint korábban láttuk, a földesúr megengedte nekik, hogy Rádiházan és Aszuvölgyön legeltessenek. A hadmérnök az apró folyóvizeket vadpatakoknak nevezte! M. L.)

1777-ben az urbáriális összeírások mellékleteként szereplő hegyvám összeírásból megtudjuk, hogy „Rádi-Háza”-n és „Balogh-Hegy”-en 7 hely-

beli és 34 más helységből lakónak van szőlője, 118 kapás mértékben.²³

A Magyar Országos Levéltárban őrzött Széchenyi család levéltárából származó 1789-es iratban ismét találkozunk Görbő pusztá nevével.²⁴

A bucsuszentlászlói ferences szerzetesek XVIII. század végéről, XIX. század elejéről származó felsorolása szerint a következő helyeket látogatták kéregetés céljából:

„Páka felé Göcsejben: Söjtör, Pusztaszentlászló, Magyaród, Ederics, Szentpéterfölde, Lasztonya, Erdőhát, Szentadorján, Csehi, Kányavár, Dömefölde, Páka, Csömödér, Kissziget, Bördőce, Iklód, Szombathely, Bárhely, Szentmihályfa, Hernyék, Karácsonyfa, Zebecke, Mikefa, Náprádfa, Gutorfölde, Tárnok, Ortaháza, Tófej, Tüttös, Bak” 1774-ben Páka környékén Hiláron testvér folytatott mustszedést.²⁵

1793-ban a falu lakossága 294 fő, ebből katolikus 289, zsidó 5 fő. 1802-re ez a szám csökkenést mutat, mert csak 277-en élnek itt, ebből 4 zsidó, a többi katolikus. Bővebb adatokkal szolgál a nem nemes népesség katonai célra történő összeírása 1805-ben.²⁶ Ugyanezen összeírás adataival ismerkedhetünk meg 1819-ben és 1828-ban.²⁷

E szerint Gutorfölde falu az egerszegi járásban:

Egyéb adatokat is ismerünk ebből az évből, amelyek további felvilágosítással szolgálnak a falu történetének jobb megismeréséhez. E szerint:

Az adózók száma	35
Házasszélekek száma	2
Ház nélküli szélekek száma	18
Anyatehenek száma	10
2 évnél öregebb tehenek	2
3 évnél öregebb lovak	4
1 éves sertések száma	15

Nemesi falu – olvashatjuk tovább – lakói nemesek *agilisek* vagy más néven *libertinusok*, azaz *szabadosok* és szélekek.

A szőlők után hegyvámot, kilencedet fizetnek a földesúrnak. A faluhoz tartozó szőlők mérete $77 \frac{2}{5}$ pozsonyi mérő kapacitású, 1 pozsonyi mérő kapacitású terület átlag 5 kapást igényel, tehát az egész terület 387 kapásnyi.

A kilenced levonása után 1 kapásnyi területről 1 urna borhozam, ennek pénzértéke 1 forint 40 krajcár, a 387 kapásnyi után 645 poltúra (p.) forint, amiből a tiszta haszon 299 forint 16 p. krajcár. A teheneket legfeljebb 5 hónapig fejik, a tiszta haszon összesen 13 p. forint. Az *agilisek* is állítanak *előfogatokat* a nem nemesekkel együtt. A *deperdita* 12 forint 52 p. krajcár. A községben „kétségtelen nemes” 17 család, 31 férfi, míg „nem igazolt nemes” 2 család, 31 férfi.²⁸

A Balog-hegy egy 1860-as térképen

A mondat első felével nincs semmi gond, az érthető és világos. A második „nem igazolt nemes”-re azonban egy kicsivel több figyelmet kell fordítani. A XVIII. században elszaporodott a nincstelen nemesek táborra. Ezek az ún. hétszilvafás nemesek aztán gyakran adták feleségül lányaikat jobb módú zsellérekhez, akik amúgy is szabadköltözésűek, szabadosok voltak. Házasságuk révén pedig kezdtek nemesi előjogokat élvezni jobbágytársaikkal szemben, nemesi mivoltukra hivatkozva, holott erre semmiféle jogalapjuk nem volt. Az úrbéri összeírásokban gyakran vallanak a megkérdezettek egyik-másik személyről, mint nemesről, de ezt csak akkor fogadják el a hatóságok, ha az illető bizonyítani tudja eredeti oklevéllel („kutyabőrrel”), vagy annak hiteles hely által kiadott másolatával. Gyermekük, anyjuk révén, már nemesek voltak.

Az előjogok jelentőségét mutatja a szomszédos község, Ortaháza lakóinak XIX. század második feléből származó utalása – amikor ennek már egyáltalában nem volt jelentősége –, hogy ők szabadmenetelűek, tehát nem röghöz kötött, robotoló jobbágyok voltak.

Az állatok csekély száma megerősíti a korábbi adatokat, mely szerint legeelőjük, makkoltatási lehetőségük csekély.

Az 1830. évi *Canonica Visitatio* szűkszavúan ennyit ír róla: Birtokosai különböző nemesek. Lakosait két csoportba osztja: bértáras alkalmas 150, alkalmatlan 72 fő. Összesen 222 fő. A nép nyelve magyar.²⁹

A következő adat közel két évtized múlva kerül csak elő, 1848-ban. Szintén egy összeírás, a nem nemes népesség összeírása katonai célra.³⁰ A falu lakossága, mint azt látni fogjuk nem nagy, alig haladja meg a környező községek lélekszámát – Ortaházát 146-an, Náprádfát 288-an lakják ekkor. 1848 tavasza óriási fordulatot hoz a falu lakói többségének. Március 18-án az országgyűlés mindkét táblája elfogadja a közteherviselésről, az úrbéri szolgáltatások utólagos állami kárpótlással történő azonnali megszüntetéséről és az egyházi tized eltörléséről szóló törvényjavaslatokat.

Március 23-án, Batthyány Lajos gr. miniszterelnök körlevélben tudatja a megyékkel az úrbéri szolgáltatások utólagos állami kárpótlással történő megszüntetését.

Március 28-án V. Ferdinánd leiratot intéz az országgyűléshez. Ebben az úrbéri szolgáltatások megszüntetéséről szóló március 18-i, és felelős magyar kormányról szóló március 23-i törvényjavaslat átdolgozására szólítja fel, mivel az önálló magyar had- és pénzügyhöz nem járulhat hozzá, az úrbéri törvényjavallatban pedig nem látja biztosítva a birtokosok kárpótlását.

Április 6-án a Pest megyei Közbátorsági Választmány a szőlődézsma eltörlését követeli. Másnap a király elfogadja az úrbéri szolgáltatások eltörléséről szóló törvénycikket, 11-én berekeszti az utolsó rendi országgyűlést és szentesíti törvényeit.

Az V. törvénycikk (tc.) kimondja, hogy a nemeseken kívül választójogot kapnak a negyed telekkel rendelkező parasztok, az önálló iparosok és az értelmiségiek.

VIII. tc.: 1848. november 1-től a közterheket mindenki egyenlően és aránylagosan viseli.

IX. és XIII. tc.: A jobbágyszolgáltatások és a papi tized megszűnnek.

XII. tc.: A földesurak állami kárpótlást kapnak.

XV. tc.: Az ősiség megszűnik. Ez a nemesség fiú utód nélküli kihalása esetén az oldalági rokonok öröklési jogát mondta ki. Ez lehetetlenné tette, hogy a birtok visszaszálljon a királyra, de a korszerűen gazdálkodó uradalmak kialakulását is meggátolta, mert a birtok eladását csak nemzetségtagok jóváhagyásával teheték meg. Ennek hiányában nem juthattak mozgatható, befektethető tőkéhez.³¹

A forradalmi mozgalmak kényszerítő hatása alatt a jobbágyszabadításról született törvényt a képviselők közül többen elhamarkodottnak ítélték, azt visszafordítani, a jobbágyok – ettől kezdve parasztságról kell beszélnünk – hatalmas tömegeivel szembefordulni már nem lehetett. Ők sok helyen még a törvényben biztosított jogaikon is túlmentek. Gutorföldre vonatkozóan nincs ilyen adatunk, de elképzelhetetlen, hogy a közvetlen környezetünkben kirobbant mozgalom ne érezte volna náluk is hatását. Ugyanis Ortaháza, Zebecke, Kissziget, Csömödér, Várfölde, Bánokszentgyörgy, Döme-földe, Páka, Oltárc és Tolmács lakói megtagadták az irtásföldjeik után járó tized, és hegyvám megfizetését.³²

Május 16-án Batthyány Lajos miniszterelnök felhívással fordult az ország népéhez. Tíz honvédszászlóalj megalakítására önkéntesek jelentkezését kéri.³³ Szeptember 11-én Jellaëic főselege átkelt a Dráván Varasdnál, Perlaknál és Légrádnál. A képviselőház elrendeli az újoncozás megindítását, és kimondja, hogy az újoncokat a honvédszászlóaljokba kell tömöríteni.³⁴

A kormányfő első felhívására állt nemzetőrnek a gutorföldi birtokos Dervalics családból Kálmán, aki 1827. június 5-én született Gutorföldén.³⁵ A nemzetőr főhadnagy, aki kezdettől részt vett a harcokban, erről naplót is vezetett, majd emlékeit meg is írta. A szabadságharc idején azonban már Alsólendván élt a család.

A szabadságharcban ténylegesen harcoló Gutorföldiek és Náprádfiaiak nevét és adatit az újoncozási jegyzőkönyvek alapján készült „A szabadságharc Zalai honvédei 1848-1849”, és Novák Mihály: „Zalavármegye az 1848-49. évi szabadságharcban” című műből ismerjük.³⁶ Név szerint megemlékezésükkel tisztelegünk emlékük előtt.

Gutorföldre:

Bogdán László földműves, közvitéz, 56. honvéd zászlóalj
Buday Ferenc jegyző, tűzmester
Csiszár György kanász, közvitéz, 47. honvéd zászlóalj
Dávid József földműves, tűzmester
Gál Imre
Gulyás Péter
Huber Ferenc kádár, közvitéz, tűzér
Igazi János
Konkoly Lajos földbirtokos, hadnagy, 6. honvéd zászlóalj
Mihálovics Imre földműves, közvitéz, 119. honvéd zászlóalj
Nagy György 19 éves, földműves (szül. Náprádfa)
Szakony (Szakály) István
Takács Kálmán
Tóth Pál földműves, közvitéz, 47. honvéd zászlóalj
Tóth Vendel
Tuboly Péter 25 éves, földműves
Veszeli János 23 éves, földműves (szül. Pusztamagyaród)
Ventzel János

Náprádfa:

Bakon József 18 éves, földműves
Czigán Pál 23 éves, földműves
Csili János 21 éves, földműves
Kiss Mihály
Molnár János
Simon Mihály 21 éves, földműves

A nevek mellett többször feltűnik a 47. honvéd zászlóalj száma.

Ez alapján tudjuk, hogy ők nem újoncozással, hanem önkéntesként kerültek a honvédségbe. Ugyanis az 1848. szeptemberében szervezett „első zalai önkéntes nemzetőri zászlóalj” október végén kapta a 47. honvédzászlóalj nevet, és mind legénysége, mind tisztikara szinte kizárólag zalaiakból állt. E nemzetőr zászlóalj 1848. szeptember 11-én, visszavonulása során Páka mellett, a csokmai csárda szomszédságában töltött egy éjszakát. Szeptember 12-én Döme-földén át Gutorföldre vonultak.³⁷

Az 1848-as törvények egyikének hatásáról idézzük Legáth Gábor pákai plébános feljegyzését.

„Az 1848-ik évi Ország-gyűlés alatt az Egyenlőség kiviva; s így minden cím és czímezés – szabadpolgár – czímen kívül meg szűnván az anyakönyvben álló rováton, mely a polgári sorst magában foglalá, ezennel feleslegessé tétetik

május 8. után. Nem lesz talán felesleges itt felsorolni a keresztelték anyagkönyve alapján a plébánia nemes családjait. Így: gutorföldén: – Mátay, Hencsey, Tubol, Fertsák, Czigán, Hermán, Majos, Dervarits, Kálmán, Bertalan, Millei, Rózsás (kanász!)...Náprádfán: Sándor ispán.”³⁸

A szabadságharc elbukott, következett a megtorlás. Gutorföldre vonatkozóan erre nézve nem találtunk anyagot, de a szomszéd községekben kihirdették a statáriális bíráskodás bevezetéséről szóló törvényt; minden bizonynyal Gutorföldén is így tettek.³⁹

1850-ben a következő adatokat találjuk róla Fényes Elek Magyarország Geographiai szótára-ban:

„Gútorföldre, magyar falu, Zala v[ár] megyében, 232 kath.[olikus], 4 evan[gelikus], 7 zsidó lak[os]. F[öldes] u[ra] többen. Ut[olsó] p[osta] Eggerszeg.”⁴⁰

Nagy horderejű esemény éve 1855. 28 falu és pusztá csatlakozásával létrehozzák a pákai orvosi kerületet. Ezáltal javulnak az egészségügyi ellátás feltételei:

„Alul írottak Páka, Döme föld, Ortaház, Csertalakos, Csömödér, Kissziget, Zebecke, Hernyék, Kányavár, Pördeföld, Gutorföld, Náprádfa, Szentpéterföld, Tárnok, Kozmadombja, Vakola, Oroklán, Hentse, Tófej, Iborfia, Tüttös, Vadamos mint egy orvosi kerületet képző községek Elöljárói ezennel ki nyilakoztattuk mi szerint tekintettel a községek szegényi helyzetére Tekéntetes megyehatóságnak f. évi Február hó 16-án 1507. szám alatt kelt rendelete nyomán Pákai orvosi kerületben ki nevezendő orvost évenként 400 pft. kész pénz fizetéssel, 120 pft. szállás pénzzel és 180 pft. ló tartásul ki jelelt öszveggel, és így összesen 700 pft. öszveggel jutalmazhatjuk, mely öszvéget ezennel az irt község nevében meg is igérjük. Kelt – Letenyén Marthius 3-án 1855.”

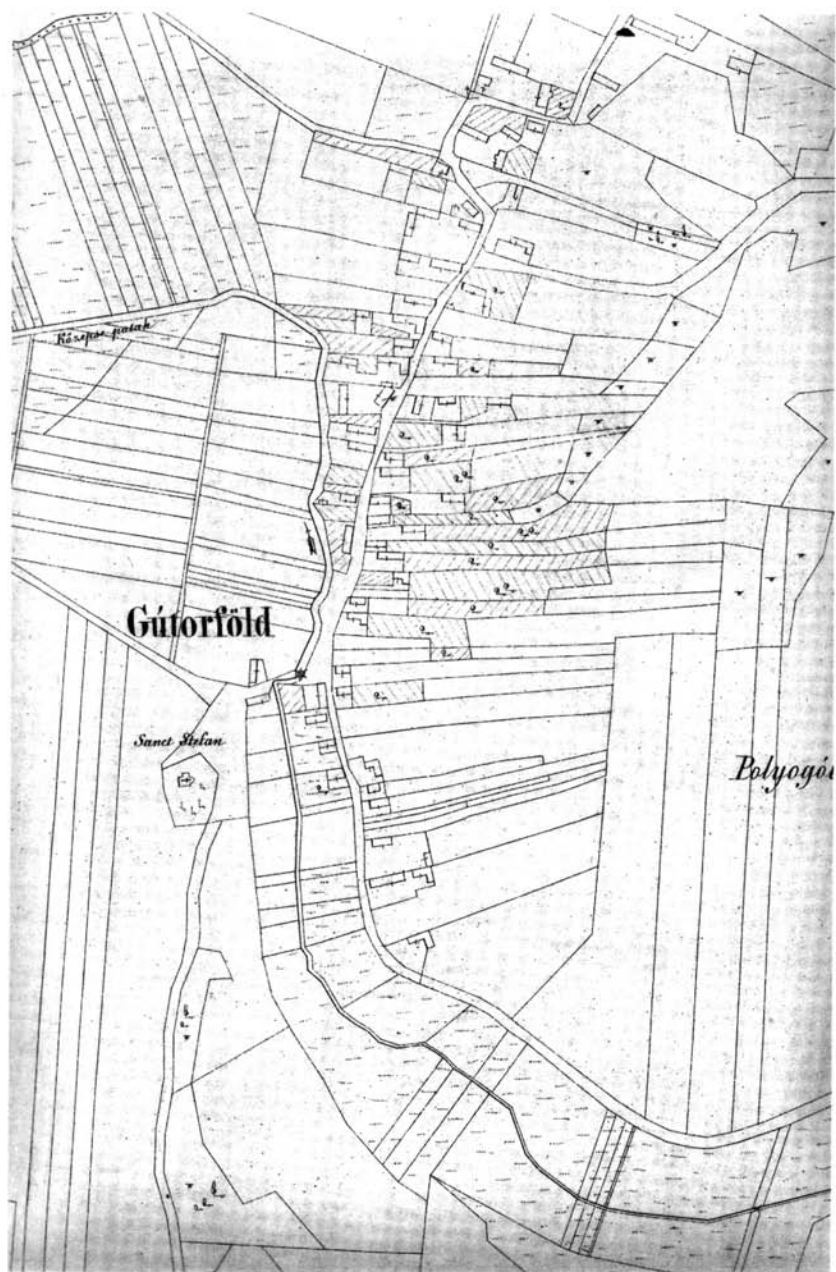
Alatta baloldalon a községek viaszba nyomott pecsétlenyomatai, a község nevének kiírásával, mellette a község képviselőjében jelenlévő aláírása. Gutorföldét Mátay Lajos bíró és Mátay István eskütt, Náprádfát Czigán István és Czigán György esküdtek képviselték. Gutorföldének igen, Náprádfának nem volt pecsétje.⁴¹ Aláírásukat kézjegyük helyettesítette.

A Mátay család 1857. évi „Elkülönítési egyezség”-éből tudjuk, hogy 1768-tól több zsellér elköltözött. A Mátay család törvényesen kurializálta birtokait, a megmaradt kilenc zsellérnek azonban az egyezség érdekében kezén hagyta földjeit.⁴²

A XIX. század második felére megfogyatkoznak adataink. Mivel a település kisnemesi birtok volt, nem érintette az 1860-as évek mezőgazdasági reformja, a tagosítás, legalábbis erre vonatkozó adatot nem találtunk.

1862 májusában Gutorfölde, Náprádfa és Mikefa község engedélyt kért farkas vadászatra az említett községek határában.

Ugyanakkor Gutorfölde kérte a községre kivetett fogyasztási adó leszállítását.⁴³

Gutorföldre egy 1860-as térképen

1868-ban „Sélley László és több Tófei, hencsei Gutorföldi birtokos – a' határukon keresztül vonuló Cserta sánczának megásathatása végett küldöttséget kérnek kirendeleni. – A' kérvény folytán a' Tófei, Gutorföldi, Ortaházi és több községek határán keresztül vonuló Cserta sánczának megásathatása végett Csutor Imre 2^{od} alispán úr elnöklete alatt Marton Pál Skublics István bizottmányi tag urak és a' megyei mérnökből álló küldöttség rendeltetik ki.

Miről Csutor Imre 2^{od} alispán úr a' kérvény kiadásával úgy a' küldöttség többi tagjai is ezen végzés közlésével, kézbesítésével értesíttetni rendeltetnek.”⁴⁴

A XIX. század második felének gazdasági fejlődése jó hatással volt a lakosság létszámának növekedésére is. 1880-ban Gutorföldén 642 fő élt.⁴⁵

A község életében nagy változást jelentett, hogy 1890-ben megépült a Celldömölk-Zalaegerszeg-Csáktornya vasútvonal. A vasút építői, hogy a töltéshez ne messziről kelljen a földet szállítani, ezért a mai vasútállomás és a Gutorföldét-Náprádfával összekötő út, Berekpatakon épített hídja közt, a Berek-patakot a jelenlegi vasút mellé terelték, azzal, hogy az új mederből kikerülő földből építették a töltést. Az első állomásfőnök egy magyarul törve beszélő cseh vasutas volt. Az állomás neve – mivel akkor a Gutorfölde és Szentkozmadombja közti határvonal a Berek patak volt, így az állomás szentkozmadombjai területre esett – Szentkozmadombja lett. (Ez a név csak kb. 10 évig volt érvényben.)

A vasútállomás épülete napjainkban

A vasútállomás lehetővé tette a községet övező erdők faállományának elszállítását.

A nagyobb méretű fakitermelés, fogatokkal az erdőről az állomásra szállítás, vagonba rakása sok embert foglalkoztatott, ezzel növekedett az itt élő emberek jövedelme és a község fejlődése.⁴⁶

1890 decemberében a község a borfogyasztási adó ellen panaszkodik.⁴⁷

A népesség alakulása 1785 és 1880 között

	1785	1793	1802	1805	1810	1819	1828	1830	1848	1850	1880
Ház	41				53		34		15		
Háznép									50		
Osszes lakó	326	294	277	252		231	252	222	299	243	642

Nem lenne teljes a falu történetének ismertetése, ha nem mutatnánk be a településsel ma, közigazgatásilag egységet alkotó, korábban önálló életet élő, illetve a területén korábban létező, közigazgatásilag hozzá tartozó, időközben elpusztult vagy megszűnt falvakat, lakott helyeket.

Náprádfa

1970 óta Gutorföldre – területét és népesség számát tekintve – legnagyobb „tagközsége”. Gutorföldétől nyugatra található.

Nevének előtagja a szláv Neporad személynévből származik, magyar névadással – állítják a nyelvészek.⁴⁸ Nevét a századok során, mint azt látni fogjuk, sokféleképpen írták.

1430-ban – első ismert írásos említésekor – Napradfalwa-ként írják.⁴⁹

A község korai történetéről semmit sem tudunk. Határában nincs ismert régészeti lelőhely.

Az 1430. évi említése Zsigmond király Pozsonyban, 1430. február 14-én kelt oklevelében szerepel, amelyben Eördög Miklósnak, érdemeiért és vitézségeért, a korábban családja által birt Peleske várát, s az ahhoz tartozó falukat: Peliske, Zenthlelek, Kylyng, Hene, Kwthws, Hottho, Fesewholto, Fezerbak, Naghbak, Napradfalva, Erdedfalw, Terpen, Nena, Weneczye, Peliskefew, Kerbew, Twrol, Hemhaz et Gyerteleke adományozta.⁵⁰

Több mint száz évnek kell eltelnie, mire újra találkozunk említésével.

1548-ban a tizedösszeírások során Erdőfalvával, Velenczével és Görbővel együtt említik. A négy településen ekkor együtt 9 porta található, 5 puszta porta, 10 szegény és 1 majoros található.⁵¹

1552-ben ismét négy települést említ együtt az összeírás, de ekkor Velence helyett Bencze neve szerepel Görbő, Erdeifalu és Náprádfalva mellett. Ekkor 42 portát említenek 21 telken. Ez azt jelenti, hogy féltelkes jobbágyokról van szó. A porták közül szegény 14, új porta 2, és 2 pusztá portá is van. Akad továbbá 3 zsellér család is.⁵²

Egy év múlva az Eördög család ismét elveszíti az 1430-ban visszakapott birtokait. A király elkobozza, mert Eördög Ákos megsebesítette nővérét, Koshar Mihálynét.

Az elvett birtokokat Chazar Miklós, Oláh Miklós esztergomi érsek unokaöccse – az érsek nővérének fia – és Panyth János, Ujlaky Ferenc egri püspök titkára kapta. A birtokok: Peleske, Barnak, (Banak) Kebynk, Senye, Ewthon, Bak, Felsőbak, Görbő, Náprádfalva. A beiktatást a zalavári hiteleshely végezte. Annál megjelentek: Szentandrás Zabo Pál és Eghazy György, sándorháza Sándor Mihály és Belycsi Mihály.

A beiktatásnak – Eördög Ákos nevében – ellentmondott a becsvölgyei Thoth Miklós.⁵³

1554-ben Eördög Máttyás lánya – Zewd-i Kosar Mihály felesége – a zalavári hiteles hely előtt pert indít testvérei ellen az apjuk halála után neki járó – leányágot illető – örökségért, Pölöske vár és falu, Barnak, Kelenk, Bak, Náprádfalva és Görbő falvakból, valamint a hozzájuk tartozó Felrethbak, Henye és Kutas birtokokból.⁵⁴

Az 1555-ös tizedkivetési összeírásokban az szerepel, hogy a falu az Ördög családé. Azt, hogy a család mekkora volt, nem tudjuk, de Ördög Ákos birtokvesztése után 1564-ben még a család négy tagja bírja Náprádfát, Görbőt, Velencét és Erdőfalvát. Nem említi az összeírás az 1553-ban beiktatott Chazar Miklóst és Panyth Jánost. Említ viszont egy szolgát, 7 pusztá telket, 8 zsellért, 1 újonnan épített épületet és 10 adó alá nem eső személyt.

Ugyanezt a négy települést 1566-ban már az Ördög család 5 tagja birtokolja. Elképzelhető, hogy Máttyás említett lánya pert nyert, így őt is beiktatták az itteni birtokokban. Ekkor ők 13 negyed telket birtokolnak. Alattvalóik közül 27 szegény, adó alá nem eső, 1 szolga és 2 zsellér él a birtokokon. 5 telek pedig pusztá.⁵⁵

Huszonöt év elteltével Ördög László azt vallotta a szombathelyi káptalan előtt, hogy a Pölöske, Bak, Henye, Görbő, Náprádfalva, Kutos, /Nona Kilingh/ falvakban az ő tulajdonát képező birtokrészeit a visszaváltásig elzalogosította Ördög Istvánnak 30 Ft-ért.⁵⁶

Két év múltán, 1598-ban már csak két tagja él a családnak. Ők bírnak Náprádfán 12 házat.⁵⁷

Továbbra is birtokolja a család a falut az 1650-es évekig. Ekkor utód nélkül meghal Ördög László, vele kihal a család. I. Lipót király Nádasdy Ferencnek adja Pölöskét és tartozékait 1659. július 16-án.⁵⁸

Az új birtokos azonban nem sokáig élvezhette újonnan szerzett birtokai hasznát, mert azt a török, a környező községekhez hasonlóan, elpusztította; a földesurat pedig a Wesselényi féle szervezkedésben való részvételéért fő- és vagyonvesztésre ítélték, és 1671-ben kivégezték.

A falu pusztulását, két egymást követő összeírás, az 1672. és az 1673. évi is megerősíti. Az 1672. éviben azt olvashatjuk, hogy semmilyen földesúri jövedelmet nem hoz, míg az 1673-as azt is leírja, hogy – korábban művelt – földjeit bozót verte fel, aki akar, szabadon foghat belőle művelésre.⁵⁹

A koronára szállt pölöskei uradalmat I. Lipót 1677-ben Széchényi György kalocsai érseknek adományozta. Róla tudni érdemes, hogy megpróbált közbejárni a Wesselényi per vádlottjai érdekében. Továbbá, hogy az ellenreformáció egyik élharcosa, a protestánsok ellen létrehozott véisztörvényszék tagja. A Széchényi család felemelkedésének vagyoni alapjait ő rakta le.

A török háborúk végéig, azaz Kanizsa visszafoglalásáig, a birtokos nem telepítette be birtokait. Ezt bizonyítja egy 1690-ből származó úrbéri összeírás, mely szerint Náprádfa: „puszta falu Leöuő-től nyugatra. Birtokosa Széchényi György.”⁶⁰

Ezt követően – ahogy azt a környék valamennyi birtokosa igyekezett megtenni az elpusztult falvakkal – a Széchényi család is betelepítette Náprádfát. Nem tudjuk, hogy a betelepítés honnan történt, de 1696-ban már 6 jobbágycsalád élt a birtokon. A hozzátartozó föld nagyon gyenge, rossz állapotban volt. Területe 30 hold, amit valószínűleg pozsonyi holdban kell értenünk, már csak azért is, mert a szántóföldbe vetett mag mennyiségét 48 pozsonyi mérőben adja meg az összeírás.⁶¹

1715-re a hat jobbágycsalád mellett két zsellér is él a birtokon. Földjük 40 köből, rétjük 13,5 kaszásnyi. A földek a belevetett mag háromszorosát termik meg. Rétjeik igen rosszak és kevés szénát adnak, mert mocsarak közt fekszenek. A szükséges szénát a földesúrtól veszik.⁶²

1720-ban Széchényi Zsigmond birtoka a falu. Ekkor hét jobbágycsalád él itt, továbbá egy zsellér. Szántóföldjeik mérete nem változott, ugyanúgy 40 pozsonyi köből, mint öt évvel korábban. A rét területe viszont csökkent. A korábbi 13,5 kaszásnyiról, 10 kaszásnyira. Viszont van 23 kapásnyi szőlőjük is, amit korábban nem említettek.⁶³

Nyolc évvel később viszont jelentős létszámnövekedést figyelhetünk meg. Még mindig gróf Széchényi Zsigmond „örökölt és tényleges birtoka” a falu. A földesúrnak ekkor 16 örökös jobbágya van és 2 házas zsellér is él itt. A jobbágyok férfi rokonait is számba vették, így tudjuk, hogy 4 testvér, valamint 2 fiú is élt velük.

Egész telkes közülük 1; 3/4 telkes 1; féltelkes 5; negyedtelkes 9. A jobbágytelkek nagysága 103 hold. Erdőfalva elpusztult falu határában lévő pusztai földjük 103,5 hold. Ezt a jobbágyok és zsellérek közösen művelik. A faluhoz

tartozó rétek száma 11 1/4 kocsinyi. Mivel, mint láttuk az itt termelt széna nem volt elégséges állataik számára, az elhagyott Erdőfalva rétjeit is használták, ahol 18 kocsinyi szénájuk termett.

A telkek nagyságát az alábbi méretben határozza meg az összeírás: Egy egész telek 18 hold.

A fél telek 9, illetve 7 hold; a negyed 3,4 vagy 2,5 hold nagyságú.

A földek nehezen művelhetők, mert a szántást 4 igavonóval kell végezniük. Kétnyomásos gazdálkodást folytatnak, háromszori szántással. A termés kétszerese az elvetett magnak. Földjeiket irtás, illetve réti földre nem cserélik. Azok kétharmada részben hegyes, terméketlen, vízmosásosak, egyharmaduk csupán a jó fekvésű.

A rétek mélyen fekszenek, silány szénát adnak. Legelőjük viszont mindenféle jószágnak elég van. Nem említi viszont az összeírás a szőlőket.

Tűzifájuk, gerendának, deszkának, edénynek és más faeszköznek, valamint kisebb épületnek való saját szükségletükre elég van.

Makkosuk akkora van, hogy saját szükségletükön felül makkérés idején hízott sertésekből 25 forint jövedelmük van.

Gabonájukat csak ritkán és nehezen, Grácban és Sopronban, tudják értékesíteni. Gyümölcsösük nincs.⁶⁴

Számunkra érdekes az 1730. évben készült uradalmi összeírás, mert ebből a létszámadatok mellett néhány nevet is ki lehet emelni. Ezek életkörülményeikre is engednek következtetni.

A Széchényi családnak 22 alattvaló családja van. Ebből kettő házzal bíró zsellér. A 20 jobbágycsaládból háromnál, három háznélküli, földnélküli zsel-lércsalád lakik.

Kalmár János jobbágy egy fedél alatt él saját fiával, mostohaapjával és két mostohatestvérével. A két mostohatestvér azonban nincs otthon, mert: „*Ferenc Egerszeghen, csizmaziasághotth tanul, Ádám juhász, Sz. Péter földin vagyon.*”

Horváth János jobbágy három fiával élt együtt, és azok egyikének négy fiával. Ezek közül azonban már egyik sincs otthon, mert egyikük „*Öregjebb Bak*”-ra, másik három pedig „*Közepseő Bak*”-ra költözött.

Kósa Dávid jobbágy egy fedél alatt él 4 fiával. Két öccse is velük élt, de egyikük nősülés után átköltözött Novaba, a másik pedig [Cserta]lakoson lett kanász.

Czigán Gergely jobbágy 3 fia közül egy él vele otthon, közösen gondozzák a gazdaságot, míg a két testvér közül: „*Farkas itt van a Faluban Szolgal, György Gutor Földin lakik, Inquilinus.*”

Csordás Ferenc – annak ellenére, hogy két fia meghalt, és csak egy van életben – saját telke mellé egy halálozással megürült puszta telket is „*felvett*”.⁶⁵ 1740-ben a Széchényi fivérek Sopron megyei officialisok-kal összeíratták az

egervári, szentgyörgyvári és pölöskei uradalmakban lévő birtokaikat. Az összeírás magyarul íródott, Répce Szemerén, 1740. december 26-án. Az összeírásból a Náprádfára vonatkozó részeket emeltük ki, kivonatosan.

E szerint a Széchenyieknek ekkor 13 telkes jobbágyuk van a faluban. Kivétel nélkül féltelkesek. A 13 családból azonban kettő „jövevény”, azaz szabadmenetelű, szabadköltözésű, másképpen zsellér. A többi 11 azonban örökös jobbágy. A jobbágytelkekhez egységesen 16 köblösnyi szántóföld és 3 kaszásnyi rét tartozik. Ezért mindegyikük 2 forint 50 denár hely-bérletet fizet. Az apróbb ajándékokat is készpénzben váltják meg.

A faluban 7 zsellércsalád is van, amelyek ugyan maguk házában laknak, de földjük csak a házhoz tartozó kiskert, mert: *„Ezeknek különböző szántó Földek és Réttyeik nincsenek, hanem ha a' fönt [írt] gazdák – a jobbágyok – maguk ott elszámolt földjeiből engednek nékiek.”* Ami azt jelenti, hogy különböző részes művelés vagy bérlet fejében használhatnak bizonyos területeket. (A részes művelésnek ez a módja a XX. század hatvanas éveiben még élt, főleg idős emberek adták át ily módon művelésre földjeiket, amelyeket megművelni nem bírtak.)

Mivel a jobbágyok a robotot pénzzel váltották meg, ezért nem robotolnak, de – a földesúrral kötött megállapodás szerint – aratáskor minden háztól, minden napra adnak egy-egy munkást. A zsellérek minden évben 12 napot – havonta egyet szolgálnak. A jobbágyok évente háromszor adnak hosszú fuvarba szekeret, továbbá 10 denar Karácsonyfa-pénzt. Ez az ajándék megváltás.

A falu határa dombos, az ott lévő szántóföldeket a lezúduló víz nagy esők alkalmával gyakran elmossa. A földekről lemosott hordalék viszont rétteiket teszi tönkre, továbbá a patakok is gyakran elöntik, ezért szénájuk is erősen sáros, kákás.

Az 1739. esztendő Szent Iván napján (június 24.) iszonyú jégverés pusztította el az egész határt. Káraikat 5-6 évnél előbb aligha fogják kiheverni.

Meglepő, hogy míg korábban azt vallották, hogy legelőjük mindenféle állataik részére elegendő, most arról panaszkodnak, hogy a szomszéd falvak határában tudnak csak legeltetni, amiért viszont fűbért kell fizetniük.

A Széchenyi alattvalók a földesuraknak régebben 6 forintot, most pedig az őket ért károk miatt, a földesúr külön engedélye alapján 4 forint korcsma-árendát fizetnek évente.

A falu határában van egy kb. 60 holdas erdő. Gyertyános, tölgyes. Paraszti épületre való fa azért van benne. Makkján évente kb. 200 sertést tudnak meghizlalni. Jó makktermő évben 6 Ft makk-bérletet fizetnek átalányként, s akkor a földesúr más falu sertéseit nem engedi rá a makkra.⁶⁶

Itt vissza kell utalnunk a korábbi adatra, mely szerint makkon hízott sertésekből évente 25 Ft bevételük van.

Az összeírás a testvérek birtokmegosztásához készült. Az 1741. évi egyezés során Ignác, Antal, László és Zsigmond közül az utóbbi kapta a falut.⁶⁷

Az új földesúr aztán igyekezett a jobbágyok szabadságát korlátozni, kiváltásai csökkentésével nagyobb haszonra szert tenni. Meg kell jegyezni, hogy ebben az időben ez az egész országra jellemző volt.

1743-ban Pölöske, Magyarod és Náprádfa lakói a királynőhöz, Mária Teréziához fordulnak, mivel a földesúr robotszolgálatra kötelezte őket, annak ellenére, hogy a török után néptelen falvakat ők telepítették be, ezért ők abban a kedvezményben részesültek, hogy az általuk használt földek után nem természetben, robotban és kilencedben, hanem készpénzben fizethettek. A per megjárta az úriszéket, ahol a földesúr nyert, a fellebbezés során a megye a jobbágyoknak adott igazat, így került az a királynő elé.

A jobbágyok mellett a zsellérek is perre mentek a földesúrral. Ők az évi 12 nap robot felemelése és a legelők kicsinysége ellen panaszkodtak.⁶⁸

A pereket végül a földesúr nyerte. Ez kiderül egy 1747-ben készült Úriszéki jegyzőkönyvből.

A perben megállapodás születik, de a jobbágyok és zsellérek is elfogadják, hogy robotot kell szolgáltatniuk. Mégpedig: az igásállattal rendelkezőknek évi 14 napot – 1 hetet trágyát hordanak, 1 hetet szántanak, a kézi robotosok 17 napot szolgálnak.⁶⁹

1752-ben gr. Széchényi Zsigmond birtokait zálogba adja br. Sennyey Antalnak. Ebből az alkalomból készült a pölöskei uradalom összeírásra, amelyhez Náprádfa is tartozott.

Ebből a falura vonatkozó alábbi adatokat ismerhetjük meg:

Örökös jobbágyok száma:	13
Szabad menetelűek:	16
Örökös zsellérek:	12, közülük 1 más házában lakik
Szabad költözésű zsellér:	4

Van ezenkívül egy pusztai zsellérház, amit bérbe adtak. A jobbágycsaládokban összesen 59 fiúgyermeket számláltak.

Már korábban is megfigyelhető volt, és a későbbi összeírásokra is jellemző lesz, hogy az összeírások mindenütt a férfiakra és fiúkra vonatkoznak. A nőket az összeírás legfőljebb együtt, összesítve említi meg. Esetleg a lélekszám szaporodásával magyarázható, hogy még korábban minden telkes jobbágy fél telkes volt, addig most már vannak köztük 1/3 telkesek is. Ugyancsak a népesség növekedés vezethetett oda, hogy irtással jussanak termőföldre, illetve réthez.

Irtásföldje ugyanis valamennyi családnak van 1,5-8 holdig terjedő nagyságban. Ugyanígy van irtásréjük is 1/4-2 hold nagyságban. Az összeírás végén

összefoglalják a jobbágyok kötelességeit, szolgáltatásait. Bár azok egy részét ismerjük, azért érdemes megismerni az eredeti szöveget, mert új információhoz is jutunk belőle.

„Ezen helységnek egy darab Tölös Erdeje vagyon Tárnak felé, arendát, vagy is hely adót fönt irt mód szerént (A harmadtelkesek 3, a féltelkesek 4 Ft 50 denárt évente) fizetnek, ugy robotolni szoktak a Dominolis Széknek decisiója szerint egy hétig Parlagszántásra, Egy hétig Keverőre, egy hétig vetőre, egy hétig Trágyázni, ketten-ketten összefogva. Item aratás el kezdődvén, minden gazda egy embert munkára előállít, és valamig az aratásnak vége nem lesz, az uraság dolgán minden nap lenni tartozik és nem tovább. A' zsellérek pedig tizen hét napi munkát mindenike, esztendő által. Item egy meczeő borjat, vagy az helyett egy foréntot denárba. Az korcsmáért fizetnek 4 [forintot]. Zab és hajdina aratással is az Uraságnak tartoznak. Az egész Helységhez az Uraságé. Erdeő-fa néveő Puszta ezen Helységhez applicát tartván annak határát együtt náprádfai Jobbágyok élük és birják Helyeikhez.”⁷⁰

Az összeírás kelt: Nagy-Kotoson, 1752. május 13-án.

Amikor 1764-ben az Eszterházyak Lenti uradalmában összeírták a gerencsereket, megemlítettek egyet, aki Pákán élt, de Náprádfai volt.⁷¹

Ortaháza 1764-es birtokösszeírásában az alábbiakat találjuk: *„...az Berek felé M[éltóságos] Báró Sényei Náprádfai faluval határos, a [z]hol határjelek nincsenek, és a Berek kérdést szenved; ...”*

Mária Terézia úrbéri rendeletére Náprádfán is elvégezték az urbáriális összeírásokat és a vallomásvételt a kilenc pontos kérőívre.

A jobbágyok túlzottan tarthatták földesuruk rájuk kivetett követeléseit, mert panasszal fordultak az úrbéri összeíró biztosokhoz illetve a Zala vármegye területén működő biztoshoz. A kérvény a Magyar Országos Levéltárban található. Magyar nyelven íródott, dátum nélküli.

A hátiraton a commissarius latinul írja le a kérvénnyel kapcsolatos döntéseit. Ennek dátuma 1768. augusztus 2-án, és Szala Egerszeg-en kelt. A panaszos levél kivonata:

„... hogy a Kilenczed Helységünkben eddigh soha usuban nem volt, most már volna mi magunk könnybségünkre való nézve pénzül akarnánk meg váltani, de Földes Urunk Eő Nagysága Báró Zsényei Antal éppenségesen reá nem akar állni, hanem in natura erőszakosan Kárunkra is akarja megvenni, második az, hogy az keserves véresverítettükünkkel s Nagy kimondhatatlan fáradtságunkkal irtott földjeinket egy pénz nélkül magának el tulajdonétván s az után Hely földekhez applicálta. Harmadszor köservesen esik az is, hogy Noha Eő Fölségének is Kegyes akarattya az, hogy az Szegénység inkább gyarapogyon mint sem tulsó romlásra jutván, se eő Fölsége quantumának, se T.N. Vármegyének, se maga Földes Urának Szolgálattýára elegendőnek ne találtassék, de ezt fönt titulált Földes Urunk félre tévén, nem gyarapodá-

sunkal, hanem inkább keserves kárunkal Uj esztendőüül való Szolgalatunkat nem akarja bé számlálni az Robotban, hanem tsak most három hete kiadott Urbáriumunk alkalmatosságával ujra akarja velünk a Robotott ki Szolgaltatni egész esztendőre. Negyedik az, hogy a minémő tsekély Réteink vannak, hitünk le tételét, semmivel álétván Conscriptor Uraink a holy egy szekérre való volna, mindenütt másfélre tetetődött, és az földeket á midőn mérték Conscriptor Uraink, olyanokat tettek Hely földeknek, á melyeket se szántani, se vetni nem lehet, és éppen semmi hasznát nem lehet venni: a mi keserves, még a Lencsét, Lendeket is akarja megdézsmálni...”

– Kéri a Commissariust, hogy fenti sérelmeiket orvosolja.

Mint említettük az irat hátoldalán olvashatók a királyi commissarius döntései is latinul. Ezek: Mivel az összeírás idején nem a pénzben való megváltást választották, a kilencedet természetben kötelesek fizetni. Mivel azonban, az urbáriumot csak 1768. július elején hirdették ki, ezért a kilencednek, a robotnak s minden egyéb szolgáltatásnak csak felét kell az urbárium szerint fizetniük.

Az irtásföldek után, melyeket a telki állományhoz csatoltak az úrbérrendezés során, mindaddig nem kötelesek robotolni, ameddig a földesúr az irtásföldek megváltási árát kezükhöz ki nem fizeti. És pedig úgy, hogy ahány mérősek az irtásföldek, annyiaval kevesebb napi ígásrobotot teljesítenek.

A telki állományhoz nem csatolt irtásföldek után terragium címén minden terményből tizedet kötelesek adni.

Az 1769-ben kiadott újabb urbárium, amely a megyei összeíró biztos rendelkezései után született, az alábbiakat tartalmazza:

A jobbágytelek mérete megnőtt a korábbihoz képest, a 16 hold helyett 22 hold lett, a 3 szekérnyi rét 8-ra nőtt. Ezek a számok önmagukban pozitívnak tűnnek, azok is lennének, ha marad a korábbi árendás rendszer, de a megváltozott körülmények miatt hátrányossá vált a jobbágyok részére, mert termésük után természetben kellett a kilencedet beszoigáltatniuk.

Ugyancsak szigorítást jelent, hogy a korcsmáltatás jogát, amely általában bevett korábbi szokás szerint Szent Mihálytól (szeptember 29.) Szent Györgyig (április 24.) illette a jobbágyokat, a földesúr rendelkezése folytán most csak karácsonyig árulhatták borukat, így itt is bevételtől estek el. Ez persze nem egyedi eset. Ebben az időben szinte kivétel nélkül hasonló megszorításokat alkalmaztak az uradalmak mindenütt. Ez a folyamat, mint azt korábban már említettük, már a Rákóczi szabadságharc bukását követően megindult és erre az időre teljesedett ki. Ekkor a faluban 28 jobbágy és 3 házas zsellér élt. A pákai plébánián lefolytatott Canonica Visitatio jegyzőkönyvéből a faluról az alábbi népességet érintő adatok olvashatók ki a plébánosnak járó juttatásokból 1774-ben: Náprádfa kétórányira az anyae gyháztól.

Telkes ház, amely tizedet fizetett	22
Zsellérház, amely pénzben fizetett	1
Ház, amelyből disznólábat (csak a tehetősebbektől)	20
Keresztelés	10
Esketés	2
Temetés	1

A természetes mozgást tekintve tehát a falu lakossága 9 fővel nőtt az év során.⁷² Az egyházlátogatás az új, szombathelyi egyházmegye létrehozásához kapcsolódó utolsó zágrábi egyházlátogatás volt.

Az új egyházmegye vezetése könnyítette a jobbágyok helyzetén. A földesúrral szemben a papi dézsmát, a tizedet már 1777-ben pénzben szedik be. Házanként 25 denárt, összesen 7 Ft 50 denárt, más forrás szerint 8 Ft 50 denárt. Ez alapján megállapítható, hogy ekkor a faluban 30, vagy 34 ház volt. Ebből 7, illetve 8 forint a zágrábi érsekséget, az 50 denár a plébánost illette.⁷³ 1777-ben megkezdődött az urbáriumok felülvizsgálata, az 1767-68-as valomások ellenőrzése, a kilenc pontos kérdőívek alapján új vallomások felvételével. Ez reményt ébresztett a jobbágyokban egykori kiváltságaik visszaszerzésére. Ez a kérdésekre adott válaszokból egyértelműen kiderül. Ezeket most nem közöljük a korábbihoz hasonló részletességgel, csupán a lényegyet emeljük ki: Emlékezetük szerint korábban urbáriumuk nem volt. A helység megszállásakor szerződést kötöttek a földesúrral. A szerződés szerint minden telkes jobbágy a telke után 5 Ft bérleti díjat fizetett, és a falu együtt 3 hosszúfuvarot adott. Kilencedet nem adtak. 1742. körül új szerződést kötöttek, amely további terheket rótt rájuk. Sarlós Boldogasszony naptól (július 2.) István napig (augusztus 20.) minden helyes gazda minden nap széna takarításra és aratásra egy-egy gyalogmunkást, kepe és szénahordásra pedig két gazda összefogva négy marhas szekeret adott, ezen felül minden helyes gazda 3 napi szántás és 3 napi trágyázást végzett. A zsellérek 17 napot szolgáltak. Haszonvételeik: A szántók egy részében trágyázva megterem a búza, a többiben a rozs. A rétek egynegyedén marhának való széna terem. A zalaegerszegi piacra járnak árulni.

Legelőjük és fájuk elegendő. Itatójuk nincs. A makkot 2 garassal olcsóbban kapják. A papi dézsmát pénzben megváltják. Malmuk nincs, az messze van, száraz időben a mikefai malom nem használható.

Kártételek: Az árvizek és a záporok nagy károkat okoznak.

Egy ház pusztán áll. Egy telket pedig a földesúr 1776-ban elvett és árendás zsidót költöztetett bele. A jobbágyok részben örökösek, részben szabad menetelűek.⁷⁴

1778-ban a szombathelyi püspökség is elkészítette egyházlátogatási jegyzőkönyvét. Ebből itt csak a birtokosra és a népességre vonatkozó részt

idézzük, a többit a Hitélet című fejezetben közöljük.

Ekkor már Sennyei László özvegye a falu birtokosa és 220 katolikus lakosa van. Az 1776-ban ideköltözött zsidóról nem tesznek említést.⁷⁵ (A László valószínűleg elírás, mert 1779-ben az urbárium földesúrként báró Sennyei Antalné jelöli meg.)

Az urbáriumban felsorolt jobbágyság vagyoni helyzetét érdemes összevetni az 1769-es állapottal, mert a jobbágyság elszegényedését mutatja. Akkor 5 család bírt egész vagy annál nagyobb telekkel, 1779-ben egyetlen ilyen sincs. Viszont nőtt a zsellérek száma. Ennek okát érdemes lenne vizsgálni. Ha a zsellért szabad menetelűnek fordítjuk, akkor elképzelhető, hogy a betelepítők leszármazottai az úrbérrendezés során érvényesíteni tudták jogaikat és a jobbágyság közül kikerültek. Ez pedig valószínűsíthető, hogy ők voltak a tehetősebbek, így érthetővé válik a különbség. Ennek vizsgálata azonban egy demográfia tanulmány feladata lenne.

1779-ben 26 jobbágyság és 7 zsellér család él a faluban. Egyébként ez az utolsó év, amikor a Sennyei családdal, mint a falu birtokosával találkozunk. Ettől kezdve csak a Széchenyieket említik.

1782-ben 37 ház van a faluban, ebből 11 zsellér. Ez a falu növekedését mutatja, mint ahogy az 1785-ös 255-ös lélekszám is.⁷⁶

Az 1787-es és 1789. február 21-én kelt Széchenyi uradalmakat összeíró jegyzőkönyv az alábbiakat tartalmazza:

Náprádfa falu – amelynek tartozéka az elpusztult középkori Himfölde falu területe is, mint pusztá – keleten határos a Bezerédy család tulajdonában lévő Kozmadombjával, valamint a Mátay család kezén lévő Gutorfölde faluval.

Mindkét falu határáról egy-egy patak választja el határvonalként a falut.

Náprádfa nyugati határai érintkeznek a nemes Czigány család birtokában lévő Mikefa falu határaival, valamint az Eszterházy család kezén lévő Csértalakos faluval. A két utóbbi falu és Náprádfa közt egy hosszan húzódó völgy a határ.

Náprádfa északi szomszédja a Deák és a Mátay nemesi családok kezén lévő Aszu-völgye pusztá. Déli szomszédja az Eszterházy hercegek kezén lévő Ból pusztá.

A náprádfaiak – bevallásuk szerint – az új, javított urbárium alapján szolgálnak.⁷⁷

Az egervári és pölöskei uradalmak összeírása 1792-ből az alábbi fontos adatokat tartalmazza:

Jobbágyság	35
Zsellér	10
Jobbágyságtelek 1/8-os	67
Házigazda	35
Házasság zsellér	10
Cseléd, nő	14

Cseléd, nőtlen	11
Lélekszám	255

A falu az alábbi szolgáltatásokat köteles adni a földesúrnak:

Gyalog robotot	1173 nap
Kilenced	12 Ft 46 krajcár
<i>Victualia</i>	7 Ft 13 krajcár
Gazdapénz	35 Ft
Karácsonyfa	8 3/8 öl
Fonás	50 2/8 öl ⁷⁸

Az összeírásból látható, hogy valóban a módosított urbárium alapján szolgálnak, mert nem természetben, hanem pénzben fizetnek. Ennek, mint láttuk ára is lett, mert a földesúr bevezette a házanként kivetett 1 Ft gazdapénzt.

Az 1793-as adat azonban ellentmond fentieknek, mert itt azt olvashatjuk, hogy a kilencedet természetben kell leadniuk a földesúrnak. Az egy évvel korábbinál 17 fővel magasabb a lélekszám, 272 fő.

1795-ben 34 telkes jobbágyról írnak, akik 9,5 telket bírnak, és 16 házassal éltek. Természetben szolgáltatják a robotot⁷⁹

1799-ben, Vályi munkájában ezt írja: „Magyar falu, gr. Szétsenyi uraság, lakosai catholikusok, fekszik Pölöskétől délnek három és félóranyira, a lakosok többnyire fazekasok, a cserépedényekkel kereskednek vásárokon s faluról-falura, határja tágas, földgyei elegek, réttyei jók és elegendők, legelője, erdeje elég, de a vízáradások károsítani szoktak.”⁸⁰

1802-re jelentősen – 30 fővel – csökken a falu lakossága. 234 katolikus és 8 zsidó lakosa van ekkor a falunak.

1803-ban a falu lakói szerződést kötnek gr. Széchényi Ferenc pölöskei tisztartójával a makkoltatás feltételeiről. A falu a megállapított sertésszám fejében az uradalom pénztárába Szent Márton napján (november 11.) egy összegben 390 Ft-ot köteles befizetni. A megállapított darabszám felett makkoltatott sertések után külön kell fizetni. A szerződést a falu nevében a bíró és két esküdt írta alá. Ismereteink szerint ezen a szerződésen szerepel először a falu pecsétje. A szerződés a Magyar Országos Levéltárban található.

A napóleoni háborúk megkövetelték az országtól a hadi készülődést. Hogy milyen eredménye volt, azt a győri csata bizonyította, de ennek ellenére nagyon sok pozitívuma is volt. Így elkészültek az utak, vizek felmérései; a nem nemes népesség katonai összeírásából pedig sok, a lakosság összetételére vonatkozó adatot ismerünk meg.

1817-ben a falu jobbágysai kérelemmel fordulnak gr. Széchényi Ferenchez: „...*Hogy azon Feles Réteket, mellyeket Szomszéd Kozmadomjai Határ mellett... Excellenciád kegyelméből már ez előtt is több esztendőktől fogva*

árendában birtunk, azon Réteket most enyhány esztendőkkal T. Kovatsits György Inspector Ur tőlünk ell vette és mind ez mái napig is... Excellenciád részire tsak felében takargatjuk. Mivel pedig ezen mustoha esztendőkbén az Hely réteink az sok viz áradások miatt el berkesedtek, és a' Mezei földekrül annyira el Iszaposodtak, ell berkesedtek, hogy akármit iparkodjunk, tisztogassuk, és sáncolluk is, mégis annyira ell romlanak, hogy ma holnap még vonyó marhát sem tarthattunk elegendőt, sem hogy Rédeg Marhát nevelhetnénk. Holott ez előtt még az emlékezetben lévő Réteket birtuk Feő Méltóságú Excellenciádtul Rédeg marhákat is nevelhetünk elegendőt kiki maga vagyonyához képest, már most pedig a feles rétekrül nekünk tsak igen kevés jutt, azért rédeg marhákott nem is nevelhetünk, mellyeknek nevelése által az mostanyi sanyaru szükségben és nagy éjségben [éhség] kenyérünket is minden némü adózásainkat és más szükségünket könnyü móddal megszerezhetnénk, ha a szénánakis. rajtunk nem uralkodnék, elegendő Rédeg marhát nevelhetnénk, azért most sokunknak a kenyér szüksége miatt (mivel Rideg Marhánk nincs), avonyó marháinkat köll el adogatnunk..."⁸¹

1819-ben ismét egy katonai összeírásban találunk adatokat a faluról. Ekkor a faluban, 34 házban 39 család lakik. A falu lakossága 245 fő. Ebből a nők száma 129.

Jelentősen eltér ettől a Nagy által közölt adat. Ő 1820-ban 22 házról és 188 lakosról ír. Ennek okát nem ismerjük, de fenntartással kell kezelnünk, mert az 1828-as szintén katonai összeírás – amely ugyancsak a nem nemes népeséget írja össze –, alapján megállapíthatjuk, hogy a házak száma évtizedek óta – egy-egy eltéréssel – változatlanul 35. A családok száma azonban folyamatosan nő. Ekkor 44 család él a faluban. A lakosság összlétszáma 288 fő. A faluban ekkor egy-egy meg nem nevezett tisztviselő és *honoratior* él.⁸²

Az 1828-ban említett *honoratior* valószínűleg a tanító lehetett, mert az 1830. évi *Canonica Visitatio* azt írja, hogy a falunak saját tanítója van, a lakosság összlétszáma 272, földesura gr. Széchenyi István.⁸³

1833-ban 22 házban 188 rk. magyar nemzetiségű lakos él. Páka leányegyháza. Földműves település, határában szőlőskertek, erdőségek vannak, a faluban vendéglő épület is van. Földesura változatlanul gr. Széchenyi.

Nem tudjuk, hogy az 1848. évi jobbágyszabadság miként érintette a falut. A '48-as szabadságharcban való részvételüket Gutorfőle 1848-49-es történetével együtt megírtuk.

Ebből az időből még van egy adatunk. Fényes Elek Magyarország geographiai szótára-ban az alábbiak olvashatók a faluról: „*Natrapfa, magyar falu, Zala v[ár]megyében, 254 kath.[olikus] lak[os] F[öldes] u[ra] gr. Széchenyi. Ut[olsó] p[osta] Egerszeg.*”⁸⁵ (A Fényes által használt falunév nem elírás. Az 1800-as évek első felében sokszor fordul elő ezzel a névírással a pákai plébánia anyakönyveiben.)

1855-ben Náprádfa szintén csatlakozott az újonnan létrehozott orvosi körhöz. 1862-ben Orosztony, Kerecseny, Náprádfa, Felsőszemenye és Zalaszentgyörgy lakói a megyei közgyűléshez fordultak, kérve fogyasztási adójuk leszállítását.

Ugyancsak ez év május 5-én tárgyalta a közgyűlés Gutorfölde, Náprádfa és Mikefa község kérelmét farkas vadászat engedélyezésére az említett községek határában.

Ettől kezdve Náprádfa esetében is elfogynak a XIX. század második felére vonatkozó adataink. Néhány esetben találkozunk a megyei közgyűlési jegyzőkönyvekben a falu bírájának nevével. Róluk egy másik fejezetben lesz majd szó. 1890-ben megkezdődött a vasútépítés előkészítése. Ennek során Dr. Burján Béla budapesti ügyvéd, mint a Csáktornya-Zalaszentiván-Ukk helyi érdekű vasút jogbiztosá folyamodott Zala vármegye közgyűléséhez, amelytől Náprádfa község tulajdonát képező ingatlan kisajátítását kérte. A községi képviselő-testület a kisajátításhoz 1889. június 29-ei ülésén már hozzájárult. Ezzel egy időben valamennyi, a vasút által érintett község ügyében hasonló módon jártak el.⁸⁶

A népesség alakulása 1785 és 1850 között

Az adatokat a Szombathelyi Egyházmegye egyházlátogatási jegyzőkönyveiből, a nem nemes népesség katonai célból történt összeírásokból és adóösszeírásokból vettük.

	1785	1793	1802	1805	1819	1825	1830	1833	1850
Ház				35	34	35		22	
Háznép				41	39	44			
Összes lakó	255	272	242	266	245	288	272	188	254

Rádiháza

Gutorföldétől keletre, a Páka – Bak országút mellett található különálló település.

Nevét szláv személynévből eredeztetik a nyelvészek. A Raduh, puszta változatából képzett rádi melléknevet, amelyből családnév válhatott. Az utótag a birtokos személyranggal ellátott ház' otthon, lakóhely'.⁸⁷

Annak ellenére, hogy tudjuk, elpusztult településről van szó, nincsenek róla középkori adataink. Első ismert említésével egy 1690-ben készült Urbéri Összeírásban találkozunk: *“Pusztá falu Leöuő-től nyugatra, a Mura felé. Birtokosai: Kaman Ferenc és Mattay Márton.”*⁸⁸

Náprádfa mai képe a Gutorföldei temető felől

Következő említése 1728-ból származik, amikor Tófej határában említik, mint pusztát.⁸⁹

1767-ben Gutorfölde urbáriumában találkozunk vele ismét, szintén, mint pusztával. A gutorföldei jobbágyoknak, kevés legelőjük miatt, itt adott legeltetési lehetőséget a földesúr Mátay család.⁹⁰

Tíz évvel később, 1777-ben a hegyvám összeírás kapcsán ismét Gutorföldénél találkozunk nevével. Ekkor a Balogh-Hegy mellett, mint Rádi-Háza hegyet említik.⁹¹

1801-ben továbbra is lakatlan. A Mátay család arányosítási perében készült földkönyv felsorolja a Rádiházán szántó vagy szőlő területet használó valamennyi falubeli, illetve külső faluban lakó nevét. Ezek felsorolása a település szempontjából érdektelen, ezért el is tekintünk tőle. A dülőnevek azonban a földrajzi neveknél fontosak lesznek.⁹²

1817-ben is csak, mint pusztát említik Gutorfölde határában.⁹³

A jobbágyfelszabadítást követően, az 1860-as években erőteljes tagosítás indult meg az országban. Így Zala megyében is számtalan majort hoztak létre. 1860 körül Rádiháza pusztán is létesítettek egy majort.⁹⁴ Közvetett bizonyítékként szolgál a major létrejöttére, a pákai plébánia kereszteltek anyakönyvébe tett bejegyzés. Rádiháza pusztán 1865. június 8-án született István, Bácsi Ferenc és Takács Rozália gyermeke. Keresztszülei Csontos István és Bocskai Katalin voltak.

Az abszolutizmus miatt az anyakönyveket 1850-től 1867-ig előbb németül, aztán ismét latinul kellett vezetni, ezt szintén latinul írták be. Íme az eredeti bejegyzés másolatban:

"Stephanus Franciscus Bácsi Stephanus Csontos

Rozalia Takács Catharina Bocskai

Rádiháza praedium 1865. juni. 8. "95

Ezt követően a XIX. század második felében nem találtunk rá vonatkozó adatot. Történetének jelentőségteljesebb hányada a XX. századra esik.

A ménes a rádiházi legelőn

Kiscsikók a rádiházi legelőn

A település – melyről a középkorban az Asszúvölgyi család is nevét vette – nevének eredetére vonatkozó adatunk nincs. Gutorföldétől észak-nyugatra, Náprádfától északra, a zalatárnoki határban található, a falutól nyugatra. Nevét az Aszuvölgyi erdő őrzi az Iborfiai patak völgyében.⁹⁶

Első említése 1547-ből ismert. Korábbi történetéről nincsenek adataink.

Ebből az 1547-es adatból egyértelműen következtetni lehet a falu korábbi keletkezésére. Az ekkor folytatott perben Azzzwelgy-i János lánya pereskedik a néhai apja asszúvölgyi, gutorföldei és zágorhidai birtokaiért a kisasszonyfalvai Istvánffy Pál ellen.⁹⁷

A per folytatódott, mert 1549-ben már Ormándy János felesége Dorottya és a néhai Aszúvölgyi György lányától született Bálint és Júlianna nevű gyermekei nevében pereskedik az előbb említett Istvánffy Pállal, aki azt az Aszúvölgyi család magvaszakadása miatt magának kérte.⁹⁸

A perben még ez évben ítélet született és Aszúvölgyi György lányát illetve másik lánya halála miatt unokáit az aszuvölgyi nemesi kúria valamint a fent említett birtokokban visszaiktatták.⁹⁹

Aszúvölgyi Jánosné férje halála után feleségül ment Szentlászlói Literati Péterhez. 1567-ben az asszony a zalavári hiteleshelytől kérte Aszúvölgye, Gutorfölde, Zágorhida falvakban és Szompács uradalomban lévő birtokaikra vonatkozó oklevelek párját.¹⁰⁰

Következő említése egy évszázad múlva, 1685-ben történik, amikor Bagody György és Mihály többi birtokaikkal együtt eladták Gyöngyösi Nagy Ferencnek. Az 1698-as adat szerint azonban a két testvér amiatt tiltakozik, hogy apjuk 50 Ft-ért adta el Nagy Ferencnek és örökösének birtokaikat, mikor azok – szerintük – értéke az 1000 Ft-ot is meghaladta.¹⁰¹ Ebbéli panaszukkal a vasvári káptalannál is protestáltak. 1699. június 14-én aztán ők adták el Nagy- és Kis Ormánd valamint Lak kivételével valamennyi birtokukat Battyány Ádámnak, a vasvári káptalan előtt.¹⁰²

1700. szeptember 7-én Keresztessy István, Törjek Ferenc és Törjek Krisztina ismét azért tiltakoznak a káptalannál, mert Gyöngyösi Nagy Ferencet a Bagody család birtokaiba, köztük a szóban forgó Aszúvölgy birtokába is beiktatták a közte és Bagody György közt 1685. január 18-án létrejött adásvételi szerződés alapján.

Az 1700-ban tiltakozó Terjek család leszármazottja, László 1745-ben Gutorfölde faluban és Zágorhida, valamint Aszúvölgy pusztákon lévő birtokaikat a gutorföldei Mátya családtól – akik ezeket a birtokokat zálogjogon bírták ekkor – ki akarta váltani. A fenti birtokokat átadta a zálogbirtokostól történő kiváltásra Kázmér Mihálynak.¹⁰³

1767-ben az urbáriális összeírások kapcsán azért említik az egykori falu nevét, mert a birtokos Mátay család itt és Rádiháza pusztán ad legeltetési lehetőséget gutorföldei jobbágynak, mivel Gutorföldén kevés a legelő.¹⁰⁴ Ez az adat azt bizonyítja, hogy a birtok a Mátay család kezén maradt. Ezt az 1777-es kilencpontos kérdőíven is megerősítik vallomásukban a jobbágyok.¹⁰⁵

Görbő

A ma Rádiházától északra található Görbőpuszta a középkorban önálló település volt.

Első ismert említése késői, csak 1430-ban szerepel először oklevélben, amikor Zsigmond király Eördögh Miklós érdemeit és vitézségét tekintetbe véve, az annak ősei által bírt Peleske várát, s az ahhoz tartozó falvakat neki visszaadja. Az oklevél Pozsonyban kelt, 1430. február 14-én.

A többi falu neve mellett Görbő is szerepel *Kerbew* alakban.¹⁰⁶

Következő említésével, több mint egy évszázad elteltével találkozunk 1548-ban, a Magyar Országos Levéltár tizedlajstromain Náprádfa, Erdőfalva és Velence községek nevei mellett. Ekkor a négy településen 9 porta, 5 pusztá telek 10 szegény, adó alól felmentett és 1 egy *allodiális* birtok található.¹⁰⁷

Egy év múlva, 1549-ben a Gutorföldét is birtokló Kaczorok egyik tagját Erdély Gáspár Nemetújvár várnagyát és feleségét, néhai Kaczor András lányát a Zalavári hiteleshely beiktatta több Zala megyei birtokba, köztük Kisgörbő birtokába is.¹⁰⁸

A birtokba kerüléssel azonban nem mindenki értett egyet, mert 1550-ben Hosszútóti László, Bezerédi György, Sytkei Mihály, Mihályi Csáky István és Mihályházi Hetkey János felesége: Orsolya a néhai Kaczorlakai Kaczor Péternek a Zala megyei Kacorkak, Dusnak, Pölöskefő, Hahót, Szerdahely, Desicz, Sziget, Manta, Berzence, Gutorfölde, Kissziget és Kisgörbő *Kyskewrbew* falvakban lévő birtokai miatt Szecsődi Thorrody Györgyöt és fiát, Istvánt és Erdely Gáspárt és fiát, Jánost idéztették.

A Thorrodiak birtokosok voltak fenti birtokokon.¹⁰⁹

Az 1552-es tizedösszeírásban szintén a följebb említett falvak társaságában találjuk.¹¹⁰

1553-ban Görbő Náprádfával együtt Olah Miklós esztergomi érsek nővérének fia, Chazar Miklós és Paryth János, Ujlaki Ferenc egri püspök titkára birtokába kerül.¹¹¹

1554-ben Erdewgh Mátyás lánya, Szecsődi Kosár Mihály felesége a testvéreitől követeli az atyai javakból – köztük Görbő – a leányágot illető részt.¹¹²

1564-ben a korábban említett három faluval együtt az Eördögh család négy tagja birtokolja.¹¹³

1566-ban még mindig az Eördögh család kezén találjuk, csak ekkor a négy falut a család 5 tagja bírja.¹¹⁴

Ezt követően közel két évszázadon keresztül nem találkozunk a falu említésével. A török időkben minden bizonnyal osztozott a környező települések sorsában, a háborúk során elpusztult. Ezt támasztja alá, hogy 1740-ben is pusztaként említik Náprádfa határában.¹¹⁵

Az 1752. május 13.-án kelt birtokösszeírás a Széchényi család birtokaként említi Görbő pusztát, Gutorfölde határában.¹¹⁶

Ugyancsak így szerepel az 1789. február 21.-i összeíráson is¹¹⁷ és 1816-ban szintén.¹¹⁸

A XIX. század során nem is találkozunk vele többet, de nevét a mai napig megőrizte, és jelenleg is lakott hely.

Görbőpuszta a Tófeji(Öreg)-hegy felől (2003)

Himföldre

Náprádfától északra lévő elpusztult középkori település. Nevét ma egy földrajzi név őrzi, átalakulóban. „Him fõde“ másként Vizi-fõdek Vizi nevű gazdag parasztról.¹¹⁹

A XIX. század közepén, 1853 körül készült térkép is megõrizte számunkra a nevét. A falu helyét Himföld-ként jelöli északkeletre „Himföldi keleti“, északnyugatra „Himföldi nyugotti“ (fõdek) északra pedig „Himföldi erdõ“ szerepel.¹²⁰ Náprádfával, Erdõfalvával és Görbõvel együtt szerepel 1430-ban Zsigmond király adománylevelében, amikor az elõbbi három, illetve több a põlõskei várhoz tartozó birtokkal Eördõgh Miklósnak adományozta. Ekkor *Hemhaz*-ként írják.¹²¹

1466-ban szintén Peleske várához tartozott. Ekkor *Hymfelde* néven említik.¹²²

1789-ben a Széchényi család birtokainak összeírásában Náprádfa közvetlen tartozékaként említik Himföldre pusztát. Ami azt mutatja, hogy ez a falu is elpusztult a XVII. században.

A XIX. században – a tagosítások, majorok létrehozása idején – benépesült, ezért is szerepel a térképen. 1836-ban ezt írja róla Fényes Elek: Himföldre. Pákához 1/2 mérföldnyire, 44 kath. lak. Náprádfához tartozik.¹²³

1897-ben, Csánki munkájának megírása idején Himföld pusztaként ismerték. 1928-ban több gyerek is járt innen a náprádfai iskolába.

Az 1949. évi népszámláláskor írták, hogy Himföld külterületi lakott hely Náprádfa község határában.

Települési forma: zártkert, települési jelleg: mezõgazdasági. Lakóházak száma: 19. Népesség száma: 92.¹²⁴

Ezt követõen azonban gyorsan elnéptelenedhetett, mert az 1960-as évek elején, amikor a földrajzi neveket gyûjtötték már Vizi földekként említették, bár a térképvázlaton még jelölik az egykori település határait.

Kisfalud

Elsõ említése 1408-ból származik. A Mándhida mellett, 1408. július 26-án kelt oklevél Garai Miklós nádor ítélete, a király által Kalaznói Mihálynak, Keresztûri Garázda Péter fiainak és társaiknak adományozott Szent-Balázs, Edelics és Kisfalud nevû birtokok iránt a nevezett adományozottak ellen Tomaji Miklós neje, Ilona által indított perben.¹²⁵

Következõ említései 1466-ból és 1499-ből ismertek.¹²⁶

További említése 1552-ből származik, ekkor, mint Gutorföldre tartozéka szerepel.¹²⁷

1557-ben Ákosházi Sárkány Benedek unokája, Goztoni Beel Györgyné kéri a leányágot illető részt a nagyapja Zala megyei Gutorföldre, Sziget, Tormaföldre, Dobri, Balasérfalva, Salomvár, Hermánfalva, Németsfalva, Erdeifalu, Tompa, Gyertyánág, *Bencze* Ebergény, Szentmárton, Bazitahegye, Iklód, Desicz és Kisfalud falubeli birtokaiból testvéreitől, a Sárkány fiúktól.¹²⁸

1565-ben néhai Zychi Balázs fia Mihály fiának Ferencnek a fia Mihály kéri több Zala és Somogy megyei birtok tulajdonjogát a zalavári hiteles helytől. A birtokokat ekkor Pernezy Klára, az említett Balázs fia Lászlónak a fia István özvegye bírta. Indokként azt hozta fel, hogy Zychi István örökös nélkül halt meg, így jog szerint az oldalági családtagokat illeti meg.¹²⁹

Kisfalud szintén elpusztult a törökkorban. Ezt követő első említése 1736-ból származik.

1736. január 13-án a Kutason lakó Kaczor György a vasvári káptalan előtt bérbe adta: Kacorlak, Dusnak, Pölöskefő, Szigetelő, Szigetke, Börzönce, Mantha, Fölső Orosztony, Aracsa, Szerdahely, Desics, Hahót, Gutorföldre, Kisfalud helységekben lévő mindennemű jussát és jogait az Egerben lakó Dely Istvánnak. A bérelő kötelezte magát, hogy bármit szerez a fenti helységekben, annak felét átadja Kaczor Györgynek és örököseinek, másik felét megtartja munkája béréül. Az oklevél Zalaegerszegen kelt.¹³⁰ Ma Tófejhez tartozik.

Velence

A XVI. század közepén – 1548, 1552, 1564 és 1566-ban – Görbővel, Erdőfalfával és Náprádfával szerepel az Eördögh család birtokaként. 1552-ben „Bencze” néven említik, ennek ellenére nem tudjuk, hogy merre feküdt. Csánki idézett művében több Bencze nevű helységet is felsorol. Az általunk keresettét Novától északnyugatra helyezi el. Az oklevelek alapján megállapította, hogy a Salomváriaké, illetve a Terjék családé volt.¹³¹

Erdőfalva

Annak ellenére, hogy több alkalommal szerepel Gutorföldével és Náprádfával együtt, nem tudjuk, hogy hol helyezkedett el. Csánki a Bak és Pölöske közti erdőrészt teszi helyét.¹³² A náprádfai jobbágyság művelték határát a falu pusztulása után, ezért nehéz ezt elfogadni, mert Pölöskéhez sokkal közelebb esik. A falunak tehát Náprádfához közelebb kellett lennie. Ezt támasztja alá az 1728-as adat: *“Szomszédos ide Erdőfalva praedium, amelyt az uradalom a possessióban fekvő jobbágytelkekhez kapcsolt”*.¹³³

Gizellapuszta

Korai említését nem ismerjük. Először Fényes Elek említi: 1836-ban Gutorfölde tartozéka, 1851-ben megjelent munkájában viszont már nem ír róla. Ma Rádiházától délre találjuk. Koplándi pusztának is hívták.¹³⁴

Füzespuszta

Ugyancsak Fényes említi Gutorfölde tartozékaként 1836-ban. Korábbi adatunk nincs róla. Gizella pusztához hasonlóan 1851-ben ezt szintén nem említi. Későbbi előfordulásával sem találkozunk. A Gutorföldéről 1860-ban készült térképvázlaton a „*Törvényes Telki*” alatt találunk egy „*Füzes Réti*” elnevezést.¹³⁵ Elhelyezkedése alapján ez a ma Fercsák pusztaként ismert területtel azonos.¹³⁶ Valószínű, hogy a Fercsák család ideköltözése után kapta új nevét.

Vilmamajor

Közép- illetve újkori említésével nem találkoztunk. Az 1960-as években még lakott hely, mára elnéptelenedett.¹³⁷

Jegyzetek:

- ¹ ZML Hlc Lasztonya, 1694.
- ² ZML Hlc Gutorfölde, 1694. június 20.
- ³ ZML dikális összeírások.
- ⁴ ZML Hlc Gutorfölde.
- ⁵ Uo.
- ⁶ VaML Káptalani jkv. XLIX. Kötet 66. p. 95. sz.
- ⁷ ZML Hlc Gutorfölde.
- ⁸ ZML Inquisitiones Fasc. X/ 54, 58, 66, 67, 71, 57.
- ⁹ ZML Inquisitiones Fasc. XI/28.
- ¹⁰ ZML Hlc Gutorfölde, MOL P 316. zalabéri Horváth cs. lt. 1722. március 9.
- ¹¹ ZML Hlc Gutorfölde.
- ¹² VaML Vasvári káptalan Protocolli 1736. 178.
- ¹³ ZML Hlc Gutorfölde, Pozsony Státnyi Archív. Orczy lt. IX. Terjék család iratai.
- ¹⁴ ZML Hlc Gutorfölde, MOL Széchenyi cs. lt. P 623. III. Kötet 16. sz.
- ¹⁵ Maksay i. m.
- ¹⁶ Molnár László: Ortaháza története. Zalai Kismonográfiák 6. Zalaegerszeg, 2002, 13. p.
- ¹⁷ ZML IV. 1g. Urbáriumok 1767.
- ¹⁸ ZML Hlc Gutorfölde, Zágrábi káptalan hh. lt. Protocol Broj. 80/XI. Conscriptio Paroch. Archidiaie Beksin 116–125. Degré Alajos által kijegyzetelve.
- ¹⁹ ZML IV. 1g. Urbáriumok Gutorfölde E–25.
- ²⁰ T. Mérey Klára: Zala megye útjai és mellettük fekvő települések a XVIII–XIX. század fordulóján. Zalai Gyűjtemény 46. Zalaegerszeg, 1999, 94–95. p.
- ²¹ Vályi András: Magyarország leírása 1-3. kötet. Buda, 1796–1799.
- ²² T. Mérey i. m. 156., 211. p.
- ²³ ZML IV. 1g. Urbáriumok Gutorfölde E–25.
- ²⁴ ZML Hlc Gutorfölde, MOL Széchenyi cs. lt. P 623. III. kötet.
- ²⁵ P. Takács Ince-Pfeiffer János: Szent Ferenc fiai a Veszprémi egyházmegyében a 17-18. században. Pápa-Zalaegerszeg, 2001.
- ²⁶ ZML Nem nemes népesség összeírása katonai célra, 1805.
- ²⁷ ZML Nem nemes népesség összeírása katonai célra, 1819.
- ²⁸ ZML Munkalap az 1828. évi összeírásának kijegyzéséhez, 1828.
- ²⁹ Szombathelyi Püspöki Levéltár (SzPL). Bőle: Can. Visit. Novai kerület VI. füzet.
- ³⁰ ZML Nem nemes népesség összeírása katonai célra, 1848.
- ³¹ Magyarország történeti kronológiája III. 1848-1944. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982, 677–680. p. (Mo. tört. kronol.), Magyar történeti fogalomgyűjtemény II. Eger, 1980, 708. p.
- ³² Ember Győző: Íratok az 1848-i Magyarországi parasztmozgalmak történetéhez. Közkutatásügyi Kiadóvállalat Budapest, 1951, 69–70. p.
- ³³ Mo. tört. kronol. 682. p.
- ³⁴ Mo. tört. kronol. 686. p.
- ³⁵ Pákai Plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 1827. június 5.

- 36 A szabadságharc zalai honvédei 1848–1849. Zalai Gyűjtemény 33. Zalaegerszeg, 1992, Novák Mihály Zalavármegye az 1848-49. évi szabadságharcban. Bővített kiadás Tahy R. utóda könyvnyomdája Zalaegerszegen, 1906.
- 37 Novák i. m.
- 38 Pákai Plébánia Historia Domus 111. p.
- 39 ZML IV. 151b. Megyefőnöki iratok.
- 40 Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára Pesten, 1851. I. 62. p.
- 41 ZML IV. 151b. Megyefőnöki iratok 1855. VII. B. E. 1507. 211. doboz.
- 42 ZML Zalaegerszegi cs. kir. Urbéri törvényszék iratai.
- 43 ZML IV. 1a. Közgyűlési jkv. 1481. és 1694. 1862. május 5.
- 44 ZML IV. 1a. Közgyűlési jkv. 506. 1868. június 17.
- 45 Pákai Plébánia Historia Domus 138/6.
- 46 Ábrahám Géza: Gutorföldre története a XX. században. (kézirat) Ezúton is megköszönöm a családnak, hogy a kéziratot rendelkezésemre bocsátották.
- 47 ZML IV. 1a. Közgyűlési jkv. 3829. 1862. december 1.
- 48 Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980, 438. p.
- 49 ZO II. 466. p.
- 50 Uo.
- 51 ZML Hlc Náprádfa, MOL Dic. Zala II. Kötet. Fol. 273/v.
- 52 Uo. 549/v.
- 53 ZML Zalavári hh. lt. I/1536.
- 54 Uo. I/1808.
- 55 ZML Hlc Náprádfa, MOL Dic. Zala III. Kötet. 559/v. és 560.
- 56 VaML Káptalani jkv. XIV. Kötet 451. p. 308. sz.
- 57 Uo., ZML Hlc Náprádfa, MOL Dic. Zala III. Kötet. 501/v. 1.
- 58 ZML Hlc Náprádfa, Liber Regius XII. sz. 108.
- 59 ZML Hlc Náprádfa.
- 60 ZML Hlc Náprádfa, MOL Széchenyi cs. lt. P 623. III. Kötet 1. sz., Magyar Életrajzi Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967, II. 719. p.
- 61 ZML Urbéri összeírás, egykorú másolat kanizsai kerület U. et. C. 29/1.
- 62 ZML Hlc Náprádfa, MOL Dic. Zala IV. 699. v. és 700. l.
- 63 ZML Hlc. Náprádfa.
- 64 ZML Conscr. Univ. Ö. 21. Portalis Regnicolaris Conscriptio, 1720. 187. p.
- 65 ZML Conscr. Univ. Ö. 22. Conscriptio Processus Gabrieles Sárkány, 1728. 580–581. p.
- 66 ZML Hlc Náprádfa, MOL Széchenyi cs. lt. P 623. X. Kötet 6. cs. 1. sz. Rsz. 427. Pag. 146–147.
- 67 ZML Hlc Náprádfa, MOL Széchenyi cs. lt. P 623. X. Kötet 6. cs. 1. sz. Rsz. 430. Pag. 191–195.
- 68 ZML Hlc Náprádfa, MOL Széchenyi cs. lt. P 623. IX. Kötet 43. cs. 1. sz. Rsz. 360. Pag. 4–5.
- 69 MOL Helytartótanács lt. c. 59. Depart. Urb. Acta Urbaria ex actis miscellaneis translata Lad. c. Fasc. 26.

- 70 ZML Hlc Náprádfa, MOL Széchenyi cs. lt. P 623. III. Kötet 16. sz. B. 1752. május 13. Rsz. 196.
- 71 ZML Hlc Náprádfa.
- 72 ZML Hlc Páka.
- 73 ZML Hlc Náprádfa, Zágrábi Érseki Lt. Protocoli Broj. 80/XI. Conscriptio Paroch. Archidiaie Beksin 116–125 Degré Alajos által kijegyzetelve. Kilenc pontos kérdőív, Náprádfa, 1776.
- 74 ZML Hlc Náprádfa.
- 75 ZML IV. 1g. Urbáriumok.
- 76 SzPL Szily: Can. Visit. Zalaegerszegi kerület 522, 570–571. p.
- 77 ZML IV. 1g. Urbáriumok, SzPL V. Szekrény, 16. fiók Fassio parochiárum.
- 78 MOL Széchenyi cs. lt. P 623. III. Kötet 30. sz. I utáni köteg Rsz. 204.
- 79 ZML Hlc Náprádfa, MOL Széchenyi cs. lt. P 623. III. Kötet Rsz. 431.
- 80 ZML Hlc Náprádfa, MOL Széchenyi cs. lt. P 623. III. Kötet 22. sz. B. 1795. Rsz. 201.
- 81 Vályi i. m. II. 66. p. 1799.
- 82 ZML Hlc Náprádfa, MOL Széchenyi cs. lt. P 623. III. Kötet 25. sz. D. (1817. V. 28.) Rsz. 202.
- 83 Nagy i. m. I. 350. p. 1820.
- 84 ZML Nem nemes népesség összeírása katonai célra.
- 85 SzPL Bőle Canonica Visitatio Novai kerület VI. füzet uo.
- 86 ZML Hlc Náprádfa, Thiele: I-II. 187. p. 1833.
- 87 Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára. Pesten, 1851, 134. p.
- 88 ZML IV. 1a. Közgyűlési jkv. 695. 1890. december 10.
- 89 Kiss Lajos i. m. 534–535. p.
- 90 ZML Hlc Rádiháza.
- 91 Uo.
- 92 Uo.
- 93 Uo.
- 94 Ábrahám Géza i. m.
- 95 Pákai Plébánia, Kereszteltek anyakönyve 1865. június 8.
- 96 Zala megye földrajzi nevei. (Zala földr. n.) Zalaegerszeg, 1968, 203. p.
- 97 ZML Hlc Gutorfölde 1547.
- 98 Uo. 1549.
- 99 Uo. 1549.
- 100 Uo. 1567.
- 101 Uo. 1698.
- 102 Uo. 1699.
- 103 Uo. 1745.
- 104 Uo. 1767.
- 105 ZML IV. 1g. Urbáriumok.
- 106 ZO II. 466.
- 107 ZML Hlc Náprádfa, 1548.
- 108 ZML Hlc Náprádfa.
- 109 Uo.

- 110 ZML Hlc Náprádfa, 1552.
- 111 Uo. 1553.
- 112 Uo. 1554.
- 113 Uo. 1564.
- 114 Uo. 1566.
- 115 Uo. 1740.
- 116 ZML Hlc Gutorfölde, 1752.
- 117 Uo. 1789.
- 118 Uo. 1816.
- 119 Zala földr. n. 152/9. 353. p.
- 120 ZML Térképtár K. 357. Náprádfa, 1853. k.
- 121 ZO II. 466.
- 122 Csánki Dezső: Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában. Budapest, 1897, 61. p.
- 123 Fényes i. m. I. 518. p. 1836.
- 124 ZML Hlc Náprádfa 1949. évi népszámlálási adatai.
- 125 ZO II. 351. p.
- 126 Csánki i. m. 71–72. p.
- 127 ZML Hlc Gutorfölde, 1552.
- 128 Uo. 1557.
- 129 Uo. 1565.
- 130 Uo. 1756.
- 131 Csánki i. m. 35. p.
- 132 Csánki i. m. 50. p.
- 133 ZML Hlc Gutorfölde, 1557; Náprádfa: 1548, 1552, 1564, 1566, 1728, 1740, 1752. Csánki i. m. 1430, 1436.
- 134 Zala földr. n. 355. p. 153/48.
- 135 ZML Térképtár T. 179.
- 136 Zala földr. n. 355. p. 153/11.
- 137 Zala földr. n. 355. p. 153/14.

A falu és környékének története a XX. században

A frissen magunk mögött hagyott évszázad néha alapjaiban, de mindenképpen észrevehetően formálta át falvaink külső képét és belső társadalmát, tagozódását. Különösen a század utolsó harmadában lezajló gazdasági folyamatok okoztak mélyreható változásokat, mindenek előtt a népességi viszonyokat illetően. Az alábbi adatsor¹ Gutorfölde és Náprádfa népesség-számának alakulását mutatja, a népszámlálások tükrében.

Gutorfölde és Náprádfa népességszáma 1900-2001 között

	Gutorfölde	Náprádfa
1900	730	521
1910	850	529
1920	1019	516
1930	1046	602
1941	1224	620
1949	1307	640
1960	1365	647
1970		1738
1980		1571
1990		1376
2001		1248

Mint jól látható az adatokból, Gutorfölde és Náprádfa 1900-as népesség összege megegyezik szinte hajszálra a 2001-es, időközben a becsatolt Náprádfa adatait is tartalmazó gutorföldei népességszámmal. A két végpont között azonban drámai változások történtek. Az 1960-as évekre majdhogynem duplájára növekvő népesség az utolsó harminc esztendőben szinte elvesztette ezt a növekményt. Ezzel a folyamattal a legtöbb zalai falunak, különösen a legapróbbaknak szinte kivétel nélkül szembe kellett nézniük. Ennek a nagymérvű átrendeződésnek – az utóbbi két évtized országosan is jellemző népességfogyásán túl – az iparosítás által indukált urbanizáció volt a végső oka.

Hasonlóan drámai események szemtanúi lehetünk a korcsoportok alakulásának közel egy évszázados trendjét vizsgálva is.²

Korcsoportok 1900-1990 között Gutorföldén

	0–14 év	15–59 év	60– év
1900	39%	56%	5%
1949	30%	59%	11,2%
1990	18%	57%	25%

Gróznér István esküvője a tanácsházán (1980-as évek eleje)

Százalékos adataink plasztikusan rajzolják fel azt a folyamatot, amit a társadalom előregedésének nevezünk. Ez a falusi társadalmakra hatványozottan is igaz. Közel egy évszázad során, Gutorföldén a gyermekkorosztály éppen felére esett vissza, míg az időskorúak aránya az össztársadalmon belül több mint ötszörösére (!) nőtt, a kettő közötti korosztály változatlan aránya mellett. Másik oldalról közelítve, ma már lényegesen többen tartoznak a 60 év felettiek korosztályába, mint a gyermekkorcsoportba, a század eleji állapotokhoz képest. A XXI. század elején – és még egy jól belátható ideig – ennek a szociális kérdésnek, kihívásnak a helyes megválaszolása lesz a helyi társadalom legfontosabb feladata és magától értetődően a legtöbb problémát is ez a kérdéskör fogja vonzani.

A demográfia több más fontos alapmutatója, mint például a vallás és nemzetiség igen nagy stabilitást és egyúttal homogenitást mutatott mind Gutorföldre, mind pedig Náprádfa esetében. A század során végzett népszámlálások több esetben is 100 százalékra hozták ki a magyarok, illetve vallási téren a római katolikusok arányát mind a két faluban, ha pedig nem, akkor is alig 1-2 százalékkal maradt el attól.

Temetési szertartás Gutorföldén (1970-es évek vége)

A templom az 1930-as években

A demográfiai változások fordulatai azonban messze eltörpülnek azon történelmi viharok mellett, amelyek az elmúlt században érintették Magyarországot. Az egyszerű falusi emberek ezeknek mindig elszenvetői voltak, jogok-kal alig, kötelezettségekkel annál inkább terhelve kellett végig élni a hábo-rúkat, elvetélt forradalmakat és rendszerváltási kísérleteket produkáló elmúlt századot.

A XX. század elején kitalált „béke évszázada” titulus 1914 után hamar elfelejtődött, de a lövészárkok poklából nézve az otthoni, egyébként nem túl könnyű élet is idillinek tűnt. Az I. világháború idején Gutorföldéről és Náprádfáról is tucatjával vitték a legényeket és családapákat a frontra. A legtöbben a 20. honvéd gyalogezred és a 48. császári és királyi gyalogezred katonájaként harcoltak a legkülönbébb csatatereken, Galíciában, Szerbiában, Bukovinában vagy az olasz frontszakaszokon. Közülük nem kevesen ma is idegen földben, hozzátartozóik által ismeretlen helyen nyugszanak. Emléküket a gutorföldei temető bejáratánál egy emlékoszlopra helyezett táblán örökítették meg. Ezen a következő nevek olvashatók:

Bognár Ferenc, Boncók József, Bükki Lajos, Bujtor Ferenc, Czigány János, Czupi József, Cselenkó István, Dávid József, Dömötör Gyula, Fercsák Lajos, Ferinc Ferenc, Filó Ferenc, Fitos Ferenc, Gerencsér János, Gerencsér József, Hoffmann Sándor, Horváth János, Horváth József, Horváth József, Káli Kálmán, Kámán Sándor, Kerpács József, Kerpács Tódor, Kovács Sándor, Kulcsár István, Leniczki Károly, Léránt György, Mátya János, Mátya Károly, Mátya Sándor, Mihálka Ferenc, Mihálka Gábor, Mihálka Károly, Nagy Pál, Németh Elek, Pirzók József, Preisz Jenő, Sifter István, Tóth Imre, Tóth Péter, Tüske István, Vass István, Varga Károly.

A náprádfai temető fő ösvényén kétoldalt az I. világháború halottainak bukszussal körülültetett fakereszteket állítottak. Babérkoszorús zománc keretben állt a katona neve és az 1914-1918-as évszám. Az új temetőrész kialakítása után ezeket sajnos már nem gondozták.³ A falu egy másik részében később felállított – közös I. és II. világháborús – emlékműre a következő neveket vészték fel az első világháborús áldozataiként:

Bakon György, Bakon József, Bakon Sándor, Borosán József, Borosán Viktor, Czigány Károly, Czigány János, Czigány Sándor, Czigány József, Czigány Sándor, Czigány József, Csizmadia Ferenc, Csizmadia Pál, Léránt Ferenc, Kocsis József, Kása Ferenc, Kása János, Nemes Károly, Czigány Pál, Török Ferenc, Török Ferenc, Tóth Ferenc, Takács Ferenc, Török Sándor, Török István, Tamás Gábor, Léránt Vendel, Rákos Sándor.

A háború utáni felfordulás, valamint a Tanácsköztársaság időszaka szerencsére nem forgatta fel fenekestül a falu életét. A törvényszéki iratok tanúsága szerint Gutortöldén Berta Sándor Kovács állt az események középpontjában, az esetleges náprádfai történetekről nincs információnk, de éppen

*Március 15-i megemlékezés a gutor-
földei világháborús emlékműnél*

*Kőkereszt a náprádfai temető
bejáratánál*

ebből következtethetünk arra, hogy talán nem történt semmi tragikus. Berta Sándor a gutori falusi tanács elnöke volt, amely a régi közigazgatási szervek (képviselő-testület, elöljáróság) helyett volt hivatva kézben tartani a kömmün idején a falu életét. Általában mellőzték a falu bíróját és a körjegyzőt, utóbbival Berta olyannyira összerúgta a port, hogy az egyik legfőbb vádpont ez lett ellene, a rekvirálások és az izgatásnak minősített szónoklások mellett. A rezsim bukása után Berta Sándor a családjával együtt elmenekült a faluból. A korábban hatalmában korlátozott képviselő-testület, valamint a körjegyző és a községi bíró bosszúért lihegtek. A testület 1919. augusztus 17-én megtartott ülésén Veszprémi Gyula körjegyző nagy, hazafias beszédet mondott, kellően előkészítendő a véghatározatot, miszerint Bertáékat a községből örök időkre kitiltották, vagyonukat zár alá helyezték. Távollétük miatt azonban ez csak egy elvi megtorlás volt, magát Berta Sándort több éves bujkálás után 1921-ben Budapesten, a Visegrádi utcában fogták el a detektívek. A törvényszék által meghozott ítéletről sajnos nincs tudomásunk, de ismerve ezen ügyek fajsúlyát büntetése maximum kb. egy év szabadságvesztés lehetett. A diktatúra idején egy valamivel kisebb jelentőségű ügy is fennmaradt a törvényszéki iratokban, mégpedig Boronyák Sándor malmos panasza, Koncz Ferenc főmolnárral szemben. Boronyák vádja szerint Koncz a gőzmalom

kommunizálásán ügyködött, melynek érdekében Zalaegerszegen, a megyei hatóságoknál is eljárta. A tiltakozó Boronyákat Koncz lefogatta és a Zalaegerszegi Forradalmi Törvényszék elé vitette, ahol azt pénzbírságra ítelték. Boronyák és Koncz között pénzügyi vita állt a háttérben, előbbi szerint a főmolnár az ő tüzelőjén saját hasznára (pl. borért) őrlött, nem adta ki teljesen a lisztet és kárt tett a malomban is.⁴

A nagy kataklizmák elmúltával az élet rövidesen visszatért a normál kerékvágásba, a politikai indulatok legfeljebb egy-egy helyi vagy országgyűlési képviselő-választás alkalmával izzottak fel. Néha azonban ez is elmaradt, mint például az 1920-as nemzetgyűlési választások alkalmával. A választójogi rendelet alapján, ha csak egy jelölt volt, nem kellett megtartani a szavazást, hanem a kérdéses személyt, – automatikusan – megválasztott képviselőnek nyilvánították. Gutorföldre és Náprádfa ekkoriban egyaránt a zalabaksai kerületbe tartozott, ahol az előbb említett módon Fangler Béla „diadalmaskodott” a KNEP (Keresztény Nemzeti Egység Pártja) színeiben, amelynek különösen a Nyugat-Dunántúlon volt erős a szavazóbázisa.

1922-ben újfent országgyűlési képviselő-választásokat tartottak Magyarországon, és ezúttal a gutoriak és a náprádfiai is az urnákhoz járulhattak. Meglehetősen szűkmarkúan mérték ekkor még a választójogot, Gutorfőldről 192-en, Náprádfáról pedig 124-en voksolhattak. Meglepően kevesen adtak le azonban érvényes szavazatot, előbbi helyen 118-an, utóbbiban pedig mindössze 57-en. Azt sajnos a forrásokból nem tudjuk meg, hogy eleve kevesen mentek el, vagy ilyen nagy számú volt az érvénytelen szavazat. Mindenesetre a baksai körzetben induló Hajós Kálmán, Sztankovszky Imre és Buchberger József közül az Egységes Párt (tehát az akkori kormánypárt) hivatalos jelöltje, Hajós Kálmán kapta a legtöbb voksot mind a két faluban. Ezt követően 1926-ban tartottak újabb választásokat, amikor mind a két faluban – Buchberger József ellenében – a már ismert és kipróbált Hajós Kálmán nyert, mint a kormányzó Egységes Párt hivatalos jelöltje.

1931-ben, a korszak legelső „választásához” hasonló szituáció állt elő, ugyanis ismételen csak egy jelölt akadt a kerületben, Dobrovits Milán Egységes párti jelölt személyében, akinek így gyakorlatilag megmérgettetés nélkül került a mandátum a birtokába.

A harmincas évek elejének kiteljesedő gazdasági válsága erodálta a kormánypártot, amely Gömbös Gyula 1932-es színre lépésével nevet is változtatott, felvéve a Nemzeti Egység Pártja (NEP) nevet. A párt sorainak rendezése azonban nem sikerült maradéktalanul, amit többek között az is jelzett, hogy az 1935-ös parlamenti választások alkalmával a falvainkat is magában foglaló választókerületben nem tudtak kormánypárti jelöltet indítani. A két induló közül Némethy Vilmos a Független Kisgazdapártot, Eitner Sándor pedig az Egyesült Magyar Nemzeti Szocialista Pártot, mint a nyilasok pártját

képviselte. A győzelmet mind a két faluban, és a kerületben is a kiskazda jelölt szerezte meg.

Az 1939-es választások alapvetően különböztek a korábbiaktól abban, hogy azok az egész országban, így a falvakban is titkosak voltak, szemben a korábbi nyílt szavazásokkal. Részen ennek hatására – a kormányzati adminisztráció ugyanis nem tudta befolyásolni az emberek politikai meggyőződését – a szélsőséges, nyilas pártok Gutorföldén és Náprádfán a listás szavazáson – sőt Náprádfán egyéniben is – abszolút többséget szereztek, de mindezenestre mindenhol nyertek. Ezzel szemben az új névre keresztelt kormánypárt, a Magyar Élet Pártja (MÉP) kénytelen volt beérni a szavazatok 20-30 százalékaival, míg a nagy vesztes a Független Kiskazdapárt lett. Ez a jelenség nem volt egyedi, a Nyugat-Dunántúlon sok helyütt hasonló folyamatok játszódtak le.⁵

A második világháború véres eseményei 1944-ig elkerülték Magyarországot, de a frontról érkező tragikus hírek egyre félelemkeltőbbek voltak. A korábbi évek háborús nélkülözései, a jegyrendszer, a kötelező állami beszolgáltatás mind-mind eltörpültek ahhoz a sorstragédiához képest, amely 1944 tavaszán vette kezdetét az országban. Áprilisban megkezdtek a zsidónak minősített személyek gettóba szállítását, majd a koncentrációs táborokba való deportálását. A gutorföldei zsidók elszállítása 1944. május 16-án reggel 6-kor

A náprádfai Bakon Pál az 1930-as években

történt meg a zalaegerszegi gettóba.⁶ A július elején Auschwitzba deportáltak közül a gázkamrákban életét vesztette özv. Bedő (Blumenschein) Simonné, szül. Hoffmann Erzsébet, Bedő József és neje szül. Gottlieb Anna, Molnár (Mailander) Ernő és neje szül. Szegvári Gabriella, valamint fiúk Ottó. Valamennyiük neve szerepel a gutorföldi halotti anyakönyvben. Egy 1944. május 6-án kelt dokumentum rajtuk kívül még sárga csillag viselésére kötelezte Molnár Veronikát és Bedő Máriát, akik szerencsésen hazatértek a deportálásból. Ugyancsak ebben a névsorban olvasható még Preisz Mária, Dr. Havas József és felesége, valamint két gyermekük Havas Mihály és Havas Géza, végezetül a cselédlányuk Krausz Margit neve, de további soruk ismeretlen.⁷ 1945 februárjában megkezdődött a cigányok összegyűjtése is, melynek során a körjegyzőség területéről 17 cigány személyt írtak össze.⁸ A nyilasok 1944. októberi hatalomátvétele után Farkas Péter lett a nyilaspárti ún. községvezető. A helyettese Fitos György, a pártszolgálat vezető Győrei Károly, a paraszt széktartó Gergely Ferenc, a fegyveres pártszolgálatosok pedig Csordás József és Kulcsár István lettek.⁹ Farkas Péter már 1938-39-ben tagja lett a nyilaskeresztes pártnak, ahonnan egy év után kilépett, majd – a háború utáni népbíráson tett vallomása szerint – 1944 novemberében vállalt ismét szerepet Czigány Vendel nyilas járásvezető „felszólítására”. Elmondása szerint italmérési engedélye visszavonásával zsarolták.¹⁰ Az 1945 nyarán Zalaegerszegen megtartott népbírársági perben Farkast egy év hat hónap, míg a többi említett funkcionáriust hat hónap börtönbüntetésre ítélték. A népügyészség fellebbezése folytán a Népbíráóságok Országos Tanácsa 1946-ban Farkas Péter esetében két év hat hónapra szigorította annak büntetését, míg a többiekét helybenhagyta.¹¹

1944 végén a háború közelsége egyre érezhetőbbé vált. Folyamatosan érkeztek a menekültek és áttelepítettek az ország keleti részéből, illetve Budapestről. Novemberben a gutori és a náprádfai iskola tantermeiben 100 olasz hadifoglyot helyeztek el 10 fős német őrizet alatt. Gutorföldre kerültek a munkaképesek, míg Náprádfára a betegek, akik közül ketten meghaltak, őket a gutori temetőben hantolták el.¹² 1945 elejétől egyre gyakoribbá váltak a katonai beszállások, egy január eleji dokumentum 25 német katonai ittlétéről tudósít.¹³

A második világháború éveit során majdnem annyian estek el a két faluból a különféle csatatereken, mint az első világháború idején. Az áldozatok emlékeit Gutorföldön az első világháborús emlékmű oldalára felszerelt táblán, Náprádfán pedig a két háború áldozatainak újonnan állított emlékművön örökítették meg, amelynek elkészítésére csak 1990 után nyílt mód.

Az emléktáblán olvasható nevek:

Gutorfőldé:

Árkus György, Bangó Menyhért, Bartha Miklós, Boronyák Oszkár, Czigány Lajos, Czigány Péter, Erdélyi Sándor, Fercsák Károly, Gyergyák János, Kámán József, Kerpács Ádám, Kerpács Ernő, Király Elek, Király Béla, Nagy Lajos, Pammer Gyula, Pálos József, Sonkoly István, Varga István, Tompos Gábor, Toplak Jenő, Tóth József, Tóth Pál, Tüske István, Varga Gyula, Vass Sándor, Végh József.

Náprádfa:

Czigány József, Czigány Imre, Czigány István, Czigány Sándor, Fitos Sándor, Káli Károly, Király József, Nagy Ferenc, Parázs Tibor, Pálos Károly, Sándor István, Tóth Ernő.

A világháborúk áldozatainak emlékműve Gutorföldén

A világháborúkban elesett náprádfaiak emlékműve

A front 1945 április 3-án érkezett a térségbe,¹⁴ a szovjet csapatok ezen a napon vonultak be Gutorföldre és Náprádfába. A következő napok rémálmoss zűrzavarában több civil egyén, mint például Czigány Péter és Fitos Sándor is életét veszítette, az anyakönyvi bejegyzés szerint lövés által.¹⁵ A községek parancsnoka először egy ismeretlen szovjet őrnagy, majd pedig egy bizonyos Kuzejov nevű főhadnagy lett.¹⁶ A harcok során súlyosabb károk nem érték a falvakat,¹⁷ leginkább a gutorföldi községi népiskola sérült meg, részben a már említett olasz hadifoglyok otléte, illetve a német csapatok kivonulásakor egy közeli hídrobbantás miatt.¹⁸ Az iskolán kívül a plébánia, valamint néhány magánház és gazdasági épület rongálódott meg, amelyeket viszonylag gyorsan kijavítottak.¹⁹

1945 tavaszától sorra alakultak a szovjet, valamint az új magyar központi hatóságok által engedélyezett pártok. Újjáalakult a képviselő-testület is, de ekkoriban a legfőbb hatalom az ún. nemzeti bizottság kezében volt. Ennek működését, ténykedését a források hiánya miatt sajnos nem tudjuk rekonstruálni, de a pártélet alakulását annál inkább. Gutorföldön 1945. április 18-án alakult meg a Magyar Kommunista Párt (MKP) helyi szervezete.²⁰ Vezetője 1945 októberében Somogyi Kálmán kovácmester volt.²¹ A többi pártról, illetve helyi prominenseikről egy 1946 februárjában keletkezett dokumentum tájékoztat. A Nemzeti Parasztpárt (NPP) gutori szervezetét Tuboly Lajos, a Független Kisgazdapártot (FKGP) pedig Fitos József vezette.²² A negyedik engedélyezett párt, a Szociáldemokrata Párt (SZDP) viszonylag későn alakult meg Gutorföldön. A zászlóbontás 1946. augusztus 1-jén történt meg, elnöknek Kosztor Imrét, titkárnak Fercsák Lajost, jegyzőnek pedig Péntes Józsefet választották.²³ Egyes források szerint Náprádfán már 1946 elején is működött az FKGP Varga Lajos elnökletével.²⁴ Mindenesetre egy másik dokumentum szerint 1946. november 2-án tartották az alakuló – esetleg újjáalakuló – ülést a helyi kisgazda szimpatizánsok. A kb. 25 jelenlévő, maga közül Léránt Károlyt elnöknek, Bakon Imrét társelnöknek, Tóth Imrét ügyvezető elnöknek, Molnár Gábort alelnöknek, Balás Bélát titkárnak és Czigány Istvánt pénztárosnak választotta meg.²⁵

Egy évet visszaugorva az időben – de nem elszakadva a pártpolitikától – nagyon fontos esemény tanúi lehetünk. 1945. november 4-én tartották meg a háború utáni első országgyűlési helyesebben ismét csak nemzetgyűlési választásokat. Ekkor, a mai értelemben vett általános választójog bevezetésével, soha ennyien nem szavazhattak még Magyarországon. Gutorföldön 631-en kaptak szavazati jogot, akik közül 559-en éltek is vele. A zalai választókerületben induló öt párt közül itt az FKGP szerezte meg fölényesen a győzelmet, a maga 86,23 %-ával. Az NPP 7,87 az MKP 2,86, az SZDP 1,97, míg a Polgári Demokrata Párt (PDP) mindössze 1,07 %-ot kapott a faluban. Náprádfán, ha lehet mondani még egyértelműbb volt a helyzet,

hiszen itt a Független Kisgazdapárt 97,17 %-ot kapott, az összes többi párt a maradék tíz szavazaton osztozott.²⁶

A belpolitikai helyzet gyors változása miatt 1947-ben újólag az urnák elé szólították az embereket. Az augusztus 31-én megtartott, később „kékcédulás”-ként elhíresült választásokon már lényegesen több párt indulhatott a két évvel korábbihoz képest. A már ismertettek mellett, főként a Kisgazdapárt szétdarabolódásával létrejött újabb pártok gyarapították a létszámot, úgymint a Demokrata Néppárt (DNP), a Független Magyar Demokrata Párt (FMDP) és végül a zalai kerületben nem induló Magyar Függetlenségi Párt. Előbbi kettő mellett először mérette meg magát Zalában – a már 1945-ben is létező – Magyar Radikális Párt (MRP). A zalai kerületben induló nyolc párt közül Gutorföldén még mindig az FKGP bizonyult a legsikeresebbnek, amely némileg eltért a megye, illetve a régió trendjétől, ahol a Barankovics István vezette Demokrata Néppárt tarolt. Gutoron közel 42 %-ot szerzett a Kisgazdapárt, a DNP 25-öt, az MKP 13-at, az NPP pedig 12 %-ot. A többi párt a maradék néhány százalékon osztozott. Náprádfán érvényesült a tágabb környezetre jellemző trend, hiszen itt a DNP 61 %-kal toronymagasan megnyerte a választásokat. A második helyen messze leszakadva a Kisgazdapárt végzett a maga 13 %-ával, őt követte az MKP csaknem ugyanennyivel, majd az SZDP következett valamivel több, mint nyolc százalékkal. A többi párt helyi eredménye említésre sem méltó.²⁷

Ezt követően egészen 1990-ig az országgyűlési választások eredményei, karöltve a helyi, tanácsi választások eredményeivel – az egypártrendszer miatt – nem alkalmasak arra, hogy abból a helyi társadalom valós politikai tagoltságára következtethessünk.

Mint arra már korábban céloztunk, a háború után közvetlenül, de még utána esetenként egy-két évig is a képviselőtestületek helyett az úgynevezett nemzeti bizottságok lettek a falu vezető grémiumai. Tagságát nagyon szigorúan, pártpolitikai alapon állították össze, úgy, hogy minden működő párt egyenlő képviselőhöz jusson. Mivel az engedélyezett pártok (1945-ben a számunk mindössze hat, amelyből a kisebb településeken általában a négy nagyobb működött) többsége (MKP, SZDP, NPP) egy oldalra, mégpedig a baloldalra húzott, ezért ezekben a bizottságokban általában a „baloldali blokk” dominált az MKP vezetése mellett. 1946-os dokumentum szerint a gutori nemzeti bizottság vezetője ekkor Somogyi Kálmán volt, aki egyben az MKP helyi szervezetének titkári teendőit is ellátta. Az alelnök ugyanekkor (1946. április) Fitos József, tagok pedig Brefka Alajos, Iszak Lajos, Tompos József, Cseke József, Tompos Vince és ifj. Pál József voltak.²⁸ A pártok meglehetősen sűrűn cseréltették delegáltjaikat, előfordult, hogy az adott párt minden képviselőjét visszahívta és újakat küldött be a bizottságba.²⁹ 1948. június 11-én például Mátay Sándor lemondott elnöki posztjáról, helyére Brefka Alajos került, az alelnök Kontor Imre lett.³⁰

1948-tól kezdődően Gutorföldén és Náprádfán is ugyanazok a politikai folyamatok vették kezdetüket, mint kivétel nélkül az ország összes településén. Létrejött a Magyar Dolgozók Pártja (MDP), a többi pártot ellehetetlenítették, még a „társutas”-nak számítókat is elsorvasztották. Megalakították kötelező jelleggel a különféle tömegszervezeteket, illetve a meglévőket a kommunista hatalom szája íze szerint felülről átszervezték. Az MDP első titkárává Brefka Alajost, a FÉKOSZ (Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége) elnökévé Kontor Imrét választották.³¹

Az 1950-es évek első fele az akkor élők számára a háborús évekhez hasonlóan kitörölhetetlen nyomokat hagyott az emlékezetben és a lelkekben. A parasztság megnyomorítása, kisémmizése, az emberek általános anyagi és szellemi kizsákmányolása súlyos konfliktusokat okozott az itt élők között. A szigorú légkört csak tetézte a jugoszláv határ viszonylagos közelsége, az időnként lábra kapó háborús hisztéria.

Az 1956-os forradalom helyi eseményei nem terjedtek túl az ország más településeire általánosan jellemző folyamatokon. Gutorföldén 1956. október 28-án választották meg a forradalmi tanácsot (nemzeti bizottságot), elnöke Iványi Géza lett, akinek a vezetésével megszervezték a nemzetőrséget.³² A községi forradalmi tanács tagjai Behojnik Pál, Bíró József, Péterfi Ferenc és Salamon János voltak. Náprádfán még október 27-én Draskovics Géza, Bakon Lajos, valamint Pálos Kálmán kihordták a tanács iratait (főként a legjobban gyűlölt begyűjtéssel kapcsolatosakat) és egy részét elégették. A forradalom leverése után csak Bakon Lajost citálták bíróság elé, mivel a másik két személy időközben külföldre távozott. Bakont a Zala Megyei Bíróság 1958. január 13-án bűnösnek mondta ki izgatás büntetében és egy év börtönre, valamint 800 Ft pénzbüntetésre ítélte, előbbi háromévi próbaidőre felfüggesztve.³³

A szabad véleménynyilvánításra ezután még több mint három évtizedet kellett várni. Az 1990-es, valamint az azt követő parlamenti választások eredményeinek kellő részletezésére e helyütt sajnos nincs módunk, de összegzésképpen azt megállapíthatjuk, hogy a gutorföldei választók akarata alapvetően soha nem tért el jelentősen az országos trendektől. Mindig az országosan győztes párt illetve koalíció kapta itt is a legtöbb szavazatot. A különbség annyiban áll, hogy a jobboldali, konzervatív pártok – a korábbiak ismeretében kijelenthetjük, hogy immáron hagyományosan – relatíve mindig jobban teljesítettek, mint a többi politikai oldalt képviselők.³⁴

Leánykóristák az 1950-es években

Jegyzetek:

- ¹ A (közel) tízévenként megtartott népszámlálások demográfiai kötetei alapján.
- ² Uo. Náprádfa párhuzamos adatsorától eltekintettünk, mivel a trend ugyanaz volt.
- ³ Turbuly László és felesége szíves közlése.
- ⁴ ZML Zalaegerszegi Kir. Törvényszék iratai (ir.). Külön kezelt politikai ügyek 1919–1944. 1920. B. 2468.
- ⁵ ZML Zala Vármegye Központi Választmányának ir. Szavazóköri jkv., választási jkv. 1920., 1922., 1926., 1931., 1935., zalabaksai választókerület, 1939. lenti választókerület. Vö. Hubai László: Magyarország XX. századi választási atlasza 1920–2000. CD-változat. Budapest, 2001.
- ⁶ ZML Gutorföldi körjegyzőség (körj.) ir. 4489/1944.
- ⁷ ZML Gutorföldi körj. ir. 3873/1944.
- ⁸ ZML Gutorföldi körj. ir. 518/1945.
- ⁹ ZML Gutorföldi körj. ir. 23/1947.
- ¹⁰ ZML Zalaegerszegi Népbírószág ir. 48/1945
- ¹¹ Uo.
- ¹² ZML Gutorföldi körj. ir. 338/1944. valamint Turbuly László és feleségének szíves közlése.
- ¹³ ZML Gutorföldi körj. ir. 1080/1944.

- 14 Vö.: Nagy Gábor: Zala megye felszabadulása. In: Tanulmányok Zala megyéről. Zalaegerszeg, 1970, 23–35. p.
- 15 ZML Gutorföldre halotti anyakönyvének másodpéldánya. 1945.
- 16 ZML Gutorföldre Községi Közös Tanács (KKT) tanácsülési (tü). jkv. 1970. április 3.
- 17 ZML Zala vármegye főispánjának (Főisp.) ir. 777/1945.
- 18 ZML Gutorföldei körj. ir. 103/1946.
- 19 ZML Gutorföldei körj. ir. 850/1949. Vö.: Mihálka Kálmán visszaemlékezése. ZML Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) ir. 77. fond (f.)
- 20 Béli József: Az 1945-ös földreform Zala megyében. Zalai Gyűjtemény 4. Zalaegerszeg, 1976, 39. p.
- 21 ZML Gutorföldei Földigénylő Bizottság ir.
- 22 ZML Főisp. ir. 146/1946. Vö.: Gutorföldei körj. ir. 116/1946.
- 23 ZML Gutorföldei körj. ir. 238/1947.
- 24 ZML Főisp. ir. 146/1946.
- 25 ZML Gutorföldei körj. ir. 1585/1946.
- 26 Káli Csaba: Az 1945. évi nemzetgyűlési választások Zalában. In: Zalai történeti tanulmányok. (Szerk.: Káli Csaba) Zalai Gyűjtemény 42., Zalaegerszeg, 1997, 299–340. p.
- 27 Hubai László i. m.
- 28 ZML Gutorföldre képviselő-testület (képv. jkv. 1946. április 13.
- 29 ZML Gutorföldei körj. ir. 34/1947.
- 30 ZML Gutorföldei Nemzeti Bizottság. (NB) ir. 1948. június 11.
- 31 ZML Gutorföldei NB ir. 1948. június
- 32 ZML Egyedi, vegyes iratok gyűjteménye 5924. sz. letét.
- 33 '56 Zalában. A forradalom eseményeinek Zala megyei dokumentumai 1956–1958. (Szerk.: Csomor Erzsébet, Kapiller Imre) Zalai Gyűjtemény 40. Zalaegerszeg, 1996, 503. p.
- 34 ZML Zala Megyei Bíróság ir. B. 982/1957. Vö. Ábrahám Géza visszaemlékezése. ZML MSZMP ir. 77. f.

A településkép változásai a XX. században

A XX. század közepétől egy nagyon fontos demográfiai, egyúttal településképi változásnak lehetünk szemtanúi. Szinte valamennyi település életében egyfajta koncentrációs folyamat indul be, amelynek folyománya-ként a külterületen élő népesség száma az ezredfordulóra drasztikusan lecsökkent. Mint azt egy korábbi adatsorban láthattuk, az 1941. évi népszámlálás 1224 főt írt össze Gutorföldén. Ekkor a belterületen mindössze 802-en laktak, tehát az összlakosság nem egészen kétharmada (61,3 %). Ugyanekkor Náprádfán valamivel koncentráltabban élt a lakosság, ugyanis a 620 főből 522 (81,6 %) belterületi lakosnak számított.¹

A negyvenes évek végén, egészen pontosan egy 1949-ben kiadott kormányrendelettel (1300/1949. Korm. rend.) kijelölték, vagy újra megerősítették a települések belterületét, de ami a lényeg, a külterületnek minősített részeken megtiltották az építkezést. Ennek oka az volt, hogy a majdan kiépülő infrastruktúra költségei a lehető legkisebbek legyenek, illetve a leendő nagyüzemi gazdálkodást ne akadályozzák a szórványtelepülések. Támadt is ebből Gutorföldén konfliktus, ugyanis a vasúttól északra lévő görbői részeket – ahol a pár évvel korábbi földosztás során 60-70 család kapott házhelyet – külterületnek minősítették. A juttatottak közül tucatnyian eddigre már felépítették házukat, de a többieknek megtiltották, így földjükhöz napi három-négy km-t kellett gyalogolni, vagy szekerezni.²

A külterületi lakosság aránya még 1960-ban, az akkori népszámlálás idején is jelentősnek volt mondható. Gutorföldén némileg csökkent – 31 %-ra – Náprádfán viszont érdekes módon nőtt (29 %). A külterületi lakott helyek a fenti évben a következők voltak Gutorföldén; Állami Gazdaság: 68, Gizella puszta: 50, Görbő puszta: 27, Külsőtanya: 4, Öreghegy: 7, Rádiháza: 167, Újhegy: 51, Vasútállomás 14, Vilmamajor: 34. Náprádfán ugyanekkor; Állami Gazdaság: 37, Dühöngő: 18, Újmajor: 134 fő.³

Az ezt követő években falvainkban is felgyorsult a külterületek elnéptelenedése, amelynek oka az infrastruktúra hiányában és a közszolgáltatásoktól, közintézményektől való nagy távolságban keresendő. Az 1995. évi helységnevtár adatai is alátámasztják ezt a folyamatot. Eszerint a következő településrészek számítottak külterületnek; Állami Gazdaság: 12, Gizellapuszta: 6, Görbőpuszta: 4, Rigóhegy: 1, Újhegy: 10, Újmajor: 8, Vilmamajor: 0 fő. Belterületen ekkor 1335 fő élt, tehát erre az időre a népességének mindössze három százaléka lakott külterületen.⁴

Az elmúlt száz esztendőben Gutorfölde és Náprádfa épületállománya – a többi községhez hasonlóan – mélyreható változásokon ment át. Az 1900-as népszámlálás adatai szerint Gutorfölde 92 lakóházából mindössze 15 épült

kőből vagy téglából, 29 vályogból vagy sárból, 48 pedig fából vagy egyéb anyagból készült. Tetőzet szerint ötnek volt cserép, pala vagy bádóg a héjazata, 19-nek zsindely vagy deszka, de a legtöbbnek, szám szerint 68-nak még mindig a hagyományosnak tekinthető nád vagy zsúp alkotta a tetejét. Náprádfán, ha az abszolút számok szerint nem is – ott ekkor 71 lakóház állt – de az arányok nagyjából ugyanezek voltak.⁵

Harminc esztendővel később, az 1930. évi népszámlálás idejére már jelentős előrelépés történt a század eleji állapotokhoz képest. Nem kis mértékben növekedett a lakóházak száma: Gutorföldén 166, míg Náprádfán 124 lakóházat írtak össze. Ugyanilyen szembetűnő volt a minőségi változás is. A 166 gutori lakóházból 68 épült téglából, 75 volt a vályogházak száma és 23 fából, illetve más anyagból készült a statisztikai kimutatások szerint. A héjazat tekintetében még nagyobb az előrelépés, 112 háznak cserép, 4-nek zsindely vagy deszka, 50-nek pedig zsúpfedele volt Gutorföldén.⁶

Újabb harminc év elteltével, az 1960-as népszámlálással együtt lezajlott épületállomány-felmérés ismételt ugrásszerű változást mutatott. Gutorföldén már 279 lakóépület állt, amelyből 182 kő, téglavagy beton szerkezetű volt, 87 azonban – főként a régebbiek – még mindig vályogból vagy sárból készültek. Még szembetűnőbbek a tetőzetben bekövetkezett változások, ugyanis a fentebb említett számú lakóépületből 262-nek már cserépborítása volt. A változások arányai Náprádfán is hasonló intenzitást mutattak.⁷ Az építéshez felhasznált anyagok mellett a lakóépületek belső tagozódása is teljesen átforgalmazódott. A század közepéig a falusi otthonok túlnyomó többsége szoba-konyhás otthon volt, amelyen a hatvanas években a sátoztetős típusház változtatott első ízben. 1960-ra már a lakások egyharmada kétszobás lett, amelyek aránya rohamosan nőtt a következő évtizedekben, de a nyolcvanas évektől kezdve a három- vagy több szobás házak száma is szépen gyarapodott.

A legújabb, 2001. évi népszámlálás, lakásokra vonatkozó előzetes adatai, számszerűleg is alátámasztják a fentebb vázolt trendet. Az 505 lakásból (pontosabban lakóegység) 50 volt az egyszobás, 228 a kétszobás, 146 a háromszobás és 79 a négy- vagy több szobás lakás.⁸

A század közepéig – mint a legtöbb magyar falu – Gutorföldre és Náprádfa is meglehetősen gyér infrastrukturális hálózattal rendelkezett. Ennek ellenére, mint azt a következő oldalakon látni fogjuk, lényegesen jobb helyzetben volt – különösen Gutorföldre – a környező zalai falvakhoz képest. A vasút mellett jó ideig csak az úthálózat létezett, mint infrastrukturális elem. Hosszú évtizedeken keresztül ennek fenntartása, toldozgatása-foltozgatása emésztette fel a kommunális fejlesztésre szánt pénzeket. Egy az 1920-as évek közepén készült – valamennyi települést érintő – általános felmérés szerint a falu számára a legfontosabb jövőbeni feladatnak az utak javítása, illetve a vasúti közlekedés rendezése számított.⁹ A tervek lassan valóra is váltak,

hiszen 1926-ban elkészült a Bak-Páka-Dobri makadám út, 1927-ben a Gutorföldre-Mikekarácsonyfa bekötő út, 1931-ben pedig a Szentpéterföldre vezető ún. „csapási” út.¹⁰ Az útviszonyok javulásával egyesek már megengedhették maguknak a személyautó vásárlását is. Az első autót Z. Czigány László, a következőt pedig Bedő József kereskedők vették. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy nem sokkal később a harmincas években, gazdasági válság miatt el is adták azokat.¹¹

Az utak megépítése nem sikerülhetett túl jó minőségben, hiszen a náprádfai képviselő-testület 1936. február 11-én tartott ülésén a nemrég kiépített Gutorföldre-Szentpéterföldre bekötőút nagyon rossz állapotáról esett szó.¹²

A belterületi utcák névvel, a házaknak pedig számmal való ellátása egy belügyminiszeri rendelet alapján 1955-ben történt meg. Ekkor kapta nevét a Dózsa, Kossuth, Petőfi, Ady, Táncsics és Verseny utca.¹³ 1969-ben újabb névadások történtek, melynek során a templom melletti, Petőfi utcából nyíló térséget Béke térnek, Náprádfán pedig az állami gazdasági lakások utcáját Kun Béláról nevezték el.¹⁴ 1970-ben Náprádfa fő utcájának is nevet kellett adni, amelyet az eredetileg tervezett Rákóczi helyett, Turbuly László javaslatára, Jókai Mórra kereszteltek.¹⁵ A hetvenes évek építési láza új utca megnyitását követelte, így alakult ki 1974-75 folyamán a Göcseji utca,¹⁶ valamint annak kiágazásából 1980-ban az Ifjúság utca.¹⁷

Az úgynevezett vonalas infrastruktúra elemei (villany, víz, gáz, szennyvíz, telefon stb.) közül Gutorföldön legelőször érdekes módon a gázhálózat épült ki, mégpedig meglepően korán, az ötvenes évek elején. Ebben természetesen az is közre játszott, hogy Zala megyében 1937-től kezdődően sorra tárták fel az ország akkor legfontosabbnak számító kőolaj- és földgáz-lelőhelyeit. Ennek megfelelően nem egy zalai faluba gyorsabban érkezett meg a vezetékes gáz, mint a városba, megelőzve még a villanyvilágítás bevezetését is. A gutorföldi képviselő-testület első ízben 1950. július 18-i ülésén tárgyalta a gáz bevezetéséről, igaz, akkor még csak egyelőre a körjegyzőség irodái kerültek szóba.¹⁸ Az 1950. december 5-én megtartott tanácsülésen már gázfűtés mellett tárgyaltak a tagok, és el is határozták egy gázbizottság felállítását Ábrahám Géza elnöklete alatt, azzal a céllal, hogy koordinálja a gáznak a magánházakhoz való bevezetését.¹⁹ A bekötések 1951 első felében meglehetősen vontatottan haladtak, hiszen augusztus elejéig mindössze 13 magánháznál, 3 vállalatnál és 3 középületnél történt meg a gáz bevezetése. Ekkor hátra volt még 144 magánház, 3 középület és az iskola.²⁰ 1952-re nagyjából végeztek a gázbekötésekkel, de a munka minősége bizony nem kevés kívánni valót hagyott maga után. Eleinte a gázszolgáltatás sem volt – finoman szólva – zavartalan, a rendszer meglehetősen szűk keresztmetszetű volt, az újabb rákötések, illetve a fogyasztás növekedése, már néhány évvel a hálózat kiépítése után felújítást követelt.²¹

A községek villamosítása viszonylag korán, 1938-ban napirendre került, de közelebből ismeretlen ok – valószínűleg a fizetőképes kereslet hiánya – miatt ekkor az még nem valósult meg.²² A téma az ötvenes évek közepén került újra reflektorfénybe, amikor a munkálatok be is indultak. Először csak a belterületen, 1956-57 folyamán történtek meg a hálózatba kapcsolások, a külterületeken csak jóval később nyílt lehetőség a villanyvilágításra.²³ Náprádfán 1961-ben lehetett először a villanyt felkapcsolni, Újhegyen 1968-ban, Újmajorban pedig 1969-ben.²⁴

Közegészségügyi szempontból is hosszú ideig akut probléma maradt a községek egészséges, vezetékes ivóvízzel való ellátása. 1968-ban törpevízmű-társulat létrehozását kezdeményezték, ahová – a siker érdekében – a családok minimum 51 százalékának be kellett volna lépni. A rákötési díjat 3500 Ft-ban határozták meg és mindenkinek 15 m árkot kellett kiásni, illetve betemetni.²⁵ A társulat szervezése azonban rövid időn belül lekerült – időlegesen – a napirendről, mivel felmerült egy cserépüzem létesítésének lehetősége, amely fűt volna kutat is, ellátva majdan az egész falut egészséges ivóvízzel.²⁶

Ez a kétségtelenül kedvező verzió azonban nem valósult meg, így újra a társulat létesítésének irányába kellett lépni. 1973-ban ez meg is történt, sőt ebben az évben már egy kutat is kiépítettek 302.000 Ft-os költséggel, így a következő években megindulhattak a vezetékre való rákötések. A törpevízmű létesítése a község fejlesztési alapját évekre előre lekötötte, így a további jelentősebb beruházások egy időre szüneteltek.²⁷

1989-ben kiépült a kábeltelevízió, amely akkor soros rendszerű volt, állapota a XXI. század elejére már nem felelt meg a követelményeknek.²⁸

A telekommunikáció terén az első nagyobb lépés a telefon-hálózat korszerűsítése, illetve az évtizedes igénylések kielégítése volt az 1990-es évek legelején. 1995-re lényegében befejeződtek a munkálatok, az akut probléma ezzel megszűnt.²⁹ A kilencvenes évtized elejére lényegében már csak egyetlen, igaz a legköltségesebb, infrastrukturális elem hiányzott a teljes közműellátottságból, a szennyvíz-rendszer. Első ízben 1992-ben vetődött fel reálisan ez a kérdés, a DALMA-üzem akkori indulása kapcsán.³⁰ Első körben a szennyvízhálózat kiépítésének költségét 100 millió Ft-ra becsülték. 1993-ban megalakult a szennyvíztársulat, rövidesen megkezdődtek a kivitelezési munkálatok is, 1995. január 17-én pedig már részlegesen át is adták a szennyvízcsatorna-hálózatot. A költségek, annak ellenére, hogy csak az 50 százalékos önrészt kellett vállalnia a falunak, óriási mértékben megterhelte Gutorföldre büdzséjét, ráadásul 27 millió Ft hitelt is fel kellett venni. A pénzügyi nehézségeket azonban átvészelte a település és a kilencvenes évek második felében már számos olyan apróbb nagyobb beruházás is megvalósulhatott, amelynek célja a falukép kedvező formálása, a közterek, parkok, utcák csinosítása, összességében az életminőség javítása volt. Ennek jegyében

megtörtént jó néhány hegyi út, valamint belterületi út, utca aszfaltozása, buszvárók, buszöblök kialakítása, járdák kiépítése, felújítása, a külterületi villanyhálózat, a közvilágítás korszerűsítése, játszóterek építése, parkosítás, magasperon építése a vasútállomáson.³¹ 2002-ben megkezdődtek egy fürdőzésre és horgászásra is alkalmas víztározó tervezésének előmunkálatai, ami 2003 szeptemberében el is készült.³²

Jegyzetek:

- ¹ Az 1941. évi népszámlálás vonatkozó kötete alapján.
- ² ZML Gutorfölde képt. jkv. 1949. szeptember 12.
- ³ Az 1960. évi népszámlálás vonatkozó kötete alapján.
- ⁴ A Magyar Köztársaság Helységnévtára 1995, KSH, 340. p.
- ⁵ Az 1900. évi népszámlálás vonatkozó kötete alapján.
- ⁶ Az 1930. évi népszámlálás vonatkozó kötete alapján.
- ⁷ Az 1960. évi népszámlálás vonatkozó kötete alapján.
- ⁸ A 2001. évi népszámlálás előzetes adatai.
- ⁹ ZML Zala vármegye alispánjának (Alisp.) ir. Közigazgatási Tájékoztató, 1925.
- ¹⁰ Ábrahám Géza kéziratoss visszaemlékezése alapján.
- ¹¹ Uo. Itt kell megemlíteni, hogy az adatközlő szerint az első rádiót Molnár Ernő vette 1926-ban.
- ¹² ZML Náprádfa képt. jkv. 1936. február 11.
- ¹³ ZML Gutorfölde Községi Tanács (KT) ir. tü. jkv. 1955. június 11. (Az 1/1953. BM r. alapján.)
- ¹⁴ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1969. október 6.
- ¹⁵ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1970. augusztus 10.
- ¹⁶ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1975. augusztus 21.
- ¹⁷ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1980. augusztus 27.
- ¹⁸ ZML Gutorfölde képt. jkv. 1950. július 18.
- ¹⁹ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1950. december 5.
- ²⁰ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1951. augusztus 4.
- ²¹ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1955. január 15., 1958. január 11.
- ²² ZML Náprádfa képt. jkv. 1938. május 25.
- ²³ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1956. május 12.
- ²⁴ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1970. április 3.
- ²⁵ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1968. október 16.
- ²⁶ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1968. december 11.
- ²⁷ ZML Gutorfölde KKT ir. tü. jkv. 1973. november 19.
- ²⁸ Gyertyaláng, 2002. augusztus-szeptember.
- ²⁹ ZML Gutorfölde képt. jkv. 1995. november 21.
- ³⁰ ZML Gutorfölde képt. jkv. 1992. január 30.
- ³¹ ZML Gutorfölde képt. jkv. 1998. október 9.
- ³² Gyertyaláng, 2002. május.

Czigány Ferencék háza Náprádfán

A Balog-hegy látképe napjainkban

Zsuppfedeles ház Náprádfán a XX. század közepén

A Kossuth utca a XX. század közepén

A Tancsics utca a XX. század közepén

Látkép a temető felől

A Kossuth és Ady utca kereszteződése a XX. század közepén

Az óvoda épülete

A posta napjainkban

A Petőfi utca a XX. század közepén

A Honfoglalás című faszobor a szabadtéri színpaddal szemben

A 2003-ban elkészült víztározó

A játszótér a Polgármesteri Hivatal épülete mellett

A közigazgatás története

E munkán belül nem lehet célunk Magyarország közigazgatási történetének megírása, erre még kísérletet sem teszünk, csupán vázlatosan próbáljuk ismertetni a számunkra legfontosabbakat. Nagyon leegyszerűsítve a középkori közigazgatás történetét az alábbiak szerint foglalhatnánk össze.

A közigazgatás szervezete – látszólag – roppant egyszerű volt. A legfőbb törvényhozó és a törvényesség őre ugyanaz a személy – a király volt. Járta az országot és törvényt napokat tartott, ahol az eléje járulók ügyében ítélkezett. Később ebbeli feladatait átadta az ítélmesternek, a nádornak, aki a személyében járt el.

A király a vármegyék élén álló várispánok útján igazgatta az országot, bizonyos jogosítványokat átadva számukra.

A vármegyék központjában – kolostorokban – létrejövő konventek, hiteles helyek a mai közjegyzők feladatait látták el. Azért kellett így történnie, mert a királyi kancellária intézménye viszonylag későn, a XIV. században alakult ki. (Addig az egyházi szervezeten belül is többnyire a szerzetesek voltak írástudók, a világi papok nagy része nem.) A birtokokra vonatkozó iratokat levéltáraikban őrizték. Ők vettek részt a határjárásokban – birtokhatárok kijelölése, rögzítése – a királyi kiküldött mellett, és ők rögzítették írásban az ott elhangzottakat.

Kaptak néhány jogosítványt a földesurak is. A jobbágyság helyzetét jogi szempontból ez utóbbi határozta meg. A földesúr szinte korlátlanul uralkodott felettük. Amennyiben még pallosjoga is volt – ezt pedig még a XVIII. század első évtizedeiben is adományozott a király némely földesúrnak –, akkor saját belátása szerint ítélhetett, illetve végeztethetett ki jobbágysági és szolgálai közül bárkit. (Természetesen nem nemest értve ez alatt.) Pallosjoga egyébként néhány városnak is volt.

A középkori közigazgatás demokratikusnak tekinthető abban az értelemben, hogy a jobbágyság képviseltették magukat választott vezetői testületük – bíráik és esküdteik – révén. Az már más lapra tartozik, hogy bírót csak a földesúr által kijelölt három személy közül választhattak.

A jobbágysági jogok erőteljesebb megnyirbálására a XVI. század elején került sor, amikor – a Dózsa György vezette parasztfelkelést követően – megjelent Verbőczy Hármaskönyve. Az abban foglaltak ugyan soha nem emelkedtek törvényerőre, de a gyakorlatban szinte kivétel nélkül azokat alkalmazták. A második nagy jogi megszorítás a XVIII. század második felére tehető, amikor a földesurak igyekeztek minden korábbi jobbágysági kiváltságot megszüntetni.

A nemesek mind a középkorban, mind a későbbiekben gyakran vállaltak

közhivatalt. Főleg a kismemesekre volt ez jellemző, mert sok esetben ez jelentette megélhetésüket.

Gutorfölde birtokos családjai közül többnek a tagjai is viseltek közhivatalt az évszázadok során. Ezek közül az általunk ismerteket a függelékben felsoroljuk.

A felsoroltak közt találunk olyanokat, akikről ránk maradt oklevelek alapján tudjuk, hogy birtokosok voltak a faluban, legtöbbjükéről azonban csak annyit, hogy rokonságban álltak velük, kötődésük Gutorföldéhez nem mindig bizonyítható.¹

A feudális közigazgatás jelentős változását a mind erőteljesebb polgáriasodás hozta magával. Ennek hatására – már a középkor folyamán is – előbb a városokban, majd egyre terjedve, a falvakban is éreztetni kezdte hatását. A földesúr és a jobbágy közti viszonyt, a szolgáltatások módját és mennyiségét urbárium rögzítette. Az urbárium tartalmazta az úrbéri földek – telekkönyvi – nyilvántartását is. Ilyenekkel Gutorfölde esetében is találkoztunk.

1767-ben Mária Terézia az egész országra kiterjedő úrbérrendezést hajtatott végre. Ennek során minden falu kapott urbáriumot. A királynő által kiadott kilencpontos kérdőív kilencedik pontja kitér a falu közigazgatására is. E szerint a falu a földesúr által kijelölt három jobbágy közül választhatott magának bírát, továbbá földesúri hozzájárulás nélkül választhattak maguknak jegyzőt és esküdteket. Ennek ellenére a jobbágyfalvakban a jegyzők megjelenése csak a XIX. század negyvenes-ötvenes éveitől válik nagyobb méretűvé, összefüggésben azzal, hogy a községnek mikor lesz iskolája, mert legtöbbször a tanító és a jegyző egy azon személy volt, lévén a tanító írástudó.

A kilenc pontra adott válaszok alapján részletesen leírták a községek állapotát.

A kérdőívet legtöbb esetben a falu „Öreg Bírāja” és valamely esküdt(ek) látták el kézjegyükkel „*Kezünk kereszt vonásával*”, címük (hivataluk) megjelenésével.

Gutorfölde esetében is bizonyára ott vannak ezek a hivatalt betöltő személyek az aláírók közt, akik – mint az összeírásokból tudjuk – jelentős személyek, de címük megjelenése nélkül. Azért soroljuk fel őket: Tóth Farkas, Nagy György, Kaj Mihály, Soós Márton, Kása János, Soós János, Kása Péter, Decs Ferenc.² Kihangsúlyozzák, hogy pecsétjük nincsen. Az első adat, ahol a bírót és esküdteket említenek Náprádfánál találjuk 1803-ban. A Magyar Országos Levéltárban található irat a földesúr, gr. Széchenyi Ferenc pölöskei tiszttartósága és Náprádfa falu lakosai közti szerződés a falu határában található uradalmi erdőben termett makktermés megvásárlására.³

A bíró és esküdtek mai megfelelője a községi önkormányzat. Annyiban volt más, hogy a középkorban nem volt független, földesúri fennhatóság alatt állt.

Pl.: a bíró által kiszabható büntetés nagyságát, annak felső mértékét, a földesúr állapította meg.

A XVII-XVIII. századból származó adatok azt bizonyítják, hogy több falu is tartozott egy bírósághoz. Így tudunk csörnyeföldi, kisszigeti és pákai bíróságról, hogy csak a közeliakat említsük.

Az említett szerződésen szerepel a falu pecsétje is. Ismereteink szerint ekkor használták először, korábbi használatáról nincs tudomásunk, mint ahogy Gutorföldének sem volt, amit 1777-ben – a kilencpontos kérdőív készítésekor – ki is jelentettek.

Az 1848-as újoncozási jegyzőkönyvből ismerjük Gutorföldre jegyzőjének, Buday Ferencnek a nevét.⁴

Érdekessége a dolognak, hogy az 1855. március 23-án, 24 község által pákai székhellyel létrehozott orvosi kör jegyzőkönyvében viszont Náprádfa pecsétje nem szerepel. Azt Czupi István és Czigán György látta el kézjeggyel. Gutorföldét Mátyas Lajos bíró és Mátyas István esküdt képviselte. Ők szintén csak kézjeggyükkel látták el az okmányt.⁵

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc leverését követően, a Bach-korszakban a községek adminisztrációját a községi jegyző végezte, legtöbbször több települését is, aki többnyire egyben a tanító is volt.

Legáth Gábor pákai plébános a tanfelügyelőséghez küldött memorandumában azt kérte, hogy a „tanítókat általában” tiltsák el a jegyzőségtől. Ez országos gond lehetett, mert a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 1870-ben elrendelte a tanító-jegyzőknek az egyik hivatalról való lemondását.

Az 1860-as években sorra alakultak a körjegyzőségek, amelyek már szorosabb szervezeti egységet jelentettek, mint a több faluban megválasztott ugyanazon jegyző.

A XIX. század második felére a közigazgatásra vonatkozóan sincs adatunk, csak néhány bíró nevét ismerjük, ezek a függelékben találhatók.

Gutorföldre és Náprádfa területe – legalábbis a két falu egyesítéséig – alig változott a XX. század során. 1910. január 1-jei hatállyal a korábban Szentkozmadombja községhez tartozó Görbőpuszta Gutorföldéhez került.⁶ Az elkövetkezendő évtizedekben jobbra csak tervek születtek a területszervezés megváltoztatására, de ezek különböző okok miatt rendre nem teljesültek. 1924-ben a gutorföldei körjegyzőséget át akarták tenni – egy nagyobb szabású járási átszervezés keretében – a novaiból az alsólendvai járásba, amelyet a képviselő-testületek nem támogattak. Mikor azonban ugyanezen évben a novai főszolgabíró, a hivatalának felépítéséhez kért pénzügyi segítséget a náprádfaiaktól, azok inkább a zalaegerszegi járásához szerettek volna csatlakozni.⁷ 1925-ben – egy szintén átfogónak induló közigazgatási reform részeként – Csertalagos községet akarták Náprádfához csatolni, de ez sem valósult meg.⁸ A két falu területiségét illetően valójában a legnagyobb

horderejű változás 1970-ben következett be, amikor is Náprádfa elvesztette önállóságát és Gutorföldével való egyesítése után annak község része lett.

Az 1990-es rendszerváltás után népszavazást kezdeményeztek Náprádfa különválására. A referendumot 1991. június 16-án tartották. A 258 szavazóképes náprádfaiából 182 nyilvánított véleményt, akik közül 110-en igennel szavaztak. A helyi rendelet szerint azonban csak akkor lett volna eredményes – és történhetett volna meg a leválás – a népszavazás, ha az összes választópolgár több mint ötven százaléka nyilvánít egységes véleményt. Mivel ez nem jött össze, így minden maradt a régiben.⁹

A következő évben Rádiháza szeretett volna az önállóság útjára lépni. Itt is népszavazást kezdeményeztek, amelyet 1992. augusztus 9-re írtak ki. A 88 választójogosult közül 64-en szavaztak, és túlnyomó többségük, 52 fő a különválás mellett döntött.¹⁰ Már a leendő új község határát is kijelölték, de a szétválás mégsem realizálódott.

Egy település öniszervezésében a legfontosabb döntéshozó a képviselő-testület – amelyet többféleképpen is neveztek a század folyamán – melynek tagjait a falu választotta részben vagy egészben. 1945-ig élt Magyarországon az ún. virilizmus intézménye, amelynek következtében egy adott képviselő-testület tagjainak felét a legtöbb adót fizető polgárok alkották, és csak a másik felét választották, a meglehetősen szűkre szabott választójoggal rendelkező helyi polgárok.

A náprádfai harangláb

A rádiházi ménes a vasút melletti legelőn

Rádiháza légifelvételről

A két világháború között Gutorföldén és Náprádfán a képviselő-testület 12 főből állt, amelyből tehát hat fő volt a virilista, azaz a legtöbb adót fizető jogán automatikusan bekerült személy és hatan voltak a választott tagok. Példának okáért 1944-ben a következő személyek fizették Gutorföldén a legtöbb adót, és számítottak virilistának: Bartha Miklós 9038 P, Boronyák Károlyné 727 P, Z. Czigány László 550 P, Ábrahám Alfréd 360 P, Kelemen Pál 347 P, Preisz Lajosné 295 P. A képviselőség persze nem volt kötelező, azt helyettesítéssel is meg lehetett oldani, mint az több esetben történt is. Ugyanekkor Náprádfán Szerdahelyi Ferenc 568 P, Mátyás János 473 P, Vizsy Boldizsárné 405 P, özv. Czigány Józsefné 348 P, Mihálka István 320 P, Rákos Vendel 257 P adófizetéssel számított virilisnek és lett tagja alanyi jogon a képviselő-testületnek.¹¹

Ugyanebben az időszakban Gutorföldre községi szervezete a következőképpen nézett ki: bíró, helyettes bíró, 2 esküdt, közgyám, jegyző, segédjegyző, irodai alkalmazott, kisbíró, bába, 2 éjjeli őr. Náprádfán ez a következőképpen nézett ki: bíró, 2 esküdt, kisbíró, 2 éjjeli őr.¹²

A második világháború után a képviselő-testület – mint láthattuk a nemzeti bizottság javára – veszített jelentőségéből, működése egyre formálisabbá vált, bekerülni pártpolitikai alapon, a koalíciós pártok delegálásával lehetett. 1947-ben a gutorföldi képviselő-testületbe a következő személyek tartoztak: Cseke József, Monostori Pál, Iszak Lajos, Tuboly József, Gyurka József, Kámán Károly, Iker Sándor, Bíró József, Somogyi Kálmán, Brefka Lőrinc és Bécs István. Náprádfa képviselői ugyanekkor: Varga Lajos, Szerdahelyi Ferenc, Tamás József, Bakon Sándor, Czigány István, Molnár Gábor, Czigány József, Bakon Imre, Fitos János, Nagy József, Tuboly Ferenc, Bollér József, Németh István, Iker Lajos.¹³

1950 októberében, a tanácsok megalakításával egy merőben új helyzet állt elő a helyhatósági igazgatásban. Idézve az első tanácselnök, (egészen pontosan ekkor még a végrehajtó bizottság elnöke) Soós Ignácné 1950. december 5-én elmondott beszédéből, a kor jellegzetes stílusában szerezhetünk tudomást a tanácsok feladatairól: „Feladatunk sokkal szélesebb körű, mint a régi közigazgatásé. A tanácsnak kell összefogni a község gazdasági, társadalmi és kulturális vezetését és [kell] nevelnünk a dolgozókat az államunk iránti kötelezettségek megtartására, állami fegyelemre.”¹⁴

Szervezeti szempontból Gutorföldre 1950-1963 között önálló tanácsú község volt, míg Náprádfa ugyanezen idő alatt Csertalakossal alkotott közös tanácsot, ahol Náprádfa volt a székhelyközség. 1963-ban a három községet tanácsilag egyesítették, a székhelyközség Gutorföldre lett. A társközségek sora 1970-ben Szentpéterföldével bővült.¹⁵ Az 1963-ban megalakult községi közös tanács 37 tagot számlált, ami eleve lehetetlenné tette, hogy ott a rábólintáson kívül érdemi munka folyjék. Ezt központilag is felismerték, így

például az 1973-ban újjáválasztott közös tanács – ekkor már Szentpéterfölde is ide tartozott – már csak 33 tagból állt. A korhangulatra jellemző, hogy büszkén jelentették, miszerint a szavazás már déli 12 órára befejeződött.¹⁶ A rendszerváltás utáni első önkormányzati választásokat 1990 őszén tartották Magyarországon. Gutorföldéről a következő személyek kerültek be a képviselő-testületbe: Bangó József, Kertész Tibor, Kozma László, Pálinkás Béla, Szakál István, Dr. Tóth Ottó, Dr. Török László, és Varga Imre. Gutorföldre és volt közös tanácsbéli társközségei között szinte példa nélküli kölcsönös viszony alakult ki a választások után. Míg más községek a volt közös vagyon megosztása kapcsán, bírósági perekkel tarkítva évekig marakodtak, addig Gutorföldével a volt társközségek (Csertalakos és Szentpéterfölde) 1990. november 27-én közös képviselő-testületet alakítottak, egyúttal körjegyzőségbe tömörültek.¹⁷

Az 1994 decemberében megtartott önkormányzati választás meglepően magas részvételi arányt produkált a faluban. A választójogosultak 72 százaléka járult az urnákhoz és választották meg a következő képviselőket: Tóth László, Hári László, Juhász József, Kozma László, Mihálka Kálmán, Péterfy Ferenc, Piller János, Sente Zoltán és Tóth Károly.¹⁸ A képviselő-testület 1997. július 24-i ülésén rendeletet fogadott el a falu címeréről és zászlajáról, valamint annak használati rendjéről.¹⁹ 1998-ban a következő képviselők kaptak bizalmat négy évre: Dr. Nagy Artúr, Péterfy Ferenc, Mihálka Kálmán, Sente Zoltán, Vidovics Miklósné, Döklen János és Piller János.²⁰ A legutóbbi, 2002 őszén megtartott önkormányzati választás után a képviselő-testület tagja lett: Péterfy Ferenc, Vidovics Miklósné, Dr. Nagy Artúr, Mihálka Kálmán, Döklen János, Tuboly Zoltánné és Piller János. A gutoriak bizonyára elégedettek lehetnek a korábbi testület munkájával, hiszen egy fő kivételével – mint fentebb látni is lehet – újjáválasztották a korábbi ciklus képviselőit.²¹

A testületi szint mellett az egyszemélyi vezetőnek sem kis szerep jutott a település életének alakításában. A falu politikai vezetője 1950-ig a községi bíró, a tanácskorszakban (1950-1990) először a végrehajtó bizottság elnöke, majd 1971-től a tanácselnök. A rendszerváltás óta polgármester áll a települések élén. A század közepéig csak töredékes, illetve pontatlan adataink vannak arra nézve, hogy mikor kik álltak községi bíróként Gutorföldre és Náprádfa élén. A rekonstruálást az is nehezíti, hogy meglehetősen sűrű volt a váltás ezen a poszton. Adataink szerint Gutorföldén a Tanácsköztársaság idején a bíró Nemes Lajos, a helyettese pedig Czigány Károly volt. A következő adatunk a harmincas évek elejéről származik, amikor Pálos József viselte ezt a tisztséget. 1937-ben a források Mátyas Ferencet és Horváth Jánost nevezik meg községi bíróként. Ugyanekkor azt is megtudhatjuk, hogy a gutori bíró fizetése évi 90 P volt, ami igazán nem tekinthető soknak.²² A háború után

Mátay Lajos viselte az ekkor különösen sok feladattal járó és nem túl népszerű bírói tisztelet. Ő 1946 áprilisában le is mondott, helyére április 27-én Káli Dezső került, aki 1948 májusáig állt e minőségében a falu élén.²³ A következő bíró Brefka Alajos lett.

A náprádfai bíróról részletesebb információkkal rendelkezünk. Az első világháború idejéből csak helyettes bíróról van tudomásunk Léránt István személyében. 1919 augusztusában Rákosa Ferenc, 1919 decembere és 1922 szeptembere között Török Sándor a bíró. Ettől kezdve viszonylag folytonosak az adataink: Magyar Pál 1922-1924, Török János 1924-1925, Borosán Ferenc 1925-1926, Török Károly 1926-1928, Rákosa Ferenc 1928-1930, Takács József 1933-1936, Czigány Lajos 1936-1938, Tamás József 1938-1939, Czigány György 1939-?.²⁴ A háború után – többek között – Tóth János, Török Sándor és Rákos Vendel lettek községi bírók.²⁵

A tanácsrendszerben, 1950-től a végrehajtó bizottság elnöke (köznapiabban nevéen – de csak 1971-től hivatalosan – a tanácselnök) számított a település első számú politikai vezetőjének. Az ötvenes évek elején, botrányoktól tarkítottan, meglehetősen sűrűn váltogatták egymást az elnökök. Ennek egyik oka az volt, hogy a község hagyományos társadalma számára elfogadhatatlannak, a felsőbb hatóságok nőket, asszonyokat ültettek ebbe a funkcióba, akik közül nem is egynek ráadásul semmi köze nem volt Gutorföldéhez. Első vb-elnökké ily módon – a már ismert – Soós Ignácnét tették meg, akit pár hónappal később, 1951 januárjában „kiemeltek” a megyei tanács begyűjtési osztályának vezetőjévé. Helyére Tüske Istvánnét akarták behozni elnöknek, de már vb-tagnak is alig tudták megválasztatni (15-en szavaztak mellette és 12-en ellene). Ezután a végrehajtó bizottság „saját kebeléből” már megválasztotta elnökének, de még meg sem melegeghetett, ugyanis szűk egy hónap múlva ismételt az elnökválasztás volt a téma.²⁶ 1951. április 7-én ifj. Pál Józsefet választották vb-elnökké Gutorföldén, helyettese Brefka Alajos lett.²⁷

A fluktuáció, az ún. „káderforgó” azonban ezzel nem állt meg, ugyanis 1951. novemberében már Tóvári István ült a vb-elnöki székben.²⁸ Egy évvel később azonban ő már csak a helyettes, az elnöki pozícióba Farkas Imréné került. 1953 közepén ugyanitt már Osvald Gizellát találjuk, majd egy több hónapos interregnum után 1954 közepén Nagy Ferencné neve mellett tűnik fel a vb-elnök titulus. Nagyné 1955 eleji botrányos távozása után újfent a már némi helyi tapasztalatokkal és rutinnal is rendelkező, Soós Ignácné tűnt fel a színen és lett a vb-elnöke 1955. szeptember 10-én.

Soósné második visszatérése sem sikerülhetett azonban valami fényesen, ugyanis 1956 májusában már Nagy Gyula – igaz csak megbízottként a gutori vb-elnök.²⁹ Személyével valamelyest nyugvópontot jelentett ez a fontos káderkérdés, hiszen 1959-ig viselte ezt a tisztelet, ami az eddigiekhez képest mindenképpen konszolidációnak számított. Őt egy rövid időre, 1960-ig Kékési

Káli Dezső gutorföldei községi bíró

*Szente Lajos (jobbra) gutorföldei
tanácselnök*

Veszprémi Gyula körjegyző sírja a gutorföldei temetőben

Lajos követte, majd Bedő József lett a vb-elnök.³⁰ Személyével hosszú időre stabilizálódott ez a poszt, ugyanis ezt követően csak 1972-ben következett be változás. Ekkor Bedő József áthelyezésével, a megüresedett tanácselnöki széket Szenté Lajos foglalta el. Gutorföldre utolsó tanácselnöke 1984-től Hathalmi Sándor volt, aki az 1990-es önkormányzati választásokkal köszönt el. Náprádfán 1950-1963 között a következő személyek töltötték be a vb-elnöki tiszttet; Tuboly Ferenc: 1950-1951, Pál Lajos: 1951-1953, Nagy Gyula: 1953-1956, Nagy Ferenc: 1957-1958, Mándli István: 1958-1959, Simonyai Elemér: 1960-1961, Horváth Ferenc: 1961-1963.³¹

1990-ben Gutorföldre első polgármesterének Káli Kálmánt választották meg. 1991. augusztus 14-én bekövetkezett halála miatt időközi polgármester választást tartottak, amelyet Dr. Tóth Ottó nyert meg.³² 1994-ben Nyakas Istvánt választották meg polgármesternek, az alpolgármester Mihálka Kálmán lett.³³ Az 1998-as és 2002-es polgármester-választásokon szintén Nyakas István nyert, előbbin a szavazatok 87 százalékát, utóbbin valamennyit megszerezve.³⁴

A XX. század során a község politikai vezető testülete és egyszemélyes vezetője mellett, a közigazgatási vezetőnek sem kis befolyása és szerepe volt az ügyek menetében. A jegyző, körjegyzőség esetén – mint itt is – körjegyző, illetve a tanácskorszakban a vb-titkár alapvetően a testületek által meghozott döntések törvényességéért, és azok végrehajtásáért felelt, irányítva egyúttal a hivatali apparátust.

Gutorföldre 1907-ig a Tárnok-Orokláni (Zalatárnok) körjegyzőség kötelékébe tartozott, a körjegyző Beznicza Péter volt.³⁵ 1907. március 1-jén megalakult a Gutorföldi Körjegyzőség, amelynek első körjegyzője Veszprémi Gyula lett. A körjegyzőségbe Csertalakos, Náprádfa és Szentpéterföldre tartozott. Veszprémi Gyula 1926-ban halt meg, csaknem húsz esztendeig szolgálva a fenti településeket. Ezután egy rövid időre Vucsák János, majd Simonffy János lett ugyancsak majdnem két évtizedre a körjegyző.³⁶ A háború után Simonffyt már a legelső pillanattól kezdve elkezdték vegzálni az új rendszert képviselő novai járási rendőrkapitányság politikai osztálya részéről. 1945 novemberében népellenes cselekedetek vádjával le is tartóztatták, helyettesítésére Modrovits Tibor segédjegyzőt, illetve az ortaházi körjegyzőt rendelték ki ideiglenesen.³⁷ Simonffyt elítélni nem tudták, viszont internálták és 1946-ban fegyelmet rendeltek el ellene, minek utána felfüggesztették állásából.³⁸ Pár hónappal később, mint helyettes körjegyző, Káli Mihály intézte a hivatal ügyeit.³⁹ 1949-ben már Novák Ferenc volt a körjegyző, míg a tanácsrendszer bevezetésével a vb-titkár vette át ezt a feladatot.⁴⁰

Gutorföldén Jónás Károly volt az első vb-titkár 1950-1956 között, akit Bedő József követett, 1960-ig töltve be ezt a funkciót, míg vb-elnökké nem választották. Az ő helyére Salamon József került, akit 1981-ben váltott Nagy Sándor.

A náprádfai közös tanács fennállásáig annak titkára Mókusz Lajos (1950-1959) és Tóth Gyuláné (1959-1963) voltak.⁴¹

1986-ban lett vb-titkár Kovács Antalné dr. (Kertész Gyöngyi), aki utolsó vb-titkárból első körjegyző lett 1990-ben, amely tisztséget könyvünk megjelenése idején is betöltötte.

A kilencvenes évek második felétől Gutorfölde közigazgatási, illetve térségi szerepe egyre inkább megerősödött. Jelezte ezt a Közép-Zala Kistérségi Társulás megalakulása, amelybe 11 település tartozik, Gutorfölde központtal. A mindenkori közigazgatási vezető, illetve a képviselő-testület munkáját a változó számú közigazgatási apparátus segítette. 1950 előtt a körjegyzőt segédjegyző, adóügyi jegyző, írnok és községi irodatiszt segítette. A háború idején egy országmozgósítási díjnoki állást is szerveztek. 1944-ben a következő személyek dolgoztak a körjegyzőségen Simonffy János körjegyző mellett: Káli Mihály díjnok, Büki István kisegítő munkaerő, Varga Ilona díjnok, Mátyás Lenke kisegítő munkaerő. Rajtuk kívül önkormányzati alkalmazottnak számított még Dr. Lendvay István körorvos, Behojnik Pál községi tanító, Balás Béla r. k. tanító, Pintér Ernő r. k. tanító és özv. Valentiny Miklósné r. k. tanítónő.⁴² A körjegyző a háborús években folyamatosan panaszkodott a fel-sőbb hatóságai felé a behívások révén előállt irodai munkaerőhiány miatt, ráadásul a kevesebb emberrel a háborús időben lényegesen több feladatot kellett ellátni.

A század második felében hat-hét fő látta el az adminisztratív teendőket. 1960-ban például a vb-elnök és titkár mellett két ügyintéző, egy adminisztrátor, és egy kisegítő munkaerő dolgozott a hivatalban.⁴³ 1971-ben, az újjászervezett szakigazgatási szervben igazgatási és gazdasági csoportot szerveztek, előbbi Sente Lajos vezette Peszleg Józsefné segítségével, utóbbi munkáját pedig Mihálka Kálmán irányította, beosztottjai Gódor Józsefné és Horváth Rozália voltak.⁴⁴ A kilencvenes években, a felszaporodott munka ellenére változatlanul hat ügyintéző dolgozott a körjegyzőség hivatalában.⁴⁵ Gutorfölde és Náprádfa – mint községek – vagyoni, költségvetési helyzete meglehetősen szerény volt a XX. század első felében. Gutorfölde tulajdonát egyedül a régi körjegyzőségi épület képezte, benne három lakrésszel, valamint 13 kh. szántó volt még a település birtokában. A gazdálkodási lehetőség minimális volt, a költségvetés egyensúlytalanságát rendszerint az ún. községi pótdadóval hozták rendbe, amely különösen az első világháború utáni nehéz időkben a száz százalékot is meghaladta. Ez annyit jelentett, hogy a község lakosaira kivetett állami egyenes adókra, (földadó, házadó, általános kereseti adó, társulati adó) mint ma egyes helyi adók esetében, vetettek ki meghatározott százalékot, amely a helyi költségvetést volt hivatva megtámogatni. Csak a példa kedvéért és összehasonlításképpen érdemes bemutatni, hogy mennyi volt Gutorfölde és Náprádfa lakosainak állami

egyenes adója a húszas évek közepén. Az említett négyféle adóból Gutorföldén a földadó: 3006 Korona (K), házadó, 684 K, általános kereseti adó 1883 K, Náprádfán a földadó 1825 K, a házadó 410 K, az általános kereseti adó pedig 212 K volt. Társulati adót – legalábbis ebben az időben – egyik községben sem fizettek.⁴⁶

A szocializmus időszakában a kezdeti szerény keretektől indulva, a gyarapodó intézmény-hálózat fenntartása miatt, szépen nőtt a költségvetési főösszeg. 1961-ben Gutorfölde költségvetése 362.960 Ft volt, míg harminc esztendővel később, 1992-ben a 28 millió Ft-ot is meghaladta. Természetesen az infláció is alaposan hozzájárult a nominális összeg növekedéséhez, de ez idő alatt a reálérték is erőteljesen emelkedett.⁴⁷ Végezetül álljon itt a 2001. évi – a XXI. század első – költségvetése, amelynek a kiadási és bevételi főösszege a 120 millió Ft-ot is elérte.⁴⁸ Helyi adót, iparüzési adót 1996-ban vezetett be az önkormányzat, elsősorban a DALMA Rt-re alapozva, amelynek mértékét akkor két ezrelékben határozták meg.⁴⁹

A hivatal elhelyezése, a korszerűbb körülmények megteremtése a hatvanas években egyre halaszthatatlanabb üggyé vált. Az új tanácsház építése a falu központjában 1971-ben kezdődött meg 1,7 millió Ft-os beruházási költséggel és 1972. július 29-én ünnepélyesen át is adták.⁵⁰

A Polgármesteri Hivatal épülete napjainkban

Jegyzetek:

- ¹ Zala megye archontológiája 1138–2000. Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 2000.
- ² ZML IV. 1g. Urbáriumok 1777.
- ³ MOL Széchenyi cs. lt. P 623. III. kötet 25. sz. D./1803. IX. 25. Rsz. 202.
- ⁴ A szabadságharc zalai honvédei 1848-1849. Zalai Gyűjtemény 33. Zalaegerszeg, 1992.
- ⁵ ZML IV. 151. Megyefőnöki iratok 1855. VII. B. E. 1507. 211. doboz.
- ⁶ ZML Gutorföldei házassági anyakönyv másodpéldánya 1910. (52.739/IV.a. BM határozat).
- ⁷ ZML Náprádfa képv. jkv. 1924. július 15., augusztus 28.
- ⁸ ZML Náprádfa képv. jkv. 1925. november 4.
- ⁹ ZML Gutorfölde képv. jkv. 1991. június 20.
- ¹⁰ ZML Gutorfölde képv. jkv. 1992. szeptember 18.
- ¹¹ ZML Gutorföldei körj. ir. sz. n. 1944.
- ¹² ZML Alisp. ir. Közigazgatási Tájékoztató 1925.
- ¹³ ZML Gutorföldei körj. ir. 252/1947.
- ¹⁴ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1950. december 5.
- ¹⁵ Dr. Gaál Antal Zala megye közigazgatási beosztása és a tanácsok tisztviselői 1950-1985. Zalai Gyűjtemény 22. Zalaegerszeg, 1986, 24–25. p.
- ¹⁶ ZML Gutorfölde KKT ir. tü. jkv. 1973. április 24.
- ¹⁷ ZML Gutorfölde képv. jkv. 1990. november 27.
- ¹⁸ ZML Gutorfölde képv. jkv. 1994. december 22.
- ¹⁹ ZML Gutorfölde képv. jkv. 1997. július 24. 10/1997. (VII. 24.) rendelet.
- ²⁰ ZML Gutorfölde képv. jkv. 1998. november 26.
- ²¹ Gyertyaláng 2002. október
- ²² ZML Vegyes, egyedi iratok gyűjteménye 2798. sz. letét.
- ²³ ZML Gutorfölde képv. jkv. 1946. május 20., 1948. május 24.
- ²⁴ ZML Náprádfa képv. jkv. 1922-1939.
- ²⁵ ZML Gutorföldei körj. ir. 3877/1945., 252/1947.
- ²⁶ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1951. március 5.
- ²⁷ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1951. április 7.
- ²⁸ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1951. november 18.
- ²⁹ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1951–1956.
- ³⁰ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1959. augusztus 25., 1960. május 31.
- ³¹ Dr. Gaál Antal i. m. 24. p.
- ³² ZML Gutorfölde képv. jkv. 1991. szeptember 12., november 5.
- ³³ ZML Gutorfölde képv. jkv. 1991. szeptember 12., november 5.
- ³⁴ Gyertyaláng 1998. november, 2002. október.
- ³⁵ Tiszti címtár 1906.
- ³⁶ Tiszti címtárak 1928-1944.
- ³⁷ ZML Gutorföldei körj. ir. 1634/1945.
- ³⁸ ZML Gutorföldei körj. ir. 374/1946.

- 39 ZML Gutorfölde képv. jkv. 1946. szeptember 12.
- 40 ZML Gutorfölde képv. jkv. 1949. június 23.
- 41 Dr. Gaál Antal i. m. 24-25. p.
- 42 ZML Gutorföldei körj. ir. 3807/1944.
- 43 ZML Hlc Gutorfölde, 1960. évi helyzetfelmérés.
- 44 ZML Gutorfölde KKT ir. tü. jkv. 1971. május 4.
- 45 Gyertyaláng, 2001. március 12. p.
- 46 ZML Alisp. ir. Közigazgatási Tájékoztató, 1925.
- 47 ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv., 1961. ápr. 12., képv. jkv., 1992. február 19.
- 48 Gyertyaláng, 2001. március.
- 49 ZML Gutorfölde képv. jkv. 1996. nov. 29., 5/1996 (XI. 29.) sz. rendelet a helyi iparűzési adóról.
- 50 ZML Gutorfölde KKT ir. tü. jkv. 1971. máj. 7., 1972. nov. 20.

A falu mezőgazdasága

A falu középkori mezőgazdaságáról nincsenek forrásaink. Későbbi adatokból azonban arra következtethetünk, hogy szűkösen, csak éppen a legszükségesebbet tudták megtermelni.

A török veszedelem elmúltával a mezőgazdasági termelés újraindítását nem csak az ember hiány, hanem az elpusztult települések határának elvadulása is hátráltatta.

Az egykor haszonnövényekkel beültetett földeket továbbá a réteket felverte az erdő és a bozót. Ezeket először meg kellett tisztítani, hogy újra művelésbe lehessen őket fogni.

A népi mondás szerint olyan kár nincs, amiből haszon ne lenne, szomorú aktualitással, de erre a korra is igaz volt. Az elpusztult települések elvadult határa szinte korlátlan hasznosítható termőterületet biztosított a megmaradt, vagy újratelepített falvak lakóinak, akik ezeknek a bozótoknak, erdőknek a kiirtásával juthattak termőföldhöz.

Az irtásföldek kialakítását a földesurak is többféle módon támogatták. Szőlők telepítése esetében legtöbbször úgy, hogy az a telepítést végző tulajdonába került, és azt szabadon tovább öröközhette. Termőföld, rét esetében pedig bizonyos ideig – 5-16 évig – szabadon, tehermentesen használhatták, és csak ennek az időnek a letelte után került földesúri tulajdonba.

A török utáni újratelepítését követően a falu, adottságainak megfelelően, inkább növénytermesztő, mint állattartó volt. (Láttuk, hogy hiányoztak ehhez a legelők.) A család szükségleteit is csak nehezen fedező gabonaféléken túl – hajdina, köles, zab, búza, árpa, kukorica, rozs – ipari növényeket, lent és kendert termesztettek, ezeket is házi szükségletre. A sovány, dimbes-dombos, nehezen művelhető földek, áradásos, elöntéses rétek nem kedveztek a növénytermesztésnek. A dombokon viszont – talán ezért – virágzott a szőlőtermesztés. Baloghegy, Rigó, Öreg és Újhegy nem csak a helybelieknek nyújtott lehetőséget szőlőművelésre, hanem távolabbi falvak lakóinak is.

A középkori jobbágyfalva a XVII. század végi újratelepítés után vegyes jobbágy- és zsellér falva lett. Ezt megőrizte a XIX. század közepéig, a jobbágyszabadításig.

Nem véletlen, hogy itt már az 1830-as években megindult egy tagosítási törekvés – megelőzve 20-30 évvel az országos nagy tagosítási hullámot. Ekkor a zsellérek elszórta elhelyezkedő – a földesúri birtokokban szigetként beágyazódó – birtokait akarták elcserélni. Jellemző, hogy ez a perre menő tagosítás csak akkor fejeződött be egyezséggel, amikor a környező nagybirtokokon is megtörtént a tagosítás. Érdekessége, hogy az úrbéri legelőt csak 1892-ben osztották fel egyénenként Náprádfán.¹

A tagosítás során kialakult a falu határában egy majorhálózat; újranevesült Görbő, Rádiháza. Új majorok – puszták – jöttek létre: Gizella, Vilma, Újmajor. Gutorfőldé, Náprádfa mezőgazdasága továbbra sem volt jelentős. Rádiháza pedig csak a XX. században vált országosan ismertté.

Az 1900-as évek elején Gutorfőldé és Náprádfa lakosságának több mint 90 százaléka a mezőgazdaságból élt. A következő évtizedekben Gutorfőldé esetében némileg csökkent ez az arány, a század közepén készült felmérés szerint már csak a foglalkoztatottak 70 százaléka tevékenykedett a mezőgazdaságban, negyedük ipari tevékenységet folytatott és a maradék öt százalék a többi gazdasági ágazatban dolgozott. Ugyanakkor Náprádfán még mindig 90 százalék volt a földművelők aránya.²

A hatvanas évektől kezdődően, a tsz megalakítása, valamint a városok, mindek előtt Zalaegerszeg iparosítása miatt egyre jelentősebbé vált az ingázás. Az ipari, vagy más nem mezőgazdasági foglalkozást választók helyben nem nagyon találtak munkát, így naponta ingáztak lakóhelyük és munkahelyük között. 1967-ben például naponta hetven fő járt el főként a megyeszékhelyre, kisebb mértékben Lentibe. A városi lakásépítkezések gyorsulásával ezek az emberek rendszerint el is költöztek a faluból.³

Az 1990-es népszámlálás statisztikái már azt mutatták, hogy az összes – tehát nem csak a helyben – foglalkoztatottak között a mezőgazdaságból élők aránya ötven százalék alá esett (egészen pontosan 41 %), amely számadat jól szemlélteti azt a foglalkozási átrétegződést, amely a magyar társadalmat jellemezte a XX. század második felében.

Mint láttuk a század elején a mezőgazdaság volt a meghatározó falvaink gazdasági életében, azon belül is a földművelésnek volt a kisparaszti birtokokon vezető szerepe. Az állattenyésztésnek, pontosabban a lótenyésztésnek Gutorfőldé legnagyobb birtokosának a Rádiházaán élő Bartha-család birtokán jutott kitüntetett szerep. Bartha László 1905 óta volt Rádiháza földbirtokosa, ménését hét – Horvátországból, Csáktornya mellől magával hozott – lipicai kancával alapozta meg. Bartha László 1925-ben hunyt el, a gazdaságot fia, Bartha Miklós vitte tovább.⁴ Az 1935. évi gazdacímár szerint a birtok nagysága 701 kh volt, amely messze a legnagyobbinak számított, a következő birtokos – nagyság szerint – Boronyák Károly csak 129 kh-dal rendelkezett. Ugyanekkor Náprádfa legnagyobb birtokosaként özv. Vizsy Boldizsárnét tünteti fel a gazdacímár.⁵ Szintén 1935-ös adatokat dolgoz fel egy vaskos statisztikai kiadvány, amely egy adott település földbirtokviszonyait mutatja be teljes körűen (darabszám, nagyság, művelési ág, stb.). A következőkben ebből idézünk.⁶

1935-ben Gutorföldén 606 különálló földbirtokot számláltak, amelynek döntő része törpebirtoknak számított. 1 kh-nál is kisebb volt 346 birtok, míg az 1-5 kh nagyságrendbe 175 tartozott. 5-50 kh közé 81, 50-100 kh közé 2,

100-500, valamint 500 és 1000 hold közé pedig egy-egy birtok esett, melyek tulajdonosait fentebb már nevesítettük is. A birtokok területe összesen 2513 kh-at tett ki. Ebből a területből az 1 holdnál kisebbek mindössze 134 kh-al részesültek. Az 1-5 kh közötti birtoknagyság 399, az 5-50 kh 1019, míg az 50-100 kh közötti kategória 131 kh-at ért el. A közölt számadatokból is jól látszik – annak ellenére is, hogy egy földművesnek természetesen több birtokrésze is lehetett – a paraszti birtokok elaprózódottsága, amely a rossz termőhelyi adottságokkal párosulva érthetővé teszi – legalábbis részben – Göcsej akkori relatív szegénységét az ország más kedvezőbb birtokstruktúrájú és természeti adottságú vidékeivel szemben.

Gutorfőldé 2513 kh területe az akkori értékarányok szerint 11.989 aranykoronát ért. A község területének művelési ágak szerinti megoszlása a következők szerint alakult; szántóföld: 1494 kh, kert: 125 kh, rét: 230 kh, szőlő: 129 kh, legelő: 92 kh, erdő: 371 kh, földadó alá nem eső terület (fanet): 72 kh. Náprádfa területe 1935-ben, a fentebb említett birtokstatisztikai kiadvány szerint 1524 kh-at ért el. A faluban 267 földbirtokot tartottak nyilván, amelyből 64 volt az 1 kh-nál is kisebb. 120 birtok tartozott az 1-5 kh, 80 az 5-50 kh és 2 az 50-100 kh közötti birtokkategóriába. 100 kh felett csak egyetlen birtok volt Náprádfán, amiről már esett szó. A falu területéből az 1 kh alatti birtokok 40 kh-at tettek ki, az 1-5 kh közöttibe 295, az 5-50 kh közé 930, míg az 50-100 kh-as kategóriába 151 kh földterület tartozott. Az egyetlen 100 kh-nál nagyobb földbirtok – a már említett özv. Vizsy Boldizsárné tulajdonában – 108 kh-on terült el.

Náprádfa területe 1935-ben összesen 7692 aranykoronát ért, és az alábbi művelési megoszlást mutatta; szántóföld: 1114 kh, kert: 26 kh, rét: 133 kh, legelő: 89 kh, erdő: 138 kh, fanet: 24 kh.

A harmincas évek közepén a szántóföldi termelés fő növényei a búza, rozs és a szalastakarmányok voltak. A gyümölcsök közül a gesztenye, téli alma, csemege-szőlő, a borszőlők közül pedig a noha és az otelló volt a legelterjedtebb.⁷ A két világháború közötti földreformok, különösen az 1920-ban kezdődött Nagyatádi-féle földosztás csak Náprádfát érintette. Az 1935-ös birtokösszeírás itt 83 földhöz juttatottat említ, akik összesen 143 kh-ot kaptak.⁸

A Gutorfőldé melletti szőlőhegyek (Balog-hegy, Rigó-hegy, Öreg-hegy) gazdái első ízben – a kötelező törvényi rendelkezések okán – először 1909-ben alakítottak hegyközséget és választották meg, szabályrendeletük elfogadása mellett, hegybírónak Zarka Károlyt.⁹ A gazdák, érdekeik hatékonyabb érvényesítése érdekében 1936. február 10-én megalakították Gutorföldén a Gazdakört. Az elnök Máty Lajos, a társelnök ifj. Horváth János, a jegyző pedig Máty Dezső lett.¹⁰

1939. január 20-án – a törvényi változások miatt – újjáalakították a gutorföldei hegyközséget, ahová ekkor a Balog-hegy, Új-hegy, Öreg-hegy, Rigó-

hegy, Buda-hegy és Mézes-hegy tartozott 124 kh szőlővel és 64 kh gyümölcsös-sel.¹¹ 1943. február 17-én Náprádfán is megalakult a Gazdakör, melynek elnöke Czigány Ferenc, jegyzője Balás Béla lett.¹²

Az 1945-ös év a gazdasági viszonyokat tekintve is alapvető változásokat hozott az emberek életében. Már a harcok után pár héttel megalakultak a földigénylő bizottságok, amelyek irányították a földosztást. A nem mindig hálás feladat és a gyakori konfliktusok miatt sűrűn cserélődtek a bizottság tagjai, melynek elnöke Gutorföldén – legalábbis egy 1945. június 30-án kelt dokumentum szerint – Iker Sándor volt.¹³ A kiosztás szempontjából szóba jöhető legnagyobb falat, Bartháék 701 kh-as rádióházi birtoka volt, amelyet 100 kh meghagyása mellett a bizottság ki is igényelt.¹⁴ Bartha Miklós az ellenállásban való részvételére hivatkozva kérte – a bizonyított esetekben törvényesen járó – 300 kh meghagyását. Az ügy a Nemzetgyűlés Politikai Bizottságához is eljutott, amely 1945. szeptember 27-én kelt határozatában a kérés megfelelő indokok hiányában elvetette.¹⁵

Náprádfán Boronyák Sándor birtokának felosztása körül izzottak fel a kedélyek. Boronyáknak Szentkozmadombján 75, Gutorföldén 26, Náprádfán pedig 33 kh földje volt. Előbbi két helyen tulajdonát paraszti birtoknak ismerték el, Náprádfán azonban a Tuboly Ferenc vezette helyi földosztó bizottság kiosztatta földjét. Boronyák minden létező helyre fellebbezett, de elutasították. Birtokából 16-an kaptak átlagosan 2 kh-at.¹⁶

A Bartha-féle birtok jelentős részét – több lépcsőben – végül a Magyar Államkincstárnak juttatták csikónevelő telep céljára. Görbőmajorban és az attól közvetlenül délre elterülő részekben kb. ötven db 450-600 négyszögöles házhelyet alakítottak ki, de az építkezésre már nem nagyon került sor, mivel – mint azt egy korábbi fejezetben részleteztük – ez külterületnek számított, és a negyvenes évek legvégén ezeken a helyeken építési tilalmat rendeltek el.¹⁷ Arra a kérdésre, hogy Gutorföldén végül hányan részesültek földjuttatásban nehéz válaszolni, mivel a különböző források más és más adatot tartalmaznak. Igen nagy valószínűséggel hatvan-hetven személy részesült valamilyen mértékű földjuttatásban, illetve földbirtok-kiegészítésben. A hadifoglyok hazatérése után, 1947-48 folyamán pótjuttatásokra került sor.¹⁸ A földosztás következtében 1947-re, az 1935-ös statisztikai adatokhoz képest némileg eltolódtak a birtoknagyságok az eggyel nagyobb kategóriák felé. Ennek megfelelően a 0-5 kh-as kategóriába a birtokok 50 %-a, míg az 5-50 kh. közé a birtokok 45 %-a esett. Természetesen ez utóbbi kategória alsó határához közelítettek az ide tartozó birtoktestek.¹⁹ Ugyanez az 1947-ben keletkezett forrás tájékoztat bennünket arról is, hogy a különböző használatokból mennyit tartottak Gutorföldén. Eszerint tehén: 250, üsző: 97, ló: 49, sertés: 266 db volt a faluban.²⁰ A gazdasági előljáró Mátay Lajos, a mezőőr Monok Ferenc, a közellátás, beszolgáltatás szervezéséért felelős ún. terme-

lési bizottság tagjai pedig Fitos József, Horváth János, Kámán Károly, Mátya Lajos és Iker Sándor voltak 1947-ben.²¹

Náprádfán a csekély mértékű földosztás alig változtatott a birtokstruktúrán, a gazdák túlnyomó többsége változatlanul a 0-5 kh. közé esett a nadrágszíj-parcellájával. Itt is – mint egyébként minden faluban – megalakították a fentebb részletezett feladatkörrel bíró termelési bizottságot, amelynek tagjai Szerdahelyi Ferenc, Török Lajos, Török Sándor, Bakon Imre és Czigány József voltak az 1947-es évben.²²

Rádiháza neve az 1940-es évek végével kezdett összekapcsolódni az állami versenylótenyésztéssel. A földosztásból megmaradt birtokrészre alapozva 1949-ben hozták létre – gyakorlatilag államosítással – a csikótelepet, amelynek hivatalos neve Alagi Állami Ménés Rádiházi Csikótelepe lett. A Bartha-féle birtokból első körben 58 kh szántó, 17 kh rét és 11 kh belsőség került ide épületekkel együtt. A gazdaság neve rövid időn belül – legalábbis 1950-ben már így hívták – Versenylótenyésztő Nemzeti Vállalat Ménegazdasága, Rádiháza lett.²³ Az 1950-es évek elején az anyagi lehetőségekhez képest jelentős fejlesztések valósultak meg. 1951-52 folyamán épült egy 40 férőhelyes kanca-, Görbőpusztán pedig egy 100 férőhelyes csikóistálló, valamint több szolgálati lakás. A telepvezető ekkoriban Szegedy Antal volt, akit 1952-ben, mint „osztályidegent” leváltottak. Helyére Kozma János, a megyei pártbizottság munkatársa került, aki kőműves lévén nem tudott felnőni a feladathoz.²⁴

1953. augusztus 15-én Török Lászlót nevezték ki a ménestelep vezetőjévé. 1955-ben elkészült az idomító istálló és a versenypálya, melyet rangos lovasbemutató keretében avattak fel. Ettől kezdve minden évben megrendezik Rádiházán a lóversenyt.²⁵ Ez idő tájt, pontosabban még 1954-ben került a kastély előtt álló lovas szobor a mostani helyére, melynek érdekes a története. A szobor eredetileg Zalabéren a báró Guttmann család kastélyának parkjában állt. A báró 1917-ben, Géza nevű fia emlékére készítette, aki az első világháborúban esett el. Az 1954-es átszállítás során került elő a szobor talapzatából egy fémhenger, amelyben a fiú, családja és mennyasszonya által neki írott levelei voltak, ezeket halálakor a nyeregtekájában találtak meg. Ezt a fémhengert egy újabb levéllel kiegészítve, visszahelyezték a talapzatba.²⁶

A rádiházi ménés 1962-ben beolvadt a Baki Állami Gazdaságba, 1968-ban fedeles lovarda épült. 1985-ben elkészült a kastély előtt álló székely kapu, a következő évben pedig egy kis haranglábat is felállítottak. A fejlődő turizmusra alapozva 1989-ben két csillagos szállodává alakították át a volt kastélyt, amely ma a Hotel Kabala nevet viseli.²⁷ Ugyanebben az évben több évtizedes igazgatás után Török László vejének, dr. Török Lászlónak és feleségének dr. Török Erzsébet állatorvosnak adta át a stafétabotot. Ők 1994.

október 24-én, élve a privatizációs lehetőséggel megvásárolták a ménest és megalakult a Kabala Ménés Kft.²⁸

A negyvenes évek végi, ötvenes évek eleji első szövetkezetesítési hullámnak sikeresen ellenállt Gutorföldre és Náprádfa. Az egyénileg dolgozó gazdák életét azonban alaposan megkeserítették a folyton szigorodó beszolgáltatási, begyűjtési és adózási ukázok. Az 1956-os forradalom leverése után azonban már senki sem menekülhetett meg a tsz-tagság alól. Gutorföldén 1959. december 1-jén alakult meg az Összefogás Tsz 912 kh-on, 216 taggal. Elnöke Kereszturi István lett. Ugyanekkor hozták létre Náprádfán – Csertalakossal közösen – az Új Élet Tsz-t 360 kh-on, 181 taggal, Léránt Károly elnökletével. A szövetkezetek meglehetősen gyenge lábakon állhattak, mivel már 1962. február 1-jén egyesítették a gutori és náprádfai tsz-eket Összefogás néven. A gutorföldei egység dominanciáját mutatja, hogy az új formáció elnöke Kereszturi István lett, aki 1977-ig irányította a gazdálkodást. A következő szervezeti változás 1969. március 2-án következett be, midőn a szentpéterföldei Új Élet szakszövetkezet beolvadt az Összefogás Tsz-be. Az így összevont gazdaság területe már 3093 kh-at ért el, a tagok száma pedig 564-et. 1977-ben Igaz István lett a tsz elnöke, akit 1982-ben Mihálka Kálmán követett, őt pedig 1985-ben Völgyi László váltotta.²⁹

A termelőszövetkezeti gazdálkodás a kezdetek után még hosszú évekig meglehetősen döcögve haladt. A fő profil mindvégig a szántóföldi növénytermesztés volt, de mellette az állattenyésztésnek is egyre fontosabb szerep jutott. A nyolcvanas években, a több lábon állás, valamint a munkaerő helyben foglalkoztatása céljából több melléküzemágot is teremtett a szövetkezet. Így jött létre az asztalosműhely, egy kisebb konfekcióüzem, izzólámpa csomagoló, valamint egy horgászcikketek előállító részleg.³⁰

A fő termény mindig a kenyérgabona volt. A gépesítettségre jellemző, hogy 1968-ban 50 holdat még kézzel, 100 holdat aratógéppel, de 413 holdat már kombájnnal vágta le.³¹ Egy 1969-es adatsor szerint a tsz a következő növényeket termesztette; kenyérgabona: 360 kh, őszi árpa: 40 kh, zab: 5 kh, takarmánygabona: 126 kh, kukorica: 140 kh, len: 50 kh, lucerna: 69 kh, vöröshere: 65 kh, szarvaskerep: 82 kh. Az állatállomány 389 szarvasmarhából – ebből 99 tehén – és 29 lóából állt, amit a tsz vezetői nem tartottak kielégítőnek.³² 1970-ben a tsz négy falu határában 2832 kh-on gazdálkodott, amelyből szántó: 1583 kh, gyümölcsös: 132 kh, erdő: 523 kh, rét 446 kh, legelő: 112 kh, szőlő: 7 kh, kivett és egyéb terület pedig 29 kh volt. A szövetkezet taglétszáma 314 főre csökkent, amelyből dolgozó tag 168, bedolgozó családtag 42, alkalmazott 53, a többi nyugdíjas volt. A következő években egyre inkább csökkent a dolgozó tagok és nőtt az alkalmazottak száma. Ettől az időtől kezdve erősödött meg a háztáji gazdálkodás, melynek keretében kb. 300 szarvasmarhát és 1500 sertést hizlaltak a magánházaknál.³³ A tsz.

szarvasmarha-állományában a hústermelés lett a döntő és a hetvenes években az almatermelés is meghatározó profillá kezdett válni. 1980-ban, az akkori 313 tagnak és alkalmazottnak a háztáji gazdálkodásra kiadott földterület nagysága elérte a 106 hektárt, ami a szántó egyhatedét jelentette.³⁴

1949-50 során az állami gazdaságok alakulásakor Gutorfölde határrészből egy 40 kh-as terület ez Alsófakosi Állami Gazdasághoz került. Pár évvel később a Pördeföldei Állami Gazdasághoz csatolták a gutori területet, majd 1961-től a Baki Állami Gazdaság 3. számú kerülete lett.³⁵ A hetvenes években a gutori kerület a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem tangazdaságává vált, igazgatója Török László volt.

Jegyzetek:

- ¹ ZML Hlc Náprádfa, 1892.
- ² ZML Gutorföldei körj. ir. 252/1947.
- ³ ZML Hlc Gutorfölde, 1967-es helyzetkép 62. p.
- ⁴ ZML Gutorföldei Földigénylő Bizottság (Földig. Biz.) iratai. 1945. Török László: A rádiházi ménes története 1912-2000. c. könyvében 1912-t említi Bartháék Rádiházára érkezésének éveként.
- ⁵ Magyarország földbirtokosai és földbérleti (Gazdacímtár). Budapest, 1937.
- ⁶ Magyarország földbirtokviszonyai az 1935. évben. Budapest, 1936.
- ⁷ ZML Hlc Gutorfölde 42. p.
- ⁸ Vö. ZML Gutorföldei körj. ir. 2911/1938. Itt a juttatott ingatlanok utáni fizetések jegyzékében, Náprádfát illetően 48 tétel szerepel, benne közületek is.
- ⁹ ZML Vegyes, egyedi iratok gyűjteménye, 679. sz. letét.
- ¹⁰ ZML Vegyes, egyedi iratok gyűjteménye, 3550. sz. letét.
- ¹¹ ZML Vegyes, egyedi iratok gyűjteménye, 4052. sz. letét.
- ¹² ZML Vegyes, egyedi iratok gyűjteménye, 5126. sz. letét.
- ¹³ ZML Gutorföldei Földigénylő Bizottság ir. 1945.
- ¹⁴ Uo.
- ¹⁵ Béli József: Az 1945-ös földreform Zala megyében. Zalai Gyűjtemény 4. Zalaegerszeg, 1976, 68. p.
- ¹⁶ ZML Náprádfai Földig. Biz. ir. 1945.
- ¹⁷ ZML Gutorföldei Földig. Biz. ir. 1947.
- ¹⁸ ZML Hlc Gutorfölde 46. p., Gutorföldei Földig. Biz. ir. 1948.
- ¹⁹ ZML Gutorföldei körj. ir. 252/1947.
- ²⁰ Uo.
- ²¹ Uo.

- 22 Uo.
- 23 Török László: A rádiházi ménés története. 1912-2000, h. n., 2002., 15. p.
- 24 Uo. 20. p.
- 25 Uo. 23. p.
- 26 Uo. 24. p.
- 27 Uo. 132. p.
- 28 Uo. 154. p.; Gyertyaláng 2000. február.
- 29 Dr. Gaál Antal-Vass Ferenc: A mezőgazdasági termelőszövetkezetek 40 éve Zala megyében. h. n. [Zalaegerszeg], é. n. [1988] 112–113. p.
- 30 Uo.
- 31 ZML Gutorfölde KKT ir. tü. jkv. 1968. június 12.
- 32 ZML Gutorfölde KKT ir. tü. jkv. 1969. február 10.
- 33 ZML Gutorfölde KKT ir. tü. jkv. 1970. október 26.
- 34 ZML Gutorfölde KKT ir. tü. jkv. 1980. április 8.
- 35 Dokumentumok Zala megye történetéből 1947–1956. Zalai Gyűjtemény 48. (Szerk.: Káli Csaba) Zalaegerszeg, 1999, 156. p.; Káli Csaba: Zala megye mezőgazdasága a Kádár-korszakban. In: Zala megye ezer éve. (Szerk. Vándor László) h. n. [Zalaegerszeg], é. n. [2001], 303. p.

Rádiháza légifelvételről

Czigány Zoltán pincéje

Szüreti felvonulás Gutorföldén a XX. század közepén

Leányok a szüreti felvonuláson Gutorföldén a XX. század közepén

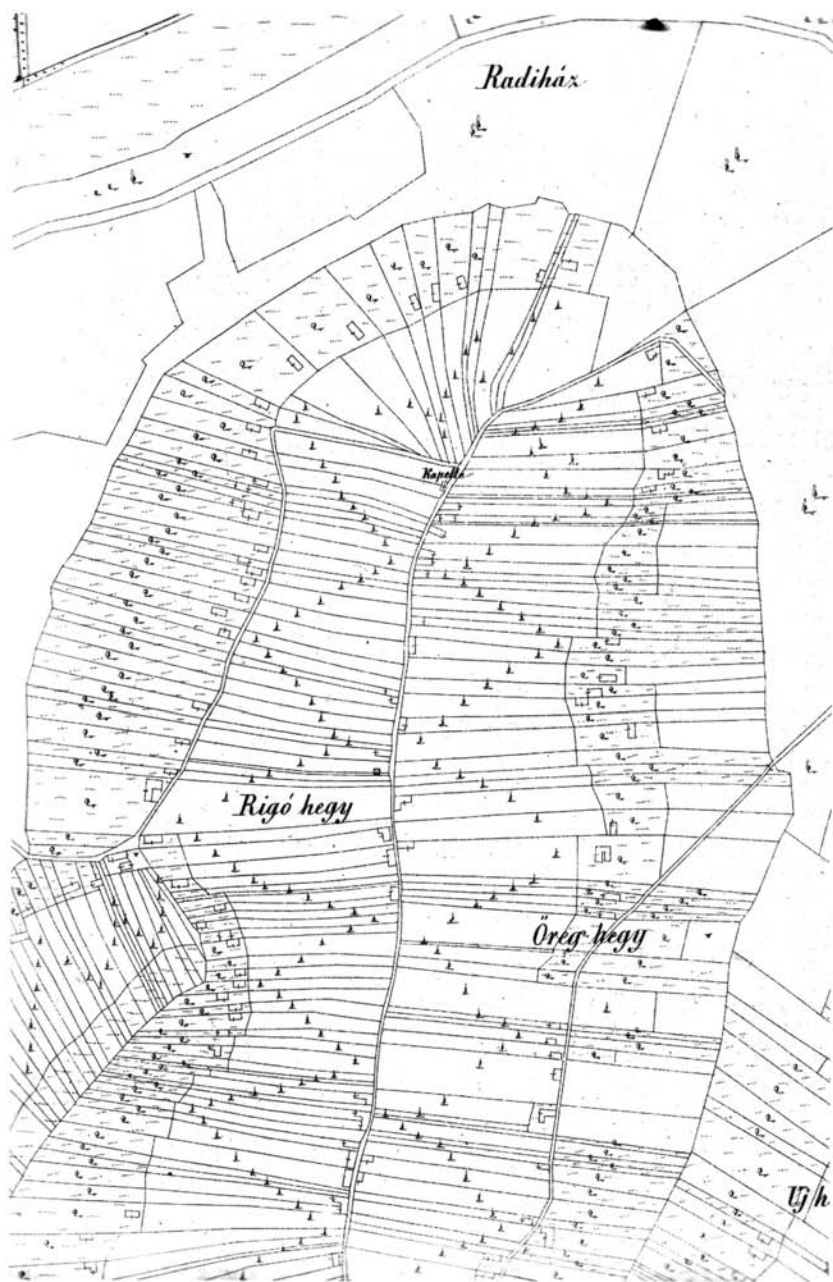
Ifjú lovasok Rádiházán 1960-ban

A lovastelep Rádiházán

Szüreti felvonulás a XX. század közepén

A Tőfeji(Öreg)-hegy egy 1860-as térképen

A Tófeji(Őreg)-hegy a kápolnával

Czigány Ferenc – a kép jobb szélén – családjával

A rádiházi ménes dolgozói az 1950-60-as években

A lovas szobor a volt rádiházi kastély előtt

PREIS der STADT WIEN 1600 m

Wien, 28.6.64

Stall GutsMuths!
Franz. Route

„KABALA“ (Route) Sieger im I. u. II. Stechen 20,3/20,8

Kabala győzelme Bécsben (1964)

Fogatok felvonulása Rádiházán

Iparosok, kereskedők és a közjó szolgálói

Az ipari munkát a XX. századig csupán a kézműipar jelentette a faluban. Egy-egy kovács, a szíjártók, vargák – mint láttuk – inkább távolabbi vidékről érkeztek a Szent István napi búcsúra, mint írták „*a templom napjára*”. Jelentősebb volt Náprádfán a fazekas ipar. Bár erről csupán egyetlen adatunk van a XVIII. század végéről, abból mégis jelentősebb számú iparosra következtethetünk, akik minden bizonnyal a zsellérek közül kerülhettek ki. Inkább a mezőgazdasághoz köthetők a malmok, de a szakirodalom mégis inkább ipari létesítménynek tekinti őket.

Az érintett településeknek sokáig nem volt malmuk. Pl. Náprádfáról Karácsonyfára hordták a jobbágyok őrletni a gabonájukat. Amikor az nem működött, akkor pedig Szentpéterföldre vagy Pákára.

Később, amikor Gutorföldének is lett malma, a jobbágyok sokat panaszkodtak miatta, hogy a felduzzasztott víz miatt nem használhatók a rétjeik. (Ez szinte valamennyi környékbeli, alacsony esésű vízfolyás esetében így volt. Fenti állításunk igazolására számtalan példát hozhatnánk máshonnan, de van erre vonatkozó helyben is.) 1777-ben ezt vallották a jobbágyok: „*Malom ugyan Vagyon határukban, de az több Kárt, mint hasznot tesz,*”

A Magyar Országos Levéltárban a Széchenyi család iratai között őriznek egy nyilatkozatot, amelyet Dervarits Antal gutorföldei földbirtokos, Zala vármegye táblabírája, az őt kérésükkel megkereső, a Széchenyi család pölöskei uradalmának tisztjei részére adott.

A nyilatkozatból megtudjuk, hogy ő 1817-ben Gutorföldre határában, saját birtokán vízimalmot építtetett. Mivel a malom a náprádfai rétek mellett volt, melyeket a Széchenyi uradalom bérbe szokott kiadni, a tiszték kérték, hogy a malom fejét egy lábnnyira szállíttassa le, mert a magas vízállás miatt a rétek használhatatlanok.

Dervarits a jó szomszédi viszony fenntartása végett úgy döntött, hogy átad gr. Széchenyi Ferencnek és jogutódainak a Gutorföldéhez tartozó „... *Rádi Házi pusztá mellett a régi malom helyénél réte mből egy darab öt ölnyi szélességű és hosszában egészen a Görbői pusztá közt leendő Könnyebb communicatio végett utnak.*”

Az így létesítendő utat a Széchenyiek addig használhatják, míg ők nem támasztanak nehézséget Dervarits fenti malmának működése ellen. Ha ilyesmi mégis megtörténne, akkor ő a fentiek szerint átengedett rétéjét visszaveszi. E feltétellel arra vállalt kötelezettséget, hogy jelen nyilatkozat keltétől számított egy éven belül teljesíti a pölöskei tiszték kérését.¹ A nyilatkozat kelt Gutorföldén, 1817. szeptember 25-én.

A XIX. század közepéről származó térképeken nem jelölnek malmot, csupán

utalást találunk. Gutorföldén „*Malomfej*”, Náprádfán „*Malomi*”-ként jelölnek területet. A térképek összevetéséből kiderül, hogy egymáshoz szorosan csatlakozó területről van szó. E szerint a malom a mai Verseny úttól balra a vasút környékén lehetett.²

Azért nem tudjuk pontosabban meghatározni a helyét, mert a vasút építésekor a töltéshez a nádasból hordták a földet, ezáltal egy új medret hoztak létre a Berek patakna, amely megközelítően ma is ugyanabban a mederben folyik. Ez pedig a régi medertől északra van. Szájhagyomány révén tudjuk, hogy régen azon a területen, ahol ma Ábrahámék kertje van és gazdasági épületeik állnak, volt egy malom. Ez azért szűnt meg, mert elvezették alóla a vizet.³

A vizsgált falvakban jelenleg is található két használaton kívüli malomépület. Az egyik Gutorföldén a Verseny út mellett, a vasúton túl Boronyák Sándoré – a régi „Peca” –; és rádiházán a vasút mellett álló emeletes sárga épület, amely az 1940-es évek második felében a MAORT edericsi mezőjének irodája is volt.

A vasút megépítése is elsősorban a mezőgazdasági iparnak és az erdőkitermelésnek jelentett fellendülést, melynek révén keresethez jutottak a fakitermelést végzők és a fuvarosok.

A Zalában szinte mindenütt és jó minőségben megtalálható agyag sok helyütt, így Gutorföldén is életre hívta a téglagyártást. Hoffmann Samu az 1900-as évek elején tért át a téglavetésről a téglagyártásra. 1903-ban épült meg a téglagyár körkemencéje, amelyet ringnek neveztek. Gőzgép hajtotta a földdarálót és a téglaprést is.⁴ Viszonylag kevés volt az állandó munkás, köztük egy gépész és egy égető, a többi munkát időszakos munkások végezték.⁵ Az 1910-es évek elején – több környékbeli téglagyárhoz hasonlóan – Olaszországból érkeztek szakmunkások, mint például Pietro Brondani és Federico Baschetti. Ők feleségeiket is magukkal hozták, több gyermekük is Gutorföldén született, és még a húszas években is itt tartózkodtak, amelyről a születési anyakönyvek árulkodnak.⁶

A két világháború között Gutorföldén és Náprádfán is viszonylag sok egyéni iparos működött. A legtöbben – a jó természeti adottságokat kihasználva – az asztalos-iparral foglalkoztak. Ezek közé tartozott Czigány János, Fercsák István, Káli Dezső, Káli Mihály, Mátay István, Náprádfán Péczeli István. Utánuk a cipészek következtek: Boronyák Gyula, Leniczky István, Tóth Kálmán, Horváth Kálmán, Náprádfán Szép György, Fehér Lajos, Tirázi Károly. Ezen kívül kovács, kádár, bognár és lakatos is dolgozott mindkét faluban.⁷ A gőzfűrészelést Varga József, a gépi cséplést Pammer Gyula és Bartha László, később a fia, Miklós gépein végezték. Utóbbiak rendelkeztek a legnagyobb gőzmalommal is. A közeli földgázra alapozva Monostori Pál már 1945-ben gázégetésű mészégető kemencét akart építeni, mely terv 1946-47 folyamán meg is valósult a vasútállomással szembeni telephelyen.⁸

A század első felében a kereskedelmi élet is meglehetősen élénk volt mind az egyéni vállalkozások, mind pedig a szövetkezetek szintjén. Vegyeskereskedéssel foglalkozott Z. Czigány László, Preisz József (később Preisz Lajos) és Bedő Simon (később Bedő József). A korcsmáros „ipart” Czigány Gábor, Nagy László, Kancsal Pálné és Hoffmann Zsigmond – utóbbinak mészárszéke is volt – gyakorolták.⁹

Az egyéni cégek mellett a társas cégek alapítása is megkezdődött a harmincas években. 1931. február 1-jén alakult meg a Gutorföldre és Vidéke Hitelszövetkezet a Fő út 35. sz. alatt. A szövetkezet 1591 tag 3141 üzletrészesével kezdte meg működését.¹⁰ 1934. március 18-án megalakult a Gutorföldre és Vidéke Gazdák Tejszövetkezete, melynek céljával a tagok által termelt tej és tejtermék közösen történő, legelőnyösebb értékesítését tűzték ki. A szövetkezetbe 73-an léptek be a kezdésnél.¹¹

Az 1945-ös földosztással összefüggésben alakították meg országszerte a földműves-szövetkezeteket, azzal a kifejezett szándékkal, hogy a felosztott nagyobb birtokok eszközállományát a szövetkezet keretei között együtt tartásuk és azt a lehető legracionálisabb felhasználásra a gazdák számára biztosítsák. Emellett feladata lett a termelt javak felvásárlása, értékesítése, illetve általában minden, az okszerű gazdálkodást segítő tevékenység koordinálása, végzése. Gutorföldön 1946. december 8-án alapították meg a földműves-szövetkezetet, 36 taggal.¹² Az ÁFÉSZ jogelődjének számító szövetkezet az érdemi munkát, megfelelő tőke hiányában csak 1948-ban kezdhette meg, abból a 10.000 Ft-ból, amely a tulajdonában lévő rádióházi istálló eladásából származott. A negyvenes évek végén politikai okokból a földműves-szövetkezetbe olvasztották a tejszövetkezetet és megkezdtek a tagok gyűjtését Nápárfán, Csertalakoson és Szentpéterföldén, melynek eredményeként rövid időn belül 300-ra nőtt azok száma. 1952-ben Mikekarácsonyfa és Barlahida is csatlakozott a gutori fmsz-hez. Ekkoriban péküzemet is nyitottak, amely átkerült később a Sütőipari Vállalathoz. A fenti évben Ábrahám Géza volt az fmsz ügyvezetője. A hatvanas években felgyorsult a fejlődés, 1970-re 6 településen 3.250.000 Ft értékben 10 üzlet, 4 italbolt, 1 eszpresszó, 3 felvásárlóhely, 1 szikvízüzem állt a 807 tagot számláló Gutorföldi ÁFÉSZ tulajdonában. Itt érdemes felidézni az 1946-os vagyonleltárt: 2 cséplőgép, 1 traktor, 1 gőzgép, 3 fogatos fűkasza, 3 gereblyéző gép, 1 kalapácsos daráló, 1 pajta, 1 malom, 1 istálló.¹³ Gutorföldre központi helyén 1973-ban készült el az új ABC kisáruház, amely komoly előrelépésnek számított a helyi kereskedelemben. A Lenti Vegyes KTSZ már a hatvanas évek első felében épített Gutorföldön egy szolgáltatóházat, amelyben cipész, illetve férfi és női fodrász működött.¹⁴ 1996-ban a magánszektor térhódítása után 6 élelmiszer és vegyes üzlet, 2 egyéb kiskereskedelmi tevékenységet végző üzlet, 1 tüzelő- és építőanyag-telep, valamint egy üzemanyagtöltő állomás bonyolította a

falú kereskedelmét, amihez még Rádiházán is társult egy élelmiszer jellegű vegyes üzlet.¹⁵

A téglagyár és a mészégető után Gutorfőldé harmadik, de akkor legjelentősebb ipari üzeme az 1970-ben átadott almatároló, almaosztályozó és hűtőház komplexum lett, amely a már meglévő állami gazdasági és termelőszövetkezeti almáskertekre épült, illetve elősegítette az almaültetvények további gyarapodását.¹⁶ Sajnos ugyanebben az időben bizonyos ipari jellegű tevékenységek viszont megszűntek, hiszen nem sokkal korábban bezárt a pékség, a malom és a szeszfőzde.¹⁷ A hetvenes-nyolcvanas évek általános problémája volt, hogy a növekvő igényekkel nem tartott lépést a szolgáltató jellegű kisiparosok létszáma, akiket ráadásul adminisztratív korlátokkal is sújtottak.

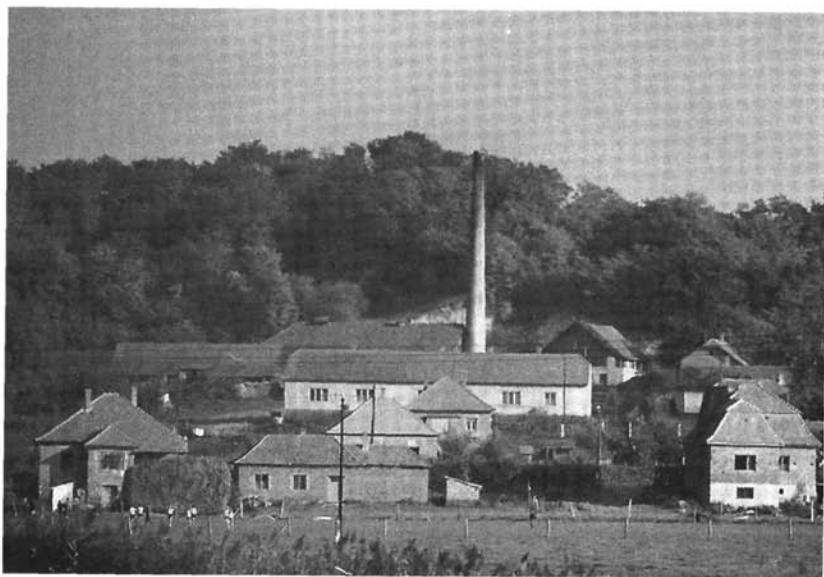
A kilencvenes évek elején, a gazdasági válság különösen a mezőgazdaságot érintette, de a tőkehiánnyal küszködő, elavult technikával dolgozó, kisméretű falusi üzemeket sem kímélte. Időközben a Somogy-Zala Megyei Cserép és Téglaiipari Vállalathoz került gutori téglagyárnál is értékesítési gondok jelentkeztek, amelyet 1991. december 31-ével időlegesen le is állítottak. 1993 elejére nagy nehezen találtak egy magánszemélyt, aki megvásárolta a gyárat, de a termelés csak időlegesen indult be, a kilencvenes évek második felében leállt az üzem.¹⁸ A redukció mellett szerencsére voltak beruházások is, így 1992-ben a hűtőházi telepen beindult egy léüzem, az akkori nevén DALMA Rt, amely 80 embert foglalkoztatott. 1998-ban tulajdonosváltás történt, ami névváltozással is járt, így lett a cég neve ZALAOBST Rt.¹⁹ 2003-ban már – osztrák tulajdonlás mellett – Hungáriaobst KFT lett az üzem neve.²⁰

A közjó „szolgái” között első helyen a falu gyógyítóit kell említeni. A két világháború közötti időszakban hosszú ideig Nován székel a gutoriakat is szolgáló körorvos, mígnem 1936-ban szerveződött meg a gutorföldei székelyű körorvosi állás. A körhöz tartozott még: Pusztaderics, Szentpéterfőldé, Csertalakos, Náprádfa. Dr. Urbán Károly személyében már 1931-ben volt orvosa Gutorföldének, de ő magánpraxist folytatott, a körorvos Dr. Lendvai István lett.²¹ Több évtizedes szolgálata a hetvenes évek első feléig tartott. 1975. február 1-jén Dr. Tóth Ottót nevezték ki körzeti orvosnak.²² Őt 1996. november 1-jén – némi zökkenőkkel – Dr. Nagy Artúr követte, akinek felesége 1996. december 10-én megkezdte a körzeti fogorvosi rendelést.²³ Újabb változás 2003. december 16-án történt, amikor is dr. Barbalics Marianna lett az új körorvos.

Az orvoshoz hasonlóan kezdetben a legközelebbi gyógyszerértár is Nován volt, amit csak 1964-ben sikerült a faluba telepíteni, először egy ideiglenes helyre, majd 1968-ban – az új épület elkészültével – jelenlegi végleges helyére.²⁴

Jegyzetek:

- ¹ ZML Hlc Gutorfölde.
- ² ZML Térképtár I. 179. és K. 357.
- ³ Ábrahám Géza személyes közlése az 1980-as években.
- ⁴ Molnár László szíves közlése.
- ⁵ Ábrahám Géza kéziratossal visszaemlékezése.
- ⁶ ZML Gutorföldei születési anyakönyv másodpéldánya 1914–1923.
- ⁷ Magyarország kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági címtára (Rudolf Mosse) 1924. és 1931. évi kiadások.
- ⁸ ZML Gutorföldei körj. ir. 2614/1945.
- ⁹ Ábrahám Géza kéziratossal visszaemlékezése. Vö. Magyarország kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági címtára (Rudolf Mosse) 1924., 1931.
- ¹⁰ ZML A Zalaegerszegi Kir. Törvényszék, mint Cégbíróság ir. Társas cégek jegyzéke III. kötet 262. sz. A hitelszövetkezet megszűnését nem jegyezték be, az valószínűleg formailag a negyvenes évek végén történt meg. Az utolsó adatmódosítás 1944-ben történt.
- ¹¹ Uo. IV. kötet 15. sz. A megszűnést nem jegyezték be, az utolsó adatmódosítás 1943-ban volt.
- ¹² Uo. V. kötet. 63. sz.
- ¹³ A zalai ÁFÉSZ-ek 25 éve 1945–1970, Zalai Hírlap, 1970. április 3. melléklet.
- ¹⁴ ZML Gutorfölde KKT ir. tü. jkv. 1970. április 20.
- ¹⁵ ZML Gutorfölde képv. jkv. 1996. március 8.
- ¹⁶ ZML Hlc Gutorfölde 58. p.
- ¹⁷ ZML Gutorfölde KKT ir. tü. jkv. 1971. augusztus 18.
- ¹⁸ ZML Gutorfölde képv. jkv. 1992. január 30., 1993. január 27.
- ¹⁹ ZML Gutorfölde képv. jkv. 1992. szeptember 18., 1998. december 15.
- ²⁰ Zalai Hírlap, 2003. szeptember 10. 6. p.
- ²¹ Molnár László szíves közlése.
- ²² ZML Gutorfölde KKT ir. tü. jkv. 1975. február 21.
- ²³ ZML Gutorfölde képv. jkv. 1996. szeptember 20., 1996. december 23.
- ²⁴ ZML Gutorfölde KKT ir. tü. jkv. 1970. április 3.

A gutorföldei téglagyár látképe az 1960-as évek elején

Gutorföldei iparosok a XX. század közepe táján

A szabó-varró tanfolyam résztvevői Náprádfán (1957)

Az 1958-ban alakult helyi takarékszövetkezet épülete napjainkban

A gutorföldei vegyesbolt az átadása idején

Az almalé üzem a vasút felől

Az almalé üzem napjainkban

Az orvosi rendelő

Az oktatás története

Már Szent István királyunk elrendelte, hogy minden tíz falu építsen templomot és mellé iskolát, ahol a parasztyerek is megtanulhatják a keresztény hit elemeit, imádságot és idővel az olvasást.¹

Első királyunk álma mennyire vált valósággá, nem tudjuk. A későbbi századok során alakult – elsősorban városi, mezővárosi – iskolák felekezetiként valóban a templomok mellett épültek fel. Még a XVIII-XIX. században is arra törekedtek, hogy a templom és iskola lehetőleg egymás mellett álljon. Sem Gutorföldre, sem Náprádfa esetében nincs tudomásunk középkori iskoláról.

Az iskola, tanító első említésekor a pákai tanító oktatta a falvak gyermekeit, már akiket valamilyen indíttatásból iskolába adtak szülei.

A pákai plébánia községeiben Pákán bizonyítottan már 1747-től folyamatosan, az 1777-ben felsorolt 17 „filiából” Náprádfának 1810-ben, Gutorföldének 1837-ben már volt iskolája.

Gutorföldre iskolájáról 1837-ben azt is leírták, hogy a tanító fizetése 20 váltó forint volt. Igaz ő helybéli birtokos lévén, elsősorban gazdálkodásból élt. Aztán az iskoláról sokáig nincsenek további adataink.

Az 1848-49-es szabadságharc leverését követően a császári adminisztráció rendelkezései szerint, az új közigazgatási beosztásnak megfelelően, minden polgári és katonai kerületben meg kellett szervezni a „Kerületi Tanhatóságokat”. Ez a hivatal volt a kerületben levő valamennyi alsó- és középfokú iskola főhatósága. Zala megye iskoláit a Soproni kerületi cs. kir. Tanhatóságnak (K. K. District – Schulbehörde Oedenburg) rendelték alá. A Tanhatóság tájékozódott az iskolák számáról, tanítók végzettségéről és javadalmazásáról. Az 1850-ben és 1851-ben bekért jelentésekből pontos adatokat kértek többek között minden római katolikus iskola tanulólétszámáról, fel kellett tüntetni azt is, hogy melyek azok a községek, melyekben nincs iskola, hány gyermek jár iskolába, és mi a tananyag. Bár a „táblás jegyzékeket” sokszor visszaküldte a Tanhatóság az elégtelen adatszolgáltatás miatt, az teljesen pontos információkat ennek ellenére sem kapott, sőt kb. 50 jelentés (nagy része a Balaton-felvidék iskoláiról) hiányzik.²

Ebből a jelentésből kiderül, hogy Gutorföldének nincs iskolája. Ekkor Csertalakos, Gutorföldre, Himföld, Szentpéterföldre iskolaköteles gyerekeinek is Pákára kellene járnia iskolába. Továbbá pontos számot kapunk a felsorolt falvak tanköteles gyermekeinek számáról is: Csertalakoson 26, Gutorföldén 30, Himföldén 6, Szentpéterföldén 16 tankötelest írtak össze.

Csupán közvetett adatunk van arra, hogy a községi iskola 1884-ben kezdte meg működését. Az iskola egy tanteremből és egy tanítói lakásból állt. A tan-

terem első része padlós volt, de hátsó részének földpadlójából észre kikelt a gyerekek által elszórt kukorica.³ Ezt az iskolát 1000 Ft-ért építette a község.⁴ Az alig negyedszázadot megért iskola annyira alkalmatlan volt a tanításra, hogy az 1911 tavaszán Gutorföldén vizitáló megyei tisztiorvos jelentése alapján a megyegyűlés új iskola építésére kötelezte a községet.⁵ A két tantermes, tanítólakásos iskola észre el is készült.

Mátai György községi bíró a vármegye 1891. október 2-ai közgyűlésétől azt kéri, hogy hagyja jóvá a községi képviselő-testület határozatát, amelyben községi ingatlan egyházi ingatlanra való elcserélését hagyták jóvá. A nevezett községi területre községi jóváhagyással épült fel a rk. iskola. A tulajdonviszonyok rendezése miatt volt szükség az ingatlancserére.⁶

1885. januárjában a Vármegyei Közigazgatási Bizottság foglalkozott a tanítók alacsony fizetésével. Köztük volt Németh Mihály gutorföldei tanító is.⁷ Németh Mihály – rendelkezésünkre álló adatok alapján – az 1907/08-as tanévben még biztosan, de feltételezhetően a következő tanévben is Gutorföldén tanított.⁸

1909. szeptember 1-vel Tanító Máriát nevezték ki a gutorföldei iskolába tanítónak. A fiatal tanítónő nem érezhette jól magát új munkahelyén – családja is szerette volna városi iskolában látni – ezért az elkövetkezendő tíz év során számtalan áthelyezési kérelmet írt, mindegyik mellé hivatalos orvosi bizonyítványt is csatolt, hogy egészségi állapotára való hivatkozással talán nagyobb esélye lesz az áthelyezésre.⁹

1919. május 9-ével Tanító Mária segítőtársat kapott Behojnik Pál személyében, akit a Zalavármegyei Tanfelügyelőség nevezett ki ide. Három év eltelte után Behojnik Pált a gutorföldei iskolaszék 1922. szeptember 1-től megválasztotta az iskolánál szervezett II. tanítói állásra.

A II. tanító az évek során előrelépett a ranglétrán, mert az 1937/37-es tanévben már mint igazgató tanító szerepel.

Behojnik Pál 1931-ben feleségül vette kolléganőjét, Tanító Máriát. Behojnikné Tanító Máriaként szerepelt az 1945/46-os év iskolai anya-könyvében.¹⁰

Tanító Máriát 1948-ban állami tanítónak minősítették át.¹¹ Ő ebben az évben befejezte a tanítást. Férje azonban tovább tanított. Az ötvenes években – korábban betöltött tisztségei miatt (pl. járási leventeoktató) – politikai üldözött lett.¹²

A náprádfai iskolaszék 1946. augusztus 31-én megtartott ülésének jegyzőkönyvéből tudjuk, hogy a háború alatt a gutorföldei iskola egyik tanterme megsérült, iskolai oktatásra alkalmatlanná vált. Akkor ott a testület az általános iskolai oktatás bevezetése ellen foglalt állást. Ennek ellenére az 1946/47-es tanévben az általános iskola tanterve szerint kezdték meg a tanítást. Ekkor az iskola hivatalos neve „*Gutorföldei Körzeti Általános Iskola*” volt.

A gutorföldei iskola tanulói a XX. század első felében

Az iskolává alakított Kósa ház

Az 1947/48-as tanévben az addigi náprádfai tanító, Balás Béla lett a „Gutorföldei és náprádfai együttműködő általános iskola” megbízott igazgatója.

A következő tanévben azonban már nem ő, hanem Jakabfy József az iskola igazgatója, aki korábban Mikefán volt tanító. Érdekességként említjük, hogy az 1956/57-es tanévben félévkor és évvégén is az államosításkor használt Kossuth-címeres bélyegzőt használták a Rákosi-címeres helyett az iskola hivatalos okmányain.

1948-tól, az államosítással körzetesítették az iskolát. Ekkortól a náprádfai felső tagozatosok is Gutorföldre jártak. 1972 szeptemberétől pedig az alsó tagozatosok is. Rádiházán és Szentpéterföldén pedig 1977 júniusában szűnt meg a tanítás, azóta ők is Gutorföldre járnak.¹³

Az új iskola 1971-ben épült. Az iskola tanulóinak és tanárainak azonban még 19 évet kellett várniuk, hogy 1990-ben átadják a tornatermet, miáltal régi álmuk vált valóra. A 2002/03-as tanévben 112 tanulója volt az iskolának. A náprádfai iskolát az 1811-es Caonica Visitatio említi először. Náprádfa iskolájának létrehozásáról nincsen pontos adatunk. Prasch József tanító kéziratos feljegyzése szerint Náprádfán közvetlenül a Ratio Educationis kiadását követően iskola alakult. Széchenyi Ferenc a hajdúházat adta át iskolai célokra.¹⁴ 1811-ben a tanítót Tizedes Mórnak hívták, 35 éves volt és egy éve tanított Náprádfán. Egyszobás, sárból készült rossz házban lakott, melyet a község tartozott fenntartani. Stólat, karcot, lélekpénzt, tandíjat azon módon kapta, mint (korábban) a pákai Náprádfától és Gutorföldétől, de gyermekeként nem 1-1 szekér, hanem a községtől összesen 12 öl fa a járandósága. Kap még összesen 7 mérő karcot, 7 Ft lélekpénzt s 5 Ft-ot tesz ki a stolaris jövedelme.¹⁵ 1830-ban Kalgis Ferenc a tanító.¹⁶

Balatonberényben nyaraló gutorföldei iskolások (1970-es évek)

Úttörők 1973-ban

Az általános iskola épülete

Az, hogy Náprádfának már korán volt iskolája, minden bizonnyal annak is betudható, hogy a Széchenyi birtokokhoz tartozott. Ezt egyébként alátámasztja Prasch József már idézett feljegyzése is. A néptanodák 1862/63. tanévbeli létszámáról készült jelentésből az derül ki, hogy 1 tanítója van az iskolának, akinek a nevét nem ismerjük. Továbbá azt is megtudjuk a jelentésből, hogy a 6-12 éves tankötelesek közül a 44 fiúból 22, a 32 lányból csupán 10 jár iskolába. Vasárnapi vagy ismétlőiskolába 9 fiú és 11 leánytanuló járt.¹⁷ Kotnyek István munkájából tudjuk, hogy 1871 és 1873 közt Martincsevics Ferenc volt a náprádfai tanító.¹⁸

Mint azt Göntér Gábornak a Tanító Testület novai járáskörének üléseiről készült tudósításaiból ismerjük, 1880-81-ben Náprádfán ifj Kovács Sándor a tanító, akit 1882-ben éppen a tudósító, Göntér Gábor követett. Ő 1882. októberétől 1895-ig tanított a község iskolájában.¹⁹ Itt sem tagadta meg magát. Ha nem is írt oly elkeseredett hangú újságcikket („vitriolba mártott tollal”), mint Kisszigetről, azért innen is küldte tudósításait, szépirodalmi cikkeit. Naplójában, cikkeiben, tudósításaiban, több esetben konkrétan szól az iskoláról, az iskolai viszonyokról.

1887-ben ezt írta naplójába: *„Működésem különben megteremtette 5 évig gyümölcsét: régi, rozzant iskolai helyiséget alkalmasabb helyre épített, elég czélszerű új váltotta fel.”*

A korábbi iskola egy fából épült, zsuppal fedett épület volt, az újról nem tudunk semmit.

A Zalai Tanügyben két alkalommal is említést tesz az iskolaépítésről egy-egy írásában. Az elsőből mindjárt ki is derül, hogy az új iskola 1883-ban épült. Göntér Gábor náprádfai tanítóskodása alatt a tanítóegylet járási körében több funkciót is betöltött. Volt pénztárnok és jegyző, továbbá rendszeresen beszámolt az ott történekről a Zalai Tanügyben és más lapokban.

1895-ben Kassára nevezték ki tanítónak, ahonnan 1920-ban tért haza családjával.

A rendelkezésünkre álló adatokból nem derül ki, hogy ki követte őt a katedrán. Az 1894: XXXIII. tc., az iskolás gyerekek anyakönyvezését is elrendelte, így szerencsés esetben már az 1894/95-ös tanévben iskolába járó gyerekek neveit, létszámát is megismerhetjük. A tanítók aláírása azonban sok helyen hiányzik ezekből az anyakönyvekből. Így van ez Náprádfa esetében is. Az első év, amelyből ismerjük a tanulók létszámát 1896. 1903-ból pedig már a tanító nevét is tudjuk: Cseh Joákim-nak hívták. Ő az 1906/07-es tanév végéig tanított Náprádfán.

Egy 1906-os adatból megtudjuk azt is, hogy a 6 osztály egy tanterembe jár, vegyes osztottban, és az iskolát Náprádfa és Csertalakos rk. hitközségek közösen tartják fenn.²⁰

1910-ben, Wlassics Gyula kultuszminisztersége alatt, a harmadik nagy isko-

laépítési hullám során „Náprádfán újjáépítik a régit”. Pontosabban új iskolát építenek a régi helyére. Csertalajos ekkor iskolailag elvált Náprádfától, és 25 évig nem jártak iskolába az ottani gyerekek. (Pontosabban néhány csertalajosi gyerek járt a náprádfai iskolába.)

Az iskola építéséről az alábbiakat írta Major Gyula pákai plébános: „*A náprádfai rk. Iskola olyan rossz állapotban volt, hogy hatóságilag lezárattott és a tanulók egy évig privát háznál elhelyezett tanteremben nyertek oktatást. – Mint mindenütt az uradalmak az építés akadályai, úgy itt is a Gróf Széchenyi féle uradalom baki intézősége volt ellensége az építésnek és elodázní akarta azt. De miután látta, hogy az építést mégis csak megkezdtük, mégis megfizette 2 részletben a rá kivetett 6000 és néhány Koronát. Tehát 1910-ben felépült az új iskola és 3 évvel később az új gazdasági épület is.*

Az új iskola építéséhez Csertalajos már nem járult hozzá, mert iskolailag elvált Náprádfától azzal, hogy maga építtet iskolát.”²¹

Ekkor azonban már Prasch József a tanító, aki kinevezett tanítóként került Náprádfára Cseh Joákim mellé, aki még az 1906/07-es tanévet végigtanította. Prasch Józsefet 1907. szeptember 24-ével választotta az iskolaszék rendes tanítótá.²² 1905-ben, a tanév kezdetén kezdte meg tevékenységét segédtanítóként, amellyel a falu meg lehetett elégedve, mert hosszú évtizedekig ő volt a falu tanítója, 1940-ben ment nyugdíjba. Ezt követően, 1941 tavaszán Orthaházán Pál Jenőt helyettesítette, mivel ő a visszacsatolt Muraközbe ment tanítani.²³ Prasch Józsefről van néhány életrajzi adatunk, melyeket érdemesnek tartunk közreadni, mert nem csak tanítói működéséről kapunk belőle információt.

„*Villánykövesden született 1886. október 13-án. Iskoláit Pécsen és Mohács-on, a tanítóképzőt pedig Baján végezte el 1907-ben. Oklevelének megszerzése óta Náprádfán kántortanító. Az ottani iskolaépületet 1911-ben 1910-ben sikerült felépíttetnie. A testnevelés szellemi irányítója, az iskolán kívüli népművelés rendezője és előadója és ebben a keretben gyakran rendez műkedvelői előadásokat. A Zalamegyei Ujságnak hosszú időn át volt munkatársa. Cikkei és tudósításai széleskörű ismereteiről és nagy hozzáértéséről tesznek tanúságot.*”²⁴

75 évesen, mint adatközlő vett részt a „Zala megye földrajzi nevei” című kötet elkészítésében.

A jegyzőkönyvekből jól nyomon követhető az iskola történetében történt változások.

Mint láttuk az iskola 1910-ben készült el. Az iskolaszék 1912. március 3-án arról döntött, hogy az iskola udvarán lévő melléképületet tataroztatja és mellé – azzal egybeépítve – faházat építtet. A fát a tanítói erdőn lévő fenyőfákból vágják ki. A munkák irányításával Pálos Ferencet bízták meg.²⁵

A december 1-jei ülésen az ólak, istálló újrapadlózásáról és a melléképület újraszuppolásáról határoztak.²⁶

1913. augusztus 10-én, az új tanév megkezdése előtt a tanterem, előszoba és konyha meszelését, a melléképület sározását és meszelését, valamint az udvaron lévő kút hengerre való átalakítását végeztetik el.²⁷

Egy hónap múlva, szeptember 14-i ülésük jegyzőkönyvében szerepel az iskola tervezett költségvetése.

Tanterem tisztogatás (<i>takarítás</i>)	52 Kor.[ona]
Kárból (<i>kártérítés</i>)	5 Kor.
Népnevelő portiója	2 Kor.
Kéményseprés	14 Kor.
Tanító nyugdíjas (<i>alap</i>)	24 Kor.
Tűzifa	7 Kor.
Épület biztosítás	14 Kor.
Iroda átalány	5 Kor.
Előre nem látható	30 Kor.
Tanterem fűtés	94 Kor.
Gyűlési napidíj	10 Kor.
Föld képe	22 Kor.
Ivó sajtár	2 Kor.
2 köpőedény	4 Kor. 88 fill.
Egy lavor	2 Kor.
Tanterem meszelés	15 Kor.
Méter mértékek gyűjteménye	10 Kor.
<i>Összes</i>	<i>522 Kor. 88 fill.</i> ²⁸

Az 1914. január 28-án megtartott ülésükön új melléképület építéséről, a régi árverésen való értékesítéséről döntenek, mert az már nem jó. Ebből arra következtethetünk, hogy az augusztusban elhatározott munkákat nem végezték el. A május 10-én megtartott árverésen a licit 100 Koronáról indult, végül azt Varga Antal 220 Koronáért vásárolta meg.²⁹

A jegyzőkönyvek ismétlődő fejezetét teszik ki az évenkénti iskolaszéki gondnokok leszámoltatásai, amiből kiderül, hogy a községi bírókhoz hasonlóan az iskolaszéki gondnokokat is egy évre választották.

1919. augusztus 19-i ülésükön a főszolgabíró utasítására vizsgálatot folytattak Prasch József Tanácsköztársaság alatti viselkedéséről és megállapították, hogy: „Prasch József tanító a kommunizmus ideje alatt oly viselkedést nem tanúsított, amely miatt ellene a fegyelmi vizsgálat megindítható lenne.”³⁰

1920. augusztus 22-én elhatározza az iskolaszék a tanterem, valamint az egész épület tetőzetének tatarozását és az istállóra fa metszését. (Ez az istállópadlás deszkázatának megvágását jelenti.)

Szeptember 26-án úgy határoznak, hogy a külső községekből bejáró tanulók után a tanító részére egy méter rendes hasábfát követelnek, amit az iskola udvarán apróra fel kell vágniuk. Az iskola fűtését a gyermekek látják el – a határozat szerint –, ha a hercegségtől (?) nem kapnak fát. Tekintettel a nagy drágaságra, fát nem lehet beszerezni.³¹

Az alig másfél évtizeddel korábban elkészült iskola építésekor nem járhattak el elég körültekintően, mert a falak vizesedtek. A szükséges munkák elvégzésével nyílt versenytárgyalás után három jelentkező közül Farkas Pétert bízták meg, aki a legalacsonyabb, 2.100.000 Koronás ajánlatot tette. Az iskolaszék erről 1926. július 18-i ülésén döntött.³²

1937-ben ismét javításra szorult az épület. A szeptember 4-i döntés értelmében az iskola és lakás, valamint a melléképület átcserpezésével és általános javításával Mitráncz István ortházai kőművest bízták meg, mint a legalacsonyabb árajánlatot tevőt. Ő 73 Pengőért vállalta a munkát.

A Prasch József nyugdíjba vonulása miatt megüresedő állásra az iskolaszék 1941. szeptember 16-án Balás Bélát választotta. A választás simán lezajlott, de a tanító javadalmazásában nem tudtak megállapodni. Végül a döntést az egyházmegyei főhatóság elé vitték.

Prasch József 1940. október 1-től vonult nyugállományba. A közbeeső egy évben, az 1940/41-es tanévben Major Tibor volt a tanító Náprádfán.³³ Az ő nevével a környező települések iskoláiban többször találkoztunk, mint helyettesítő tanítóval.

A V.K.M. 73413/1938. számú rendeletével Náprádfán megszervezte a második számú tanítói állást, 20 % helyi javadalom fizetése mellett. Ennek a rendeletnek Náprádfán nem tettek eleget. Az 1942. március 26-i iskolaszéki ülésen az (egyházi) elnök áthidaló megoldást javasolt, mi szerint a náprádfai és csertalakosi rk. egyházközség közös egyházközségbe egyesülve az iskolát közösen tartsa fenn. (Ezzel Csertalakosnak ismét lett volna iskolája!)

Az iskolaszék a javaslatot nem támogatta, mondván Náprádfáról 89, Csertalakosról 16, Gutorföldéről 6 tanuló jár az iskolába, ha az utóbbiak elmennének, nem kellene még egy tanító.³⁴

Javasolták az iskola községivé vagy államivá tételét. Május 28-ára rendkívüli ülést hívtak össze fenti tárgyban. Az egyházi elnök bejelentette, hogy a főhatóság az iskola költségvetését nem fogadta el, mert nem töltötték be a második tanítói állást. Varga Lajos világi elnök a második tanítói állás létrehozását továbbra is ellenezte. Az iskolaszék az ő álláspontját fogadta el.³⁵

A két hónap múlva, július 28-án tartott iskolaszéki gyűlésen Zala megye főispánja képviselőjében Dr. Medve István királyi tanfelügyelő is részt vett. A tanfelügyelő közölte a résztvevőkkel, hogy a V.K.M. nem államosítja az iskolát, a községesítés pedig felesleges, mert amúgy is a község tartja fenn az iskolát. A kérdés rendezésére, Simonffy János körjegyző javaslatát elfogad-

va, küldöttséget küldtek a megyéspüspökhöz az „iskola ügyek kegyes elintézésére”. A küldöttség tagjainak Varga Lajos világi elnököt, Gódor István és Czigány József tagokat választották.³⁶

Az 1942. augusztus 15-i rendkívüli közgyűlésen meghallgatták a küldöttség beszámolóját a szombathelyi útról. Elmondásuk szerint a megyéspüspök ragaszkodik a II. tanerőhöz. A szombathelyi Királyi Főigazgatóságon viszont azt mondták, hogy az iskola községestése kivihető. Varga Lajos világi elnök javasolta, hogy átmenetileg kérjék a politikai községet a községestítés befejezéséig vállalja át a terheket. Ezt egyhangúlag elfogadták.

Szeptember 8-án a Holczedl Henrik esperes, kerületi tanfelügyelő elnökletével tartott ülésén az iskolaszék „titkos szavazáson Balás Béláné szül. Kirsch Ottiliát osztálytanítói állásra egyhangúlag megválasztotta”.³⁷

Október 11-én az iskolaszék Balásné Kirsch Ottília számára 6 heti betegszabadságot (szülési) engedélyez. Helyettesítését férje Balás Béla végzi.³⁸

1943. május 16-án ismét téma volt az iskola tatarozása. Az isk. olaszék úgy látta, hogy ezt csak hitelből tudják elvégeztetni. 1000 Pengő felvételét szavazták meg. Ezen a gyűlésen tájékoztatták az iskolaszék tagjait, hogy az iskola községivé tételének kérése a V.K.M.-ben van.

Szeptember 5-én az iskolán elvégzendő munkákkal Nagy József helybeli közművest bízták meg 170 P-ért.

November 23-án Balás Bélánét rendes tanítóvá nevezték ki.³⁹

Három év elteltével, 1946. augusztus 4-i ülésén az iskolaszék megtárgyalta a V.K.M. 84002/1946. IV. a.ü.o. számú rendeletét, mely szerint minden 2 tanerős iskolát 3 tanerőssé kell fejleszteni, ahol a létszám a 80 főt meghaladja. Náprádfán az 1945/46-os tanévben az iskolába 120 tanuló volt, ebből 20 csertalakosi.

A képviselőtestület az alábbi határozatot hozta:

*„Képviselőtestület a rendeletet megismerve a harmadik tanítói állás megszervezésétől nem zárkózik el, de jelenben még nem tartja keresztülvihetőnek, mivel az iskolának csak egy tanterme van, hol a két tanító váltakozó rendszerrel tanít. Felvetődött még tanterem céljára egy szobának a bérbevétele, azonban sajnálattal állapítja meg képviselőtestület, hogy alkalmas szobát a községben nem tud, de a második tanterem bútorzatát sem tudná biztosítani.”*⁴⁰

Augusztus 31-én az egyházközségi és községi képviselő-testület valamint a Nemzeti Bizottság együttes ülést tartott.

Ezen az alábbiak vettek részt: Török Károly községi bíró, Bakon Ferenc és Borosán Lajos községi előljárók, Czigány József alsó, Léránt Károly, Nagy József, Nagy István, Péter Ferenc, Rákosa Ferenc, Rákos Károly, Bakon Imre, Czigány István a fenti testületek képviselőiben és Balás Béla tanító. Hiányoztak: Varga Lajos, Fitos János, Czizmadia Sándor, Molnár Gábor, Bakon Sándor, Rákos Vendel, Török Mihály, Takács József, Varga József és Tuboly Ferenc.

Az ülésnek egyetlen napirendi pontja volt: Körzeti általános iskola szervezése [Gutorföldén] Zalavármegye Tanfelügyelőjének 3101/1946. sz. a. k. leirata alapján.

A leírtakban foglaltak megismerése után az ülés résztvevői a következő határozatot hozták:

„Gutorföldre községben egyik tanterem a háború folyamán megrongálódott s jelenleg tanításra alkalmatlan. Mivel a két községnek az ált. iskolához legalább 3 tanteremre van szüksége, de jelenleg csak kettő van, így a tanterem rendbehozataláig az általános iskola megnyitásának elhalasztását kéri. Ha az említett tanterem elkészül a testületek újabb határozathozatalra hivassanak össze. Végül tanító bejelenti, hogy ezen határozattól függetlenül az I-VI. osztályokban máris az ált. iskola tanterve szerint kezdik meg a tanítást.”

A jegyzőkönyvet Balás Béla még kántortanítóként írta alá. Így szerepel az 1946/47. tanév anyakönyveiben is, majd az 1947/48. tanévben megbízott igazgatóként. Tehát ő lett a gutorföldei általános iskola igazgatója. Az 1948/49-es tanévben azonban már nem ő, hanem Jakabfy az igazgató. A következő év náprádfai anyakönyvében is mint állami tanító szerepel. Ez utóbbi jelzőt saját kezűleg írta a neve alá.⁴¹

Az 1948-1950 közti időszakról megbízhatatlanok az adataink, de a korábbi évekhez képest lecsökkent létszámból biztosra vehetjük, hogy 1948-tól az V-VIII. évfolyam tanulói már Gutorföldre jártak.⁴²

Az alsó tagozat tehát megmaradt Náprádfán. Az 1948/49-es tanévben Balás Béláné és Bányai Tivadar írta alá az anyakönyveket. Az 1954/55-ös tanév végéig Balás Béláné egyedül tanította a négy osztályt, bár a '49/50-es tanév anyakönyvén „Enyed” aláírás is szerepel. 1955 szeptemberétől azonban már másodmagával, Turbuly Lászlónéval tanítják az I-III, II-IV. osztott osztályokat 1958 júniusáig. Ugyanezen év szeptemberétől Állami Általános Iskola lett az addig „Náprádfai fiók állami általános iskola” neve, de más változás is történt. Balás Béláné és Turbuly Lászlóné helyére Török Béláné és Nagy László került. A következő tanévben Török Béláné mellett Dömötör Mária lett a másik tanító. Az 1960/61-es tanévtől az 1966/67-es tanév végéig a Török Béláné – Turbuly Lászlóné páros tanította a gyerekeket. A csökkenő gyereklétszám feleslegessé tette a két tanítót, 1967 szeptemberétől az 1971/72-es tanév végéig, a náprádfai iskola megszűnéséig Turbuly Lászlóné volt a tanító.⁴³

Rádiházai iskola:

1949-től szerveztetett az iskola.⁴⁴ A tanítás az 1931-ben épült, korábban a Bartha uraság anyjának lakóházaként szolgáló, 1948-ban államosított épületben kezdődött. A csak alsótagozatos iskolába Rádiházáról és a hozzá tartozó

lakott helyekből: Gizellapuszta, Rigóhegy, Görbő, jártak a gyerekek. Hiányos adatainknak tudható be, hogy az 1949/50-es tanév tanítójának nevét nem ismerjük. Az 1950/51-es tanévben Nika Zsuzsanna tanította a gyerekeket. A következő tanévtől 1953-ig Péntek Ferencné volt a rádiházi iskola tanítója.

1953 szeptemberétől új tanító került Rádiházára. Tóvári László ettől az évtől 1977-ig, a rádiházai alsó tagozatos iskola megszűnéséig tanított itt.

Jegyzetek:

- ¹ Új Idők Lexikona. Budapest, 1940, 2289. p.
- ² Halász Imre: Zala megye katolikus népiskoláinak és tanítóinak helyzete a Bach-korszak első éveiben. Zalai Gyűjtemény 16. Zalaegerszeg, 1980, 105. p.
- ³ Megyeri Anna: A földgömb és a harmónium. Zalai Hírlap, 1995. december 9.
- ⁴ ZML IV. 1a. Közgyűlési jkv. 593. 1891. október 2.
- ⁵ Megyeri Anna i. m.
- ⁶ ZML IV. 1a. Közgyűlési jkv. 593. 1891. október 2.
- ⁷ Kotnyek István: Alsófokú oktatás Zala megyében 1918-ig. Zalai Gyűjtemény 9. Zalaegerszeg, 1978.
- ⁸ ZML VIII. 152. Gutorfölde községi elemi népiskola iratai.
- ⁹ Megyeri Anna i. m.
- ¹⁰ ZML VIII. 152. Gutorfölde községi elemi népiskola iratai.
- ¹¹ Uo.
- ¹² Ábrahám Gézáné személyes közlése, amit ezúton is megköszönök.
- ¹³ Gutorföldei, rádiházi, szentpéterföldei általános iskolák anyakönyvei.
- ¹⁴ Turbuly Éva, a Soproni Levéltár igazgatójának szíves közlése, melyet ezúton is megköszönök.
- ¹⁵ Pákai Plébánia Historia Domus 96. p.
- ¹⁶ Pákai Plébánia Historia Domus 102. p.
- ¹⁷ ZML Zalavármegye főispáni helytartójának iratai 1864. IV. 25. 1688–2300.
- ¹⁸ Kotnyek i. m. 231. p.
- ¹⁹ Göntér Gábor: A Zalamegyei általános tanító testület novai járásköre. Zalai Tanügy, 1881.
- ²⁰ ZML VIII. 20. Náprádfa római katolikus elemi népiskola iratai.
- ²¹ Pákai Plébánia Historia Domus 145. p.
- ²² ZML VIII. 205. A náprádfai rk. egyházközségi képviselő-testület és iskolaszék gyűléseinek jkv. 1912–1946.

- 23 Uo.
- 24 Békássy Jenő: Zalavármegye feltámadása Trianon után (Zalai fejek) Budapest, 1930.
- 25 ZML VIII. 205. Iskolaszéki jkv..
- 26 Uo.
- 27 Uo.
- 28 Uo.
- 29 Uo.
- 30 Uo.
- 31 Uo.
- 32 Uo.
- 33 Uo.
- 34 Uo.
- 35 ZML VIII. 205. Iskolaszéki jkv..
- 36 Uo.
- 37 Uo.
- 38 Uo.
- 39 Uo.
- 40 Uo.
- 41 ZML VIII. 250. Náprádfa rk. elemi népiskola iratai.
- 42 Uo.
- 43 Gutorföldei és náprádfai általános iskola anyakönyvei.
- 44 ZML Hlc Rádiháza.

A társas élet és az önművelődés színterei a XX. században

A két világháború közötti idősakra jellemző virágzó egyesületi élet kissé nehézkesen indult falvainkban. A húszas évek elején, felülről irányítottan sorra alakuló levante egyesületek Gutorföldén és Náprádfán 1924-ben jöttek létre.

Ezeket nem is lehet igazi egyesületeknek tekinteni, hiszen annak egyik legfontosabb kritériuma az önkéntesség és az alulról szerveződés. Mindkét faluban egy napon, június 15-én alakították meg a levante egyesületet – ez is mutatja mesterséges voltát – amelynek elnöke Gutorföldén Zarka Károly, jegyzője Mátyai István, míg Náprádfán ugyanezeket a funkciókat Vizsy Boldizsár és Czigány Sándor töltötték be.¹

Szintén a kötelező, felülről szervezett „egyesület” kategóriájába sorolható a Gutorföldén 1930. március 10-én megalakított Polgári Lövész Egyesület, melynek elnöke Simonffy János körjegyző lett, ügyvezető elnökké Behojnik Pált, alelnökké Boronyák Károlyt választották. A lövész egyesületet 1935. december 15-én körjegyzőségi szintű egyesületté szervezték át, változatlan vezetés mellett. Nem egészen öt évvel később, 1940. január 28-án – központi utasításra, a háborús készülődés miatt – feloszlatták a Polgári Lövész Egyesületet.²

Az első „igazinak” tekinthető egyesület a Gutorföldi Körjegyzőségi Iparos Olvasó Kör volt, amely 1935. október 4-én alakult meg, és ahová lényegében a körjegyzőség területén élő és dolgozó összes iparos ember belépett.³ Az 1936-ban létrehozott Gazdakörrel már ejtettünk szót.

Az 1940. év ismét a központilag indukált „egyesületek” szerveződésének időszaka volt. Ekkor alakult meg Gutorföldén a KALÁSZ (Katolikus Agrárfjúsági Leányegyesületek Szövetsége) Náprádfán pedig a KALOT (Katolikus Agrárfjúsági Legényegyletek Országos Titkársága).⁴

A negyvenes években sportegyesület is létezett már Gutorföldén – a Kinizsi Sport Egyesület – amelynek elnöke 1947-ben Sényi József, társelnöke Bakon Imre volt.⁵ A negyvenes évek végére, az egyesületek központi feloszlása után már csak az EPOSZ (Egységes Parasztfjúsági Szervezetek Országos Szövetsége) keretében működő sportegyesület maradt az egyetlen működő társadalmi egyesület.⁶

Az ötvenes évek elején a – „kulturális forradalom” jegyében – Gutorföldén is létrehoztak egy kultúrotthont, melynek élén igazgatóként, egy 1953-as adat szerint, Horváth István állt.⁷ 1957-től az állami gazdaság külön művelődési házat üzemeltetett egészen a hatvanas évek végéig, amikor a hűtőház és a csatolt gazdasági, valamint irodaépületek megépítése előtt azt le nem bontották. Náprádfán 1966-1978 között sikeres pávakör működött, amely országos

és regionális rendezvényeken is szerepelt.⁸ A mozi a hetvenes évek elején a Kossuth utcai iskola udvari épületébe költözött, így az itt lévő tanterem a Zala Megyei Moziüzemi Vállalat kezelésébe került.⁹ A már régtől meglévő Gutorföldei Tűzoltótörség 1975. február 7-én tűzoltó egyesületté alakult át. Parancsnoka Márton Lajos önkéntes tűzoltó százados lett.¹⁰ A hetvenes években a helyi közművelődési munka legaktívabb szereplői, szervezői Iványi Gézáné, Iványi Ildikó, Török Ida és Turbuly Lászlóné voltak.

A rendszerváltással, a kilencvenes évek elején egyfajta – szinte mindenütt tapasztalható – megtorpanás volt érzékelhető a helyi kulturális életben is. Különösen az anyagi feltételek voltak azok, amelyek megingatták a helyi közművelődést. Az évtized végére, a XXI. század elejére azonban újra a fel lendülés jelei mutatkoztak.

1995-ben megindult havi ciklikussággal a Gyertyaláng c. folyóirat a római katolikus egyházközség, valamint az önkormányzat közös kiadásában. A meglehetősen leromlott állagú kultúrházat 2001 tavaszára teljesen felújították, szabadtéri színpadot építettek a faluban, 2002 októberében pedig a volt tűzoltószertár épületét tetszetős Kézműves Házzá alakították át. Több új civil szerveződés is létrejött vagy újjászerveződött ebben az időszakban, mint például a Polgárőrség, Sportklub – női foci szekcióval –, Horgászegyesület, Lovasklub.

Jegyzetek:

¹ ZML Egyedi, vegyes iratok gyűjteménye 1439. és 1440. sz. letét.

² ZML Egyedi, vegyes iratok gyűjteménye 2335. és 3340. sz. letét.

³ ZML Egyedi, vegyes iratok gyűjteménye 3384. sz. letét.

⁴ ZML Egyedi, vegyes iratok gyűjteménye 4375. sz. letét. Vö. Gyertyaláng, 1999. március.

⁵ ZML Gutorföldei körj. ir. 356/1947.

⁶ ZML Gutorfölde képt. jkv. 1948. szeptember 28.

⁷ ZML Gutorfölde KT ir. tü. jkv. 1953. szeptember 12.

⁸ Turbuly László és felesége szíves közlése.

⁹ ZML Gutorfölde KKT ir. vb. ü. jkv. 1972. szeptember 15.

¹⁰ ZML Gutorfölde KKT ir. tü. jkv. 1975. február 1.

Gutorföldei leventék

A gutorföldei KALOT 1937-ben

A megyei bajnokságba feljutott gutorföldei futball csapat 1959-ben

A futball csapat az 1980-as években

A megyei bajnokságot megnyert futball csapat 2004-ben

A sportpálya bejárata az öltözővel

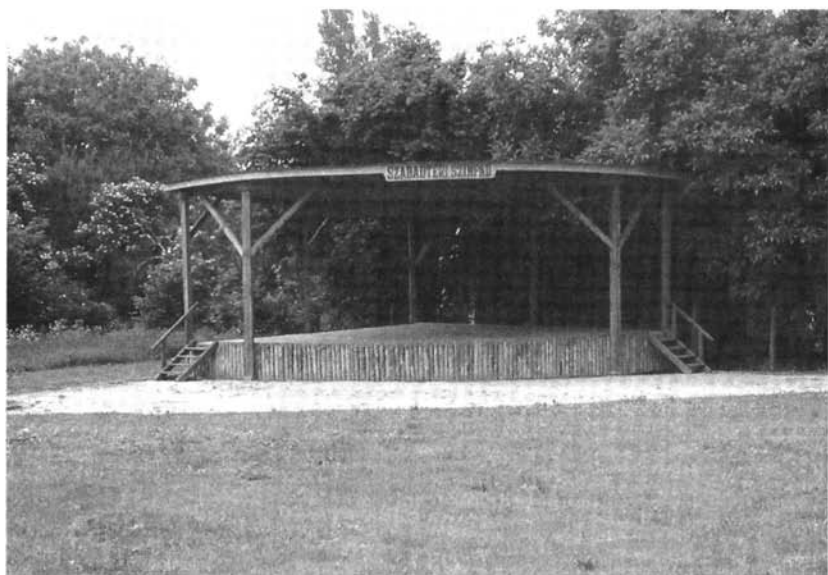
A náprádfai kultúrház épülete

A kukorica csuhé tanfolyam résztvevői a XX. század derekán

A felújított művelődési ház

A szabadtéri színpad

A Kézműves Ház

A víztározó, mint leendő horgászparadicsom

Hitélet, lelkipásztorok, út menti keresztek

Amikor a honfoglaló törzsek Zala megyét megszállták, itt már keresztény lakosságot, egyházi életet, templomokat találtak. Sőt számukra sem volt ismeretlen a keresztény hit, hisz többen – így a törzs feje, Búlsú is, akit Bizáncban kereszteltek – keresztény volt.

A Gutorföldre vonatkozó első ismert egyházi említés viszonylag korai, 1270-ből való. A település ekkor a környező falvakkal együtt a Szent László által alapított zágrábi érsekség bekcsényi (ma Becsehely) főesperesi területéhez tartozott.¹

Az 1334-es összeírásból tudjuk, hogy a falu temploma Szent Miklós tiszteletére volt szentelve. 1501-ben a templom még állt, de plébánosa már nem volt.² A török által lerombolt falunak elpusztult a temploma is.

Az újraterülepítést követően hamarosan rendbe hozzák templomukat is. Ekkor azonban már Páka filiája volt a falu. A helyreállított templomot 1720-ban szentelték fel Szent István tiszteletére.³ Mint látjuk a gutorföldi templom is – a pákaihoz hasonlóan – elveszítette korábbi titulussát.

A pákai plébánia és filiái területén az 1700-as évek elején csak Pákán és Gutorföldén volt templom.

A gutorföldi Szent István kápolnát a kegyúr gutorföldi nemesi családok építették újjá nagyon szerény alakban. Ugyanis a templomnak még tornya sem volt. Volt viszont két harang, melyből az egyik a templom előtt felállított faállványon függött, a másik a faluban egy almafán volt elhelyezve. A templom belső felszereltsége is nagyon szerény lehetett. Említésre méltó, hogy volt ezek közt egy ezüsből készült kehely is.

A templom körül volt a temető, melyben nem csak a gutorföldiek, hanem a náprádfiaiak is temetkeztek. A szertartást gyakran nem pap végezte – feltehető, hogy a távolság, a rossz útviszonyok, vagy épp a kevés pap miatt – hanem a kántortanító, de a hívek maguk is temették halottaikat. Pákáról a pap évente 2-3 esetben ment ki temetni.⁴ Előfordult azonban olyan temetés is, mely nagy papi – egyházi – szertartással zajlott.

„A templom építésének idején élt Gutorföldén Nemes Mátay János igaz katolikus férfit, aki emléket hagyta hátra, azáltal, hogy halála előtt már megcsináltatta koporsóját, s utolsó betegségében azt szemlélte, s mint örökös lakásában, benne gyönyörködött. Meghalt 82 éves korában, s mint kiváló nagylelkű férfit a gutorföldi kápolnába temették nagy pompával, hét pappal kísérvé 1757-ben. A plébános, Borsos József sirja fölött gyászbeszédet is tartott. Következő évben a felesége is, Nemes Zöldelly Ilona 42 éves korában meghalt, kit szintén a gutorföldi kápolnába /a szószék alá/ temettek el a férje mellé.”⁵

A templom az 1930-as években

Feltételezhetően a templom újjáépítésében vállalt szerepe miatt tartották ily nagy becsben, erre enged következtetni a templomban történt temetés is. Szili János szombathelyi megyés püspök Gutorföldét plébániává akarta tenni, de a hívek anyagi helyzetük miatt ezt nem tudták vállalni. Mint mindenütt, így a pákai filia területén is meghatározták az egyházi szolgáltatások díját, valamint számba vették vagyonukat.

Az 1778. évi Canonica Visitatio szerint „Az isteni szolgálatokat az *Instructis Venerabilis Cleri Sabariensis* előírása szerint két vasárnapon a pákai, a 3. vasárnapokon pedig a gutorföldei templomba tartják. A filiának van paplakása, melyben a házi nép számára külön van hajlék 1 szobával, melyet a gutorföldei és a náprádfai hívek tartoznak tatarozni a házzal együtt.

Egyházi szolgáltatásokért a plébánosnak:

<i>Az Eszterházi hercegség</i>	<i>15 akó,</i>
<i>a Gróf Erdődy</i>	<i>10 akó,</i>
<i>a gutorföldi nemesek</i>	<i>5 akó bort adnak.</i>
<i>Lélekpenz gyanánt minden lakós</i>	<i>15-15 krajcárt.</i>

<i>Stóla díjak:</i>	<i>keresztelés</i>	<i>15 kr,</i>
	<i>keresztelésért a keresztszülők</i>	<i>4 1/2 kr,</i>
	<i>beeresztésért 1 üveg bort, 1 font húst, perezet és 3 kr-t,</i>	
	<i>házasságért</i>	<i>1 forintot,</i>
	<i>házassági hirdetés</i>	<i>6 kr,</i>
	<i>házassági szabad stóla</i>	<i>2 forint,</i>
	<i>temetés a keresztág ruhák 2/3 része és 36 kr,</i>	
	<i>ünnepélyes rekviem</i>	<i>30 kr,</i>
	<i>hirdetési bizonyítvány</i>	<i>30 kr,</i>
	<i>anyakönyvi kivonat</i>	<i>30 kr,</i>

Vízkereszt járáskor minden háztól 1 sonka, 1 kenyér, vagy pedig 6 krajcár.

A kántortanító járandóságai:

Minden község 1-1 szekér fát szállított.

<i>Stólától:</i>	<i>temetésért</i>	<i>15 kr.</i>
	<i>búcsúztatás halotti</i>	<i>15 kr.</i>
	<i>halott harangozás</i>	<i>3 kr.</i>
	<i>keresztági ruhák</i>	<i>1/3-a,</i>
	<i>ünnepélyes rekviemért</i>	<i>15 kr.</i>

Gyermekek tandíja:

<i>akiket írni tantit</i>	<i>22 1/2 kr.</i>
<i>akiket olvasni tantit</i>	<i>15 kr.</i>

Övé még a beszedett vízkereshti sonkák és kenyerek 1/3-a.

Mint láttuk a tanító volt egyben a harangozó is. Ekkor a gutorföldi templomnak 154 forintja volt kiadva 6 %-os kamatra egyeseknél, de a kamatai nem folytak be rendesen. A nemes község a húskimérés jogát 1777-ben a templomra ruházta át, innét van a templomnak évi 12 forint jövedelme. Jámbor adományokból évenként 3 forint jövedelme van, mely elmegy gyertyákra, mosásra. Minden jel arra vall (nincs öröklámpa, ciborium, monstrancia, olajra kiadás), hogy az oltáriszentséget nem őrizték a templomban.”⁶

Az egyházi szolgáltatások közt szerepel a „keresztági ruhák” fogalom, melynek jelentése a következő: régen a halottat a háznál ravatalozták föl és lezárt koporsóban vitték ki a temetőbe. A koporsót 4 ember által, vállon vihető, fából készült, úgynevezett „Szent Mihály lová”-ra tették és vitték a temetőbe. A gyászmenet élén vitték a halott keresztjét, melyre felkötöttek egy törülközőt, amit a temetés után a pap, vagy a kántor kapott meg.

A pákai plébánián 1811. évben tartott egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint Sághy János a plébános, aki az isteni szolgálatokat vásár- és ünnepnapokon a délutáni keresztény tanítással, az Instrukció előírásaihoz híven, pontosan megtartja, az anyatemplomban minden vasárnap, a gutorföldi templomban

pedig minden harmadik vasárnap, a kettős-ünnep másnapján és Szent István király ünnepén van szentmise.

Feltehető, hogy Sághy idejében, valószínűleg az új püspökség felállításával keletkezett a szokás, hogy a gutorföldi istentiszteletek vasárnapjain a materban [Pákán] is megtartják az ünnepélyes istentiszteletet nagy misével és predikációval, ami – ha az 1778. évi Canonica visitatio szövegét helyesen értelmezzük – Sághy ideje előtt nem volt meg.

A gutorföldi templom továbbra is a maga szegényes állapotában van. Az isteni szolgálatok a szokott rendben történnek. A gutorföldiek és náprádfaiak a celebráló papnak reggelit, a lovaknak istállót adnak. A filia minden községének van temetője, Gutorföldének 1778-tól, Náprádfának 1783-tól. Ezek természetesen új temetők. A gutorföldi temető egy évszázad múlva kicsinek bizonyult, mert 1894-ben a község 60 forintért 3171 négyszögöl területet szándékozott vásárolni a temető bővítésére. Ez ekkor nem valósult meg, mert csak 1926-ban szentelték fel az új temetőt.⁷

A fentebb említett 1778-as vizitációs jegyzőkönyv szerint a gutorföldi templomnak 1587 Ft 11 krajcárja van, 6 %-ra kiadva a gutorföldieknél, a templom kétkulcsos ládáját Dervalics Antal őrizte. A templom jövedelme a nemes községtől átengedett húskimérési jogból, perselyből, és 100 Ft-ot kitevő búcsúi helypénzből van. A szükséges javításokat a templom pénzből fedezik, ha pedig nem elég, akkor a gutorföldi nemesek adják össze a hiányt.⁸ 1841-ben Legáth Gábor Páka plébánosa. Ez idő tájt nem sok feljegyzés van a Historia Domus-ban az egyházi szolgáltatásokról és egyéb egyházi ügyekről, valószínűleg változások sem történtek. Van azonban a Historia Domusban egy följegyzés, melyből arra lehet következtetni, hogy az egyházi élet élénk volt.

A bejegyzés a következő:

„Figyelj! Születése után ágastai vallást követő Ballahidai Novák József, mint egy 28 éves nőtlén mostanság Tekintetes Dervarits László ur kocsisa Gutorföldén, az egy igaz és üdvözítő R.Kat. Anya Szent Egyházba, minden világi nyერesség reménye nélkül, egyedül Isten kegyelme által lelkiismeretének és meggyőződése után visszatérő szándékát április 18-án jelentvén általam a szükségességben eleve megtanítva Pünkösdhétfőn május 31-én a gutorföldi kápolnában számtalan hivek jelenléte mellett Nemes Fercsák Károly és Ágilis Bonczók Károly bizonyságok lévén nyilvánosan fel is eskettette és így beavattatott Krisztusnak az igaz hívők boldogítójának egy és egyedül üdvözítő aklába az R.Kat. Anya Szent Egyházba. Miképen a sár a fazekas kezében vagyon, hogy abból valamit készítsen, úgy az ember sorsa annak kezében vagyon aki őtet teremtette. Legáth”⁹

Említésre méltó, hogy a gutorföldi kápolna tornyát 1850 körül építették, ekkor a kápolna felújítása is megtörtént. A legjelentősebb átalakítást az jelen-

tette, hogy a kápolna temető felőli, déli oldalán lévő bejáratot megszüntették és az újonnan épült torony alá nyitottak új ajtót.

A Tófeji hegyi, Gáni hegyi birtokosok 1908-ban építették a tófeji hegyen lévő kápolnát. Az építési költség nagyobb hányadát a Zágráb mellől 1905 körül Rádiházára költözött Bartha család viselte. (A kápolnát 2002-ben felújították.)

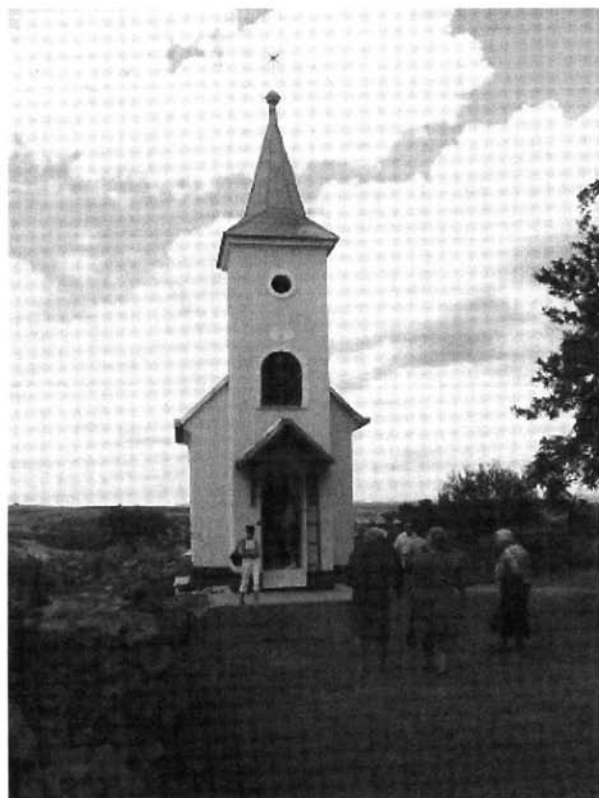
1909. évben azt olvashatjuk a Historia Domusban, hogy a gutorföldi kápolnában továbbra is minden hónap harmadik vasárnapján van mise, melyen a náprádfai, szentpéterföldei és csertalakosi hívők is részt vesznek. Ezen községek lakói a pákai templomba szentmisére ritkán mennek el.¹⁰

„A gutorföldi kápolnának két harang volt a tornyában. 1916-ban a nagyobb harangot a hadsereg elkobozta, hogy anyagából ágyút készítsenek. A harangot a toronyból egy csúszó szerkezeten eresztették le a földre. A haranggal utoljára – mielőtt leeresztették volna – hosszan harangoztak, a hívek kik ezen aktuson a kápolnánál voltak, hangosan imádkoztak a békéért. Ahol a harang földet ért ott lyukat vágott a földben, ezt a helyet a hívek több éven át virágkoszorúkkal díszítették, így emlékezve úgy a harangra, mint a frontokon szenvedő szeretteikre. 1926-ig a kápolnának csak egy – a jelenleg is meglévő – kis lélekharangja volt. A templom nagyobbítása és tatarozása 1921-26 között történt. Ekkor a templomot keleti irányba 6 méterrel hosszabbították meg. Felszentelésére 1926. augusztus 20-án, a búcsú napján volt. Ugyanakkor szentelték fel az elviitt harang helyett vett új nagy harangot. Ezen a következő felirat olvasható: Gyertek áldozatra hív keresztények Gutorföldre 1926. évében” A templom nagyobbítása és a harang vásárlása a négy község – Gutorföldre, Náprádfa, Csertalakos, Szentpéterföldre – katolikus híveinek közadakozásából és közös, ingyenes munkájával volt megvalósítható. Gutorföldre 1928-ban lett önálló lelkészség. Ekkor került át az egyházi anyakönyv vezetése Pákáról Gutorföldre. A plébániához tartozott még Rádiháza és Görbő pusztja. Gutorföldre ugyanezen településekre kiterjedően körjegyzőség is volt. Első körjegyzője Veszprémi Gyula, 1926. évben halt meg. Eltemetve az akkor felszentelt új temetőben első halottként lett.

Az új lelkipásztornak 1933-ban a kihalt Zarka Károly földbirtokos házát vásárolták meg, mely a falun átfolyó patak partján a községi hid mellett volt. A nagyobb árvíz a paplakást többször elöntötte.”¹¹

A plébánia községeinek lakossága ekkor: Gutorföldre: 1155 fő, Náprádfa: 544 fő, Szentpéterföldre: 542 fő, Csertalakos: 185 fő volt.¹²

„1928. Új curatia lett Gutorföldre. Az első curatorát, Farkas Józsefet, 1928. július 15-én iktatták be hivatalába ünnepélyes körülmények közt. Jelen voltak Pehm József, zalaegerszegi apátplébános, mint püspöki biztos, Major Gyula a pákai esperes plébános, Bödy Zoltán vármegyei alispán, dr. Csák Károly egy. képviselő, Vitéz Barnabás István dr. ker. tanfelügyelő, Beznicza Péter

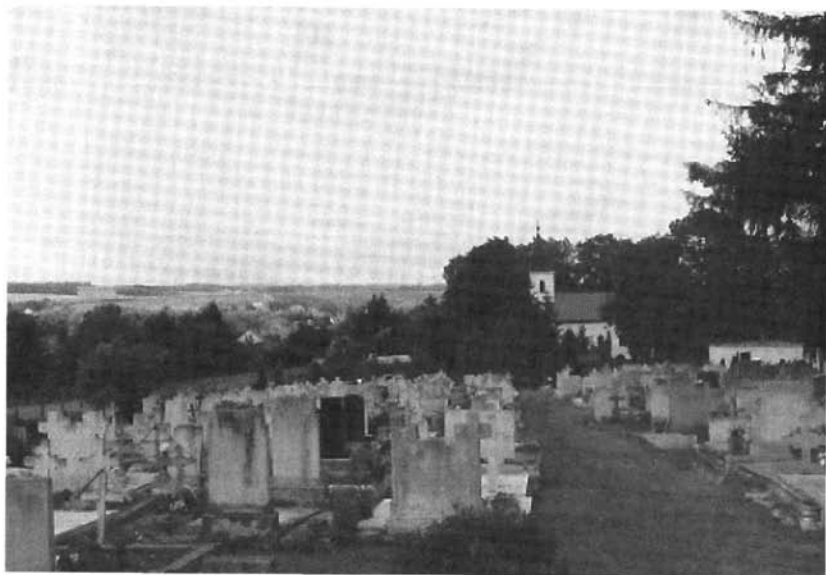
A Tófej(Öreg)-hegyi kápolna a felújítás után

pákai körjegyző és a helyi intelligencia. Az ünnepély után a hitközség szeretetlakomát adott a helybeli vendéglőben.”¹³

A templomot előbb 1953-ban, majd a hívek jelentős támogatásával, részvételével 1994-ben újítták fel. Ekkor új, széles betonlépcsőt is építettek, hogy a hívek könnyebben megközelíthessék, továbbá portalánított utat készítettek a temetőhöz. 1995. júniusában szentelték újra.¹⁴

Felújításra került a régi paplakás helyett 1966-ban épült plébánia épülete is. A plébánia területén a következő helyeken volt búcsú: Gutorföldén a Szent István király tiszteletére épült templom ünnepén, augusztus 20-án. Erről a búcsúról már 1777-ben említést tesznek, akkor, mint a templom napjáról. „Sz. István Kyrály napján egyház napja tartatván...”

Tófej hegyi kápolna védőszentje tiszteletére Sarlós Boldogasszony napján, július 2-án, vagy azt követő első vasárnapon tartottak és tartanak búcsút.

A felújított templom a temető felől

Készülődés a hegyi búcsúra Káli Dezső pincéjénél

Út menti keresztet – házuk elé, szőlőhegyi, mezei birtokukra – természeti csapás elhárítására (könyörgésként, kiengesztelésként), más esetben hálából – betegségből való felépülés, fogságból való szabadulás vagy más szerencsés esemény emlékére – állítottak.

„Rádiházáról Tófejhegyre menet a hegygyepűt elhagyva korábban volt egy fakereszt bádóg Krisztussal. A hegybirtokosok állíttatták, a keresztbe vésett évszám tanúsága szerint 1837-ben.

A Gánihegyi fakeresztet 1905-ben az ott lakó Szabó család állíttatta. Az idők során többször följújítták, 1963-ban pedig új keresztet állítottak helyette.

Baloghegyre, 1867-ben, a kiegyezés emlékére [?], a hegyi birtokosok állíttattak egy kőkeresztet. A keresztnél június hónapban szoktak misét tartani.

A falu közepére - a később épített iskola elé - 1806-ban a község lakói emeltettek egy kőkeresztet, melyet az iskola államosítása után a templom-feljáróhoz helyeztek át.

Káli János gazdálkodó Amerikából való visszatérése emlékére 1909-ben állított kőkeresztet háza elé, mely akkor Rádiháza felől a falu első háza volt.

Boronyák Károly földbirtokos az I. világháborúban tett fogadalmát beváltva 1926-ban emeltetett egy kőkeresztet a háza elé. 1972-ben az ÁFÉSZ bolt építése miatt a novai útelágazóhoz helyezték át.

Léránt József és neje Gizella pusztán állíttatott egy kőkeresztet 1927-ben.

A gutorföldi temetőben a temetőszentelésével egy időben is állítottak fakeresztet bádóg Krisztussal, így 1928-ban két kereszt volt a temetőben.”

– írta Ábrahám Géza már többször idézett kéziratában.

Az 1990-es évek elején, a falu Ortaháza felőli végén egy fa feszületet állítottak, rajta bádóg – „pléh” – Krisztussal.

Náprádfán egy Szent Flórián szobor (Jókai u. 60.) állításával igyekeztek megvédeni a falut a tüzesetektől. A rajta látható évszám szerint 1856-ban állíttatták. A temetői út kezdeténél álló keresztet „Török István és testvérei” állíttatták 1875-ben. A temetőben lévő kereszt pedig 1894-ből származik.

A Jókai u. 88. számú ház előttit pedig 1909-ben emelték. A Jókai u. 136. számú ház előtt is áll egy kőkereszt. Ezt Sebők János 1907-ben állíttatta Tompa Ferenc emlékére.

Újmajorban 1952-ben emeltek egy kápolnát. Rádiházi majorban a Bartha család ideköltözésével egy időben egy ágasfára tettek föl egy kis harangot. A major államosításakor a harangot ismeretlen személy az egyik istálló padlásán eldugta. Előkerülése után Török László, a gazdaság akkori vezetője állíttatott egy „Göcseji” stílusú haranglábat és erre tették föl a harangot, de ekkor már inkább idegenforgalmi látványosságot szolgált.¹⁵

Török László erről így ír a ménes történetét megörökítő könyvében: “1986-ban a székely-kapu és étterem közti fás-ligetes térben került elhelyezésre a haranglába. Ennek előzménye az, hogy jóval korábban a régi tehénistálló

(most 24-es lóistálló) átépítésekor a hozzáépített kéziszerszámos kamra bon-tásakor előkerült egy kisméretű harang, mely nagyon szép motívumokkal van díszítve és 1867 Zagreb felirattal jelölve. Meggyőződésem szerint, mivel erre már senki más felvilágosítást adni nem tudott, története a következő: A Bertha család idetelepülésekor 1910-12 táján Csáktornya melletti Pankovácra az asszony, Bólists Mária hozta magával apja, Bólists István bir-tokáról. (Ez akkor Horvátország volt Zágráb fővárossal.) A harang akkori funkciója volt az uradalmakban a munkakezdésre, ébresztőre, ebéd-vacsora időre figyelmeztetni az akkori fizikai cseléd alkalmazottakat, vagy egyéb rendkívüli esemény (tűz) esetén szólaltatták meg. A harangnak kikopott a szíve (ütője) és ezért kerülhetett a lomtárba. Ezt a hiányt Vass László helyi plébános közbenjárásával, a harangöntővel pótolattuk és most az elkészült haranglábbal együtt emlékeztetnek a régmúlt időkre.”¹⁶

Minthogy mindkét állítás a kopó emlékezeten és feltételezéseken alapul, így teljes bizonyossággal talán soha sem derül ki az igazság.

A második világháborút követően jelentős változások történtek az egyház életében. A papok egy része – élükön a magyar katolikus egyházfővel – nyíltan szembefordult az új renddel, míg más papok elfogadták azt, sőt támogatták is annak törekvéseit. Az utóbbira példa, a gutorföldei plébános, aki 1950-ben levelet írt Rákosi Mátyás akkori miniszterelnök-helyettesnek, és ebben támogatta a MDP politikáját.¹⁷

Baloldali érzelmeiről más forrásból is tudomást szereztünk. „Természetesen arról is szólni kell, hogy a papok között is akadtak olyanok, akik ezektől a politikai megnyilvánulásoktól távol tartották magukat. Ilyen volt például az akkori gutorföldi plébános, aki demokratikus érzelmű, a néppel igazán együtt gondolkodó ember volt.”¹⁸

A falu lakossága soha nem volt bigottan katolikus, de az is igaz, hogy a reformáció alatt sem hagyta el hitét. Legalábbis erre utaló adatot nem találtunk. Birtokosai vallásossága folyamatosan biztosította a hitélet gyakorlását.

Vallásosságuk bizonyítékának tekinthetők – a templom meglétén túl – az út mentén állított keresztok, hegyi kápolnák. Ezeket a kereszteteket aztán meg is tisztelték. Az előttük elmenő férfiak kalapot emelve köszöntötték, az asszonyok, gyereknek pedig keresztet vetett.

A reggeli, déli vagy estéli harangszó hallatán szintén hasonló módon jártak el, miközben megálltak az éppen folytatott munkával a harangozás időtartamára. A hitbuzgóbbak rövid imát is mondtak.

A két világháború között vallásos egyesületeket, mint a KALOT és KALÁSZ is létrehozta a faluban.

Rendszeresen indultak zarándokutak a búcsújáró helyekre, ahova a falu lakói együtt, egy zászló alatt vonultak. Ezzel is kifejezve együvé tartozásukat.

Kőkereszt a Balog-hegyen

Kőkereszt a Proszonyák partnál

Fakereszt a temetőben

A Szent Flórián szobor Náprádfán

Kőkereszt a náprádfai temetőben

A templom belseje

Bérmálkozók 1972-ben Vass László plébánossal

Elsőáldozók 1974-ben Vass László plébánossal

Jegyzetek:

- ¹ Holub József: Zala megye története a középkorban I.
- ² A Szombathelyi Egyházmegye Névtára (SzEN) Szombathely, 1972. 141–142. p.
- ³ Pákai Plébánia Historia Domus 7. p., SzEN.
- ⁴ Uo. 10. p.
- ⁵ Uo. 13. p.
- ⁶ Uo. 66–74. p., 1778. évi Canonica Visitatio jkv..
- ⁷ ZML IV. 1a. Közgyűlési jkv. 99. 1894. május 2.
- ⁸ Pákai Plébánia Historia Domus 83., 84., 92., 93. p.
- ⁹ Uo. 104. és 105. p.
- ¹⁰ Uo. 138/6.
- ¹¹ Ábrahám Géza kéziratából.
- ¹² KSH Népszámlálás 15. köt. 340. p.
- ¹³ Pákai Plébánia Historia Domus 159. p.
- ¹⁴ Mátay Rita Gutorfölde közlése 2003.
- ¹⁵ Ábrahám Géza i. m.
- ¹⁶ Török László: A rádióházi ménés története 1912–2000. Kapu Bt. [h. n.] 2002, 134. p.
- ¹⁷ Magyar Nemzet – Dokumentum – 2001. június 5., kedd.
- ¹⁸ Sorsfordító évek Zalában. Visszaemlékezések az 1945–1948-as évekre. Zalaegerszeg, 1985, 59. p.

A település néprajza

A falu – ez alatt Gutorföldét és Náprádfát együtt értjük – nevéből arra a következtetésre jutottunk, hogy magyar telepítésű faluról van szó, amely a gyepűvonal területéhez tartozott. Így elképzelhető, hogy nem volt korábbi előzménye, de az is, hogy korábbi lakói elhagyták, így ha volt is, nem őrizte meg korábbi esetleges szláv nevét.

Gutorföldre korai telepítésére utal temploma védőszentjének neve; Szent Miklós, amely keleti keresztény hatást mutat.

A török által elpusztított középkori faluról nincsenek sem írott, sem tárgyi emlékeink. Ezek hiányában nem tudjuk milyen volt a településszerkezete, hol helyezkedett el a falu, csak feltételezhető, hogy a templom környékén. Ugyancsak feltételezés, hogy ennek a falunak a helyén épültek fel azok a házak, melyeket a XVIII. században „Füzes pusztának” hívtak, vagy ez a név korábbi településrész helyét őrizte meg számunkra. Régészeti kutatás hiányában csupán ezekre a feltevésekre vagyunk utalva. Azt is feltételezzük, hogy az 1715-ben, a Vas megyei Sidahegyről szökött három jobbággyal hozta ottani kultúráját, hagyományait és szokásait. Ez minden bizonnyal itteni környezetük kialakítására is hatással volt.

Mindkét falurész a Göcsej néprajzi tájegységhez tartozik. Szentmihályi Imre, a kiváló néprajzkutató ezeket jegyezte fel róluk kutatónaplójában 1955-ben, gyűjtőútja során:

Náprádfa

„Egyutcás, szalagtelkes utifalu.

Pesty Frigyes közölte (1864) hagyomány szerint Bakon Balázs szállotta volna meg.

Zsúptetős, boronafalu épületek, füstöskonyhás házak voltak egykor a faluban. 1955-ben még több régi, jórészt már kéményesre átalakított házat lehetett találni. Jellemző a faharangláb is. Nagyon szép öv. Salamon Jánosné kétosztatú, zsúptetős, keményfából faragott pajtája, mely 1967-ben a zalaegerszegi Göcseji Falumúzeumba lett áttelepítve.”

Gutorföldre

„*Umenti, soros falu, téglalap alaprajzú épületekkel (1860. évi kataszteri térkép)*

1912-ben néhány család költözött ide a Bácskából. A falunak azt a részét, ahol megtelepedtek, Bácskának nevezik. Az Iparos utcában pedig korábban főleg iparosok laktak.

A korábban általános füstöskonyhás házak az 1950-es években teljesen eltűntek. 1952-ben kettő, 1959-ben már csak egy füstöskonyhás ház volt a faluban.

Míg 1945-ben Gutorföldén még 30 zsuppal fedett borona pajta volt, addig

1960-ra ezek is eltűntek. *A Baló hegy* [valójában Balog] *a hagyomány szerint egy Baló nevű török basáról nyerte a nevét.*"¹

Tóth János „Göcsej népi építészete” című munkájában az alábbi épületeket, építményeket tartotta említésre érdemesnek.

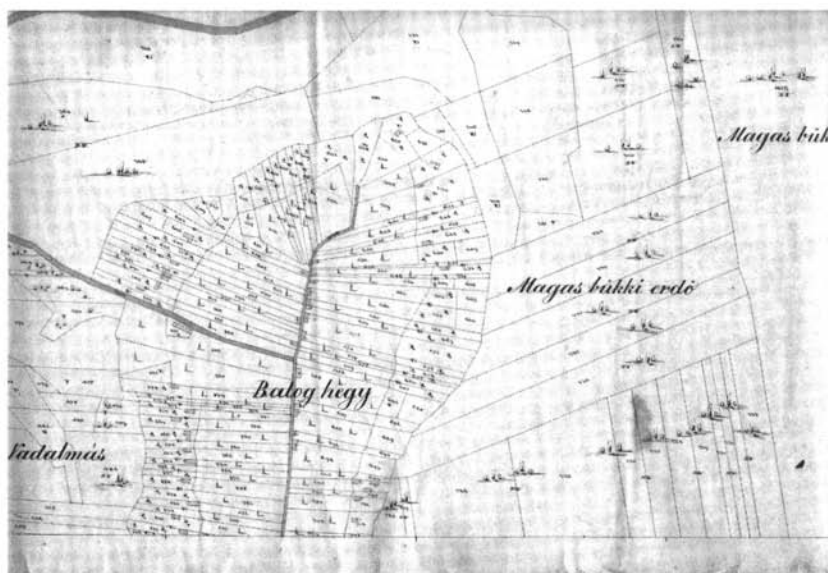
“Náprádfa

*Kétharagos, a lengés irányában, kitámasztott, háromszlopos fa harangláb, téglalapfalra épített fiatalpon, négy oszlopon álló fedett alsó tetővel és gúla alakú sisakkal. A múlt század [XIX.] második fele körül épült. Faluképi jelentőségű”*²

Közli továbbá a 74-75. sz. lakóház alaprajzát, valamint a Fő út 67. sz. alatti pajta fotóját és annak zárszerkezetéről készült részletfotót.

Gutorföldén ő már nem talált említésre méltó épületet.

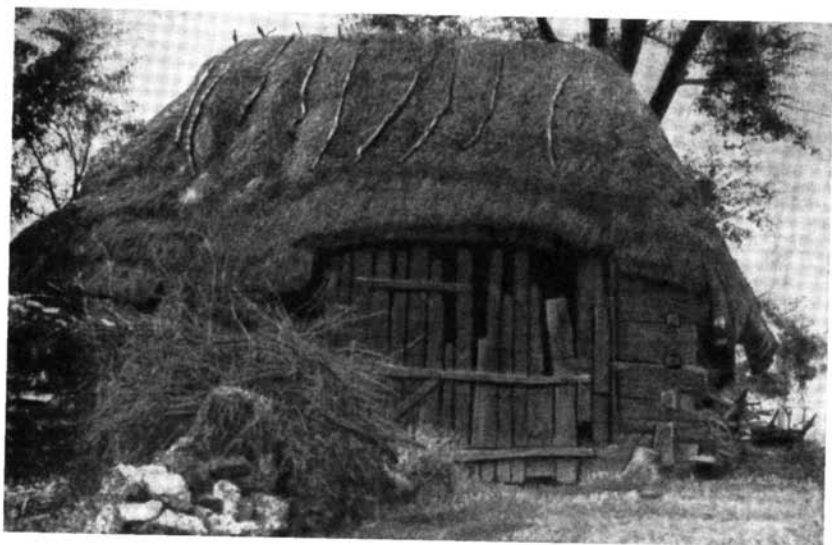
Meglepő, hogy a két településen nem alakultak ki a Göcsejre oly jellemző (és a szomszédos községekben, pl. Ortaházán, Pákan is megtalálható) szeges-szeres településű kerített házak.

A Balog-hegy egy 1860-as térképen

A náprádfai harangláb Tóth János könyvében

A náprádfai pajta Tóth János könyvében

Vizsgált falvainkban már a szalagtelkek domináltak a XIX. században is, amikor a lakóépület az utcára merőlegesen épült, ezt követték a telek hosszában a gazdasági épületek.

Nem véletlen, hogy családi osztozkodásoknál keresztben tudták csak megosztani a telket. Így érthető, hogy egy telken egymás mögött két, néhány esetben három család lakóháza is állt.

Érdekes az a tény is, hogy nagy a nem fából épült épületek – lakóházak – aránya az összeshez viszonyítva. Ennek oka abban is keresendő, hogy a falvak határában kevés volt az erdő. Gutorfölde birtokosai kisnemesek, az ő birtokaik is aprók voltak. A falu határa is kicsi volt, pl. a Magyarósi rész akkor még Ortaházához tartozott. 1728-ban ugyan azt írták Gutorföldéről, hogy: „tüzi és épületfájuk elegendő van”, de ekkor összesen 16 család él a falu 9 házában.

1777-ben, a kilencpontos kérdőívre adott válaszokban ezt vallják: „Kimért erdőknek ugyan nincsen, de Földes és Uraink engedelmekből, meg eddig magunk határában is mind épületre, mind tüzre való Fánk elegendő volt.”

Náprádfán hasonló a helyzet. Ugyancsak 1728-as adat: „Tüzifájuk, gerendának, deszkának, edénynek és más faeszköznek, valamint kisebb épületnek való saját szükségletükre elég van.”

Ellenpéldaként álljon itt, hogy a környező Eszterházy birtokhoz tartozó falvakban lakó jobbágyok saját lakóházuk felépítéséhez ingyen kaptak fát az uradalom erdeiből. Ezt az urbáriumban is rögzítették.

Fenti megállapítás ugyanúgy érvényes a szőlőhegyi épületekre is. Ezekben a pincékben egy másik érdekes dolog is megfigyelhető, ami azonban már kicsit szociográfia is. Ezekhez a falvakhoz tartozó szőlőhegyeken előbb megindult a „modernizáció”. Előbb kikerültek a szemeskályhák a szobákból és a főfás prések a présházakból. Ennek okát abban látjuk, hogy a lakosság jelentős része nem a mezőgazdaságban, hanem az iparban dolgozott. Viszonylag korán – a vasút jóvoltából – megindult az ingázás Zalaegerszegre, és helyben is volt ipar. Továbbá Gutorfölde vasútállomása volt az utolsó, ahova még az 1960-as évek elején is, határsáv-engedély nélkül szabadon lehetett utazni. Magyarul: munkájukért bért, azaz pénzt kaptak (amihez a mezőgazdaságból élők csak nehezen jutottak) így egyes használati tárgyaik helyett könnyebben vettek újat.

Ennek ellenére a Balog hegyen az 1990-es évek közepéig megmaradt egy nagyon szépen faragott prés, melynek díszítettsége vetekedett a Balatonfelvidék díszes préseivel. Érdekessége volt továbbá, hogy melencéje és bábánja egyetlen hatalmas fatörzsből lett kifaragva. (Gutorfölde, Balog-hegy Kovács Endre Csertalagos pincéje.)

Tárgyi néprajza kevésbé ismert. Náprádfa XVIII. században emlegetett fazekasaitól nem maradtak ránk emlékek. Nem volt híres szőttes készítésük, és nem voltak fafaragóik sem.

A falu szellemi néprajza szinte teljesen ismeretlen. A környező falvakhoz hasonlóan itt is születtek anekdoták, mesék, mondák. Néhány ránk maradt, de ezek viszonylag későiek. Azért párat közlünk.³

A történelem folyamán számtalanszor előfordult, hogy ahol szegény volt a nyáj, szegény volt a pásztor is. Azaz, ahol a hívők nem tudtak adakozni, szegény volt az egyház.

Közismert a szólás: „Szegény az eklézsia, maga harangoz a pap!”

Persze voltak vidékek és falvak, ahol gazdagok voltak a lakók, az egyház mégis hiányt szenvedett.

Zalatárnokon a húszas évek elején bizony elég gyéren csurrant-cseppent a hívek pénze.

Számtalanszor szóvá is tette ezt a plébános, de sok foganatja nem volt.

Egyszer, végső elkeseredésében a vasárnapi misén kérte a híveket, hogy támogassák adományaikkal, mert nem tud megélni.

Mire egyik híve közbeszólt:

– Menjen el Gutorföldre kocsmárosnak, mert ha ott három kocsmáros megél, akkor a negyedik is biztos megélne.

* * *

EZERKILENC SZÁZNEGYVENÖT BEN, A FÖLDOSZTÁSKOR GUTORFÖLDÉN A RÁDI-HÁZI BARTHA URASÁG BIRTOKAINAK EGY RÉSZÉT OSZTOTTÁK KI AZ IGÉNYLŐKNEK.

Mivel bevetett területet mértek ki részükre, a rendelet előírta, hogy aratás után a vetőmagot az egykori tulajdonosnak vissza kell adni.

Iványi Pista bácsi tizennégy holdat kapott, de semmi áron nem akarta visszaadni a vetőmagot.

Bartha uraság, hogy hozzájuthasson, bepanaszolta a jegyzőnél, aki behívatta az öreget.

– Iványi bácsi, rendelet van rá, hogy holdanként egy mázsa tíz kilogramm vetőmagot kell visszaadni az elvetett gabona fejében.

– Hát jegyző úr, ha maga mondja, akkor visszaadom. Hadd fizessenek rá én!

* * *

A kuglipálya a Mátay Sándorék szomszédságában volt Náprádfán. A Sándor minden vasárnapját ott töltötte, még ebédelni sem ment haza, pedig talán öt métert kellett volna csak mennie.

Néhány vasárnap az asszony át-át ment érte. Egyszer aztán megunt. Egy kendőbe összecsomagolta az ebédet, átvitte és kedvesen azt mondta a többiek

nagy derűltége közepette:

– Áthoztam az ebédet, mert tudom, hogy nem érsz rá hazajönni.

* * *

A gutorföldi plébános találkozott a sírásóval:

– Na, mi újság, Lajos?!

– Semmi jó, plébános úr! Nem halnak az emberek.

A plébánosnak valahol máshol járhattak a gondolatai, mert szórakozottan válaszolt:

– Majd megoldjuk!

Az esetnek persze híre ment, és a derék gutoriak furcsán kezdtek nézni a papjukra, amikor a következő héten három halott is volt a faluban.

* * *

Egy gutorföldi ember mondta nekem:

– Akinek augusztusban még sonkája, meg bora van, az egy se rendes ember.

* * *

A „Csuriga” bácsi – Baksa Ferenc volt a becsületes neve – Gutorföldre mesemondója volt. A csuriga nevet gyerekkorában kapta, egyszer ugyanis szüret tájban ment föl a hegyre és mikor megkérdezték tőle, hova megy, azt válaszolta: megyek a mustot összecsurigálni.

Történt egyszer, hogy szüret után ballagott hazafelé. Az úton összetalálkozott egyik ismerősével, aki megkérdezte:

– Na, komám, mennyi borod termett?

Az öreg megállt, egy picit töpregett a válaszon:

– Hát, tudod, ha most hazamegyek, a pincekulcsot bedobom a kútba, tavasszal elhívom a Bazsika komámat (ő volt a kútásó), kimeretem a kutat, kivesszük a kulcsot, akkor talán kitart szüretig.

* * *

Náprádfán lakott egy öreglegény, a Dede Jóska – tisztességes nevén Simon József – a nővérével.

A legény egy picit selypítve beszélt.

Volt a faluban egy lány, aki nagyon tetszett neki, de az hallani sem akart róla.

Egyszer, mikor mindenki hazament a gutorföldi templomból (oda jártak a náprádfaiak is) a Szűz Mária-szobor elé állt.

– Édes Szűz Anyám, add nekem a Pajti Májit!

A sekrestyés, aki a miseruhákat igazgatta, mindezt hallotta és vékony, elváltatott hangon kiszólt.

– Azért sem adom!

Mire az öreg legény ránézett a kis Jézus szobrára:

– A szakjamentumát! Hallgass, gyerek, nem tőled kértem, hanem anyádtól!

Sajnos az anekdotákban szereplő mesemondó Baksa Ferenc anyaga nem maradt ránk.

Érdekes módon nem találtunk a két falura vonatkozó csúfolót sem, pedig a vidékre jellemző, hogy a szomszédos falvak lakói gyakran ragasztottak illet egymásra, aminek aztán néha komoly gyűlölködés lett a vége. Ez sokszor vezetett komoly, vérre menő tettlegességre is.

Dalaik közül Vajda József hármát tartott közlésre érdemesnek.⁴

Összegzésül megállapíthatjuk, hogy az adatok hiánya nem jelenti azt, hogy a falvak élete teljességgel eltért volna szokásaiban, hagyományaiban, ruházkodásában vagy építészetében a környező falvakétól. E néprajzi tájegységhez való kötődésük bizonyítéka egy adat 1777-ből, egy földrajzi név: Bodon kút fölötti földek. Ez a fatörzsből kivájt kútka, jellemző volt a Göcseji falvakra. Ma a zalaegerszegi Göcseji Falumúzeumban még látható egy megmentett példánya.

További bizonyíték, hogy pl. népi ételeik, étkezési szokásaik, amik göcsejinek is nevezhetők, ránk maradtak, köszönhetően annak, hogy akadt, aki összegyűjtse azokat.⁵

Bizonyára így össze lehetett volna gyűjteni egyéb szellemi kincseiket is, ha lett volna valaki, aki ezt megteszi. Így csak ezek elvesztén bánkódhatunk és általánosságokat, más településre is érvényes igazságokat hangoztathatunk.

Jegyzetek:

¹ ZML Hlc Gutorföldre.

² Tóth János: Göcsej népi építészete. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1965, 133. p.

³ Molnár László: A nevetés egészség. Dél-göcseji anekdoták, történetek. Czupi Kiadó, Nagykanizsa, 1999, 70., 114., 161., 233., 310., 314. és 322. p.

⁴ Vajda József: Hallottad-e hírét Zalaegerszegnek? Zalai Gyűjtemény 10., Zalaegerszeg, 1978, 144., 299., 314. p.

⁵ Ábrahám Gézané: Vasi, zalai paraszttételek. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1987.

Sütő-főző tanfolyam Náprádfán (1957)

Szüreti felvonulás Gutorföldén napjainkban

Földrajzi nevek

Egy település történetének jelentős tényezői a földrajzi nevek. Fontos felvilágosítással szolgálnak a mai korban élő kutatónak, az adott település lakóinak. Az egykor volt település nevét néha csak egy dűlő, vagy erdő, esetleg egy szőlőhegy őrizte meg számunkra. Olykor pedig a terület birtokosának nevét tudhatjuk meg belőlük. Egy-egy forrás, vagy kút megőrzött neve pedig azt közvetíti felénk, milyen fontos volt a jó ivóvíz a falunak, a határában dolgozó emberek és állatok számára. Az előforduló *csörgei*, *csörgői*, *csörgő* nevek legtöbbször egykori malom helyét takarják.

A nevek, melyek többsége ma leginkább csak hangzásuk miatt érdekes olvasójuk számára, fontos segítője volt az elmúlt századok emberének a határban való eligazodásban, de alapját képezte a birtokösszeírásoknak is.

1964-ben, az országban elsőként megjelent a megye földrajzi neveit tartalmazó kötet „Zala megye földrajzi nevei” címmel. A kötet az akkori megye valamennyi településének térképét tartalmazta; a bel- és külterületeken használatos elnevezéseket számokkal jelölve. Az elnevezések összegyűjtését az ott élő idős, a falut és határát jól ismerő emberektől többnyire helybeli pedagógusok végezték. Gutorföldén Balás Béla – az iskola tanára – végezte a gyűjtést, adatközlői pedig Kása Jánosné 61 éves, és az egykori náprádfai tanító, az ekkor már 76 éves Prasch József voltak.

Náprádfán Fülöp István volt megyei könyvtárigazgató, falukutató gyűjtötte össze a helyneveket, adatokkal Bakon Sándor 71 éves, és Cigán Sándor 52 éves szolgáltak.

Most az akkor rögzített helyneveket is közreadjuk a kötetben használt számozással.

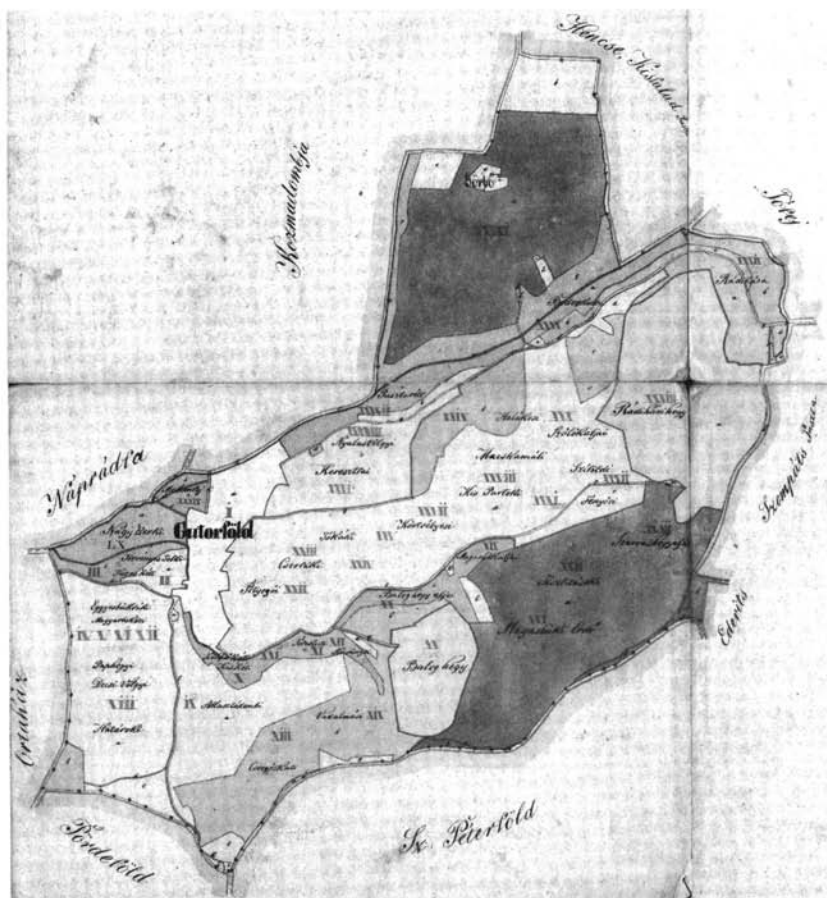
Gutorföldre földrajzi (dűlő) neveinek első említését 1777-ből ismerjük.

Potyogó, Magyarosközi, Körtvéles tájai, Dus-völgyi, Papp hegyi, Nyulas Völgyi, Csertáki, Szent Egyház hegyi, Kiss Rétek fölött való oldal, Vadalmási oldal, Balogh hegy alla, Kiss Mezző, Macska Mári hegyi, Tisztittási, Hálákosi, Puszta és Tétth oldal, Fenyősi, Táros-völgyi, Rigó hegy alla, Bodon Kútt föli földek.¹

1801-1802-ben a Mátay család tagjai birtokaik megosztására perre mentek egymással. Az ekkor összeírt birtoktagok nevei az alábbiak:

Rádiházi Öreg Hegy, Balog hegy (Baloghegy, Balogh Hegy), Rádiházi hegy, Mezes Hegy, Kenderes föld, Epreskuti, Börűkre Nyúlló Földek, Magyaros Közi Földek, Hosszú Földek, Belső Paphegy, Szent Egyházi Földek, Kűrönye és Gergel Földek, Vad Almási és Soványosi földek, Kapuhely,

Bereg, Kiss Szőlői Rétek, Szél Vézi Rétek, Potyogoi rétek, Felső Házi Rétek, Nyulas Völgy, Keresfai (ezt később keresztfaiként írják) és Cserfáki, Potyogoi és Tókaki Földek, Balog Hegy allai földek, Körtvéles és Szénás Völgy, Macskamali (1777-ben még Macska Mári!), Pusztá Rét és Kiss Partok, Fenyősi Földek, Szőlő alai hegy, Rádiházi Bereg, Tisztítás Rétek, Epres kúti földek és rétek, Új hegy, Magas bükki erdő, Kenderes.² Szerencsésnek mondhatjuk magunkat, mert mind Náprádfának mind Gutorföldének megmaradt a XIX század közepén készült térképe. Ezeken megtalálhatjuk a felsorolt neveket, néha módosult alakban, de felismerhetően és azonosíthatóan.³

Gutorföld 1853-ból származó kataszteri térképe

Náprádfa 1853. körül készült kataszteri térképén az alábbi dűlőnevek olvashatók:

Himföldi erdő, Himföldi rétek, Himföldi keleti földek, Himföldi nyugati földek, Himföld (település), Magyarós (1), Hegyhát, Cseri, Kövecses, Magyarós (2), Kalamár, Kolompos, Völgyi rét, Gradicsánik, Kellői, Temető, András írtás, Hosszú írtás, Telekvég, Pörös, Malomi, Tormás, Telekalla.

A két említett térkép jól használható és szemléletes, ezért a rajtuk szereplő neveket nem is jelöljük az 1964-es térképen, hanem külön mellékletként szerepeltetjük. Az alábbiakban a Zala megye földrajzi nevei című kötetben található földrajzi neveket közöljük.

Gutorföldre

Gutorföld, Gutorföldén, Gutorfödrü, Gutorfödre. Korábban Gutorföld, 1908-tól hivatalosan Gutorföldre.

1. Iparos ucca [Táncsics Mihály utca] Főleg iparosok laktak benne. 2. [Verseny ucca] 3. Állomás-híd 4. Fő ucca [Kossuth Lajos utca] 5. Fövég: Téglagyár ucca [Dózsa György utca] 6. Törvényös-telek 7. Törvényes ut 8. Patak: Kis-patak 9. Gerencsér ut. 10. Paphegy-dombi ut 11. Fercsák-pusztá [Petőfi Sándor utca]. Eredetileg csak a Fercsák család lakott itt, később épült ki utcává. 12. Naty-híd 13. Avég: Asó ucca: Rozmaring ucca [Ady Endre utca]. Igen sáros utca, azért gúnyból nevezik Rozmaring utcának. 14. Vilma-major 15. Rádiházi-versenlovasok [Állami ménés] 16. Görbő-pusztá 17. Bácska. A Bácskából egy család települt ide. 18. Naty-patak: Kanáris [Berek patak] 19. Rádiháza 20. Állami-gazdaság [Pördeföldi Állami Gazdaság] 21. Hálákos 22. Rétek-ut 23. Rigó-hegy 24. Tófej-hegyi-kápóna [Kápolna] 25. Nagy-rét: Nar-rét [Nagy rét] 26. Kereszfaji-düllő [Keresztfai dűlő] 27. Tófeji-hegy [Tófeji hegy] 28. Örek-hegy 29. Uj-hegy 30. Szénázs-vögy [Szénás völgy] 31. Lángos. Olyan erős bora terem, mint a láng. 32. Potyogóji-düllő [Potyogói földek] 33. Körtéles 34. Mézes-hegy 35. Gáni-hegy 36. Nagy-árok 37. Dögárok 38. Magyarósi-düllő 39. Fercsák-mezző 40. Gerencsér-lap 41. Pap-hegy-domb 42. Decsi-vögy 43. Kis-réti-híd 44. Csörgeji-híd 45. Horgos 46. Birka-kut 47. Buda-hegy 48. Gizella-pusztá: Koplánci-pusztá [Gizella pusztá]. A környező rossz földről kapta a Koplánci elnevezést. 49. Zsidó-kut 50. Kis-réti-ódal 51. Vadomás [Vadalmás] 52. Mester-vágás : Mester-erdő 53. Pálos-kut 54. Boncók-kereszt 55. Nagy-magazs-bük 56. Káli-ódal 57. Kürünye [Kürönye] 58. Sinaji-hegy 59. Mihájka-kut 60. Hety föli 61. Baló hegy. Egy Baló nevű török basáról nevezték el. 62. Magazs-bük [Magas bükki] 63. Naty-határok 64. Káli-fenyős 65. Soványos 66. Kis-ma-gazs-bük 67. Buger-ódal 68. Kis-határok 69. Beső-Kürünye.⁴

Náprádfa

Náprátfa: Nátránfa, Náprátfán : Nátránfán, Náprátfáru : Nátránfáru, Náprátfára: Nátránfára.

1. Avég 2. Fövég 3. Cek-főd 4. Furjám-pusztá : Dühöngő-pusztá 5. Cser 6. Kellőji-düllő [Kelői düllő] 7. Szibérija. A parcellázás után nevezték el. 8. Csigás-kut 9. Him főde : Vizi-fődek. Vizi nevű gazdag parasztról. 10. Vágások 11. Nyiresi-düllő 12. Magyarósi-horgos 13. Hety háta 14. Magyarósi-fődek [Magyarósi földek] 15. Fenyősök 16. Rókalikak 17. Küjecses : Kövecses 18. Küjecsesi-ut: Kövecsesi-ut 19. Vari-ódal 20. Csapások [Kalmár földek] 21. Ároki-főd 22. Temeteji-düllő [Temetői Düllő] 23. Ároki-ut 24. Grádics-árok 25. Temeteji-sűrű 26. Temeteji-ut 27. Temető 28. Telek 29. Uj-majori-ut: Major-ut 30. Uj-major [Új-major] 31. Irtázs-düllő [Hosszú irtás] 32. Ut-köz 33. Állami-gazdaság 34. Legelő 35. Ároki-főd 36. Tormási-rét [Torma Rét] 37. Rét-kapuji-rét 38. Berek-patak.⁵

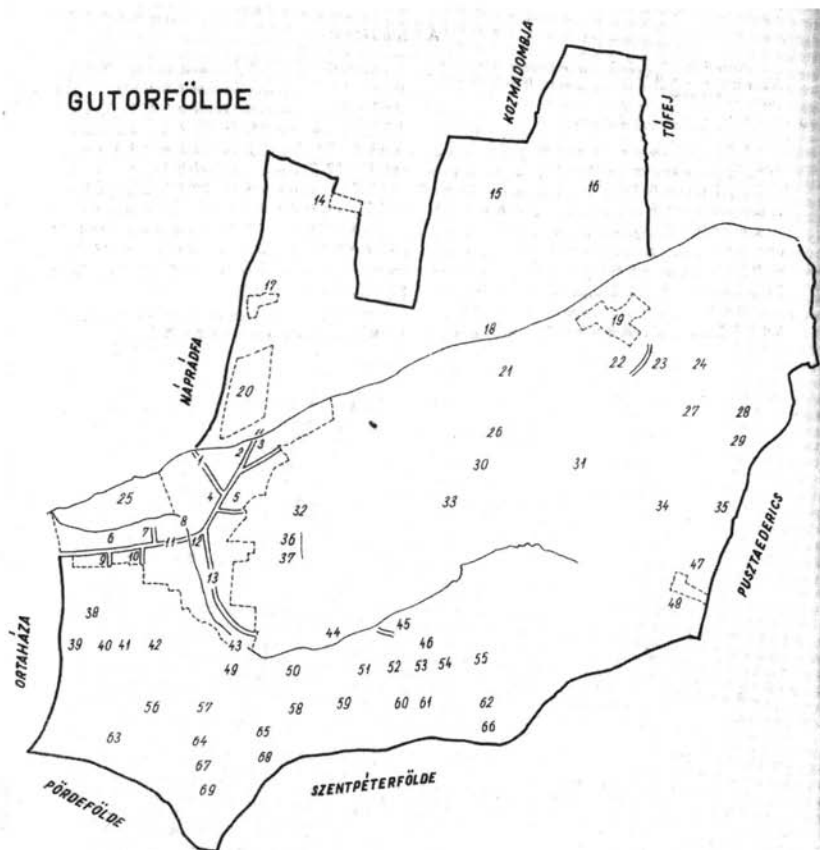
1964 óta is keletkeztek újabb nevek, amelyek természetesen így egyik felsorolásban sem szerepelhetnek. Ilyen például az „Erdész ház” az egykori Boli pusztá helyén, vagy a Göcseji és Ifjúság utcák, vagy a (ma már náprádfai falurészben) Jókai és Táncsics Mihály utcák.

Vannak persze olyanok is melyek azóta megváltoztak, mert ma már értelmetlenek pl. a Pördeföldi Állami Gazdaság. Az állami gazdaság kapcsán egy földrajzi név keletkezésének módját is ismertetjük. A környező községek lakói jól ismerik Gyütefa nevét. Azt azonban talán kevesen tudják, hogy ez eredetileg nem helyet, hanem egy intézményt, a Pördeföldei Állami Gazdaság keretén belül működő, Gyümölcs Termelő és Faiskola K.F.T. nevének rövidített mozaik szavából alakult ki: GyüTeFa Kft.⁶

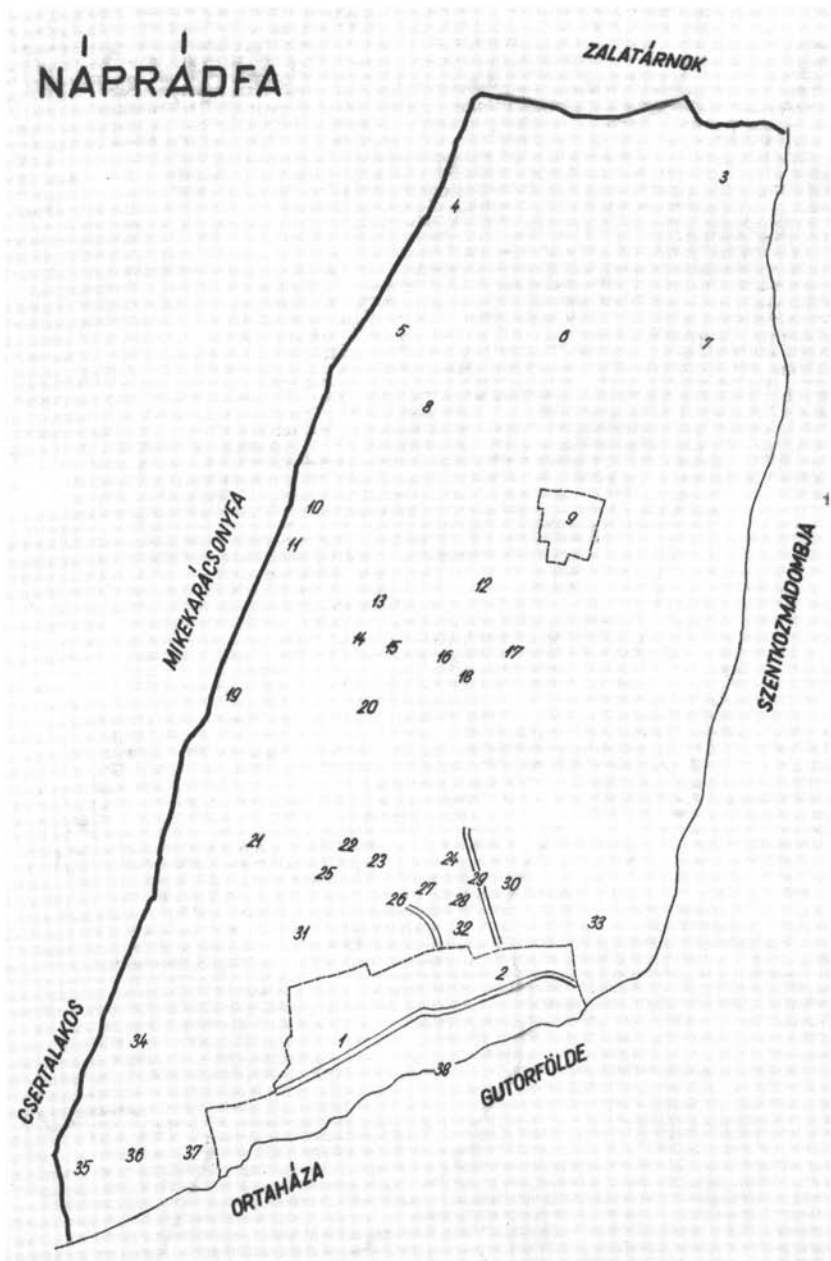
Többségük azonban évszázadok óta őrzi nevét, reméljük e kötet segít tovább őrizni őket.

Jegyzetek:

- ¹ ZML IV. 1g. Urbéri iratok Gutorfölde E-25.
- ² ZML IV. 155. Urbéri iratok, Mátya család arányosítási pere. Nagyon jó anyag családfakutatóknak a Dervarics és Mátya családról.
- ³ ZML Térképtár K 357, T 179.
- ⁴ Zala megye földrajzi nevei. Zalaegerszeg, 1964, 354-355. p.
- ⁵ Uo. 352-353. p.
- ⁶ ZML Pákai körjegyzőség iratai 268/1947.

Gutorfölde földrajzi nevei (Zala megye földrajzi nevei c. kötetből)

Náprádfa földrajzi nevei (Zala megye földrajzi nevei c. kötetből)

A bóli erdészház napjainkban

Szavak és kifejezések magyarázata

Agilis = nem nemes, felesége jogán nemesi birtokkal rendelkező személy

Agria = föld

Aktor = felperes

Allodiális = hűbértől mentes, szabad birtok

Appeltinentia = a jobbágytelek tartozéka

Astrum, falcatura = kaszás

Árenda = bérlet

Beeresztés = amikor szülés után az anya gyermekével először ment templomba, akkor vitte ajándékba a felsorolt javakat

Canonica Visitatio = egyházlátogatás

Capax = bérmlásra alkalmas

(In) capax = bérmlásra alkalmatlan

Cca = kb. (circa)

Cenzus = a földesúrnak fizetendő pénzszolgáltatás az úrbéri föld illetve ház fejében. Füstpénznek is hívták.

Circiter = körülbelül, kb.
Colonus = jobbágy
Communicatio = kapcsolat
Commissarius = királyi biztos
Conscriptor = összeíró
Contractus = szerződés
Convent = káptalan, hiteles hely, a mai közjegyzők középkori megfelelője
Dikalis összeírás = tized összeírás
Denarius = dénár
Deperdita = katonaság tartására fizetett adó, előfogat
Dézma = földesúri tized
Dominális szék desicciója = úriszék végzése
Elégtelen = kevés
Ellentmond = tiltakozik
Extraneus = másutt, más helységben lakó
Faizás = szabad faszedés, faszedési jog
Filia = leányegyház
Felségtelen = Istentelen
Fonás = fonásra használt vessző
Historia Domus = Ház történet, itt plébánia történet
Honoratior = nem nemesi származású értelmiségi (ügyvéd, orvos, stb.)
Hospes = vendég, máshonnan betelepült, főleg a külföldről betelepülteket hívták így. Nem lettek örökös jobbágyok, szabad költözési joggal bírtak, és a földhasználatért bérletet fizettek.
In Natura = természetben
Inspector = intéző
Inquinus = zsellér, nincstelen
Item = továbbá
Judex = bíró
Karácsonyfa = karácsonyra a földesúrnak adott ajándék tűzifa
Karácsonyfa pénz = a fa pénzbeni megváltása
Karc = collecta, koleda, szedemény. Természetbeni szolgáltatás, vagy annak pénzbeli megváltása.
Kérdés alatt vagyon = kérdéses, tisztázatlan
Kézi robotos = gyalgmunkás
Kondenzer = a gőz cseppfolyósítására szolgáló berendezés
Lendek = lendék = lencsére emlékeztető növény, néhol bükkönynek hívják
Libertinus = szabados
Litológiai = közettani
Luteránus = Luther tanait követő, evangélikus
Magiszter = mester

Magva szakadt = nem volt fiú örököse
 Megaszaltatott = elszáradt
 Megszállás, megszállítás = betelepítés lakókkal
 MKP = Magyar Kommunista Párt
 Muneralia = ajándék
 Népes = lakott
 Officiális = tisztviselő, hivatalnok
 Osztatlan = közös
 Pápista = római katolikus
 Patronátus = kegyúr
 Pauper = szegény, szűkölködő
 Porta = egész jobbágytelek, amely a XVI. század elejétől magába foglalja a belső telken (házhely) kívül a szervesen hozzá kapcsolódó külső tartozékokat, a szántóföldet, rétet, továbbá a falu határán belül található osztatlan használatban lévő erdőt, legelőt
 Praeceptor = tanító
 Praestatio = szolgáltatás
 Prata = elhagyott, üres házhely
 Pauper = szegény, szűkölködő
 Proventus = növekedés, gyarapodás
 Quantuma = mennyiség
 Requiem = gyászmise
 Robot = úrdolga: a jobbágy földesurának gyalog, vagy fogattal teljesített szolgáltatása. Mértéke különböző volt. Néha pénzben megválthatták.
 Sessió = jobbágytelek
 S(z)tatio = állomás, szakasz
 Szabados = szabad költözésű jobbágy. Lásd: zsellér
 Teljes telek = egész jobbágytelek
 Természetben = termésben
 Terragium = földbér
 Tölös = tölgyes
 Urbárium = a jobbágy kötelezettségeit és jogait meghatározó oklevél, úrbéri földek nyilvántartása
 Urbérrendezés = a földesúrnak járó jobbágyi szolgáltatások
 Usus = szokás
 Victualia = élelembeli
 Zálog = hitel, hitel fedezet
 Zálogjogon = hitel fejében, annak ellenértékéért, fedezeteként
 Zsellér = nincstelen, de szabad költözésű. Szabadosoknak is hívták őket.

Névmagyarázat

Bencze = Velence
Bóól = Boli, Bol, Boly
Budafalva = Budafapuszta Kiscsehi mellett
Desics = elpusztult falu Gutorfölde mellett
Edelics = Pusztaederics
Erdewgh = Ördög
Essgevary = Essegry, Estegry
Geretthye = Kerettye, Bázakerettye
Gyán = Ján
Karácsonyfa = Mikekarácsonyfa
Kisfalud = Kysfalwd, Kyssfalwd
Kiskomárom = Zalakomár
Kwtgorffewlde = Gutorfölde
Lakos = Csertalakos
Magyarod = Pusztamagyaród
Mikefa = Mikekarácsonyfa
Montha = Mánta puszta Nagykanizsától északnyugatra
Pernezy = Perneszy
Pelisszivölgy, Szivölgy = Terület Rádiháza mellett
Sennyey = Zsényei, Sennyei
Szerdahely = Magyarszerdahely
Szigetke, Kissziget = Gelsesziget
Terjék = Törjék, Törgyék
Tuboly = Tubol
Zompacs = Szompács-puszta
Zsényei = Sennyey
Warthelde = Várfölde

Mértékegységek

Eke vagy ekealja = egy nap egy igával egy ember által felszántható terület.

II. József egységesítési rendelete után 1600 négyszögöl

1 kapás (szőlő) = egy nap alatt egy ember által megkapált terület, kb. 200-300, Göcsejben 94 négyszögöl

1 kocsi rét = 1 közepes kocsinyi (szekérnyi) rét = 1 kaszás

1 kaszás rét = egy nap alatt egy ember által lekaszált terület, kb. 1200 négyszögöl

1 órányi járóföld = 4 km

1 láb (bécsi) = 31,6 cm

Lendvai köböl = 11 lendvai pint = 22 l

m. forint = magyar forint

Pozsonyi akó = 54,3 l

Pozsonyi köböl = (területmérték) 600-800 négyszögöl,

Pozsonyi mérő = 62,08 l

Függelék

1. sz.

Rádi Háza szőlőhegyen birtokosok összeírása

Földesurak: Mátay György, Benedek és id. János

Herczegh András	Herczegh István özvegye	Joós Márton
Soós Miklós	Vass Ferenc	

Török Ferenc	Borosán György	Borosán Ferenc
Török János	Széki József	Kalamár Ferenc
Lengyel Péter	Nagy Mihály	Czigán Mihály
Bakony István	Nagy István	Biró Ferenc
Totth Mihály	Péntek Mihály	Németh György
Mikola Imre	Ruzsics Márton	Fejér György
Molnár István	Molnár János	Biró Ferenc
Sabján Márton	Kovács György	Sebők Balázs
Kósa János	Illyés György	Totth György
Szumics Balázs	Varga Ferenc	Sypos Mihály
Bocskay Sándor		

Balogh-Hegy szőlőhegyen birtokosok összeírása

Földesurak: Soós Krisztina Mátay Farkas özvegye

György, Soós Krisztina és Mátay Farkas fia

Mátay János

Borosán György

Borosán Ferenc

Fejsze Ferenc

Gutorfőldé, 1777. február 26. Septei Pál az urbárium összeírója

Horváth György Eudem Adjunctus Jurassor (ugyanott mellette lévő esküdt)

2. sz.

Balogh Hegy szőlőhegyen birtokosok összeírása 1777.

Földesúr: Mátay János

Totth Mihály	Németh Ferenc	Kása Péter
Gáll Ádám	Miháká István	Simon István
Kajj István	Bicsák Mihály	Horváth János
Vass Ferenc	Suczi Farkas	Suczi Katalin
Kajj Péter özvegye	Kajj Rozina	Somogyi Mihály
Totth György, özvegy	Totth János, özvegy	Illyés Zsuzsanna

Extranei

Lengyel Péter	Bakony István	Totth András
Alsó Borosány György	Ifj. Bíró Ferenc	Nagy Mihály
Nagy Ferenc	Vass Ferenc	Nagy István
Borosány József	László János	Németh György
Németh Mihály	Péntek István	Háry Ferenc
Molnár József	Horváth Péter	Ifjabb Borosán János
Antalics János	Czigán Imre	Németh Péter
Varga András	Varga György	Lábodi György
Völgyi Ferenc	Varga Ferenc	Soós István

Földesúr: Mátay József úr

Czigán Farkas	Bíró Marianna Czigán István özvegye
Németh Ferenc	Marton Mihály

Extranei

Vass Ferenc	Antalics János
-------------	----------------

Földesúr: Mátay Farkas úr Iván István Totth Éva, Iván János özvegye

Extraneus

Borosán György

Földesúr: Hermán Julianna, Mátay János gyűrűs özvegye

Soós Miklós

Kása Péter

Extranei

Fülöp Ferenc

Ifjabb Bíró Ferenc

Idősebb Bíró Ferenc

Hajba Ádám

Borosány Ferenc

Vörös Ferenc

Kiss István

Földesúr: Mátay György

Horváth Mihály

Extranei

Török Ferenc

Toth József Kovács

Horváth István

Vass János

Földesúr: Mátay Gábor

Extranei

Czigán Mihály

Czigán Ferenc

Zavézrassa Ádám

Földesúr: Mátay Sándor

Extranei

Török Ferenc

Simon József

Fölső Miklós aliter (másképpen) Baly

Földesúr: Czigán György

Extranei

Lakatos János

Kalamár János

Földesúr: Mátay Ignác

Extranei

Borosán György felső Borosán Ferenc

Földesúr: Kondor Éva Mátay István özvegye

Czigán Mihály

Soós István

Horváth István

Ferintz Miklós

Földesúr: Léránt Mihály

Extranei

Borosán György alsó

Borosán János fölső

Borosán Ferenc fölső

Földesúr: Mátay Marianna

Extranei

Németh Péter

Kalamár Ferenc

Gutorföldre, 1777. február 6. Septei Pál urbáliális összeíró, Horváth György esküdt

3. sz.

Gutorföldi Helységbélieknek a' Következendő Kilencz Punctumok Szerént tett Kérdésekre Lett Feleletek

1. *Vagyon é mostanság Urbárioma Ezen Hellységnek ? ha Vagyon minémű az? Mennyi időül fogva hozatatott bé?*

Minek előtte eő Főölsége Kegyes rendelésébül ezen utobbi urbariom közinkbe béhozatatott volna, nekünk Urabariumunk soha sem volt.

2. *Ha Urbarioma nincsen a Jobbágyi Kötelességet teszik é Contractus szerint, mind a' Zsellérek? mennyi ideje már annak, hogy azon bevett szokás Kezdődött? avagy Contractussal lépett ezen Hellység a' Földes Urasággal? nem de ezen mostani Urbariom, avagy Contractusak tételek előtt is Voltak mások és ha Voltak? minéműek és mikor Kezdődött ezen mostani szokásban lévő Kötelezettségnek Sztatioja?*

A mi emlékezünkre Contractusunk sem lévén, hanem a' heles Gazdák, a' Kiknek Marhái Voltak, ha kivántatott Marhával, a' Zsellérek pedig gyalog, úgy hasonló képpen a' Marhások is, ha gyalog kivántatott, a' gyalogokkal. Edgyütt gyalog szolgáltunk, Ugy hogyha Földes Urunknak Kivántatott, egy héten két három négy napokat is robotoltunk, ha pedig az Uraság dolga elvégeződött, három, s négy hétig sem haitattunk robotra, számo nem lévén szolgálatunknak, ezen szokás pedig a' mi emlékezetünkre mindenkor úgy volt.

3. *Az holy Urbariumok, avagy Contractusok nincsenek, mibül álló a' Jobbágytság, és Zselléreknek adózása, és Kötelessége, a' Ki mostanság szokásban vagyon? mikor és mi módon hozatatott bé azon Kötelesség és adózás?*

Amint föllebb megmondottuk száma nem lévén robotunknak hanem a' Marhások Marhával, a Zsellérek pedig gyalog, úgy az Marhások is ha Földes Urainknak úgy tezett, a' Zsellérekkel edgyütt gyalog mindenféle

munkára a' melynek mikor minémű ideje Volt, Két három, s négy napokig is egyvégben hajtattunk, azt elvégezvén, Két s három hétig sem haitattunk robotra. Hogy pedig más szokás lett volna Valahá közöttünk, mi nem emlékezünk.

4. Minémű haszon vételei vannak ezen helységnek, és határjának? a vagy ellenben minémű károk szoktak közönségesen érni eöttek, és határját?

Hellységünknek, és határjának hasznovételei ezek. Először: Szánta Földeink és kétt vetőre való, és Felére ollyasok, hogyha megh trágyázhatjuk a' tiszta búzát két vetőigh megtermik. Vannak ollyas Földeinkis hanem trágyázuk is holy job, holy soványak rosot, a' mint az idő hozza magával teremnek, mivégre pedig négy vonyó marhával szoktuk szántani.

Másodszor: Hellységünkben ugyan Piarcz nincsen, hanem Sz. István Kyrály napján egyház napja tartatván, némelly Mester emberek, ugy mint Vargák, Szürszabók, Sziártók és más Efféliek szoktak megjelenyni, Szala-Egerszegh helységünkűtől Kétt mérföldnyire, Kanisa három mérföldnyire, Lendva Kétt Mérföldnyire esnek, a' – hogy ha valami elladni való partékánk volna, azt Könyen pénzzé Fordéthatnánk.

Harmadszor: Magunk határában, ugy hasonló képpen Szomszéd Rádiházi, Aszuvoölgyi, és Ágorhidai Puszták határiban Földes uraságaink engedelmeiből még eddig mind vonyos, mind Csordabéli, ugy aprob nevendékei, és Sörtvés Marháinknakis elegendő legeltetőjük volt, és Vagyon.

Negyedszer: Mindenféle Marháinknak itatója elegendő vagyon.

Eötödször: Kimért erdők ugyan nincsen, de Földes és Uraink engedelmeiből, meg eddig magunk határábanis mind épületre, mind tűzre való Fánk elegendő volt.

Hatodszor: A magunk határában és pusztá Rádiházi határban elegendő Szőlő hegyenk vagyon, a' holy alkalmas bor terem, és ezen Szőlő hegyeken jól lehet külső helységbéliek többen bírnak Szőlőket mint sem magunk, de mint hogy Szőlénket csak kölcsönyösökkel szokánk munkáltatni, Szőlő munkából kevés pénzt vehetünk.

Hetedszer: Gyümölcsösünk rész szerint házinknál rész szerint pedig Szőleink körül, ugy hasonlóképpen Kábhoztság, és veteményes kerteink házaink körül magunk szükségére elegendők vagyon.

Károk pedig határunkat gyakortáb ezek Szokták követhetni. Elősszer: Szánta Földeinknek maid negyed Része hegyess, és oldalas Lévén gyakortább történnik az, hogy Zápor essők idejekor, az hegyekből őszve gyűlő vizek Szánta Földeinket ell hordgyák és árkokossá teszik, némellkor történyik az is, hogy Valamint az eke Föl fogva a' Szántást ell viszik, ugy annyira hogy az egész mezzőnknek már mint egy ötöd részét haszontalanra is tették.

Másodszor: Rétheink béka-rokkások, de másként márd negyed részét Zápor essők idejekben a' hegyekbül le folyó vizek gyakorta iszoppal ellöntik, s-ugyanazért nem is Szarvas Marhának, hanem egyedül Lónak való Szénát teremnek. Megtörténik az is, Szénákat az árvizek ellöntik. Rétheinknek harmad részén Sarjut nem lehet Kaszálni.

Harmadszor: Vagyon ugyan határunkban valamely Kevés Makkos erdőis, de Földes Uraink Makk bérben sem engedik meg a' Makkoltatást, hanem maguk Sörtvéleseknek tartják.

Negyedszer: Határunkban levő Balogh hegy nevezetői Szőlő Hegybül, úgy nem Különben helyly Földeinkbül Papi Dézmát is adunk, azt pedig Borbul, Buzábul, Rozsbul, hajdinábul, Árpábul, és Zabbul adjuk.

Eötödször: Hogy F[uva]rozásbul, vagy más egyibb munkábul valamely hasznót vehetnénk, alkalmatosságunk nincsen.

Hatodszor: Malom ugyan Vagyon határunkban, de az több Kárt, mint hasznót tesz; Mert Rétheinket Rész Szerint ellönti, és nekünk elegendőt Sem örölhet, hanem holly fél, holly egy mér földnyire, s némelykor tovább is köll malomban járnunk.

5. Hány, és minemü hold Szánta Földje, és Rétye vagyon egy egész helyes Gazdának, hány Posonyi mérőre vethet egyik-egyik hold Szántó Földjében? nem de nem a' Rétyein Sarjut is Kaszálhat-e?

Kivált Közöttünk egész fél, vagy Fertály helyes Gazda még eddig nem tuttuk ezért egy egész helyes Gazdának hány hold földje vagy hány szekérral való Rétye volt, vagy vagyon azt sem tudhattuk, hanem az tudjuk, hogy egy-egy hold Szánta Földenkben két Posonyi mérő magot szoktunk vetni. Azt is tudjuk, hogy Szánta Földeink nem egyarányosok, Hanem Potyogó és Magyarosközi Földeink, minthogy Hellységünkhöz közel vannak és Rona helen fekszenek, s Kőnyebbis trágyázni, és másként munkálni, Leg jobbaknak, és termékenyebbeknek tartatnak. Körtvéles tájai pedig Dus-Völgyi, Papp hegyi nyulas Völgyi, és Csértáki, mint hogy az Hellységütl távollyabb esnek, és hegyen is köt hozzájuk mennyi, munkáltatások nehezebb, Közép Szériüeknek tartatnak, Sz. Egyház hegyi, Dus-Völgyén kívül valók, Kiss Rétek fölött való oldal, Vadolmási oldal, Balogh hegyi alla, Kiss Mező, Macska Mária hegyi, Tisztítási, Hálakosi, Pusztai és Réth oldal, Fenyősi, Táros-Völgyi, Rigó hegyi alla, és Bodon Kütt föli földek, mint hogy helységünktől legh meszebb fekszenek, és hegyeken lehetik hozzájuk mennyi, munkáltatások is legnehezebb lévén, leg soványabak. Réthéneknek harmad részén Sarjút nem Lehet Kaszálni.

6. Minemü és hány napi munkát vitt egy-egy Gazda eddig végben, és hány vonyó Marhával? és a' mindön a' Robotra mentek és vissza jöttek bé Számlaltatotté azon járás s kelésnek ideje is a' napi Számhoz?

Amint föjebb is megmondottuk, a' Szántást Négy Marhával Szoktuk véghez

vinni, és így a' melly Gazdának négy Marhája volt, nem csak a' Szántást, de más egyébb Márhas Robotott is úgy vitte véghez. A Kinek pedig Kétt vonyó Marhája volt, más Kétt Marhas Jobbágy társával össze fogva vittik véghez robottyokat. Mint hogy pedig csak magunk határában szoktunk robotolni, de másként is Robotunk száma nem Levén, a' járás-s-Kelésnek ideje a napi Számhoz bé nem Számláltathatott.

7. Adnaké az itt való Lakosok a' földes Uraságnak Kilenczedet? ha adnak minémű termésből és javakbul adgyák azt? s-mennyi időtül fogva? és vagyoné a' Kilenczedbéli adózás ezen N. vármegyében más földes Uraságnális bé vett Szokásban? Ezen Kivül más adózás Fejében mint Szokott ekkorára is egy-egy Jobbágy adni esztendőnként az Uraságnak? jelesül pedig ollatin akár Kiszpénzbül, akár más egyébbül adatott adozás, és ajándék mibül álló vót?

Mink eddig Földes Urainknak Kilenczedet nem attunk, hanem az helet mindjárt, mind irtás Földeinkbül tizedet attunk, azt pedig Búzából Rozsbul Árpából haidinából és Zabbul attuk. Hogy pedig ezen tizedölés Kezdődött lehet annak már 30 esztendeje tudgyuk aztis hogy Szomszéd Náprátfai hellségbéliek földes Urasogjoknak Kilenczedet adnak. Mink pedig az megmondott tizeden Kivül földes urainknak Semminémű ajándékot sem attunk, és az egy Roboton Kivül más adozást sem tettünk.

8. Hány pusztá hely vagyon ezen hellségben? mennyi időtül fogva? mi okbul pusztultak ell? és azon helyeket appeltinentiaival edgyütt Kik birják?

Ezen hellségben ött Jobbágy hely maradt pusztán. Nevezetesen Juhász Márton önként ez előtt 12 esztendővel maga helét pusztán hadtta, és mást senki sem birja. Kaj Mihály Istók maga háza ell pusztulván ez előtt 13 esztendővel és más házban ment Lakni, Pusztán hagyot helét pedig mastanság Dervarics Mihály Uram mint földes Ura 2 6/8 Posonyi mérőre való Földével, és 1 Kaszásra való Rétyyével edgyütt birja. Széli Miklós ezelőtt hatt esztendővel meg halálozván 1 Posonyi mérőre való ház hele, és 1 4/8 Posonyi mérőre való Szántó földje, és 1 Kaszásra való Rétyye pusztán áll. Kósa György háza ez előtt 3 esztendővel ell égett, s-most is pusztán áll. Symon Gergely ez előtt nyolcz esztendővel Kozma Dombjára vevén Lakását, házát mostanság mint egy 15 Posonyi mérőre való Szántó Földgyével, és eőt Kaszásra való Rétyyével edgyütt Mátay Ignác Ur mint Földes Ura maga bírása alá vette. Mégis mind ezeken Kivül mint egy (olvashatatlan) posonyi mérőre való Szántó föld, és 10 Kaszásra való Rétth Soványságo miát pusztán ally. Továbbá mégis néhai öregebb Mátaj István Uram Maradéki Juhász Farkastul vettek el 10 Posonyi mérőre való Szántó földett, és 5 4/8 Kaszásra való Réthet. Mátaj Gábor Uram iffiaabb Kaj Istvántul 2 Kaszásra való Réthett. Mátai Sándor Uram Vass Ferenc-tül 2 Posonyi mérő ala való Szántó földett, és egy Kaszásra való Réthett

vettek ell, és most is birják. Nzetes Soós Krisztina Aszony ezelőtt hatt esztendőkel megholt Széli Miklós helléhez való Földjeit mint egy 8 Posonyi mérőre valokatt, és 2 2/8 Kaszásra való Rettyétt 1776-dik esztendőben maga bírása alá vette. Dervalics Mihály Uram Kása György Szántó Földjeiből 6 4/8 Posonyi mérőre valót, és 4 Kaszásra való Rettyétt bírja. Mégis ugyan Dervalics Mihály Ur Kaj Márton heléhez tartozandó 2 Posonyi mérőre való Szántó földet, és 5 4/8 Kaszásra való Réthett már Kétt esztendütil fogva bir. Ugy hasonló Képpen Tooth János heléhez való Szántó földet is 3 Posonyi mérő alá valót.

9. Ezen Hellységnek Lakosi örökös Jobbágyoké, vagy sem?

Mi magunkat minnyáian Szabad menetelűeknek tartjuk; Az Földes Urak ellenben az Scriptiohoz (írás) Ragaszkodnak.

Melly eképpen ezen Kilencz Punctumok Szerint Lett Kérdésekre tett Feleletünket, helységünknek Peötcsétye nem Lévéen Nevünk föl irattatása után tett Kezünk Kereszt Vonyásunkkal meg erősettyük. Sub. dato Gutorföldre Die 25^a Febr. 1777.

Totth FarkasX	Nagy GyörgyX	Kaj MihályX	Soós MártonyX
Kása JánosX	Soós JánosX	Kása PéterX	Decs FerenczX

4. sz.

A Gutorföldéhez kapcsolható, közhivatalt válláló nemesek felsorolása. A felsorolásnál nem időrendet, hanem betűrendet követtünk. Az évszámok a hivatalviselés dátumát jelölik.

Dervalics Antal

1790. április 7. – 1810. május 7. alszolgabíró, kapornaki járás

Dervalics Imre

1867. május 6. – 1872. január 9. alszolgabíró, kapornaki járás

Dervalics Kálmán

1853. – 1854. március 11. közigazgatási segéd, alsólendvai járás;

1865. november – 1867. május 6. alszolgabíró, lövői járás

Mátay Ignác

1756. október 11. – 1761. október 2. esküdt, egerszegi járás

Mátay István

1697. március 1., 1700. február 2., 1702. május 13. esküdt, egerszegi járás;

1709. december 16., 1712. március 7. alszolgabíró, egerszegi járás

Mátay István

1731. január 9. – ? esküdt, egerszegi járás

Mátay Mihály

1724. május 29., 1730. november 14. esküdt, egerszegi járás

Mátay Mihály

1748. május 4. – 1752. október 20. esküdt, egerszegi járás

Sárkány Ambrus, ákosházi

1515. – 1526. augusztus 29. (†) ispán

Sárkány Bertalan, ákosházi

1474. rovasadó-összeíró és adószedő

Sárkány Gábor

1692. június 29., 1700. február 2., 1703. április 23., 1705. február 21. alszolgabíró, kapornaki járás; 1692. június 29., 1705. február 21., 1709. december 16. – ? vicegerens (alispánt helyettesítő); 1710. szeptember 28. főszolgabíró, egerszegi járás

Sárkány Gábor

1709. december 16. adószedő

Sárkány Gábor

1714. augusztus 11. – 1724. május 29. főszolgabíró, kapornaki járás;
1724. május 29. – 1735. főszolgabíró, egerszegi járás

Sárkány István

1729. december 3. – 1735. április 19. esküdt, egerszegi járás; 1735. április 19. – 1738. június 18., 1740. augusztus 21. – 1743. – 1744. alszolgabíró, egerszegi járás; 1747. augusztus 21. – 1752. október 20. főszolgabíró, kapornaki járás

Sárkány István, ákosházi

1630. február 21. – 1630. május 24. országgyűlési követ

Sárkány János, ákosházi

? – 1671. november 23. jegyző

Sárkány Mihály, ákosházi

1515. november 17. – 1520. október 3. alispán

Terjék (Törjek) János

1645. június 3. – 1646. április 12. adószedő

Terjék Gergely

1597. június 11. – 1599. február 1. adószedő

Terjék Gergely

1613. augusztus 1. esküdt, járás jelölése nélkül; 1617. január 18. – 1619. október 28. adószedő

Terjék György

1629. június 16. szolgabíró; 1634. április 6. adószedő; 1636. február 14. – 1637. október 30. szolgabíró

Terjék György, szenterzsébeti

1455. július 24. – 1455. augusztus 7. alispán

Terjék Illés, szenterzsébeti

1500. április 6. – 1501. október 6. alispán

Terjék Lőrinc, szenterzsébeti

1386. április 15. alispán

Terjék Lőrinc, szenterzsébeti

1466. április – 1470. október 4. alispán

Terjék Miklós

1636. szeptember 4. adószedő; 1636. december 11. – ? esküdt, járás
jelölése nélkül

Tuboly Alajos

1840. szeptember 28. – 1847. június 14. aladószedő, egerszegi járás;

1847. június 14. – 1849. október 31. alszolgabíró, egerszegi járás

Tuboly Bertalan

1627. július 25. alszolgabíró, járás jelölése nélkül

Tuboly Ferenc

1598. június 11. esküdt, járás jelölése nélkül

Tuboly Gergely

1639. szeptember 22. esküdt, járás jelölése nélkül; ? – 1644. március 21.
előtt (†) alszolgabíró, járás jelölése nélkül

Tuboly Gergely

1645. június 3. – 1648. november 14., 1652. július 17. – 1658. április 9.
főszolgabíró, muraközi járás; 1649. január 11. – 1652. július 15.
vicegerens (alispánt helyettesítő)

Tuboly György

1671. november 23. – ? alszolgabíró, járás jelölése nélkül

Tuboly György

1781. szeptember 24. – 1786. június 14. esküdt, kapornaki járás

Tuboly Gyula, dr.

1902. – 1906. tiszti alügyész

Tuboly Imre

1794. december 15. – 1800. május 12. első aljegyző; 1800. március 4. –

1802. február 1. számvevő

Tuboly Imre

1801. szeptember 14. – 1810. május 7. főszolgabíró, egerszegi járás

Tuboly László

1752. október 20. – 1756. október 11. esküdt, egerszegi járás

Tuboly László

1777. szeptember 9. – 1781. szeptember 21. alszolgabíró, lövői járás

Tuboly László

1779. október 1. – 1786. július 14. alszolgabíró, kapornaki járás

Tuboly László

1781. szeptember 24. – 1786. július 14. alszolgabíró, tapolcai járás
Tuboly László
1781. szeptember 24. – 1786. június 14. alszolgabíró, egerszegi járás
Tuboly László
1784. november 1. – 1786. július 14. főszolgabíró, egerszegi járás; 1790.
április 7. – 1795. május 4. főszolgabíró, egerszegi járás
Tuboly Mihály
1644. augusztus 29. – ?, 1648. január 18., 1651. július 1. esküdt, járás
jelölése nélkül
Tuboly Mihály
1747. augusztus 21. – 1761. június (?) alszolgabíró, egerszegi járás; 1768.
november 3. – 1784. november 1. főszolgabíró, egerszegi járás
Tuboly Mihály
1768. október 30. – 1773. április 14. alszolgabíró, tapolcai járás
Tuboly Mihály
1803. augusztus 22. – 1805. szeptember 23. esküdt, lövői járás
Tuboly Mihály
1821. június 1. – 1823. december 29. másodaljegyző; 1823. december 29. –
1825. június 6. alszolgabíró, egerszegi járás; 1825. június 6. – 1835. május 1.
első aljegyző; 1835. május 1. – 1849. október 31., 1861. február 8. – 1861.
november 11. főjegyző
Tuboly Péter
1692. június 29. esküdt, járás jelölése nélkül
Tuboly Viktor
1861. február 8. – 1861. november 11. másodjegyző; 1864. november 1. –
1865. eleje alszolgabíró, kapornaki járás; 1865. eleje – 1865. november
alszolgabíró, egerszegi járás
Tuboly Zsigmond
1673. szeptember 1. – 1687. március 9. esküdt, járás jelölése nélkül
Tuboly Zsigmond
1718. július 24. – 1724. május 29., 1730. november 14. esküdt, egerszegi
járas

5. sz.

A községek ismert birái:

Gutorfölde

Név nélkül említve 1728.

Mátai Lajos 1855 – ?

Mátai Antal 1855 és 1883 közt

Kása György 1855 és 1883 közt

Kámán József 1883 – 1885.

Balazsy Károly 1886.

Ács Károly 1887.

Mátay József 1889 – 1890. március 1. – 31.

Mátai György 1890. március 1. – december 31.

1893. (Mátay) 1894. (Mátai)

Farkas Károly 1898.

Náprádfa

Török József 1885 – 1886.

Czigány János 1887 – 1890. február 16.

Rákos János 1890. február 16. – december 31.

Bakon János 1891.

Rákos János 1892.

Rákos János 1893. január 1. – március 1.

Török Gábor 1893. március 1. – december

Nagy János 1898.

Esküttek:

1777-ből ismerjük a falu esküttjeinek a nevét

Decs Ferenc

Kaj Mihály

Kása János

Kása Péter

Nagy György

Soós János

Soós Márton

Tóth Farkas

Jegyző:

Buday Ferenc 1848.

Göntér Gábor újságcikkei és napló részlete

„– Elismerést az érdemnek! Alig van lap, mely ilyen czimmel – dicséretökre legyen mondva azoknak, a kiket illetett – közleményt nem hozott volna, az olvasóknak – bizonyára – kedves meglepetése – s öröme. Hasonlattal élve, az elismerés e babérkoszorujában láttunk: veterán tisztviselőt, tanférfiút, nagylelkű birtokost, stb. E soroknak czélja egy oly férfiúnak érdemeit mutatni fel a t. olvasók előtt, a ki ugyan a közügyek terén széles körű tevékenységet nem fejtett ki, valamint fényes adományokkal nagy nevet nem szerezhett: de ama szűk és szerény körben, a melyben él, erős lelke, lángbuzgalma s fáradhatlan honfiúi áldozatkészsége által oly általános becsülést és elismerést vívott ki magának, hogy méltó arra, miszerint neve községünk körén túl is elterjedjen. E derék férfiú Török József asztalos mester, kinek úgyszólván egyedül köszönhetni, hogy Náprádfa községben a régi rozszant népiskolai épület ez évben egy, a czélnek teljesen megfelelő épülettel cseréltetett fel, olyan áron, mely circa 800 frtot alig halad felül. A ki megyénk – különösen a Göcsejnek hol községünk van, anyagi és szellemi viszonyait behatóan ismeri, azt tudja, minő feladat egy nagyobb szabású épületet közös költségen állítani s különösen ezt erőszak nélkül kivinni. Ime ezt tette Török Náprádfán; azt a makacsságban megrögzött népet, mely mindenre szivesebben áldoz, csak iskolára nem, – rábeszéléseivel, bűzditásaival reá vette, hogy saját erejéből új iskolát emeljen. De ez még nem minden. Daczára földhöz ragadt szegénységének, mikor már megkezdték az építést, ő feláldozva kenyérkeresetét igénylő ideje nagyobb részét, utasításai, buzdító serkentő szavaival mindig ott volt előbb a dologban: Ehhez véve azt, hogy a nép, mely már megúnta a teherviselést s ezért őt vádolta, sőt átkokat is szórt fejére, annál inkább kell benne bámulni azon lelki erőt, mellyel nemes céljainak kivitelében kitartóan küzdött. Leljen jutalmat az öntudatban, hogy hazafias dolgot tett. Érje meg az időt, hogy akik most szidalmakkal fizettek neki, azoknak kicsinyei hálával emlegessék nevét! – Endreffy”

Lényegét tekintve a másik írása is az iskoláról szól, az iskolát patronáló földesúr látogatása révén:

„Levelezés

- Náprádfa, nov. 14. 1886. –

[...]

F. hó 11-én hazulról távol valék. A zalaegerszegi tan.-járaskör gyűlésén voltam. És milyen óriási szerencse elől távoztam én el! – Elmondom az esetet úgy, amint – haza érve – azt nekem kedves „oldalbordám” elbeszélte... Épen

az ebédhez ültek le. Kivül, a folyosón (?) idegenek beszélgetése hangzik. [...]...kopogtatják az ajtót s nyomban belép rajta két úr. „Bizonyosan a tanfelügyelő úr lesz” – gondolja feleségem – „de hát hisz ’férjem úgy véle, hogy ma az is ott lesz a gyűlésen...” Az egyik úr előre lép és megáll a „munkában” levő, bámuló család előtt. [...] – „Jó napot! – mondja az előlépett úr – én gróf Széchenyi vagyok. Nincs itthon a tanító úr?” – Miután szegény feleségem leküzdte a meglepetés zavarát, elfogult hangon megmagyarázta, hogy hol valék. „Nagyon sajnálom. – mondja ő méltósága – szerettem volna találkozni vele. Én adtam fát erre az iskolai épületre, hát óhajtottam megtekinteni: megfelel-e a célnak?...” [...]

Megtekintette a tantermet s feltűnt neki a tisztaság különösen (No, ez nem ám az én érdemem, t. olvasó!) és kifejezést adott általános meglegedésének. A náprádfai birtokát nézte Ő méltósága Zichi gróf és két gazdatisztje kíséretében s ez alkalommal nem esett nehezére azt a szegény falusi iskolát is meglátogatni.

És e látogatás már a második két év alatt. Bizony-bizony szép példa ez sokaknak; de legkivált épülhetne rajta a min.-isk.-látogató, aki eddig még csak 2-300 méternyiről látta ezt az iskolát!

Ma már senki sem tagadhatja a népnevelésügy, mint az állam létfontartási legfőbb tényezőjének, súlyát. Úgy látszik, gróf Széchenyi Béla úr Ő méltóságának is mélyen szívébe vannak vésve dicső emlékü atyja eme szavai: „Magyarország nem volt, hanem lesz!” – Legyen meggyőződve Ő excellenciája, hogy szíves leereszkedése Náprádfán iskolaiügyi tekintetben nem fog hatás nélkül maradni. Göntér G. Endre, tanító”

További adalékokkal naplója szolgál. Tanulságos sorok, amelyek sokat elárulnak kora iskolai oktatásáról, az oktatás körülményeiről. Itt most csak kizárólag a náprádfai iskolára vonatkozó részeket közöljük:

[1887]

„Deczember 5-én. Ma az iskolában egy különös esetem volt. Vagy 8 gyermek mult szombaton az „ABC” kis betűin áthaladván, az olvasó (a tulajdonképeni első osztályba) haladók csoportjába tétetett át s szigoruan meghagytam nekik, hogy hétfőre (mára) irkával s toll-tintával ellássák magukat (mert eddig legnagyobb erőlködésemre nem bírhattam őket rá, hogy azokat beszerrezzék), különben visszaküldöm őket. S kettő kivételével engedelmeskedtek is; de ez a kettő azt felelte „Nincsen édesanyámnak pénze, meg aztán azt mondta, hogy én írni ne tanuljak, csak olvasni!” Erre én azt feleltem nekik: „ha a ti édes anyátok az én dögomba bele avatkozik, akkor én titeket nem tanítlak! Addig, míg irkátok nem leend, én haza ugyan nem küldelek benneteket, de – nem foglalkozom veletek, úgy veszem mintha itt sem volnátok.” S egész nap rájuk sem hederítettem. Mikor társaik olvastak és nekem a kérdésekre felel-

tek: ők sírtakfélek, hogy pedagógiai hibát követtem el, de nem tehettem másként, hacsak én nem veszek nekik irkát. Tudom, hogy holnap lesz irkájuk, de minő áron! Szüleik a legocsmányabb szavakkal szidnak engem gyermekeik előtt (már ez tapasztalatom) s így tán többet ártottam az ügynek, mint használtam, meg lévén csorbítva a tanítói tekintély, de az iskolában igazságosnak kell lenni! Aztán meg hiszem, hogy a gyermek ez esetben jobban a szülőt ítéli el, mintsem engem. – Ha lehet, majd kiviszem azt, hogy irkákat is az iskolai költséggel szerezzenek be, miként a tankönyvalap létesítése sikerült.”

[1888]

„Ápril. 10. – Amióta tanító vagyok olyan eset még nem fordult elő iskolánkban, mint, ma: – hét után amint a tanítást megkezdendő, bemegyek a terembe, észreveszem, hogy a tanulók nagy része elfojtott, görcsös nevetést csinál. Feltűnik a dolog: végigvizsgálom magamat, vajjon nem-e énrajtam van valami nevetni való, azután erélyes szigorral kérdek: „Mit nevettek?” – Mire legnagyobb foku csodálkozásomra és megbotrányozásomra ily válaszok kapok: B. F. és M. K. nagyon részegek, már B. F. hányt is a pad alá. Perczekig gondolkodni sem bírek. Aztán kérdek, hogy mikép? És megtudom, hogy egy kamasz gyerek (17 éves) elcsalta őket egy pálinka főzőbe ott leitatatta őket. Iszonyu látvány! A két 9-10 éves gyerek totaliter holt részegen fetrengett előttem a padban. Felháborodásom óriási volt.... Hát íme, én szorgalommal oktatóm őket, az egészségtani ismeretekre: teljes jártassággal elmondja nekem mindenik (kérdésemre), hogy a szeszesital élvezése mily ártalmas, stb... és mégis ilyent kell tapasztalnom!!...Mit tegyek? A többi gyermek mulatott rajta. Példálóztam. ... Szólék: „Ezek a szerencsétleneken nem nevetni, sőt inkább szánakozni kell... stb.” S tudva (tapasztalva) azt, hogy e két gyermeknek a szülői is gondatlanok, itatják borral, pálinkával gyermekeiket is: beszéltem nekik a szülői kötelességről, a – nevelésről is... Aztán két két gyerek által kivitettem mindenkiket, az udvarra, szüleikért pedig elküldék. Egyiknek az anyja el is jött s nagy szégyenkezés mellett, fia rondálkodását föltisztogatta, fiát hazavezetvé (az én kifakadásaim kíséretében), de a másik szülője azt izente: „üsse pofon a mester!” – s érte nem jött. S azután én azt is haza vezettettem. – Minden esetre a leghibásabb itt az a kamasz! De hát azzal mit tehetek? Majd megkísérlem vagy az isk. szék, vagy a bíró elé hivatni... De a két tanuló is hibás! – Hozzá még: el mertek iskolába jönni olyan állapotban! Mindenesetre megbüntettem őket.... Ami kötelességem: azt teljesíteni fogom! Majd meglátom: lesz-e eredmény?”

[1889]

„Január 14. – Papom, Albert Miklós, ma a vízkeresztjárás alkalmával két ízben is tette azt a nyilatkozatot, hogy: a náprádfai iskola az ő fárájában a legelső, – igazi mintaiskola!” Még így szemtől-szembe ezt senkitől nem hallottam.... A nyilatkozat hatása reám mindenesetre – legalább is – vigasztaló,

miután arról, hogy az papom részéről őszinte volt, – az általa elképzelt esemény hatása alatt, – kételkednem nem szabad. Hangulata komoly volt, melyben az ember valótlan – érzelme elleneset – nem mondhat! ... de hát mintaiskola? Hát hiszen Göcsejben (az itteniekhez hasonlítva!) ez nem volna éppenséggel valami óriási – mű és... .. dicsőség! De én nagyon jól tudom, mikép az elnevezéstől iskolám igazán – messze áll! Messze bizony! És ennek nagy-nagy részben oka az én egyéni hanyagságom is, de oka ám az itteni iskolaügyi viszonyok formája is!! Még mindig hiányoznak a legfontosabb taneszközök, rendetlen az iskolalátogatás és – sok minden hiányzik! Nekem pedig a nyomoruságteljes anyagi állapotok nagyban lohasztják a lelkesedésemet, - munkakedvemet!... .. Talán majd másként lesz: talán megváltoznak majd anyagi körülményeim is... ..”

(Ez úton is köszönetet mondok Göncz Árpádnénak, Göntér Gábor unokájának, hogy nagyapja naplóját rendelkezésemre bocsátotta.)

7. sz.

Igazgatók:

Balás Béla	1947 – 1948
Jakabfy József	1948 – 1957
Pálinkás József	1957 – 1963
Balás Béla	1963 – 1967
Turbuly László	1967 – 1995
Szoldinger Lajosné	1995 – 1996
Dr. Berecz Miklós	1996 – 1998. március
Kertészné Tóth Ibolya	1998. március megbízott
	1998. júliustól kinevezett

Tanítók, tanárok:

Németh Mihály	1885 – 1909
Tanító Mária	1909 – 1948(?)
Behojnik Pál	1919 – ?
Szerdahelyi Ferenc	? – ?
Balás Béla	1947 – 1967
Bányai Tivadar	1948 – 1951
Iványi Gézáné	1953 – 1970
	1976 – 1977
Dömők Jánosné	1953 – 1959
Horváth István	1953

Bánki Lászlóné	– 1958
Borbély Béláné	1953 – 1960
Jári Ferenc	1956 – 1961
Rákos Erzsébet	1957 – 1958
Szoldinger István	1957 – 1996
Pálinkás Józsefné	1957 – 1964
Balás Béláné	1959 – 1968
Turbuly László	1961 – 1995
Dömötör Mária	1961 – 1980
	1986 – 1987
Kapuszta Jánosné	1962 – 1975
	1983 – 1984
	1988 – 1989
Nagy László	1963 – 1969
Gerencsér Imréné	1963 – 1979
Szép Györgyi	1963 – 1964
Török Gyuláné	1963 – 1965
Lakatos Lajosné	1963 – 1996
Sárkány Elza	1964 – 1967
Németh Éva	1965 – 1967
Török Béláné	1966 – 1993
Sáfár Katalin	1967 – 1969
Tóth László	1967 – 1968
Szocsák Lajos	1967 – 1974
Iványi Ildikó	1968 – 1972
Szocsák Lajosné	1968 – 1974
Rákos Béláné	1968 – 1997
Havadi Ilona	1969 – 1980
Turbuly Lászlóné	1972 – 1981
(Kertészné) Tóth Ibolya	1974 – 1975
	1982 –
Dr. Tóth Ottóné	1974 –
Parázs Cecília	1975 – 1978
Szoldinger Istvánné	1977 – 1997
Ország József	1979 – 1982
Koltai Mária	1979 – 1982
Kiss Ildikó	1980 – 1981
Tóthbán Lászlóné	1980 –
Lakatos Gabriella (Völgyi Lászlóné)	1982 – 2003
Tuboly Mária	1983 – 1985
Vágó Tünde	1987 –

Szenténé Toplak Ildikó	1990 – 1991
Bek Csaba	1993 –
Lengyel Zsuzsanna	1993 –
Jobbágy Zoltán	1995 –
Tóth Csilla	1997 –
Szabó Judit	1997 – 2001
Füleki Zoltán	1998 –
Borbélyné Kovács Erika	1997 –
Tóth László	1997 – 1998
Nagy Rózsa	2001 –
Hajba Zoltán	2001 –
Salamon Éva	2002 –

Náprádfai tanítók:

Tizedes Mór	1811
Kalgis Ferenc	1830
Martincsevics Ferenc	1871 – 1873
ifj. Kovács János	1880 – 1981
Göntér Gábor (András,Endre)	1881 – 1895
Cseh Joákim	1902 – 1907
Prasch József	1907 – 1940
Major Tibor	1940 – 1941
Balás Béla	1941 – 1947
Enyedy ?	1949 – 1950
Turbuly Lászlóné	1955 – 1972
Török Béláné	1958 – 1967
Nagy László	1958 – 1959
Dömötör Mária	1959 – 1960
Kapuszta Jánosné	1961 – 1962

A rádióházi iskola tanítói:

Nika Zsuzsanna	1950 – 1951
Péntek Ferencné	1951 – 1953
Tóvári László	1953 – 1977

8. sz.

A gutorföldi Szent István Király plébánia lelkipásztorai

1928 – 1941	Farkas József
1941 – 1948	Bárdosi Jenő
1943 – 1948	(Rakonczai Jenő)
1948 – 1948	Pataki László
1948 – 1953	Enyedi József
1953 – 1989	Vas László
1989 – 1990	Tüske József
1990 – 1997	Nagy Péter
1997 – 2001	Horváth István Sándor
2002 –	Bognár István

A sorozatban eddig megjelent kötetek:

Zalai Kismonográfiák 1.
Zalai Kismonográfiák 2.
Zalai Kismonográfiák 3.
Zalai Kismonográfiák 4.
Zalai Kismonográfiák 5.
Zalai Kismonográfiák 6.
Zalai Kismonográfiák 7.
Zalai Kismonográfiák 8.

Zalavég története
Fejezetek Csesztreg történetéből
Zalabér története
Pacsa története
Batyk története
Ortaháza története
Szentgyörgyvár története
Gutorfölde története

GÜTORFÖLDE TÖRTÉNETE

